صُوَرٌ مِنْ حَيَاةِ التَّابِعِينَ

iz života TABI'INA

Dr. Abdurrahman Ra'fat el-Baša

IZ ŽIVOTA TABI‘INA

Naziv originala:

Suverun min hajati-t-tabi‘in

صور من حياة التابعين

IZ ŽIVOTA TABI‘INA

DR. ABDURRAHMAN RA’FAT EL-BAŠA

Prijevod:
Hfz. Haso Popara

Sarajevo, 1423.-2002. god.

RIJEČ IZDAVAČA

Hvala Allahu, Gospodaru svjetova! Neka je blagoslov i mir na najodabranijeg Poslanika i posljednjeg Vjerovjesnika (Muhammeda), njegovu porodicu, njegove drugove i sve one koji su ih slijedili i u svojim se riječima, djelima, pravednosti i dobročinstvu na njih ugledali! A potom...

Evo nas, koračamo prvim koracima po prostranstvima knjige *"Iz života tabi'ina"*, generacije koja je živjela neposredno iza perioda Objave i direktno učila od ljudi koji su prošli kroz prvu školu islama, Muhammedovu školu.

Prema tome, oni su vjerna slika drugova Allahova Poslanika ﷺ u dubokoj urezanosti imana, uzdignutosti iznad ovosvjetskih prolaznih dobara i predanosti u postizanju Allahova zadovoljstva...

Kao takvi, oni su bili čvrsta karika u lancu koji, preko njih s jedne strane povezuje generaciju drugova Allahova Poslanika, a s druge strane generaciju imama mezheba i onih koji su kasnije došli.

Učenjaci hadisa tabi'ine dijele na nekoliko grupa, od kojih je prva zatekla u životu Desetoricu kojima je obećan Džennet (العشرة المبشرة بالجنة), a posljednja najmlađe od Poslanikovih drugova ili one koji su dugo živjeli.

Najnovije izdanje ove knjige koja je urađena na osnovu Šest najpoznatijih hadiskih zbirki (الكتب الستة), po prvi put donosi i neke dodatke i ispravke koje su ostale iza autora, neka mu se Allah smiluje, nadajući se da će nam Svevišnji i Svemogući pomoći da po prvi put objavimo i druga pisana djela koja su iza autora, neka mu se Allah smiluje, ostala.

'ATA' B. EBU REBAH

(عطاء بن أبي رباح)

"Nikoga nisam vidio da je, u ime Allaha, toliko bio žedan za znanjem kao što su trojica: 'Ata' , Tavus i Mudžahid."

(Seleme b. Kuhejl)

Evo nas u zadnjoj trećini mjeseca zu-l-hidždžeta, devedeset i sedme godine po Hidžri... Prema Drevnoj kući, sa svih strana, slijevaju se valovi hadžija.

Jedni idu pješke, a drugi jašu na konjima i kamilama. Među njima ima i starih i mladih, i muškaraca i žena. Ima i crnaca i bijelaca, Arapa i nearapa, gospodara i robova...

Ali, svi dolaze pokoravajući se i odazivajući se Gospodaru ljudi, s dubokim mislima i nadom u Njegov oprost. Među njima je i Sulejman b. Abdulmelik, muslimanski halifa i najveći od svih vladara na Zemlji. Oko Drevne kuće obilazi gologlav i bosih nogu. Na njemu nema ništa drugo do dva ihrama, dva komada bijelog platna...

Ni po čemu se ne razlikuje od svojih podanika, braće u vjeri u Jednog Allaha.

Iza njega su i njegova dva sina - dva dječaka, vedra i blistava, kao dva puna mjeseca i dva nježna i mirisna pupoljka ruže.

Tek što je završio tavaf, okreće se prema jednom čovjeku iz pratnje i pita:

- Gdje je vaš prijatelj?

- Eno ga klanja - odgovori - pokazujući rukom prema zapadnom dijelu Haremi - šerifa.

Na to se halifa sa svoja dva sinčića uputi prema mjestu gdje mu je ovaj pokazao...

Posluga htjede krenuti sa njima da ih proprati, napravi im prolaz kroz gužvu i pripazi, ali joj on naredi da se vrati rekavši:

- Ne, na ovome mjestu jednaki su i vladari i robovi! Ovdje niko ni nad kim nema prednosti, osim u pobožnosti i bogobojaznosti... Možda će nekom zapuštenom i prašnjavom čovjeku, koji se iz dalekog mjesta odazvao i došao Allaha radi, prije biti primljeno nego vladaru?!

Zatim je otišao, potražio čovjeka i našao ga kako još uvijek klanja, ostajući dugo na ruku'u i sedždi.

Sa svih strana oko njega pozadi, zdesna i s lijeva sjedili su ljudi...

I on je sjeo na kraj kružoka...

Dao je znak da sjednu i njegova dva sinčića...

Dva dječaka Kurejševića pogledom traže čovjeka kome je vladar pravovjernih došao na noge, sjeo sa ostalim svijetom i sada čeka da završi namaz.

A kad ono starac Abesinac, crne puti, kovrdžave kose i spljoštena nosa, koji, kada sjede, podsjeća na crnog gavrana.

* * *

Kada je čovjek klanjao, rukom je pokazao na stranu na kojoj je sjedio halifa, pa ga je Sulejman b. Abdulmelik pozdravio, a ovaj mu uzvratio.

Zatim ga je halifa počeo pitati o jednom po jednom obredu hadždža, a ovaj mu stao na svako pitanje detaljno odgovarati, toliko detaljno da mu nije trebalo postavljati nikakva potpitanja, i to sve, pozivajući se na Poslanikove ﷺ riječi.

Kada je dobio odgovor na sve što je pitao, halifa mu se zahvalio, zamolio Allaha da ga nagradi i svojim sinčićima rekao:

- Hajdemo, ustajte!

Odatle su njih trojica krenuli prema Saffi i Mervi da obave s'aj.

Dok su išli prema Saffi i Mervi, dječaci su čuli kako telali pozivaju i objavljuju:

- O muslimanski skupe, na ovome mjestu svijetu će fetve davati samo 'Ata' b. Ebu Rebah, a ako njega nema, onda Abdullah b. Ebu Nedžih!

Jedan od dječaka okrenuo se prema ocu i upitao:

- Kako namjesnik vladara pravovjernih od svijeta može tražiti da se za pitanja o hadždžu obraćaju jedino 'Ata' b. Ebu Rebahu i

njegovu prijatelju? Kako, kada smo na noge otišli tome čovjeku da se raspitamo o obredima hadždža, a on prema halifi nije pokazao dužno poštovanje?!

Na to je Sulejman svojim sinovima rekao:

- Sinko, vidjeli ste što ste vidjeli. Vidjeli ste kolika je naša poniznost pred tim čovjekom. 'Ata' b. Ebu Rebah je taj koji u Haremi - šerifu svijetu odgovara na postavljena pitanja...

- Veliku zaslugu u tome ima i Abdullah b. Abbas.

Zatim se okrenuo i rekao:

- Sinko, posvetite se znanju, jer znanje čovjeka sa niskog uzdiže na visok položaj, razbuđuje tromog i sa položaja roba diže na položaj vladara.

* * *

I doista, Sulejman b. Abdulmelik nije nimalo pretjerao u onome što je, u vezi sa znanjem, rekao svojim sinovima. 'Ata' b. Ebu Rebah je u mladosti bio rob jedne žene u Mekki.

Ali, Uzvišeni Allah je ovog abesinskog dječaka, još od djetinjstva, počastio time da je krenuo putem stjecanja znanja, tako da je svoje vrijeme podijelio na tri dijela:

Jedan dio je posvetio svojoj vlasnici, služeći je i ispunjavajući svoje dužnosti prema njoj, kako najbolje može biti.

Drugi dio je posvetio svome Gospodaru, iskreno se predajući ibadetu i izvršavajući svoje dužnosti prema Uzvišenom Allahu kako najbolje može biti.

Treći dio je posvetio stjecanju znanja, družeći se sa preostalim drugovima Allahova Poslanika ﷺ, napajajući se tako znanjem sa njegovog bistrog vrela.

Učitelji su mu bili poznati ashabi ؓ kao što su: Ebu Hurejre, Abdullah b. Omer, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. ez-Zubejr i dr., tako da je preko njih stekao široko vjersko obrazovanje i vjernu sliku o životu Allahova Poslanika ﷺ.

* * *

Uvidjevši da je dječak svoj život potpuno posvetio Allahu i traženju znanja, ova plemenita žena iz Mekke odrekla se svoga prava na njega i u ime Allaha ga oslobodila u nadi da će mu Allah pomoći da bude od koristi Islamu i muslimanima.

Od toga dana 'Ata' b. Ebu Rebah je mjesto pored Ka'be uzeo sebi za prebivalište, kao kuću gdje će stanovati, školu u kojoj će učiti i mjesto gdje će klanjati i kroz ibadet i bogobojaznost se

Allahu približavati, tako da su historičari zabilježili: "Haremi-šerif je blizu dvadeset godina bio mjesto gdje je spavao 'Ata' b. Ebu Rebah."

* * *

Ugledni tabi'in 'Ata' b. Ebu Rebah ubrzo će postići visok stepen znanja koji će prevazići sva očekivanja. On će se popeti na tako visok položaj na kakav se popeo samo mali broj njegovih savremenika.

U tom smislu se pripovijeda da je Abdullah b. Omer ﷺ jedne godine u Mekki predvodio ljude na umri i da ga je svijet počeo zasipati pitanjima, tražeći od njega odgovore, pa je rekao:

- O Mekkelije, ja vam se, doista, čudim da ste mene obasuli tolikim pitanjima, kada je među vama 'Ata' b. Ebu Rebah?!

* * *

'Ata' b. Ebu Rebah postigao je tako visok stepen u vjeri i znanju zahvaljujući svojim dvjema osobinama:

- Prvo, što se podvrgao strogoj samokontroli, ne dopuštajući sebi upuštanje u uživanja od kojih na kraju nema nikakve koristi, i

- Drugo, što je strogo vodio računa o svome vremenu i što ga nije tratio u besposlice.

U jednom razgovoru sa svojim posjetiocima Muhammed b. Suka je rekao:

- Hoćete li da čujete jedan hadis, koji će vam, možda, mnogo koristiti u životu kao što je i meni koristio?

- Hoćemo - odgovorili su.

- Jednoga dana - rekao je - 'Ata' b. Ebu Rebah mi je dao savjet riječima:

- Sine brata moga, oni koji su bili prije nas nisu voljeli radoznalost i besposlice.

- A šta su oni smatrali besposlicom? - upitao sam.

- Sve što nije bilo vezano za učenje i razmišljanje o Allahovoj Knjizi držali su besposlicom - odgovorio je i dodao:

- i za riječi Allahova Poslanika ﷺ, koje se moraju prenositi i ispravno razumijevati, traženje da se čini dobro i odvraća od zla, znanje kojim se nastoji približiti Uzvišenom Allahu te za najosnovnije životne potrebe bez kojih se ne može.

Zatim se okrenuo prema meni i rekao:

- Zar ste zaboravili na riječi Uzvišenog: *da nad vama bdiju čuvari, kod Nas cijenjeni pisari*[1] i da su sa svakim od vas neprekidno dva meleka *jedan s desne, a drugi s lijeve strane i da ne izusti ni jednu riječ, a da pored njega nije prisutan Onaj koji bdije?*[2]

Zatim se zapitao:

- Ima li iko od nas da bi se zastidio, kada bi mu se ujutro otvorila knjiga njegovih zapisanih djela, pa vidio da gotovo ništa nije privrijedio ni za svoju vjeru niti za ovaj svijet?

* * *

Znanjem kojim je vladao 'Ata' b. Ebu Rebah, uz Allahovu pomoć, okoristili su se mnogi, kako oni koji su se posvetili znanju, tako i zanatlije i drugi osim njih.

Tako je, govoreći o sebi, imam Ebu Hanife en-Nu'man jednom prilikom rekao:

- Pogriješio sam u pet stvari prilikom obavljanja hadžskih propisa u Mekki, pa me je ispravio i podučio berber. Prvo sam htio obrijati glavu kako bih skinuo ihrame, pa sam došao berberu i upitao: - Pošto ćeš mi obrijati glavu? - a on mi na to odgovorio:

- Allah te uputio! Kad je ibadet u pitanju onda nema uslovljavanja! Sjedi i daj koliko imaš!

Postidio sam se i sjeo, ali se nisam bio okrenuo prema Kibli, pa mi je pokazao da se okrenem prema Kibli. Okrenuo sam se i još se više postidio. Zatim sam prvo bio okrenuo lijevu stranu za šišanje, pa mi je rekao:

- Okreni desnu stranu!- pa sam je okrenuo.

Kada me počeo šišati ja sam šutio i divio se kako me vješto šiša, pa me je upitao:

- Zašto šutiš? Zašto ne učiš tekbire?! Izgovaraj: *Allahu ekber!* - pa sam počeo izgovarati tekbire i nastavio ih izgovarati sve dok nisam krenuo.

Kada sam htio da krenem, upitao me je:

- Kuda ideš?

- Idem kući - odgovorio sam, pa mi je rekao:

---

[1] El-Infitar, 10.-11.
[2] Kaf, 17.-18.

- Prvo klanjaj dva rekata, pa onda idi kuda god hoćeš!

Kada sam klanjao dva rekata, pomislio sam:

- Mora da je ovaj berber učen čovjek, pa sam ga upitao:

- Od koga si tako detaljno naučio o dužnostima hadždža, pa si i od mene zatražio da ih obavim kako treba?

- O Allahov robe, čuj od koga - odgovorio je. - Vidio sam 'Ata' b. Ebu Rebaha kako ih obavlja, pa sam od njega naučio i druge na njega upućivao.

* * *

I ne samo to. 'Ata' b. Ebu Rebah imao je prilika da se u izobilju domogne i ovosvjetskih blagodati i bogatstva, ali ih je izbjegavao i uporno odbijao, toliko da cio život nije obukao košulju skuplju od pet dirhema.

Halife su ga pozivale u svoje društvo, ali je njihove pozive uporno odbijao iz straha da mu ovaj svijet ne pokvari vjeru. Ipak, odlazio je i kod njih, ukoliko bi u tome vidio kakvu dobrobit za muslimane i opću korist za Islam.

U tome smislu Osman b. 'Ata' el-Horasani pripovijeda:

- Krenuo sam sa svojim ocem sa namjerom da pokušamo doći do Hišama b. Abdulmelika. U blizini Damaska sustigli smo jednog starca u bijeloj košulji od grubog platna, u pohabanom ogrtaču, slijepljenom kapom na glavi i drvenim uzengijama na crnom magarcu koga je jahao. Nasmijao sam mu se i upitao:

- Oče, ko je ovaj čovjek?

- Šuti! - odgovorio je. - To je najpoznatiji učenjak fikha u cijelom Hidžazu, 'Ata' b. Ebu Rebah.

Kada nam je prišao, moj otac je sjahao sa mazge na kojoj je jahao, a on sa magarca, pa su se zagrlili i počeli se raspitivati za zdravlje. Zatim su ponovo uzjahali, pa smo zajedno nastavili put sve do pred vrata Hišam b. Abdulmelikova dvorca. Samo što su sjeli, bili su pozvani da uđu. Kada je moj otac izašao, upitao sam ga:

- Ispričaj mi kako su vas primili! - pa mi je rekao:

- Čim je Hišam čuo da je 'Ata' b. Ebu Rebah pred vratima, odmah je naredio da ga puste da uđe. Tako mi Allaha, ušao sam samo zahvaljujući njemu. Kada ga je Hišam ugledao, rekao je:

- O, dobro došao!!! Izvoli, ovuda! - prateći ga tako sve dok ovaj nije sjeo na minder pored njega, tako da su im se koljena dodirivala.

Tu su u društvu bili prisutni najugledniji ljudi. Razgovarali su, ali su ušutjeli čim se pomolio 'Ata' b. Ebu Rebah.

Malo potom, prema njemu se okrenuo Hišam i upitao:

- Dobro došao, Ebu Muhammede! Je li ti šta trebalo?

- Vladaru pravovjernih - rekao je - kako bi bilo da stanovnicima dvaju Harema; Allahovim gostima u Mekki i Poslanikovim komšijama u Medini, odrediš izdržavanje i podijeliš poklone?

- Dobro - odgovorio je i naredio:

- Mladiću, zapiši da se stanovnicima Mekke i Medine isplati godišnje izdržavanje i podijele pokloni!

Zatim je upitao:

- Ebu Muhammede, treba li ti još šta, osim ovoga?

- Treba, vladaru pravovjernih - odgovorio je.

- Stanovnici Hidžaza i Nedžda su okosnica svih Arapa i kao takvi dali su vodeće ljude za Islam. Kako bi bilo da im se vrati ono što pretekne od zekata?

- Dobro, odgovorio je i naredio:

- Mladiću, zapiši da im se vrati ono što pretekne od njihova zekata!

- Ebu Muhammede, imaš li još kakvu potrebu, osim toga? - upitao je.

- Imam, vladaru pravovjernih - odgovorio je.

- Borci na Allahovu putu bdiju po pograničnim tvrđavama i čuvaju muslimane od zla koje im snuju njihovi neprijatelji. Isplati im plate i podijeli nagrade, jer će, ako oni pokleknu, pogranična utvrđenja pasti neprijatelju u ruke.

- Hoću - odgovorio je i naredio:

- Mladiću, zapiši da im se odmah dostave plate!

- Ebu Muhammede, imaš li još kakvu potrebu, osim toga? - upitao je.

- Imam, vladaru pravovjernih - odgovorio je.

- Da se štićenici u islamskoj državi ne opterećuju više nego što mogu izdržati, jer je porez koji od njih uzimate svojevrsna pomoć protiv vašeg neprijatelja.

- Dobro - odgovorio je i naredio:

- Mladiću, zapiši da se štićenici u islamskoj državi više ne opterećuju sa nametima koje ne mogu podnijeti!

- Ebu Muhammede, imaš li još kakvu potrebu, osim ove - upitao je.

- Imam - odgovorio je.

- Boj se Allaha, vladaru pravovjernih! Znaj da ćeš, kao što si sâm rođen, i sâm umrijeti, sâm proživljen biti, sâm račun polagati i da, tako mi Allaha, od ovih što ih sada vidiš, niko sa tobom neće biti!

Na to je Hišam, stružući štapom po zemlji, briznuo u plač.

Ubrzo je 'Ata' ustao da ide, pa sam i ja ustao sa njim.

Kada smo bili na izlazu, jedan od halifinih ljudi koji ga je ispraćao, pokučio mu je kesu, ne znam šta je u njoj bilo, i rekao:

- Ovo ti šalje vladar pravovjernih! - pa je odgovorio:

- Bože sačuvaj! Nema govora! - dodavši: *Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi.*[3]

Tako mi Allaha, došao je kod halife, bio kod njega primljen i izašao, a da tamo nije popio ni kap vode...

* * *

'Ata' b. Ebu Rebah je živio preko sto godina. Čitav život mu je bio ispunjen znanjem, radom, dobročinstvom i bogobojaznošću. Sustezao se od svega što je bilo u ljudskim rukama, a žarko žudio za onim što je kod Allaha. Kada ga je zatekla smrt, nije imao za čim od ovoga svijeta zažaliti. Zato je imao bogatu opskrbu za onaj svijet... Pored svega, iza sebe je imao sedamdeset puta obavljen hadždž...

Sedamdeset puta je stajao na Arefatu, molio Uzvišenog Allaha da ga obaspe Svojim zadovoljstvom i uvede u Džennet, i da ga sačuva Svoga gnjeva i džehennemske vatre.

[3] Eš-Šu'ara, 109.

AMIR B. ABDULLAH ET-TEMIMI

عامر بن عبد الله التميمى

"Znam za osmericu koji su do krajnosti bili skromni. Na prvom mjestu od njih je Amir b. Abdullah et-Temimi."

(Alkame b. Mersid)

Četrnaesta je godina po Hidžri. Vođe i neimari iz reda najuglednijih ashaba i tabi'ina, po nalogu halife svih muslimana, Omera b. el-Hattaba ﷺ, planiraju i udaraju temelje gradu Basri. Odlučni su u svojoj namjeri da ovaj novi grad pretvore u najveći garnizon muslimanske vojske, koja je dobila zadatak da osvoji Perziju. To će biti i veliki budući centar za pozivanje u Allahovu vjeru - Islam i uzdizanje Njegove riječi na Zemlji.

Sada, kada je novi grad završen, u njega se sa svih strana Arapskog poluotoka: iz Nedžda, Hidžaza, Jemena i drugdje, slijevaju kolone muslimanske vojske, koje će bdjeti u pograničnim karaulama i čuvati muslimane.

Među doseljenicima iz Nedžda je i jedan mladić iz plemena Temim po imenu Amir b. Abdullah et-Temimi el-Anberi.

* * *

U to doba Amir b. Abdullah et-Temimi bio je tek u cvijetu rane mladosti, još golobrad, vedra lica, čiste duše i bogobojazna srca. Iako nov grad, Basra je bila jedno od najbogatijih i najprivlačnijih mjesta u cijelom islamskom carstvu, prvenstveno zbog neprekidnog priliva bogatog ratnog plijena, često i u suhom zlatu.

Međutim, mladog Temimljanina, Amira b. Abdullaha ništa od toga nije zanimalo. Po svojoj prirodi, on je još od djetinjstva bio skroman. Nije ga zanimalo bogatstvo u rukama ljudi, već ono kod Allaha...

Upravo se zato klonio izazova i ukrasa ovoga svijeta, a istovremeno okretao prema Allahu i nastojao postići Njegovo zadovoljstvo.

* * *

U to doba, prva ličnost u Basri bio je njen namjesnik, poznati ashab Ebu Musa el-Eš'ari, Allah bio sa njim zadovoljan i podario mu lijepi Džennet! Pored toga što je bio namjesnik grada u procvatu, on je bio i zapovjednik muslimanske vojske, koja je odatle kretala u pohode na sve strane. Ukratko, bio je glavna ličnost u Basri; njen imam, učitelj i vođa u svakom smislu, a time i u pozivanju u Allahovu vjeru.

Amir b. Abdullah bio je nerazdvojan od Ebu Musa el-Eš'arije, kako u ratu, tako i u miru, kako kod kuće, tako i na putu. Od njega je, slađe nego svježe hurme, primao i učio Allahovu Knjigu, onako kako je spuštena na srce Poslanika Muhammeda...

Od njega je direktno čuo i dalje prenio brojne vjerodostojne hadise Allahova Poslanika ﷺ te stekao široko obrazovanje, prije svega ono koje je vezano za ispravno razumijevanje propisa Allahove vjere.

Kada je solidno ovladao poznavanjem Kur'ana i hadisa, svoje vrijeme je podijelio na tri dijela tako da je ostatak života proveo:

- ili u kružocima zikra, podučavajući svijet Kur'anu, u glavnoj džamiji u Basri,

- ili u ibadetu, povučen od svijeta i predan klanjanju, toliko da su mu često noge znale oteći od predugog stajanja u namazu,

- ili, pak, na bojnom polju, u borbi na Allahovu putu, sa isukanom sabljom u ruci.

Za njega se kaže da cijeli svoj život nikada nigdje nije kročio, a da jednoj od tri navedene stvari nije bio posvećen... Zato je s pravom dobio epitet najpoznatijeg pobožnjaka i askete u cijeloj Basri.

To kakav je Amir b. Abdullah bio, najbolje se može zaključiti iz kazivanja jednog njegovog poznanika iz Basre koji kaže:

- Jednom prilikom sam putovao u karavani u kojoj je bio i Amir b. Abdullah. Kada je pala noć, zakonačili smo u jednom šipražju u blizini močvare. Tu je Amir uzeo svoje stvari, sakupio ih na jedno mjesto, svezao konja za drvo, popustio mu uzdu, otišao i nabrao svježe trave i pred njega stavio da jede, a onda, neprimjetno, nestao u žbunju.

- Kuda li će sada? - pomislio sam i krišom krenuo za njim da vidim šta to noćas smjera činiti u dubini šipražja.

Išao je sve dok nije došao do jednog brežuljka, sa svih strana obraslog drvećem i zaklonjenog od očiju svijeta. Tu je, na proplanku, izabrao pogodno mjesto, okrenuo se prema Kibli i zanijetio da klanja. Nikada nikoga nisam vidio da kao on sa toliko predanosti, smirenosti i skrušenosti obavlja namaz. Nakon što je, poslije dugog klanjanja, predao selam, u dovi se počeo obraćati Allahu i moliti. Između ostalog sam čuo da je izgovorio:

- Allahu, Svojim si me emrom stvorio i Svojom mi voljom, da se sa ovosvjetskim nedaćama nosim, odredio! Zapovijedio si mi da se Pravoga puta držim. A kako ću ga se držati, ako me Ti Svojom dobrotom ne pomogneš, o Silni i Svemoćni?!

- Allahu, Ti znaš, kada bi čitav ovaj svijet sa svim što je na njemu bio moj i kada bi bilo da biram između njega i Tvoga zadovoljastva, da bi Tvoje zadovoljstvo odabrao... Zato mi se smiluj, o od milostivih Najmilostiviji!

- Allahu, moja ljubav prema Tebi je toliko jaka da mi je, zahvaljujući njoj, svaka nedaća lahka i svaka Tvoja odredba slatka jer me, kada Tebe volim, ne brine kako ću jutro i večer dočekati.

* * *

Ovaj čovjek iz Basre, nadalje veli:

- Zatim me savladao san pa sam zaspao. Više sam se puta budio i ponovo me savlađivao san. Svaki put kad bih se probudio, pogledao bih i vidio Amira kako i dalje na istom mjestu klanja ili se tiho obraća Gospodaru. Tako je proveo cijelu noć, sve dok nije zarudila zora i klanjao rani sabah, nakon koga je opet dugo molio i više puta ponovio:

- Allahu, evo još jedno jutro sviće! Ovo je vrijeme kada se svijet budi i Tebe za dobrostivost moli. Svako od njih ima neku svoju potrebu i želju. Amirova potreba je da mu se smiluješ i oprostiš mu.

- Allahu, ispuni moju i njihove potrebe! O od plemenitih Najplemenitiji!

- Allahu, stalno Te molim da mi ispuniš tri molbe. Dvije od njih si ispunio, a treću još nisi. Allahu, ispuni i nju, pa da Ti robujem onako kako volim i želim!!!

Zatim je ustao sa svoga mjesta, pogledao i vidio me. Odmah je zaključio da sam cijelu noć bio tu, negdje u blizini njega, zabrinuo se i sa osjećanjem žaljenja me upitao:

- Brate iz Basre, jesi li me to cijelu noć pratio?

- Jesam - odgovorio sam.

- Allah te pokrio, ne govori nikome ono što si noćas vidio da radim! - rekao je.

- Tako mi Allaha - odgovorio sam - ili ćeš mi kazati na što si mislio kada si Gospodara za one tri stvari molio, ili ću svima ispričati kako si noćas noć proveo!

- Teško tebi! - povikao je - nemoj da bi to učinio!

- Ja sam svoje rekao - odgovorio sam.

Vidjevši koliko sam ozbiljan u svojoj namjeri i da bi to, zaista, mogao učiniti, rekao mi je:

- Kazat ću ti, ako ćeš mi dati obećanje i zakleti se Allahom da to nikome drugom nećeš ispričati.

- Obećavam ti i kunem se Allahom da dok si živ nikome neću odati tvoju tajnu - odgovorio sam.

Na to mi je rekao:

- Ničega se u životu, po svoju vjeru, nisam više bojao od žena. Zato sam molio Allaha da mi iz srca otkloni strast prema njima, pa mi je dovu uslišao, tako da mi je svejedno da li pred sobom vidim ženu ili zid.

- Dobro, to je jedno - rekao sam. A šta je drugo?

- Drugo, molio sam Gospodara - odgovorio je - da se nikoga drugog do Njega ne bojim, pa mi je i tu dovu uslišao, tako da se, tako mi Allaha, nikoga i ničega ni na Zemlji ni na nebesima, osim Njega, ne bojim.

- Dobro, a šta je treće? - upitao sam.

- Treće, molio sam Gospodara - odgovorio je - da od mene odagna nagon za snom, kako bih Mu i danju i noću mogao služiti kako želim, ali mi ovo treće još nije udovoljio.

Čuvši to iz njegovih usta, rekao sam mu:

- Allah ti se smilovao, imaj makar malo obzira prema sebi! Zar noć ne provodiš u ibadetu, a dan u postu? Džennet se može zaslužiti i sa manje nego što ti činiš, i džehennemske vatre spasiti sa manje napora nego što ti ulažeš!

Na to mi je rekao:

- Bojim se da se ne budem morao kajati za propušteno, kada kajanje od koristi više neće biti. Tako mi Allaha, kada god nađem priliku, i dalje ću se truditi da budem u ibadetu, pa ako se spasim, to je, opet, Allahovom milošću, a ako džehennemske vatre dopadnem, samo mojom krivicom i nemarom.

* * *

Međutim, ima još nešto. Koliko god je Amir b. Abdullah bio asketa preko noći, on je bio još veći vitez i borac na Allahovu putu preko dana. Naime, nikada se nije uputio poziv za borbu na Allahovu putu, a da Amir nije bio među prvima koji su se na poziv odazvali.

Kada bi htio da sa borcima na Allahovu putu krene u neki od pohoda, prvo bi se izmakao i malo ih posmatrao i odmjeravao, kako bi sebi izabrao društvo, a kada bi ga izabrao, prišao bi im i rekao:

- Ljudi, i ja bih sa vama, ukoliko ćete mi obećati tri stvari.

- Koje su to tri stvari? - upitali bi.

- Prvo da vam budem sluga - odgovorio bi - i da se o tome sa mnom nikada niko ne prepire.

- Drugo, da vam budem mujezin i da mi posao oko pozivanja na namaz niko od vas ne pokušava preoteti.

- I treće, da prihvatite da vam od svoga imetka pomognem koliko mogu.

Rekao bi to pa bi, ukoliko bi se složili, krenuo sa njima, a ukoliko ne bi, potražio bi drugo društvo.

* * *

Amir je bio jedan od onih boraca na Allahovu putu koji su se na muci najviše dokazivali, a pri podjeli ratnog plijena najmanje uzimali. U jeku borbe hrabro je jurišao na neprijatelja kao rijetko ko drugi, a pri podjeli plijena uvijek je bio među zadnjima i najskromniji.

* * *

Kada je Sa'd b. Vekas, nakon pobjede na Kadisiji, ušao u dvorac perzijskog kralja, naredio je Amru b. Mukrinu da sakupi i popiše ratni plijen, kako bi petinu poslao u državnu blagajnu, a ostatak podijelio borcima. Nakupilo se toliko bogatstva i skupocjenosti da ga je bilo gotovo nemoguće popisati i procijeniti.

Prije svega, tu su velika spremišta zalivena olovom i prepuna zlatnog i srebrenog posuđa iz koga su, s koljena na koljeno, jeli perzijski kraljevi.

Tu su, zatim, sehare izrađene od skupocjenog drveta, krcate kraljevskom odjećom, oklopima i nakitom ukrašenim biserom i dragim kamenjem.

Tu su, zatim, mnogobrojni kovčezi prepuni skupocjenog nakita, dragog kamenja i ostalog blaga.

Tu su mnogobrojne korice, mačevi i sablje perzijskih kraljeva i vojskovođa koji su stoljećima vladali ovim krajevima i bili strah i trepet u ovom dijelu svijeta.

* * *

I dok su radnici prebrojavali i procjenjivali ratni plijen, a ostali muslimani posmatrali i slušali, pojavio se jedan čovjek, nepočešljan i sav prašnjav, noseći sa sobom objema rukama jedan veliki i teški kovčeg. Kada su se bolje zagledali, vidjeli su da nikada ranije takav kovčeg nisu vidjeli, niti među sakupljenim plijenom nešto takvo zapamtili. Bio je pun bisera i dragog kamenja.

- Gdje si ovo našao? - upitali su čovjeka.

- Zarobio sam ga u toj i toj bici, u tome i tome mjestu - odgovorio je.

- Jesi li išta za sebe uzeo? - upitali su.

- Allah vas uputio! - odgovorio je, našavši se uvrijeđen i dodao:

- Tako mi Allaha ni ovaj kovčeg ni sve čime su raspolagali perzijski kraljevi, kod mene ne vrijedi ni koliko je jedan djelić nokta! Da nisam osjećao ličnu obavezu da vodim računa o zajedničkoj blagajni svih muslimana, ne bih se sageo da ga podignem sa zemlje, a kamoli prevalio ovoliki put i na sebi ga donio.

- Ko si ti čovječe, Allah te nagradio! - upitali su.

- Tako mi Allaha - odgovorio je - neću vam reći, jer ne želim niti da me ko hvali, niti da mi zahvaljuje. Zahvala pripada jedino Uzvišenom Allahu i jedino se od Njega nadam nagradi!

Zatim se okrenuo i otišao. Vidjevši šta je učinio, za njim su poslali jednog čovjeka sa zadatkom da ga prati i sazna njegovo ime. Tako ga je ovaj pratio, a da on nije ni primjetio, sve dok nije došao među svoje prijatelje, pa je njih upitao:

- Ko je ovaj čovjek?

- Zar ga ne poznaješ? - upitali su, a zatim mu rekli:

- To je Amir b. Abdullah et-Temimi, najpoznatiji asketa u cijeloj Basri.

* * *

Iako je bio takav, Amir b. Abdullah nije bio pošteđen teških iskušenja i zlih jezika od zlobnog svijeta. I on je iskusio svu gorčinu i skupo platio cijenu čovjeka bez dlake na jeziku, čovjeka koji je na svakom koraku osuđivao zlo i sav svoj život posvetio borbi za njegovo istrebljenje.

Direktan povod za nevolje s kojima će se suočiti bio je slučaj da je jednoga dana vidio kako pomoćnik zapovjednika policije u Basri maltretira jednog nemuslimana, štićenika u islamskoj državi. Jadni čovjek, ni kriv ni dužan, je pomagao i zvao u pomoć:

- Zaštitite me, Allah vas zaštitio!

- O muslimani, ima li iko ko će pomoći štićeniku vašeg Poslanika!

Čuvši to, Amir mu je prišao i upitao ga:

- Jesi li platio glavarinu?

- Jesam - odgovorio je.

Zatim se Amir okrenuo prema čovjeku koji ga je držao za vrat i upitao:

- Šta hoćeš od njega?

- Hoću da pođe sa mnom da sredi vrt zapovjednika policije - odgovorio je.

Zatim se okrenuo prema nemuslimanu i upitao ga:

- Pristaješ li dobrovoljno da pođeš sa njim i obaviš taj posao?

- Ne, ne pristajem - odgovorio je. To je težak posao, a nemam ni vremena, jer se moram brinuti za opskrbu svoje djece.

Na to se Amir okrenuo prema ovome što ga je držao i rekao mu:

- Pusti čovjeka neka ide za svojim poslom!

- Ne, neću ga pustiti - odgovorio je.

Na to Amiru nije preostalo ništa drugo nego da, u znak da ga uzima u zaštitu, svojim ogrtačem zaogrne nemuslimana, a ovome što ga je tjerao kaže:

- Tako mi Allaha, dok sam živ, neću dozvoliti da se gazi garancija koju je Muhammed ﷺ dao nemuslimanskim štićenicima u islamskoj zemlji!

Na to se oko Amira okupio i ostali prisutni svijet i pomogao mu da silom iščupaju pomenutog nemuslimana iz ruku čovjeka koji ga je na silu vodio, zbog čega je zapovjednik policije Amira optužio za neposlušnost i proglasio za otpadnika koji je pogazio sunnet Allahova Poslanika i praksu zajednice muslimana. Uz to su mu uzeli za zlo još mnogo drugih stvari, između ostalog napisavši:

- da je na svoju ruku, jer se nije ženama ženio,

- da ne jede meso dozvoljenih životinja i ne pije mlijeko od njih,

- da se drznuo protiv vlasti i namjesnikovih ljudi... i to sve, kao poseban predmet, poslali vladaru pravovjernih Osmanu b. Affanu ﷺ na razmatranje.

* * *

Primivši na znanje optužbu protiv njega, halifa je naredio svome namjesniku u Basri da pozove Amira b. Abdullaha u svoje sjedište i da provede istragu u vezi s iznesenim optužbama, te da ga o rezultatima istrage odmah obavijesti.

Namjesnik Basre ubrzo poziva Amira i saopćava mu da mu je vladar pravovjernih, Allah ga poživio, naredio da provede istragu u vezi s pripisanim mu optužbama. Na to mu je Amir rekao:

- Onda, pitaj ono šta ti je naredio vladar pravovjernih!

- Zašto izbjegavaš praksu Allahova Poslanika ﷺ? Zašto se ne ženiš? - upitao je.

- Ne izbjegavam ženidbu zato što ne volim Poslanikov ﷺ sunnet - odgovorio je - jer i sâm potvrđujem da nema neženstva u Islamu, već zato što sam takav čovjek koji je kod sebe vidio da ima samo jedan život, pa ga je posvetio Uzvišenom Allahu i što se boji da bi mu to žena mogla pokvariti...

- A zašto onda ne jedeš meso? - upitao je.

- Ne jedem ga zato što ga se rijetko poželim - odgovorio je - a i kada ga se poželim, kod sebe ga nemam.

- A zašto onda ne jedeš sir? - upitao je.

- Zato što ga u kraju u kome mi živimo, uglavnom, proizvode nemuslimani - vatropoklonici koji ne kolju životinje po islamskim propisima i što se bojim da je sir usiren sa sirištem od ovce koja nije zaklana po islamskim propisima - odgovorio je i dodao: - Naprotiv, kada god mi dva svjedoka muslimana potvrde da je sir usiren sa sirištem od ovce koja je zaklana kako treba, ja ga rado jedem...

- Dobro, onda mi reci zašto nećeš da se družiš sa ljudima na vlasti? - upitao je.

- Na vašim vratima čekaju mnogi kojima nešto treba - odgovorio je. Pustite ih neka uđu i pružite im pomoć koju od vas traže, a ostavite na miru one koji vas nizašto ne mole!

* * *

Potom je Amirova izjava poslana vladaru pravovjernih, Osmanu b. Affanu ﷺ, koji ju je saslušao i u njoj nije našao ništa što bi upućivalo na neposlušnost prema halifi ili na odbacivanje prakse Allahova Poslanika i njegovih sljedbenika.

Nažalost, plamen zla i smutnje sa ovim nije bio ugašen. Tračevi i priče o Amiru b. Abdullahu i dalje su nastavile potpirivati vatru smutnje, do te mjere da je u jednom momentu zaprijetila opasnost od otvorenog sukoba između Amirovih pristalica i protivnika...

Na to je Osman ﷺ naredio da se Amir izmjesti u Šam i da mu se tamo odredi stalno mjesto boravka, savjetujući svoga namjesnika u Šamu, Muaviju b. Ebu Sufjana, da ga lijepo dočeka i da, s obzirom na njegova prava, sa njim na najljepši način postupa.

* * *

Na dan kada je Amir b. Abdullah odlučio da napusti Basru, do tada neviđena masa svijeta; sve odreda njegovih prijatelja, poznanika i učenika, došla je da ga isprati. Priča se da su, ispraćajući ga, za njim išli sve do mjesta Merbed, izvan Basre, gdje im se Amir obratio riječima:

- Nemojte se dalje mučiti! Sada ću na rastanku proučiti dovu, pa riječima "*Amin!*" molite Allaha da je usliša! U tom trenutku, odjednom je nastala mukla tišina. Svijetu je zastao dah, počeo se propinjati na prste nogu i upirati pogled prema Amiru koji je digao ruke i zamolio:

- Allahu, oprosti onima koji su me oklevetali, koji su me potvorili i na mene ljagu iznijeli, onima koji su krivi za ovo moje progonstvo iz voljenog grada i rastavljanje od voljenih prijatelja!

- Allahu, ja sam im unaprijed sve oprostio, pa im i Ti oprosti i podari svako dobro i na ovome i na onome svijetu!

- Allahu, obaspi i mene i njih i sve ostale muslimane Svojom neizmjernom milošću, oprostom i dobročinstvom, tako Ti Tvoje milosti, o od milostivih Najmilostiviji!

Zatim je uzjahao konja i krenuo prema Šamu.

* * *

Ostatak života Amir b. Abdullah proveo je u Šamu. Za stalno mjesto boravka izabrao je Jerusalim, gdje mu je namjesnik Šama, Muavija b. Ebu Sufjan, pružio sve što mu je bilo potrebno, pokazujući prema njemu lično uvažavanje i dužno poštovanje.

Priča se da su mu, kada je pao na samrtnu postelju, došli prijatelji da ga obiđu i zatekli ga kako plače, pa su ga upitali:

- Zašto plačeš? Zar nisi bio takav i takav? Zar nisi učinio to i to? - pa im je rekao:

- Tako mi Allaha, ne plačem ni iz žalosti za ovim svijetom, niti od straha od smrti, već od straha od duga puta i nedovoljne opskrbe za njega. Nalazim se u situaciji da ne znam; ili se dižem ili spuštam, ili se penjem prema džennetskim visinama ili propadam kroz ponor Džehennema. Jednostavno ne znam prema kome od njih dvoga idem...

Zatim je, sa Allahovim imenom na usnama, ispustio i zadnje izdisaje.

Tamo gdje je Prva kibla muslimana, Treći sveti harem i mjesto noćnog putovanja Allahova Poslanika ﷺ u noći Miradža, počiva Amir b. Abdullah et-Temimi. Neka mu Allah osvijetli kabur i osvježi plemenito lice u vječnim edenskim vrtovima!

URVE B. EZ-ZUBEJR

عروة بن الزبير

- Ko hoće da vidi kako izgleda čovjek-džennetlija, neka pogleda u Urveta b. Zubejra!"

(Abdulmelik b. Mervan)

I dok je sunce na zalasku bacalo svoje posljednje zrake i, iznad časnog Allahova hrama, od zlatnih niti plelo mrežu ustupajući mjesto svježini večernjeg povjetarca, širom i uzduž Haremi-šerifa, i dok su hadžije, među kojima je bio živ još poneki drug Allahova Poslanika ﷺ i dosta starijih tabi'ina, oko Kabe činile tavaf i cijeli prostor ispunjavale mirisom riječi kelimei-šehadeta, tekbira i hajr-dova, tu i tamo, oko časne Kabe koja je u sredini Haremi-šerifa ponosno dominirala cijelim prostorom, okupljali su se kružoci ljudi, svojim očima upijali ljepotu prizora ispred sebe i bez ikakve prazne besjede i griješnih riječi podsjećali se na događaje tokom njene drevne historije.

Tu, u blizini njene jemenske strane, sjedila su zajedno četverica mladića, ljupka lica, plemenita roda, složni kao jedna duša, koji su, u bijeloj odjeći sa širokim rukavima, podsjećali na bijele haremske golubove, koji samo što nisu poletjeli.

To su trojica braće: Abdullah b. Zubejr, Mus'ab b. Zubejr i Urve b. Zubejr kojima se kao četvrti pridružio Abdulmelik b. Mervan.

* * *

I dok su četvorica čestitih mladića između sebe tiho razgovarala, jedan od njih se dosjetio i povikao:

- Kako bi bilo da svako od nas zaželi da mu se ispuni po jedna želja!

Na to su se njihove mašte otisnule i zaplovile prostranstvima neviđenog carstva i počele lutati zelenim perivojima svojih snova..., dok Abdullah b. Zubejr nije prvi rekao:

- Moja je želja da jednoga dana postanem vladar cijelog Hidžaza!

Njegov brat Mus'ab je rekao:

- A ja bih volio jednoga dana postati vladar dvaju gradova u Iraku; Basre i Kufe i da mi se u tome niko ne suprotstavlja.

- A ja se ne bih zadovoljio samo time - rekao je Abdulmelik b. Mervan - već bih volio biti vladar cijeloga svijeta i da jednoga dana, poslije Muavije b. Ebu Sufjana, naslijedim hilafet.

Urve b. Zubejr je prešutio svoju najveću želju šta bi jednoga dana volio biti, pa su se prema njemu okrenula ostala trojica mladića i počeli ga zapitkivati:

- Urve, a šta bi ti volio jednoga dana biti?

- Neka vas Allah blagoslovi - odgovorio je - i ispuni vaše ovosvjetske želje! Što se mene tiče, ja ne bih volio ništa od onoga što ste vi poželjeli, već bih volio jednoga dana postati veliki učenjak koji će svoje znanje na djelu primjenjivati i drugima kazivati o Knjizi njihova Gospodara, sunnetu njihova Poslanika i propisima njihove vjere i da tako na onome svijetu steknem Allahovo zadovoljstvo i zaslužim Džennet.

* * *

Tako su vremena prolazila dok jednoga dana, poslije Jezid b. Muavijine smrti, Abdullah b. ez-Zubejr, doista, nije dočekao da postane halifa i da mu zakletvu na vjernost daju muslimani širom Hidžaza, Egipta, Jemena, Horasana i Iraka. Opet su se vremena, dan po dan mijenjala, dok nije dočekao svoju pogibiju pored same Kabe, na istom onome mjestu gdje je nekada otkrio svoju najveću želju...

Želja se ispunila i njegovu bratu Mus'abu, koga je Abdullah, kada je došao na vlast, postavio za svoga namjesnika u Iraku, ali je ubrzo i on, braneći svoj položaj, poginuo.

Želja se ispunila i Abdulmeliku b. Mervanu, koji je nakon smrti svoga oca i dobijanja zakletve na vjernost od svih muslimana, preuzeo hilafet. Bilo je to nakon pogibije braće Abdullaha b. ez-Zubejra i Mus'aba b. ez-Zubejra koje su pogubili, niko drugi, do Abdulmelikovi vojnici, nakon čega je, u svoje doba, postao najmoćniji vladar na svijetu.

A šta je bilo sa Urvetom b. Zubejrom?

Vratimo se još jednom na početak priče o njemu!

* * *

Urve b. Zubejr je rođen u zadnjoj godini hilafeta, Omera el-Faruka ﵁, u jednoj od najuglednijih i najpoznatijih muslimanskih porodica.

Njegov otac ez-Zubejr b. el-Avvam bio je jedan od najvjernijih Poslanikovih ﷺ pomagača, prvi koji je u Islamu isukao svoju sablju na neprijatelja i jedan od desetorice kojima je Allahov Poslanik ﷺ, još za života, obećao Džennet.

Majka mu je Esma, Ebu Bekrova ﵁ kći, poznata još i pod nadimkom Zatu en-Nitakajn.

Prema tome, sa majčine strane djed mu je bio Ebu Bekr es-Siddik, prvi od četvorice pravednih vladara poslije Allahova Poslanika ﷺ i njegov vjerni drug s kojim se za vrijeme Hidžre iz Mekke u Medinu, sklonio u pećinu.

Sa očeve strane, nena mu je Safijja, Abdulmuttalibova kći, tj. rođena tetka Allahova Poslanika ﷺ.

Aiša, radijallahu 'anha, majka pravovjernih, bila mu je tetka po majci.

Kada je umrla, lično ju je on spustio u kabur i svojim rukama zagrnuo zemljom.

Možeš li onda zamisliti kakvog je porijekla bio?

Može li se, nakon svega, još nešto poželjeti do čast pripadnosti uzvišenoj vjeri Islamu?!

* * *

A da bi ostvario, pored Kabe, Allahu upućenu želju, Urve se, još od rane mladosti, posvetio traženju znanja i počeo se družiti sa preživjelim drugovima Allahova Poslanika ﷺ kojima je kući odlazio na noge, klanjao za njima i pratio njihove kružoke. Družio se i učio od Alija b. Ebu Taliba, Abdurrahmana b. Avfa, Zejda b. Sabita, Ebu Ejjuba el-Ensarije, Usame b. Zejda, Se'ida b. Zejda, Ebu Hurejre, Abdullaha b. Abbasa, Nu'mana b. Bešira i mnogih drugih ashaba.

Mnogo je naučio i od svoje tetke Aiše, majke pravovjernih, tako da je ubrzo postao jedan od sedmerice najpoznatijih učenjaka islamskog prava u Medini do čijeg su znanja držali svi muslimani i od njih tražili mišljenje u vjerskim znanostima. Za savjete su mu se obraćali čestiti vladari, zbog onoga čime ih je Allah zadužio i što im je povjerio.

Kada je Omer b. Abdulaziz, kao novopostavljeni Velid b. Abdulmelikov namjesnik, došao u Medinu, svijet je masovno izašao pred njega da ga dočeka i izrazi mu dobrodošlicu. Prvo što je, nakon klanjanja namaza, Omer uradio, bilo je da je pozvao desetericu, u islamskom pravu najučevnijih ljudi, na čelu sa Urvetom b. Zubejrom. Kada su spomenuta deseterica došli, Omer ih je, kako najljepše može biti, primio i kao što dolikuje, zahvalio se Uzvišenom Allahu, a zatim im rekao:

- Pozvao sam vas, Allah vas nagradio, da mi pomognete u ostvarenju istine i pravde, jer sâm neću ništa da odlučujem, prije nego što se posavjetujem sa vama, ili bar sa onima od vas koji mi budu najbliži. Ukoliko primijetite da bilo ko drugome nepravdu čini, pogotovo ako primijetite da neko od mojih službenika nepravedno postupa, zaklinjem vas Allahom da me o tome odmah obavijestite. Urve b. Zubejr, ispred deseterice, Omeru je poželio uspjeh na novoj dužnosti i zamolio Allaha da ga obdari pravednošću, razumom i mudrošću.

* * *

Urve b. Zubejr je, kao rijetko ko, uspio da sve što nauči primijeni i na djelu. I mimo ramazana je po najvećoj žegi postio, u gluho doba noći, dok su drugi spavali, noćnu nafilu klanjao i stalno jezikom Uzvišenog Allaha spominjao. Pored toga, nije se odvajao od Allahove Knjige i njenog učenja. Za njega se kaže da je svakodnevno, preko dana, gledajući u Mushaf znao proučiti po četvrtinu Kur'ana, a zatim, kada bi pala noć, to isto, na noćnom namazu, proučiti napamet. Dalje se kaže da to nikada, od rane mladosti pa sve do smrti, nije propustio, izuzimajući samo jedan slučaj koji ćemo, malo kasnije, spomenuti.

* * *

Urve b. Zubejr je u namazu nalazio smiraj za dušu, radost za oko i džennet na Zemlji. Zato ga je sa uživanjem obavljao kako najljepše i najpotpunije može biti, svaki put nastojeći da ga što više odulji.

Za njega se priča da je jednom prilikom vidio nekog čovjeka kako prebrzo klanja, pa ga je, kada je predao selam, upitao:

- O sine brata moga, zar Uzvišenog Allaha nemaš ništa zamoliti da ti da?!

- Tako mi Allaha, ja Ga u svakom namazu molim za sve što mi treba, čak i da mi dâ soli.

* * *

Urve b. Zubejr, neka je Allah sa njim zadovoljan, bio je pružene ruke, obazriv i veoma darežljiv čovjek. Za njega se priča da je u cijeloj Medini imao najveću i najljepšu bašču, sa pitkom vodom, debelom hladovinom i visokim palmama, da ju je preko cijele godine pazio i zagrađivao, kako joj voćke ne bi oštećivale životinje i nemirna djeca, a da bi ju, kada bi plodovi sazreli i prolaznicima na njih pošao âh, odgradio na više mjesta, kako bi svijet u nju lakše mogao ulaziti i brati sazrele plodove. Nikome nije branio da u nju ulazi, i u odlasku i u povratku, ne samo da nabere i najede se plodova, nego nije branio ni da se nabere i koliko god može ponese kući. I još nešto; kada god bi ušao u svoju bašču svaki put bi izgovorio riječi Uzvišenog: *A da si, kad si u vrt svoj ušao, rekao: 'Mašallah! - moć je samo u Allaha!*[4]

* * *

Jedne godine za vrijeme hilafeta el-Velida b. Abdulmelika, Allah je htio da Urve b. Zubejr doživi takvo iskušenje koje su u stanju podnijeti samo rijetki pojedinci sa dubokim imanom i nepokolebljivim ubjeđenjem.

Naime, halifa el-Velid b. Abdulmelik još ranije je bio uputio poziv Urve b. ez-Zubejru da ga posjeti u Damasku. Ovaj se na halifin poziv odazvao i sa sobom poveo svoga najstarijeg sina. Kada je stigao u Damask, halifa mu je izrazio dobrodošlicu, toplo ga primio i ukazao mu sve moguće počasti i znake poštovanja.

Međutim, Allahova je volja htjela da stvari krenu neželjenim tokom i da puhnu vjetrovi koji ne pogoduju lađama na otvorenoj pučini. Desilo se, naime, da je Urvetov sin, iz radoznalosti da vidi trkaće konje, ušao u el-Velidovu konjušnicu i da ga je jedan konj pogodio čiftom, od čega je na licu mjesta izdahnuo.

Ožalošćeni otac toliko je tugovao za izgubljenim sinom da je rukama grtao zemlju sa njegova kabura i da mu se na jednoj nozi pojavila gangrena. Prvo mu se na nozi pojavio blag otok, a onda se odjednom, uz nesnosive bolove, naglo počeo širiti. Halifa je odmah svome gostu, sa svih strana, pozvao najpoznatije ljekare.

Međutim, ljekari su se jednoglasno složili da se Urvetu, što prije, mora do koljena amputirati noga, prije nego se gangrena proširi na cijelo tijelo i ne bude kasno da mu se spasi život. Nije bilo drugog izlaza, nego prihvatiti njihov savjet...

---

[4] El-Kehf, 39.

Kada je došao hirurg i sa sobom donio skalpele, pile i ostali pribor za amputaciju noge, rekao je Urvetu:

- Trebao bi popiti malo jaču dozu opojnog pića, kako ne bi osjećao bol dok ti budemo amputirali nogu!

Na to je Urve rekao:

- Nema govora! Nikada sebi ne bih dozvolio da kao lijek upotrijebim ono što je po vjeri zabranjeno.

- Da ti onda damo čisti opijum? - upitali su.

- Ne, ni to - odgovorio je. Ne bih želio izgubiti dio svoga tijela, a da pri tome ne osjetim žestinu bola i ne zaradim nagradu kod Allaha.

Kada je hirurg izvršio sve potrebne pripreme za amputaciju noge, Urvi je prišla jedna grupa ljudi, pa je upitao:

- A ko su ovi?

- Došli su da te pridrže - rečeno mu je. Bol bi mogao biti žestok, pa se bojimo da se ne trzneš nogom i da ne mognemo obaviti amputaciju kako treba.

- Vratite ih! - rekao je. Oni mi ne trebaju. Nadam se da će mi za to biti dovoljno sjećanje na Allaha i Njegovo spominjanje.

Potom se hirurg primakao, uzeo mu nogu, skalpelom rasjekao meso do kosti, a onda uzeo pilu i njome počeo rezati kost. Urve je to sve, bez ijednog trzaja, hrabro podnosio i samo izgovarao: *La ilahe illellahu vallahu ekber!* / "Nema boga, osim Allaha! Allah je velik!" i tako sve dok mu nije potpuno nogu amputirao.

Zatim je donesena metalna posuda sa ucvrkanim uljem i u njega zamočen preostali dio Urvetove noge, kako bi se opalila rana i zaustavilo krvarenje. U tom momentu Urve se onesvijestio i dugo ostao u nesvijesti, što ga je spriječilo da taj dan prouči svoj svakodnevni dio iz Allahove Knjige. To je, od njegove rane mladosti pa sve do smrti, bio jedini dan u njegovu životu kada je preskočio proučiti određeni dio iz Kur'ana.

Kada je došao svijesti, Urve je zamolio da mu pokažu amputirano stopalo, pa ga je uzeo u ruke, počeo zagledati i okretati. U jednom trenutku mu je, kao da sa njim razgovara, rekao:

- Onaj Ko mi je dao da na tebi po mraku odlazim u džamiju, najbolje zna da nikada, ni koliko jedan korak, tobom nisam kročio u haram, a zatim je počeo recitirati dirljive stihove Ma'na b. Evsa:

Tako mi života, nikada nisam,
ni prema čemu sumnjivom ruku pružio.
Niti sam svojom nogom u grijeh kročio.
Niti za njim svoje uho ili oko bacio.
Niti su me na njega pomisao i razum naveli.
Potpuno sam ubijeđen da me
nikakva nesreća nije pogodila,
a da nije pogodila
i nekog od mladića prije mene.

* * *

Halifi el-Velidu b. Abdulmeliku teško je pala nesreća koja je pogodila njegovog velikog prijatelja i dragog mu gosta Urveta b. Zubejra, koji je za samo nekoliko dana, prvo izgubio najstarijeg sina, a onda, ubrzo iza toga, i dio svoga tijela. Halifa je gledao da ga na svaki mogući način utješi i razgovori, tako da je jednom prilikom pribjegao i lukavstvu.

Naime, potrefilo se da je tih dana na halifinu dvoru odsjela i jedna grupa ljudi iz plemena Beni Abs, među kojima je bio i jedan slijepac. Kada je halifa el-Velid slijepca upitao kako je izgubio vid, ovaj je rekao:

- O vladaru pravovjernih, nekada, u cijelom plemenu Beni Abs od mene nije bilo bogatijeg čovjeka, ni po mnoštvu imetka, niti po broju čeljadi i sinova. Jednoga dana, sa svim svojim imetkom i čeljadi, zatekao sam se u jednoj dolini, gdje su i ranije, obično, odsjedali sunarodnjaci iz moga plemena, pa se nad dolinom sručilo veliko nevrijeme i u nju provalila bujica, kakvu do tada nikada nismo vidjeli, toliko snažna da je odnijela i moj imetak, i čeljad i sinove. Od svega sam uspio spasiti samo sebe, jednu kamilu i jedno dijete - novorođenče. I ta nesretna kamila bila je neposlušna, pa mi se otrgnula i dala se u bijeg, te sam dijete stavio na zemlju i potrčao za kamilom da je uhvatim. Tek što sam se bio malo udaljio, začuo sam plač djeteta, pa sam se okrenuo i ugledao kako ga svojim ustima kida gladni vuk. Potrčao sam nazad da ga spasim, ali je bilo već kasno...

Kasnije sam pronašao kamilu, pa me je, kada sam je pokušao uhvatiti, čiftom udarila u čelo, toliko snažno da ga je razbila i da sam na oba oka oslijepio... Tako sam, vladaru pravovjernih, preko noći ostao i bez porodice, i bez djece, i bez imetka i bez vida.

Na to je el-Velid svome vrataru rekao:

- Odvedi ovoga čovjeka našem gostu, Urvetu b. Zubejru pa neka i njemu isprića svoj slučaj i neka vidi da ima i drugih koje je pogodila još teža nesreća nego što je njegova.

* * *

Kada su Urveta b. Zubejra donijeli u Medinu i unijeli među ukućane, prvo što im je rekao bilo je:

- Nemojte da vas uplaši ono što ćete vidjeti! Uzvišeni Allah mi je poklonio četiri sina, pa mi je uzeo jednoga, a ostavio mi još trojicu. Hvala Mu na tome! Dao mi je četiri uda - dvije ruke i dvije noge - pa mi je uzeo jedan, a ostavio mi još tri. Hvala Mu i na tome! Tako mi Allaha, uzeo mi je malo, a ostavio još dosta. Ne smijem se požaliti što me je jedanput stavio na iskušenje, naspram tolikih godina i rahatluka i zdravlja.

* * *

Čuvši da se njihov imam i toliko uvaženi alim, Urve b. Zubejr, vratio svojoj kući u Medinu, redom sve Medinelije su požurjele da ga kod kuće posjete i izraze mu svoje saosjećanje i utjehu zbog nedaće koja ga je pogodila.

Od svega, najviše su ga se dojmile riječi utjehe koje mu je uputio Ibrahim b. Muhammed b. Talha:

- Blago tebi, o Ebu Abdullah! Jedan od tvojih organa i jedan od tvojih sinova, već su te pretekli u Džennet! Ako Bog da, cjelina će se u Džennetu spojiti sa svojim dijelom! Hvala Allahu koji je kod tebe sačuvao ono što je najvrijednije i što nam je najpotrebnije; tvoje znanje, razboritost u vjeri i mudrost zaključivanja. Molimo Allaha da i tebi i nama još dugo koriste! Allah je najbolji garant nagrade za tvoja dobra djela i tvoga lijepoga svršetka!

* * *

Urve b. Zubejr, kroz cijeli svoj život, za sve muslimane je bio i ostao svijetli primjer uzorita vjernika, koji ne samo da je sâm bio na Pravome putu, nego je na njega i druge pozivao i sve do smrti upućivao. Ni za čim se više nije brinuo kao za odgojem, prvo svoje djece, pa onda i djece ostalih muslimana. Kad god mu se pružila prilika da ih uputi i posavjetuje, nije je propuštao, a da to ne učini. Kada god je savjetovao, imalo se šta od njega naučiti.

Svoju djecu neprekidno je savjetovao da se posvete sticanju znanja. Stalno im je govorio:

- Djeco, posvetite se znanju! Budite njegovi dostojni nosioci! Jer, čak i da ste zadnji u svome narodu, Allah bi vas, zahvaljujuću vašem znanju, prometnuo među prvake svoga naroda.

Često je znao reći:

- Ah, ima li na svijetu išta ružnije, nego kao neznalica dočekati starost?!

* * *

Savjetovao ih je da računaju, da kada daju milostinju, da Uzvišenom Allahu daju poklon i u tom smislu govorio:

- Djeco, nemojte svome Gospodaru poklanjati ono što bi vas bilo stid poklonuti nekom od prvaka svoga naroda, jer Uzvišeni Allah je od uglednih Najugledniji, od plemenitih Najplemenitiji i od darežljivih Najdarežljiviji, i kao takav Najzaslužniji da, kada Mu se poklanja, poklanja ono što je najvrjednije!

* * *

Nadalje ih je savjetovao da dobro promatraju svijet oko sebe i da njihovi pogledi moraju biti toliko snažni da prodiru u dubinu duše i otkrivaju šta se u njoj krije. Govorio je:

- Djeco, kada nekoga vidite da učini kakvo dobro i lijepo djelo, nastojte o njemu imati lijepo mišljenje, čak i po cijenu da sav ostali svijet o njemu misli sve najgore, jer se iza jednog dobrog djela mogu kriti i druga, njemu slična! I obrnuto, kada nekoga vidite da učini kakvo teško zlo, pripazite ga se i od njega na oprezu budite, čak i po cijenu da sav ostali svijet o njemu ima najljepše mišljenje, jer ko jedanput učini zlo, lahko ga može i ponovo učiniti. Zapamtite dobro, da kako jedno viđeno dobro djelo upućuje na više neviđenih dobrih djela, isto tako i jedno viđeno zlodjelo upućuje na više neviđenih zlodjela!

* * *

Svoju djecu je, zatim, lijepim savjetima savjetovao, nježnim im se riječima i vedra lica obraćao i govorio:

- Djeco, u mudroj izreci je rečeno: - Neka ti riječi budu slatke i neka ti lice bude vedro, pa ćeš svijetu biti draži od onoga ko mu poklone dijeli!

* * *

Kada bi svijet vidio kako se odaje raskošu i lagodnu životu, podsjećao bi ga kako je Allahov Poslanik ﷺ skromno i u oskudici živio. Tako Muhammed b. el-Munkedir pripovijeda:

- Jednom prilikom sam se susreo sa Urvetom b. Zubejrom, pa me je uzeo za ruku i rekao mi:

- O Ebu Abdullah!

- Slušam - odgovorio sam.

- Jednom sam prilikom - rekao je - ušao kod majke pravovjernih, svoje tetke 'Aiše, radijallahu 'anha, pa mi je rekla:

- Sine!

- Slušam! - odgovorio sam.

- Tako mi Allaha - rekla je - mi smo u kući Allahova Poslanika ﷺ znali provesti i po četrdeset noći jednu iza druge, a da u njoj ne naložimo vatru, čak ni svijeću niti bilo šta drugo da ne zapalimo.

- Majko, od čega ste onda živjeli? - upitao sam.

- Živjeli smo o hurmama i vodi - odgovorila je.

* * *

I šta drugo, nakon svega reći?! Urve b. Zubejr živio je sedamdeset i jednu godinu. Sedamdeset i jednu godinu života provedenu u pobožnosti, dobročinstvu i bogobojaznosti...

Kada mu je na vrata zakucala smrt, zatekla ga je da posti.

Ukućani su ga ubjeđivali da se iftari, ali je odbio to učiniti.

Odbio se iftariti na ovome svijetu, jer se duboko nadao da će se iftariti u Džennetu, gutljajem sa vrela Kevser...

Iz srebrenih pehara ... kojima će ga služiti džennetske hurije...

ER-REBI' B. HUSEJM

الربيع بن خثيم

"Ebu Jezide, da te je kojim slučajem vidio Allahov Poslanik ﷺ sigurno bi te zavolio."

(Abdullah b. Mes'ud)

Munzire, zar nećeš da te odvedem do šejha? - upita Hilal b. Isaf svoga gosta Munzira es-Sevrija. Dobro bi bilo da se jedan sahat kod njega okrijepimo imanom!

- Hoću, svakako - odgovori Munzir - jer, tako mi Allaha, u Kufu me ništa drugo nije ni dovelo, do želja da se vidim sa tvojim šejhom er-Rebi'om b. Husejmom i čežnja da se kod njega, bar jedan sahat, okrijepim imanom.

- Ali, reci mi jesi li se raspitao, može li nas primiti - upita Munzir - jer, čuo sam kako svijet priča da, odkako mu se oduzela jedna strana, nikoga ne prima i da se u kući potpuno posvetio svome Gospodaru?

- Ne, on je takav otkako za njega zna Kufa i najnovija bolest ni najmanje ga nije promijenila - odgovori Hilal.

- Dobro - reče Munzir - ali ti znaš da ljudi u njegovim godinama imaju jako osjetljivu narav, pa šta misliš da li da mu odmah, na početku, kažemo zbog čega smo došli, ili da pustimo neka razgovor ide svojim tokom i da šutimo, a neka on govori šta hoće?

- Ti onda ne poznaješ njegovu narav. Jer, kada bi sa er-Rebi'om b. Husejmom sjedio čitavu godinu dana, on sa tobom ne bi progovorio, sve dok ti ne bi počeo razgovor, niti bi ti šta rekao, sve dok ga ne bi upitao. On je još odavno navikao da mu govor bude zikr, a šutnja razmišljanje.

- Onda, s Allahovim blagoslovom, krenimo do njega! - reče Munzir.

Kada dođoše kod šejha, nazvaše mu selam i upitaše:

- Kako je danas osvanuo naš šejh?

- Kao i svaki drugi slabić i griješnik koji troši svoju opskrbu i svaki dan očekuje da mu smrt zakuca na vrata - odgovori.

- Čuo sam da je u Kufu došao jedan iskusan ljekar - reče Hilal - pa kako bi bilo da ga pozovemo da te pregleda?

- Hilale, i ja znam da Allah nije dao ni jednu bolest, a da za nju nije dao lijeka - odgovori - ali sam nešto razmišljao *o Adu, Semudu, stanovnicima Ressa i mnogim drugim narodima između njih*[5] i vidio da nikoga od njih među živima više nema. A bili su privrženi ovom svijetu i uživanju u njegovim blagodatima više nego mi! Bili su snažniji i jači nego što smo mi! I oni su imali među sobom bolesnika, iako su imali najbolje ljekare i liječili se svim poznatim lijekovima, pa gdje su danas?!

Zatim je duboko uzdahnuo i rekao:

- Ne znaju ljekari kakva je ovo bolest, jer da znaju, onda bi je i liječili!

- A kakva je to onda bolest? - upita Munzir.

- Grijesi - odgovori šejh.

- A kakav je za njih lijek? - upita Munzir.

- Pokajanje i molba za njihov oprost - odgovori.

- Može li se čovjek od njih izliječiti? - upita Munzir.

- Može, samo se trebaš iskreno pokajati i čvrsto odlučiti da ih više nikada nećeš ponoviti - odgovori šejh.

Zatim se u nas zagledao i rekao:

- Ah, skriveni grijesi! Skriveni grijesi!!! Čuvajte se skrivenih grijeha, jer za njih Allah zna, iako svijet ne zna! Tražite lijeka za njih!

- A šta je za njih lijek? - upita Munzir.

- Iskreno pokajanje - odgovori i tako se rasplaka da su mu suze tekle niz lice i nakvasile bradu.

- Zašto plačeš kada svi znamo ko si i kakav si bio? - upita Munzir.

- E, kamo sreće! - odgovori, a zatim nastavi:

- Kako mogu, a ne zaplakati, kada se sjetim da više nema onakvih kakve sam zapamtio (misleći na ashabe), naspram kojih smo mi, ako se sa njima uporedimo, obični hrsuzi.

[5] El-Furkan, 38.

- Utom je - priča Hilal - ušao šejhov sin, nazvao selam i upitao:

- Oče, moja majka ti je napravila habisu[6], baš onakvu kakvu ti voliš. Bilo bi joj drago da bar malo pojedeš, pa hoćeš li da ti je donesem?

- Dobro, donesi da probam! - odgovori.

Kada je šejhov sin otišao po habisu, jedan prosjak je zakucao na vrata, pa je šejh rekao:

- Pustite ga neka uđe!

Kada je ušao u dvorište kuće, vidio sam da je to oronuli starac, sav u dronjcima, neuredan, toliko zapjenušalih usta da su mu se sline spuštale niz bradu. Po njegovu izgledu, odmah sam primjetio da je to neki matuh. Samo što sam sa njega digao pogled, pomolio se šejhov sin sa sahanom habise u ruci. Utom mu je otac rukom pokazao da sahan stavi pred prosjaka, što je ovaj i učinio. Čovjek je odmah halapljivo počeo jesti i za čas pojeo sve što je bilo u sahanu. Jedino su iza njega po sahanu ostali tragovi slina.

Kada je prosjak otišao, sin reče ocu:

- Oče, Allah ti se smilovao, majka mi se mučila da ti sastavi i pripremi ovu habisu u nadi nećeš li šta pojesti, a ti je dade ovom čovjeku koji ni sam ne zna ni šta je pojeo!

- Sine moj - odgovori šejh - ako ne zna on, Allah, sigurno, zna i podsjeti ga na riječi Uzvišenog:

Nećete zaslužiti nagradu sve dok ne udijelite dio od onoga što vam je najdraže; a bilo šta udijelili, Allah će, sigurno, za to znati![7]

Utom na vrata, sav usplahiren, uđe jedan čovjek, bliski mu rođak i povika:

- Ebu Jezide, izgleda da je poginuo Husejn, Fatimin sin, neka je s njima Allahov mir i blagoslov!

- Svi smo mi Allahovi i Allahu se vraćamo! - reče i prouči riječi Uzvišenog:

Reci: "Allahu, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti koji znaš nevidljivi i vidljivi svijet, Ti ćeš robovima Svojim presuditi u onome oko čega su se razilazili!"[8]

Međutim, čovjeku izgleda nije bilo dovoljno to što je šejh rekao, pa upita:

---

[6] Slatko jelo sa izgnječenim hurmama, maslom i škrobom

[7] Ali 'Imran, 92.

[8] Ez-Zumer, 46.

- Šta kažeš o njegovom ubistvu?

- Kažem da će se svi Allahu vratiti i pred Njim račun polagati - odgovori.

Vidjevši da se podne približava - priča Hilal - zamolio sam šejha:

- Daj mi kakav savjet! - pa mi je rekao:

- Hilale, nemoj da te zavara to što te drugi hvale, jer oni o tebi sude samo po tvojoj vanjštini! Znaj da ćeš na kraju sa sobom ponijeti samo svoja djela i da nijedno djelo nema nikakve vrijednosti, ukoliko nije učinjeno u ime Allaha!

- Posavjetuj šta i mene, Allah te nagradio! - reče Munzir.

- Munzire, boj se Allaha kako znaš i što više možeš - reče - a za ono što ne znaš upitaj onoga ko zna!

- Munzire, neka niko od vas nipošto ne kaže: - Allahu, ja se kajem, pa da se ispostavi da se ne kaje, tako da ispadne da laže Bogu, nego neka kaže: - Allahu, oprosti mi! - tako da njegove riječi budu dova!

- Munzire, znaj da je svaki govor beskoristan ukoliko u njemu nema riječi:

- tehlila, (tj. *"La ilahe illellah!"*)

- tahmida, (tj. *Elhamdu lillahi!*)

- tekbira, (tj. *Allahu Ekber!*)

- tesbiha, (tj. *Subhanallahi!*)

- dove da ti Allah dâ dobro i da te sačuva od zla,

- preporučivanja da se rade dobra djela i kloni nevaljalih djela, te učenja Kur'ana.

- Evo, koliko već dugo sjedimo sa tobom - reče Munzir - a nijednom još nismo čuli da si kao primjer naveo sthove nekog pjesnika, kao što smo čuli da čine neki tvoji prijatelji?

- Nema ništa što se na ovome svijetu izgovori - reče - a da to neće biti zapisano i pročitano na onome svijetu. Zato mi ne bi bilo drago da se u knjizi mojih djela nađu zapisani stihovi bilo kog pjesnika, pa da mi se čitaju i da ih moram slušati na Sudnjem danu.

Zatim se prema nama okrenuo i rekao:

- Neka vam što više smrt bude na umu, jer ona je putnik čiji se povratak očekuje, a putnik čiji se povratak očekuje, svakog momenta može bahnuti na vrata i iznenaditi ukućane.

Zatim je zaplakao i rekao:

- Šta ćeš sutra činiti *kada se Zemlja u komadiće zdrobi i dođe naređenje Gospodara tvoga, a meleki budu sve red do reda i kada se tog Dana primakne Džehennem?*[9]

- Er-Rebi' još nije bio ni prestao govoriti - kazuje Hilal - kada se začuo ezan za podne, pa je šejh svome sinu rekao:

- Hajde, da se odazovemo onome ko poziva Allahu!

- Pomozite mi, Allah vas nagradio, da ga odnesemo do džamije!- zamolio nas je njegov sin.

Podigli smo ga, pa se desnom rukom uhvatio za sinovo, a lijevom za moje rame i počeo se polahko između nas gegati i vući noge.

- Ebu Jezide - reče Munzir - zašto ne ostaneš u kući i tamo ne klanjaš, jer je za takve kao što si ti Allah dao olakšicu?!

- Tako je kao što kažeš - odgovori i dodade - ali ja sam čuo mujezina kako poziva:

- *Dođite na namaz!*

- *Dođite na spas!*

a ko od vas čuje da ga neko poziva na spas, neka mu se odazove, pa makar pužući!

* * *

A ko je, zapravo, er-Rebi' b. Husejm o kome govorimo?

Er-Rebi' b. Husejm je jedan od najpoznatijih tabi'ina i jedan od osam najpoznatijih asketa svoje generacije. Potječe iz čistokrvne beduinske porodice iz plemena Mudar, preko koga ide i rodoslovlje Poslanikovih ﷺ predaka Iljasa i Mudara.

Od ranog djetinjstva je odgajan i poznat po svojoj pokornosti Allahu, pobožnosti i bogobojaznosti. O njemu se priča, da mu je majka naveče znala leći da spava i po nekoliko se puta noću buditi, i svaki put zatjecati svoga, još uvijek malodobnog sina, kako - u jednom od uglova kuće - ili bdije na namazu, ili predano upućuje dove i tiho šapuće sa svojim Gospodarom. Kada bi ga zovnula:

- Sine Rebi'a!- i upitala:

- Zar još ne spavaš? - svaki put bi joj odgovorio:

- Kako može spavati onaj koga je zatekla noć, ako se boji noćnog prepada?!

---

[9] El-Fedžr, 21.-23.

Čuvši to, niz obraze starice majke, potekle bi suze radosnice, pa bi počela Allahu za svoga sina upućivati hajr-dovu.

Sve što su dani i godine više odmicale i sve što je Rebi' više rastao i stasao, sve se više u njemu razvijala pobožnost i bogobojaznost.

Njegova sve izraženija pobožnost i, pored namaza, sve češći plač i jecanje u gluho doba noći, dok sav ostali svijet spava, počeli su, sve više, brinuti njegovu majku. Brinući se za svoga sina i pomišljajući na sve i svašta, sve češće ju je počela moriti nesanica, pa je jednoga dana odlučila sa njim otvoreno o svemu porazgovarati i upita ga:

- Sine, šta se to sa tobom dešava? Da nisi počinio kakav zločin? Da nisi koga ubio?

- Jesam majko, ubio sam nekoga - priznao je.

- Koga si to sine ubio? - upitala je sva usplahirena. Sine, samo mi reci koga! Skupićemo ljude i poslati ih na razgovor sa porodicom ubijenog! Reci mi, možda će ti i oprostiti?! Jer, tako mi Allaha, kada bi porodica ubijenog znala; koliko patiš, koliko dugo noću plačeš i kako bez sna tolike noći provodiš, sigurno bi ti se smilovali i oprostili ti!

- Majko, nema potrebe da ikoga zoveš - odgovorio je - jer sam ubio sâm sebe. Majko, ubio sam se grijesima.

* * *

Er-Rebi' b. Husejmov učitelj je bio niko drugi do Abdullah b. Mes'ud ﷺ, jedan od ashaba koji je po načinu života, držanju i izgledu najviše od svih podsjećao na Allahova Poslanika ﷺ. Er-Rebi' je za svoga učitelja bio vezan poput malog djeteta za svoju majku, tako da ga je pratio kuda god bi učitelj krenuo.

I učitelj je volio svoga učenika, kao što otac voli sina jedinca.

Er-Rebi' je toliko bio blizak i prisan sa Ibn Mes'udom da je kod njega odlazio i ulazio ne tražeći više nikakva dopuštenja ni najave. I ne samo to, kada bi se kod Ibn Mes'uda zatekao er-Rebi', nikome drugom nije dopuštao da uđe, sve dok on ne izađe. Ibn Mes'ud je toliko mnogo volio er-Rebi'u, čistinu njegove duše, iskrenost srca i potpunost u ibadetu, da mu je bilo žao što se er-Rebi' nije prije rodio i zapamtio Allahova Poslanika ﷺ.

Ibn Mes'ud je er-Rebi'i često imao običaj reći:

- Ebu Jezide, da te je kojim slučajem vidio Allahov Poslanik, znaj da bi mu se dopao!

Također mu je znao reći:

- Nikada te nisam vidio, a da me nisi podsjetio na bogobojazne!

* * *

To što je Abdullah b. Mes'ud za njega rekao, nije nimalo pretjerao, jer je er-Rebi' b. Husejm bio dostigao tako visok stepen pobožnosti, skromnosti i bogobojaznosti, kakav, rijetko ko, može dostići.

O njegovoj pobožnosti i bogobojaznosti govori toliko vjerodostojnih predaja, da su ih i dan-danas prepune stranice historije toga vremena.

O njemu je jedan od njegovih prijatelja zabilježio:

- Dvadeset sam se godina družio sa er-Rebi'om b. Husejmom i nikada od njega nisam čuo ni jednu jedinu riječ, a da nije bila lijepa i Allahu se uzdigla kao dobro djelo - i nakon toga citirao riječi Uzvišenog: *K Njemu se dižu lijepe riječi, i dobro djelo On prima.*[10]

Govoreći o njemu Abdurrahman b. Adžlan je rekao:

- Jednom prilikom sam ostao na konaku kod er-Rebi'e, pa je, čim je pomislio da sam zaspao, ustao i počeo da klanja nafila-namaz. Kada je učeći na namazu, naišao na riječi Uzvišenog: *Misle li oni koji čine zla djela da ćemo s njima postupiti jednako kao sa onima koji vjeruju i dobra djela čine i da će im život i smrt biti isti?*[11] počeo je plakati i kroz plač ih cijelu noć na namazu učiti i ponavljati.

* * *

Ukratko, o er-Rebi'inoj pobožnosti, strahu i bogobojaznosti postoje mnoge priče. Jedna grupa njegovih prijatelja tako priča:

- Jednoga dana bili smo na putu sa Abdullahom b. Mes'udom i er-Rebi'om b. Husejmom, pa smo, kada smo stigli na obalu Eufrata u Iraku, naišli pored jedne velike krečane sa potpaljenom vatrom. U krečani su na sve strane sijevale varnice, dizali se jezici plamena i čula se zastrašujuća huka razbuktale vatre, jer u njoj se trebao ispeći kamen i od njega napraviti kreč.

Čim je er-Rebi' ugledao razbuktalu vatru i čuo kako hukće, kao ukopan je zastao od straha, prisjetio se i proučio riječi Uzvišenog:

---

[10] Fatir, 10.

[11] El-Gašije, 21.

Kad od njih bude udaljena toliko da je mogu vidjeti, čut će kako gnjevna ključa i od bijesa huči, a kad budu bačeni u nju, u tjesnac, vezanih ruku, propast će tamo prizivati.[12] a zatim pao u nesvjest, pa smo nad njim bdjeli sve dok nije došao svijesti, tada smo ga uzeli i odveli kući.

* * *

Šta se još, nakon svega, o njemu može reći?

Er-Rebi' b. Husejm cijeli svoj život proveo je pripremajući se i iščekujući smrt, a kada mu je došla, svojoj kćeri, koja je na njegovoj samrti počela plakati, je rekao:

- Kćeri, zašto plačeš? Pa tvome je ocu došao trenutak dobra koji toliko dugo čekam?! - a zatim ispustio dušu i preselio svome Gospodaru.

[12] El-Furkan, 12.-13.

IJAS B. MUAVIJA EL-MUZENI

اياس بن معاوية المزني

"On je odvažan poput Amra, dobrostiv poput Hatima, blag poput Ahnefa i oštrouman poput Ijasa."[13]

(Ebu Temmam)

Obuzet brigama i nemirom, vladar pravovjernih, Omer b. Abdulaziz, cijelu noć od nesanice nije mogao oka sklopiti. Te duge i prohladne damaške noći mučio ga je jedan problem - koga izabrati i postaviti za novog kadiju u gradu Basri? Jer, trebalo je naći takvu ličnost koja će biti kadra među ljudima uspostaviti red i mir, zavesti pravdu i učvrstiti Allahov vjerozakon, a da pri tome ne bude previše ni okrutnosti, ali ni popustljivosti.

Izbor je pao na dvojicu ljudi, od kojih su se i jedan i drugi, gotovo podjednako, odlikovali: razboritošću u vjeri, nepopustljivošću u istini, bistrinom u razmišljanju i pronicljivošću u procjeni.

Dvoumeći se tako za koga se opredijeliti, svaki put, kada bi kod jednog pronašao vrlinu koja će prevagnuti, kod drugoga bi pronašao neku drugu vrlinu.

Kada je osvanulo jutro, pozvao je da mu dođe njegov namjesnik za Irak, Adi b. Ertat koji se tih dana zadesio u Damasku, i rekao mu:

- Adi, pozovi na zajednički sastanak Ijas b. Muaviju el-Muzenija i el-Kasima b. Rebiu el-Harisija, obavi sa njima razgovor i jednog od njih postavi za kadiju u Basri!

- Hoću, o vladaru pravovjernih! - odgovorio je poslušno i pokorno.

---

[13] Navedeni panegirik pjesnik Ebu Temmam spjevao je u slavu Ahmed b. el-Mu'tesima u kome njegovu odvažnost poredi sa odvažnošću Amra b. Ma'dija Kereba, dobrostivost sa dobrostivošću Hatima et-Taija, blagost sa blagošću Ahnefa b. Kajsa, a oštroumnost sa oštroumnošću Ijas b. Muavije el-Muzenija.

* * *

Kao što je i obećao, Adi b. Ertat je pozvao Ijasa i el-Kasima na zajednički sastanak i rekao im:

- Vladar pravovjernih - Allah ga poživio - naredio mi je da jednog od vas postavim za kadiju u Basri! Šta vi o tome mislite?

Na to su obojica jedan za drugog rekli:

- On je zaslužniji i sposobniji za taj položaj od mene - nabrajajući njegovu prednost u znanju, iskustvu i razboritosti u vjeri.

Na to im je Adi rekao:

- Nijedan od vas dvojice odavde nećete maći dok se sami o tome ne dogovorite!

- Znaš šta namjesniče - rekao je Ijas - možda bi najbolje bilo da se o meni i el-Kasimu raspitaš kod dvojice najpoznatijih učenjaka fikha u cijelom Iraku; el-Hasana el-Basrija i Muhammeda b. Sirina?! Oni su najpozvaniji da ti kažu ko je od nas dvojice sposobniji za taj položaj.

Rekao je to iz želje da izbor padne na el-Kasima, znajući da se el-Kasim druži sa njima, da odlazi kod njih i da oni dolaze kod njega, dok on sâm nije imao nikakvih veza sa njima.

El-Kasim je, odmah, shvatio da ga Ijas na taj način želi uvući u ono što sâm odbija prihvatiti i da će pomenuti učenjaci, ukoliko ih namjesnik bude pitao za njihovo mišljenje, sigurno predložiti njega, pa se, našavši se u ćor-sokaku, okrenuo prema namjesniku i rekao:

- Ne, namjesniče, nema potrebe da bilo koga pitaš ko je od nas dvojice sposobniji, jer, tako mi Allaha, mimo Koga nema drugog boga, Ijas je u Allahovoj vjeri razboritiji od mene i sposobniji da preuzme sudstvo u pomenutom kadiluku. Ukoliko sam se lažno zakleo, nije ti dozvoljeno postaviti me za kadiju, jer kako može biti kadija onaj ko laže, a ukoliko sam se pravo zakleo, kako možeš postaviti onoga od koga ima bolji?!

Na to se Ijas okrenuo prema namjesniku i rekao:

- Namjesniče, na šta ovo liči? Pozvao si čovjeka, ponudio mu da preuzme položaj kadije i tako ga doveo na rub džehennemske provalije. Da bi se iščupao iz toga na što ga tjeraš, svjesno se lažno zakleo, a onda će se za lažnu zakletvu pokajati i tako se spasiti od onoga od čega zazire...

- Onaj ko je u stanju razumjeti ono što si ti razumio, doista je dostojan i da bude postavljen na položaj kadije - dodao je Adi.

Tako je pao izbor na Ijasa da on bude postavljen na položaj kadije za grad Basru.

* * *

Ko je taj čovjek koga je halifa Omer b. Abdulaziz izabrao da bude njegov kadija u Basri?

Ko je taj čovjek o čijoj se mudrosti i oštroumnosti, stoljećima, pripovijedaju poslovice i pričaju priče, ništa manje nego o darežljivosti Hatima et-Taija, blagosti el-Ahnefa b. Kajsa ili odvažnosti Amra b. Ma'dija Keriba?

Ko je taj čovjek koga u svojim panegiricima u slavu Ahmeda b. el-Mu'tesima spominje i čuveni pjesnik Ebu Temmam kada kaže:

On je odvažan poput Amra,
dobrostiv poput Hatima,
blag poput Ahnefa,
a oštrouman poput Ijasa.

Da onda, iz početka, čujemo kazivanje o njegovu životu! Jer, takvi biseri i dragulji doista se, u rijetko čijojoj životnoj priči, mogu čuti.

* * *

Ijas b. Muavija b. Kurre el-Muzeni rođen je četrdeset i šeste godine po Hidžri u oblasti Jemama u Nedždu. Još u ranom djetinjstvu sa svojom porodicom doselio je u Basru gdje je odrastao i stjecao znanje. Kao dječak jedno je vrijeme odlazio i u Damask, gdje je učio i od nekih ashaba koji su još bili u životu i velikog broja poznatih tabi'ina. Još od najranijeg djetinjstva kod dječaka su se mogli primijetiti znakovi bistrine i oštroumnosti, tako da se o ovome dječaku i njegovoj bistrini, među svijetom, vrlo rano počelo pričati u cijelom kraju.

* * *

O njemu se priča da je u školi učio matematiku od jednog Jevreja, štićenika u islamskoj državi i da je jednoga dana kod njegova učitelja došlo nekoliko prijatelja mu Jevreja, pa su počeli razgovarati o vjeri. Njegov učitelj je, ne primjetivši da je tu u blizini i da njihov razgovor sluša mali Ijas, ovima rekao:

- Zar se ne čudite ovim muslimanima? Oni vjeruju da će u Džennetu jesti i piti, a da neće vršiti nuždu!!!

Čuvši to, mali Ijas se okrenuo, prišao svome učitelju i upitao ga:

- Učitelju, mogu li vas nešto upitati o tome što ste razgovarali?

- Možeš, zašto ne? - rekao je učitelj.

- Šta mislite - upitao je - da li se baš sve što čovjek na ovome svijetu od hrane pojede, izlučuje iz tijela putem nužde?

- Ne, ne izlučuje - odgovorio je učitelj.

- A gdje odlazi ono što se ne izlučuje? - upitao je dječak.

- Prelazi u krv i njime se hrani tijelo - odgovorio je učitelj.

- Ako dio onoga što na ovome svijetu pojedemo prelazi u krv i služi kao hrana tijelu, zar je čudo ako, u Džennetu, sve što se pojede bude služilo kao hrana tijelu? - upitao je dječak.

Na to je učitelj, od bijesa, počeo lomiti svoje prste, vidjevši da je izletio i sâm se, pred dječakom, ugrizao za jezik, dodavši:

- Bog te ubio, kakav si ti dječak?!

* * *

Kako je godina po godina prolazila, dječak je sve više rastao i o njegovoj se oštroumnosti sve više širio glas gdje god bi došao.

Tako se priča da se jednom prilikom, još kao dječak u Damasku, preporekao sa jednim tamošnjim starcem koji mu je učinio nekakvu nepravdu. Kada starca dokazima nije mogao uvjeriti da nije u pravu, digao je protiv njega tužbu da se sa njim raspravi na sudu...

Kada su bili pred kadijom na saslušanju, Ijas je zaoštrio i podigao glas na protivnika, pa mu je kadija rekao:

- Dječače, polahko! Spusti glas, jer je tvoj protivnik čovjek u godinama i od ugleda!

- Ne, istina je preča od njega - odgovorio je Ijas.

Na to se kadija naljutio i povikao:

- Šuti!

- A ko će iznijeti moj dokaz, ako ja budem šutio? - upitao je dječak.

Na to se kadija još više razljutio i povikao:

- Otkako si ušao u sudnicu, stalno te slušam kako govoriš samo neistinu.

- Dobro, nema boga osim Allaha jednog i Jedinog - reče dječak i upita:

- Je li ovo istina ili neistina?

Na to se kadija smiri i reče:

- Istina, tako mi Gospodara Kabe, istina!

* * *

Dječak el-Muzeni posvetio se stjecanju znanja i toliko se, mašallah, njime obogatio da su mu, uprkos njegovoj mladosti, i stariji ponizno dolazili na noge, slušali njegova predavanja i od njega učili ono što nisu znali.

Jedne godine, prije nego će preuzeti hilafet, u posjetu Basri došao je Abdulmelik b. Mervan, pa je tamo vidio Ijasa, tada još golobradog mladića, kako ide naprijed a iza njega, četverica staraca dobro vičnih učenju Kur'ana sa dugim bradama i u zelenim odorama. Iznenadivši se tome, Abdulmelik je za pomenutu četvericu staraca sa bradama rekao:

- Uf, zar ove bradonje nisu mogli naći nekakva starca da od njega uče, pa su ispred sebe proturili ovog mladića?!

Zatim se okrenuo prema Ijasu i upitao:

- Mladiću, koliko imaš godina?

- Emire, Allah te još dugo poživio!, koliko i Usama b. Zejd kada mu je Allahov Poslanik ﷺ povjerio zapovjedništvo nad vojskom, u kojoj su bili Ebu Bekr i Omer - odgovorio je.

Na to mu je Abdulmelik rekao:

- Mladiću, oprosti! Prođi naprijed, Allah te blagoslovio!

* * *

Jedne godine uoči ramazana, svijet je na čelu sa poznatim ashabom Enesom b. Malikom el-Ensarijom, starcem od blizu stotinu godina života, izašao da provjeri može li se na nebu vidjeti mlađak.

Ljudi su upirali poglede prema nebu, ali mlađaka na njemu nije bilo.

Međutim, Enes b. Malik se zagledao u nebo i govorio:

- Vidio sam mlađak. Eno ga ondje! Eno ga! - pokazujući na njega rukom, ali ga niko od prisutnih ni dalje nije mogao vidjeti.

Uto se Ijas dobro zagledao u Enes b. Malikovo ؓ lice i primijetio kako se jedna duga dlaka iz njegove obrve odvojila i savila ispred njegova oka, pa je, prethodno zamolivši za dopuštenje, svojom rukom uzeo dlaku, ispravio je i upitao:

- Vidiš li i sada mlađak, prijatelju Allahova Poslanika?

Na to je Enes, ponovo počeo upirati pogled prema mjestu na nebu gdje ga je maloprije vidio, ali ga sada nije bilo, pa je rekao:

- Ne, ne vidim! Ne, ne vidim!

* * *

Priče o Ijasovoj bistrini i oštroumnosti ubrzo su se pročule, pa mu je sa svih strana počeo dolaziti svijet i postavljati razna pitanja vezana za vjerske znanosti. Iako je većina ljudi dolazila sa iskrenom namjerom da od njega nešto nauči, bilo je i takvih koji su mu postavljali provokativna pitanja i sa njim pokušavali voditi rasprave sa zlim namjerama.

Tako je na jedano od njegovih predavanja došao nekakav poglavar - nemusliman i upitao:

- Ebu Vaile, šta kažeš o opojnim pićima?

- Kažem da su haram - odgovorio je.

- Po čemu su haram ?- upitao je i dodao:

- Po sebi, ona nisu ništa drugo do sokovi voćnih plodova stavljeni na vatru da prokljućaju, a to je sve dozvoljeno?!

- Poglavico, jesi li završio ili imaš još nešto dodati? - upitao je.

- Ne, nemam više ništa dodati - odgovorio je.

- Dobro, kada je tako - upitao ga je:

- Ako bih uzeo pregršt vode i njome te udario, da li bi te zaboljelo?- upitao je.

- Ne bi - odgovorio je.

- A ako bih uzeo pregršt prašine i njome te udario, da li bi te zaboljelo? - upitao je.

- Ne bi - odgovorio je.

- A ako bih uzeo pregršt slame i njome te udario, da li bi te zaboljelo? - upitao je.

- Ne bi - odgovorio je.

- A ako bih uzeo prašine, pomiješao je sa slamom, polio ih vodom i dobro zamijesio, a onda od toga napravio čerpić i stavio ga da se na suncu osuši i dobro stvrdne, pa te onda njime udario, šta misliš da li bi te onda zaboljelo? - upitao je.

- Bi, možda bi me i usmrtio - odgovorio je.

- E tako je i sa vinom kada se dosta grožđa skupi na jedno mjesto pa uzavrije. Zato i jeste zabranjeno - rekao je.

* * *

Međutim, kada je Ijas preuzeo poslove kadiluka, tek tada su posebno došle do izražaja njegova nesvakidašnja bistrina, oštroumnost, lukavost i izvanredna sposobnost u iznuđivanju priznanja i rasvjetljavanju istine.

Tako su pred njim povela parnicu dvojica ljudi, od kojih je jedan tvrdio da je drugome povjerio na čuvanje veliku sumu imetka, a ovaj je to uporno poricao i tvrdio da ga je ni kriva ni dužna potvorio.

Ijas je optuženog prvo upitao da li je istina da je uzeo na čuvanje pomenuti iznos, pa je to odlučno zanijekao i rekao:

- Ukoliko moj drug za to ima čvrst dokaz, neka ga iznese! U suprotnom se može samo zakleti.

Bojeći se da čovjek sa lažnom zakletvom ne dobije ono što nije njegovo, Ijas se okrenuo prema onome koji je tvrdio da je svoj imetak povjerio ovome drugom na čuvanje i upitao ga:

- Gdje si mu povjerio pomenuti imetak?

- Na tome i tome mjestu - odgovorio je.

- Šta se na tome mjestu nalazi? - upitao ga je.

- Jedno veliko drvo - odgovorio je. Pod njim smo sjedili i u njegovu hladu zajedno jeli, a kada smo se htjeli rastati dao sam mu spomenuti imetak.

- Ustani i idi na to mjesto gdje kažeš da se nalazi drvo - rekao je Ijas i dodao:

- Možda ćeš se, kada tamo stigneš i ugledaš to drvo, sjetiti gdje si imetak ostavio i šta si sa njim učinio? Kada to uradiš, ponovo se ovamo vrati da mi ispričaš šta si vidio!

Pošto je ovaj izašao i uputio se prema spomenutom mjestu, Ijas je rekao optuženom:

- Sjedi tu i sačekaj dok se tvoj prijatelj ne vrati! - pa je ovaj sjeo.

Zatim je Ijas nastavio sa rješavanjem drugih sporova, držeći ovoga na oku i prateći kako se ponaša.

Kada je vidio da se optuženi smirio, ubijeđen da će presuda biti u njegovu korist, Ijas se prema njemu okrenuo i upitao ga:

- Šta misliš da li je tvoj prijatelj stigao do tog mjesta gdje tvrdi da ti je dao imetak?

- Ne, nije još - bez razmišljanja je odgovorio, dodavši:

- E, to je odavde daleko!

Na to je Ijas povikao:

- Zar tako Allahov neprijatelju, ne priznaješ da si uzeo imetak, a priznaješ da znaš za mjesto gdje si ga uzeo?! Tako mi Allaha, ti si varalica!

Tako se čovjek začudio, zbunio i na kraju priznao, pa ga je Ijas dao uhapsiti dok nije došao njegov prijatelj kome je vratio povjereni mu imetak.

* * *

Jednom drugom prilikom Ijas je trebao riješiti spor između dvojice ljudi i presuditi koji je čiji šal kojim se pokriva glava i gornji dio ramena. Jedan šal je bio nov, skupocjen i zelen, a drugi star, poderan i crven.

Jedan od dvojice je bio tužitelj, a drugi optuženi. Tužitelj je tvrdio:

- Sišao sam u bazen da se okupam, pa sam svoj zeleni šal skinuo i ostavio na obali bazena zajedno sa ostalom odjećom, pa je ovaj došao, svoj crveni šal stavio pored moga zelenog i sišao u bazen da se i on okupa. Iz bazena je izašao prije mene, pa je obukao svoju odjeću, uzeo moj zeleni šal, stavio ga na svoju glavu, njegove krajeve prebacio preko ramena i krenuo. Ja sam izašao iz bazena i krenuo za njim da mi vrati šal, ali je on uporno tvrdio da je to njegov šal.

- A šta ti na ovo kažeš? - upitao je Ijas optuženog.

- Ne, ovo je moj šal - odgovorio je.

- Imaš li kakav neoboriv dokaz da je to tvoj šal? - upitao je Ijas tužitelja.

- Nemam - odgovorio je.

Na to je Ijas rekao vrataru:

- Donesi mi češalj! - pa mu ga je donio.

Zatim je uzeo češalj pa prvo jednog, a onda drugog dobro iščešljao, te je iz kose jednog iščešljao sitne crvene dlake, a iz kose drugog zelene. Tako je onome što mu je iz kose iščešljao crvene dlake, dao crveni šal, a onome što mu je iz kose iščešljao zelene dlake, dao zeleni šal.

* * *

U njegovo doba, u Kufi je živio jedan čovjek koji se svijetu pretvarao da je čestit, pošten, pobožan i bogobojazan, toliko da su ga počeli hvaliti i njegovu čestitost ukivati u zvijezde. Tako su mu neki Kufljani počeli povjeravati na čuvanje svoj imetak kada bi krenuli na put, a kada bi osjetili da im se približila smrt, ostavljati oporuke da se on brine o njihovoj djeci.

Između ostalih, došao mu je i jedan čovjek i zamolio ga da mu pričuva neke dragocjenosti, pa je ovaj to prihvatio. Nakon izvjesnog vremena, čovjeku su zatrebale njegove stvari, pa je došao da mu ih ovaj vrati, ali je on porekao da mu ih je ikada dao. Na to je ovaj otišao do Ijasa i ispričavši šta mu se desilo, požalio se na čovjeka, pa ga je Ijas upitao:

- Zna li tvoj prijatelj za ovaj tvoj dolazak kod mene?

- Ne zna - odgovorio je.

- Dobro, vrati se kući, nemoj o ovome nikome ništa govoriti i sutra ponovo dođi kod mene! - rekao je Ijas.

Zatim je Ijas ovome drugom, kome je svijet povjeravao svoj imetak na čuvanje, poručio da mu dođe, pa mu je, kada je došao, u povjerenju rekao:

- Znaš šta, kod mene se nagomilalo mnogo imetka za izdržavanje siročadi bez skrbnika, pa sam, znajući za tvoje poštenje, nešto razmišljao kako bi bilo da ga predam tebi u emanet pa da ti o njima vodiš brigu? Šta ti o tome misliš? Je li ti kuća dovoljno sigurna i imaš li ti za to vremena?

- Poštovani kadija, što se tiče kuće, kuća je sigurna, a imam vala i vremena - odgovorio je.

- Dobro, onda pripremi mjesto za imetak i dođi mi ponovo prekosutra! - reče. Nemoj zaboraviti da sa sobom povedeš i nekoliko hamala koji će ti pomoći oko prenošenja imetka!

Sutradan kod njega, kako su se i dogovorili, ponovo dođe onaj čovjek što se na ovoga požalio, pa mu Ijas reče:

- Hajde sada pravo kod svoga prijatelja i ponovo od njega zatraži da ti vrati tvoj imetak, pa mu, ako ti ga ni sada ne bude htio dati, popriprijeti da ćeš ga tužiti kadiji!

Čovjek mu je ponovo otišao i od njega zatražio da mu vrati njegov imetak, ali je ovaj i dalje poricao da ga je od njega ikada uzeo.

- Dobro, onda ću te ja tužiti kadiji - rekao je, pa mu je ovaj odmah, čim je to čuo, vratio njegov imetak i počeo mu se pravdati da se sa njim htio samo našaliti.

Potom se ovaj, kao što se bio i dogovorio, vratio Ijasu i rekao:

- Allah te nagradio, moj mi je prijatelj vratio imetak.

Sutradan je onaj drugi ponovo došao Ijasu, i sa sobom, kao što se bio i dogovorio, poveo hamale. Međutim, Ijas ga je ovaj put pred njima obrukao i pred svima mu rekao:

- Zla li čovjeka od tebe, Allahov neprijatelju! Od vjere si napravio klopku za varanje svijeta i stjecanje dunjaluka!

* * *

Međutim, i pored izvanredne bistrine, pronicljivosti i dosjetljivosti Ijas je u svojoj kadijskoj praksi, naišao na jednog čovjeka koji ga je prevario. O tom slučaju sâm on je rekao:

- U cijelom mom životu prevario me samo jedan čovjek. Bilo je to dok sam bio kadija u Basri. Radilo se o sporu oko jedne bašče. Svjedok koga sam ispitivao je tvrdio da je ta i ta bašča vlasništvo toga i toga čovjeka, i počeo je opisivati kao da u nju gleda. Želeći da provjerim istinitost njegova svjedočenja, upitao sam ga:

- Koliko u toj bašči ima stabala? - pa se malo zamislio, podigao glavu i upitao:

- Od kada gospodin kadija sudi u ovoj sudnici?

- Od te i te godine - odgovorio sam.

- Znaš li onda koliko u šišetima ove sudnice ima dasaka? - upitao je.

- Ne znam - odgovorio sam i dodao:

- U pravu si, nisam te trebao ni pitati za broj stabala u bašči, tako da sam prihvatio njegovo svjedočenje.

* * *

Kada je doživio sedamdeset i šestu godinu života Ijas je u snu vidio sebe i svoga oca kako jašu i utrkuju se na dva konja i kako ni jedan od njih ne može prestići drugoga, niti on oca, niti otac njega. Otac mu je bio već davno umro i to upravo u sedamdeset i šestoj godini života.

Jedne večeri kada je legao u postelju, Ijas je svoje ukućane upitao:

- Znate li vi koja je ovo veče?

- Ne, ne znamo na što misliš - odgovorili su, pa ih je podsjetio:

- U ovoj noći je umro moj otac.

Ujutro, kada su se ukućani probudili, zatekli su ga mrtva.

* * *

Allah se smilovao kadiji Ijasu! Bio je svojesvrsna rijetkost i zagonetka svoga vremena, a u urođenoj bistrini, oštroumnosti, pronicljivosti i sposobnosti da dođe do istine, pravo čudo od čovjeka!

OMER B. ABDULAZIZ

i sin mu Abdulmelik

"Zar ne znaš da svaki narod ima svoga plemića ..., da je plemić Umejevića Omer b. Abdulaziz i da će na Sudnjem danu biti proživljen kao jedan narod?"

(Muhammed b. Ali b. el-Husejn)

Poznati tabi'in, vladar pravovjernih, Omer b. Abdulaziz još nije bio ni otresao ruke od zemlje sa kabura svoga prethodnika Sulejmana b. Abdulmelika, kada je čuo kako se od gungule zemlja oko njega potresa.

- Šta je ovo? - upitao je.

- Kola i svita za ustoličenje, vladaru pravovjernih! Za tebe je sve ovo pripremljeno - odgovorili su.

Omer je na njih preko oka pogledao i, vidno uzbuđenim i iznemoglim glasom, iscrpljen nespavanjem, upitao:

- Šta ja imam sa svim tim? Allah vas blagoslovio, sklonite mi to ispred očiju i dovedite mi moju mazgu, ona mi je dovoljna.

I tek što su mu doveli mazgu i na nju uzjahao, prišao mu je zapovjednik policije, vodeći za sobom kordon svojih ljudi koji su se, sa sjajnim kopljima u rukama, raspodijelili i napravili špalir i sa desne i sa lijeve Omerove strane. Na to se Omer okrenuo prema zapovjedniku policije i rekao mu:

- Ne trebaš meni ni ti ni tvoji ljudi! Ja nisam ništa drugo do obični čovjek, kao i svi drugi muslimani. I ja kao oni ujutro ustajem, odlazim od kuće i naveče se ponovo vraćam.

Odatle je naprijed, a svijet iza njega, krenuo prema džamiji, gdje je mujezin proučio ezan i pozvao svijet na okup.

Na to su se sa svih strana prema džamiji počele slijevati kolone svijeta. Kada se svijet okupio, Omer je ustao da govori, pa se prvo zahvalio Allahu, zamolio blagoslov za Allahova Poslanika ﷺ a zatim rekao:

- O ljudi, ja sam, doista, sa ovim doveden u veliko iskušenje, jer niti me je ko pitao šta o svemu ovome mislim, niti sam tražio da se hilafet meni povjeri, niti su muslimani o tome rekli šta misle! Ja ni od koga ne tražim da zakletvu na vjernost dâ meni. Zato slobodno sami sebi izaberite halifu kakvog želite i s kojim ćete biti zadovoljni!

Utom je sav svijet u jedan glas povikao:

- Vladaru pravovjernih, tebe smo izabrali i s tobom smo zadovoljni, pa sa srećom i blagoslovom preuzmi hilafet!

Kada je vidio da su se povici stišali i srca smirila, ponovo je zahvalio Allahu, poželio blagoslov i mir Njegovu robu i poslaniku Muhammedu i počeo svijet podsticati na bogobojaznost, skromnost, zadovoljstvo sa malim na ovome svijetu, upućivati na izobilje na onome svijetu i podsjećati na smrt, tako nježnim riječima da su razmekšavale srce, izazivale suze i iz njegovih usta padale kao mehlem za dušu.

Zatim je, koliko je god imao snage, kako bi ga svi okupljeni čuli, podigao svoj premoreni glas i rekao:

- O ljudi, dužni ste se pokoraviti onome ko se pokorava Allahu, a ko se ne pokorava Allahu, niko mu se nije dužan pokoriti!

- O ljudi, pokorni mi budite onoliko koliko ja budem pokoran Allahu! Ako prema Allahu budem nepokoran, niko mi od vas ne duguje poslušnost!

Zatim je sišao sa minbera, uputio se prema svojoj kući i tamo se povukao u svoj kutak. Želio je da se bar jedan sahat odmori nakon tolikog umora, jer otkako je prethodni halifa umro, oka nije bio sklopio.

* * *

Međutim, tek što se Omer b. Abdulaziz bio spustio u postelju, prišao mu je njegov sin Abdulmelik, mladić koji je tada imao jedva oko sedamnaest godina, i upitao:

- Vladaru pravovjernih, šta to hoćeš?

- Sine, toliko sam iscrpljen da mi se čini da u mome tijelu nema više ni jedna trunka snage - rekao je - pa sam prilegao da se malo odmorim.

- Vladaru pravovjernih, zar da prilegneš prije nego što svijetu vratiš njegovo pravo i oslobodiš ga ranije mu nanesene nepravde? - upitao je.

- Sine, cijelu prethodnu noć sam bdio nad tvojim rahmetli amidžom Sulejmanom i oka nisam sklopio - rekao je. Kada dođe podne otići ću u džamiju, ljudima kao imam klanjati podne i, ako Bog da, poslije toga skinuti nepravdu sa onih kojima je nanesena.

- Ali, vladaru pravovjernih, ko ti garantira da ćeš živ dočekati podne? - upitao je.

Ove riječi potpalile su Omerovu odlučnost, rastjerale san sa očiju i ulile snagu i svježinu u njegovo tijelo, pa je Abdulmeliku rekao:

- Sine, primakni mi se malo bliže!

Kada mu je Abdulmelik prišao, zagrlio ga je, poljubio među oči i rekao:

- Hvala Allahu koji mi je za potomka dao onoga ko će mi pomagati u vjeri mojoj!

Zatim je ustao i naredio da se ponovo objavi među svijetom:

- Ko god misli da mu je učinjena kakva nepravda, neka se obrati vladaru pravovjernih!

* * *

Ko je pomenuti Abdulmelik?

Ko je taj mladić za koga je svijet govorio:

- On je svoga oca uveo u tajne ibadeta i pokazao mu put skromnosti!

Hajde da zajedno, od početka, još jednom, čujemo priču o ovom čestitom mladiću!

* * *

Omer b. Abdulaziz imao je petnaestero djece, od kojih dvanaest sinova i tri kćerke. Sva su ona bila hairli, čestita i bogobojazna...

Međutim, Abdulmelik je bio taj koji se među svojom braćom odlikovao poput najvećeg i najskupocjenijeg dragulja na cijeloj ogrlici i koji je među njima, poput sjajne zvijezde, blistao.

Bio je izvanredno lijepog odgoja i prirodne darovitosti, kakva se rijetko sreće. Drugim riječima, bio je mladić po godinama, a starac po mudrosti i razmišljanju. Još od ranog djetinjstva odgajan je u pobožnosti i pokornosti prema Uzvišenom Allahu. Po izgledu i držanju, općenito je podsjećao na Omer b. el-Hattabovu čeljad, a po bogobojaznosti, strahu od grijeha i ljubavi prema ibadetu, najviše na Omerova sina Abdullaha.

* * *

Abdulmelikov amidžić Asim o njemu kaže:

- Dok je još bio neoženjen, došao sam u Damask i odsjeo kod svoga amidžića Abdulmelika, pa smo, kada smo obojica klanjali jaciju, legli u postelju da spavamo. Čim sam legao, Abdulmelik je ustao, ugasio lampu i ponovo legao. Ubrzo smo obojica zaspali.

- U neko doba noći sam se probudio i vidio da Abdulmelik u mraku klanja noćnu nafilu. Na namazu sam ga čuo kako izgovara riječi Uzvišenog:

Šta ti misliš, ako im Mi dopuštamo da godinama uživaju, i naposljetku ih snađe ono čime im se prijeti, zar će imati šta od slatkog života koji su provodili?[14]

Uplašio sam se kada sam vidio koliko ih dugo ponavlja i kako tužno plače da srce pukne. Svaki put kada bi završio ajet, ponovo bi briznuo u plač, da sam pomislio da će se od plača udušiti. Vidjevši šta čini, u želji da prekinem njegov plač, napravio sam se kao da hoću ustati i izgovorio:

La ilahe illellah vel-hamdu lillah! - pa je, čim je čuo da sam budan, prestao, ne samo plakati, već mi se učinilo i disati.

* * *

Omerov sin Abdulmelik učio je pred najpoznatijim učiteljima svoga vremena, tako da je još u ranoj mladosti, veoma dobro, vladao vještinom učenja Kur'ana, stekao solidno znanje iz hadisa i razboritost u fikhskim pitanjima i počeo se upuštati u rasprave sa, u svoje doba, najpoznatijim učenjacima fikha u cijelom Šamu.

Priča se da je, kada je došao na vlast Omer b. Abdulaziz, skupio sve najpoznatije učenjake kur'anskih, hadiskih i fikhskih disciplina iz cijelog Šama i rekao im:

- Pozvao sam vas da se sa vama posavjetujem o nepravdi koju su moji prethodnici iz ove dinastije svijetu nanijeli i šta da radim sa onim što je, još uvijek, u našim kućama, a što je nepravedno od svijeta oduzeto?

- Vladaru pravovjernih - rekli su - to je bilo prije nego što si ti došao na vlast i grijeh za nepravdu ide na teret onih koji su je počinili.

Međutim, primijetivši da Omer, očito, nije zadovoljan njihovim odgovorom, jedan od učenjaka koji je drugačije mislio nego ostali, okrenuo se prema Omeru i rekao:

[14] Eš-Šu'ara, 205.-207.

- Vladaru pravovjernih, pozovi neka dođe i tvoj sin Abdulmelik, pa da vidimo šta on o tome misli, jer po znanju, oštroumnosti i zrelosti razumijevanja on nimalo ne zaostaje iza ostalih koje si kod sebe pozvao!

Kada je Abdulmelik došao, Omer ga je upitao:

- Šta misliš o imetku koji su naši amidžići od svijeta bespravno uzeli? Njegovi vlasnici su došli i od nas traže da im ga vratimo, a i sami znamo da su u pravu?!

- Mislim da bi ga trebalo vratiti njegovim vlasnicima - odgovorio je i dodao - tim prije što si i sâm priznao da znaš da im je nepravedno oduzet, jer ako im ga ne vratiš, s obzirom da si vladar i da si to u stanju učiniti, bićeš saučesnik sa onima koji su ga nepravedno prisvojili.

Čuvši takav odgovor, Omer je odahnuo, obradovao se i rasteretio se od brige koja ga je pritiskala.

* * *

Ima još nešto zanimljivo, vezano za Omerova sina Abdulmelika. Spomenuti mladić više je volio život običnog vojnika u isturenim pograničnim utvrđenjima prema neprijatelju ili u nekom pograničnom mjestu na sjeveru Šama, nego na dvoru halife. Zato je tamo i otišao, ostavljajući iza sebe prijestolnicu hilafeta, Damask sa bujnim vrtovima, prekrasnim palačama, debelim hladovinama i sedam rijeka u blizini.

Njegov otac, uprkos svemu što je o njegovoj čednosti, pobožnosti i bogobojaznosti znao, bojao se da ga šejtan ne prevari i svojim došaptavanjima ne zavede, ili da ga mladalački zanos ne iznevjeri, pa ga je nastojao izbliza pratiti i o njemu sve što je dozvoljeno na vrijeme doznati. To nijednog momenta nikada nije ispuštao iz vida.

* * *

O tome Mejmun b. Mehran, Omer b. Abdulazizov vezir, vrhovni kadija i savjetnik kaže:

- Jednom prilikom sam ušao kod Omera b. Abdulaziza i zatekao ga da svome sinu Abdulmeliku piše pismo u kome ga je istovremeno i savjetovao, i upozoravao i na momente mu prijetio. U pismu mu je, između ostalog, napisao:

- A zatim, ... ja od tebe nemam nikoga prečeg koga bi upozorio i ko bi moje riječi od tebe bolje razumio. Ne zaboravi da je Uzvišeni Allah, za što Mu dugujemo neizmjernu zahvalnost, prema nama uvijek i u svemu dobrostiv bio! Neka ti je sine stalno na umu koliko je samo Allah tvojim roditeljima dobra dao!

Čuvaj se da te šejtan slučajno ne prevari i ne navede, pa da se osiliš i uobraziš. Zapamti da je uobraženost šejtanovo djelo i da je on vjernicima otvoreni neprijatelj! Znaj da ti ovo pismo ne šaljem zato što sam o tebi, ne daj Bože, loše čuo. Naprotiv, o tebi znam sve najbolje! Međutim, načuo sam da si se u zadnje vrijeme, možda, malo uobrazio?! Znaj, ukoliko te tvoja uobraženost navede na nešto što se meni ne dopada, da ću i ja sa tobom postupiti kako ti se neće dopasti!

Zatim se - kaže Mejmun - Omer okrenuo prema meni i rekao mi:

- Mejmune, sin Abdulmelik mi je posebno prionuo za srce. Možda sam i sâm za to kriv? Bojim se da ga ne volim više nego što zaslužuje i što ga poznajem i da me nije stigla roditeljska zaslijepljenost, pa da zato što svoju djecu previše vole, ne vide njihove mahane?! Zato otiđi do njega, pa ga izdaleka, a da to on ne primijeti, malo promatraj i posebno obrati pažnju ima li kod njega znakova uobraženosti i ponosa, jer još je mlad i zelen pa se bojim da ga šejtan ne zavede!

Mejmun nadalje veli:

- Tako sam se spremio i otišao do Abdulmelika. Kada sam stigao, zamolio sam za dozvolu da uđem, pa sam, kada sam ušao, zatekao mladića u ranom cvijetu mladosti, vedra lica i neobično skromna izgleda, kako sjedi na bijelom šiltetu prostrtom preko ponjave od kostrijeti.

Kada me je ugledao, ustao je i poželio mi dobrodošlicu, a potom rekao:

- Već sam čuo kako te moj otac po dobru spominje i kako mu, Allah te nagradio, u poslovima pomažeš. Molim Allaha da mu i dalje od koristi budeš!

- Kako si se ovdje snašao? - upitao sam.

- Dobro, uz Allahovu ﷻ pomoć i blagodat - odgovorio je i dodao - samo se bojim da me ne zavara očevo lijepo mišljenje o meni, jer ja i nisam svega toga dostojan koliko on misli. Bojim se da me on ne voli više nego što me poznaje, pa da se jednoga dana u mene ne razočara?

Svidjelo mi se to što isto misle, pa sam ga upitao:

- Reci mi od čega živiš?

- Od prihoda sa zemlje koju sam kupio od čovjeka koji ju je naslijedio od svoga oca - odgovorio je i dodao:

- Platio sam mu je u gotovini zarađenoj na pošten način, tako da ne koristim harač koji se plaća muslimanima.

Zatim sam upitao:

- Čime se hraniš i šta najčešće jedeš? - pa mi je odgovorio:

- Jedan dan jedem meso, drugi leću i ulje, treći sirće i ulje itd. To mi je dovoljno.

- Šta misliš, ima li pri tebi znakova uobraženosti? - upitao sam.

- Možda je pomalo i bilo - odgovorio je - ali moj me je otac savjetovao, upoznavao sa suštinom duše, njenim niskim prohtjevima i dokazivao da to meni ne priliči, pa mi je to mnogo pomoglo, Allah mu svako dobro dao!

Posjedio sam sa njim još jedan sahat vremena, čas pričao ja njemu, čas on meni, pa sam vidio da je mladić ne samo lijep po izgledu, već i potpuno zreo u razmišljanju, tako da sam u jednom momentu pomislio da nikada nisam sreo mlađeg čovjeka po godinama, a ljepšeg po vladanju, uprkos nedovoljnom iskustvu.

Pred kraj dana, došao mu je na vrata jedan sluga i rekao:

- Allah te uputio, završili smo! - pa mu ništa nije odgovorio.

- A šta su to završili? - upitao sam.

- Hamam - odgovorio je.

- Kako? - opet sam upitao.

- Ispraznili su ga od ostalog svijeta - odgovorio je.

- Baš kada sam o tebi nešta krupno pomislio, čuo sam ovo što sam čuo - rekao sam, pa se uplašio i rekao:

- Svi smo mi Allahovi i svi ćemo se Njemu vratiti!

- A šta u tome amidža ima loše? - upitao je, pa sam ja njega upitao:

- A je li hamam tvoje vlasništvo?

- Ne, nije - odgovorio je.

- Pa šta te onda navelo pa da ga isprazniš od ostalog svijeta? Je li zato što time želiš da dokažeš da si bolji i vrjedniji od ostalog svijeta? Osim toga, time umanjuješ prihod vlasniku hamama i činiš nepravdu onima koji dođu poslije tebe - rekao sam, pa mi je odgovorio:

- Što se tiče vlasnika hamama on od toga nema nikakve štete, jer sam se sa njim dogovorio pa mu za taj dan sve sâm nadoknadim.

- To je onda nepotrebno rasipanje novca koje vodi u uobraženost. Zašto ne odeš i ne okupaš se sa ostalim svijetom? - upitao sam, pa je rekao:

- Zato što jedna grupa ološa u hamam ulazi bez ogrtača, pa ne mogu da ih gledam nage, niti mogu da ih natjeram da se zaogrnu

pa da pomisle da nad njima iskaljujem silu, a ja to ne želim i molim Allaha da i mene i njih toga sačuva - odgovorio je i dodao: - Zato te molim, Allah ti se smilovao, posavjetuj me šta da radim i kako da riješim ovaj problem!

- Sačekaj naveče dok sav svijet izađe iz hamama i ode svojoj kući, pa onda ti uđi - rekao sam mu.

- Kunem ti se da hoću - odgovorio je.

- Nikada više danju u hamam neću kročiti! Da nije hladnoće u ovom kraju u njega ne bih nikako ni odlazio!

Potom je nakratko oborio glavu, kao da o nečemu duboko razmišlja, a onda je digao, pogledao u mene i rekao:

- Zaklinjem te Allahom, da o ovome ništa ne govoriš mome ocu! Ne bi mi bilo drago da se na mene naljuti. Strah me je da mu se šta ne desi pa da nezadovoljan sa mnom umre.

Mejmun kaže:

- Htio sam da provjerim kako rezonira, pa sam mu rekao:

- A šta ako me vladar pravovjernih upita jesam li šta kod tebe primijetio? Zar bi ti bio zadovoljan da mu slažem?

- Ne, ne, ne daj Bože, nego mu reci:

- Nešto sam što mi se nije svidjelo kod njega primijetio, pa sam ga posavjetovao i to u njegovim očima predstavio kao krupnu grešku, te je to prestao činiti i obećao da više nikada neće ponoviti, pa te moj otac neće dalje pitati, niti insistirati da mu otkriješ o čemu se radi, jer mu je Uzvišeni Allah pomogao da nikada ne kopka po onome što je od njega prikriveno.

Mejmun kaže:

- Nikada, ni prije ni kasnije, nisam vidio boljeg oca i boljeg sina, Allah im se obojici smilovao!

* * *

Neka je Allah zadovoljan sa petim pravednim vladarom, Omerom b. Abdulazizom! Neka i on sa svojim Gospodarom bude zadovoljan! Neka Allah ozari njegov kabur i kabur njegova sina, komada njegove džigerice, Abdulmelika! Neka je mir sa njima u društvu odabranih! Neka je mir sa njima na Dan kada će u društvu čestitih i odabranih proživljeni biti!

EL-HASAN EL-BASRI

الحست البصري

"Kako može zalutati narod koji ima nekoga kao što je el-Hasan el-Basri?!"

(Mesleme b. Abdulmelik)

Jednoga dana, Ummu Selemi, Vjerovjesnikovoj ﷺ supruzi, dotrčao je glasnik i donio radosnu vijest da se njena oslobođena robinja Hajra porodila i na svijet donijela dječaka.

Srce majke pravovjernih, radijallahu 'anha, obuzela je radost, a niz njeno plemenito lice potekle su suze radosnice.

Požurila je i odmah poslala da joj dovedu mladu majku i njeno novorođenče kako bi u njenoj kući provela period babina.

Ummu Seleme je neobično mnogo cijenila i od srca voljela Hajru, tako da je, s nestrpljenjem i čežnjom, jedva čekala da vidi njena sina-prvjenca.

* * *

Nije prošlo dugo i Hajra je bila kod nje, držeći svoje novorođenče u naručju. Čim je Ummu Seleme ugledala dijete, odmah joj je prionulo za dušu i osjetila je neobično zadovoljstvo.

Dječak je bio lijep, jasnih obrisa lica, vedar, lijepe građe, tako da je unosio radost i plijenio srce svakome ko bi ga vidio.

Ummu Seleme je, okrenuvši se prema njoj, upitala Hajru:

- Hajro, jesi li mu dala ime?

- Ne, nisam još majko - odgovorila je i dodala:

- Ostavila sam to tebi, da mu ti izabereš i daš ime koje ti se dopada.

- Uz Allahov blagoslov - rekla je – nadjet ćemo mu ime Hasan. Rekla je to i digla svoje ruke prema gore upućujući Allahu za njega hajr-dovu.

* * *

Međutim, Hasanovu rođenju posebno se, pored Ummu Seleme, majke pravovjernih, radijallahu 'anha, obradovala još jedna kuća u Medini. Bila je to kuća poznatog ashaba Zejda b. Sabita, Poslanikova ﷺ pisara Objave. Ovo zato što je dječakov otac Jesar bio njegov štićenik i što mu je bio jedna od najcjenjenijih i najdražih osoba.

* * *

Hasan b. Jesar, kasnije poznat kao el-Hasan el-Basri odrastao je u kući i jednoj od Poslanikovih ﷺ soba. Njegovala ga je i odgajala Vjerovjesnikova ﷺ supruga Hinda bint Suhejl, poznata kao Ummu Seleme. A Ummu Seleme - ako dosada nisi znao - bila je jedna od najoštroumnijih, najodabranijih i najodlučnijih žena među svim Arapima. Također je bila jedna od najobrazovanijih supruga Allahova Poslanika ﷺ i među prvima, po broju hadisa, koje je od njega prenijela, a njih je u hadiskim zbirkama zabilježeno tri stotine osamdeset i sedam. Pored navedenog, ona je bila i jedna od rijetkih pismenih žena još u predislamskom periodu.

Veza sretnog dječaka sa majkom pravovjernih, Ummu Selemom, nije sa ovim iscrpljena. Naprotiv, ona je još mnogo šira i dublja.

Naime, kako je Hasanova majka Hajra, radi obavljanja nekih poslova za majku pravovjernih, često izlazila iz kuće, dječak bi ponekada ogladnio i zaplakao, pa ga je Ummu Seleme uzimala sebi u krilo, i da bi ga utješila dok mu se majka ne vrati, vadila svoju dojku i dojila, tako da bi, iz velike ljubavi prema njemu, i mlijeko samo teklo, pa bi se dječak nadojio i prestao plakati.

Na taj način, Ummu Seleme je Hasanu el-Basriju postala majka sa dvije strane:

- s jedne strane što je vjernik, jer su sve Vjerovjesnikove ﷺ supruge po slovu Kur'ana majke pravovjernih i

- s druge strane majka po mlijeku, jer ga je iz svojih grudi hranila.

Tijesne veze između Poslanikovih ﷺ supruga, majki pravovjernih i blizina njihovih soba sobi u kojoj je rastao sretni dječak, sigurno su mu pružale priliku da ih sve obilazi, u njihove sobe ulazi, od svake od njih ponešto primi i nauči i sa sobom kroz cio život ponese.

On je - kao što je sâm o sebi rekao - po svim njihovim sobama, kao dijete, znao trčati, igrati se i u njih unositi živost i radost... toliko da je po sobama majki pravovjernih znao skakati i svojim rukama do šišeta dohvaćati.

* * *

Tako je mali Hasan, iz dana u dan, nastavljao rasti u atmosferi koja je, još uvijek, zračila svježinom, mirisom i sjajem vjerovjesništva, napajati se sa pitkih i bistrih izvora čiste vjere kojih su sobe majki pravovjernih bile prepune i istovremeno, u džamiji Allahova Vjerovjesnika ﷺ, pohađati školu Islama, gdje su učitelji bili najugledniji i najpoznatiji ashabi, poput: Osmana b. Affana, Alije b. Ebu Taliba, Ebu Musa el-Ešarije, Abdullaha b. Omera, Abdullaha b. Abbasa, Enesa b. Malika, Džabira b. Abdullaha i još mnogo mnogo drugih.

Međutim, pored svih, Hasan je od njih najviše zavolio vladara pravovjernih Aliju b. Ebu Taliba ؓ. Dječaka je zadivila njegova čvrstina u vjeri, predanost ibadetu, odricanje od ovoga svijeta i njegovih ukrasa i prosto ga očaravala njegova vještina govora, čija je svaka riječ zračila dubokom mudrošću i jezgrovitošću, vrvila poukama i probadala srce. Zato ne treba čuditi što se i on, ugledajući se na svoga učitelja, opasao takvom bogobojaznošću i pobožnošću i krenuo stazama, popločanim do tada neviđenim bogatstvom rječitosti.

Kada je Hasan napunio četrnaest ljeta života i iz dječaka stasao u čovjeka, zajedno sa svojim roditeljima, preselio se i nastanio u Basri. Otuda je po Basri i dobio nadimak el-Basri i kroz historiju ostao poznat kao el-Hasan el-Basri.

* * *

Basra je, dok je u njoj bio imam el-Hasan el-Basri, bila jedna od najvećih tvrđava znanja u cijelom islamskom carstvu. Njena glavna džamija bila je uvijek krcata ashabima i poznatim tabi‘inima koji su se tamo doselili i nastanili. Svaki njen kutak ne samo unutra, već i vanjsko dvorište, vrvio je od mnogobrojnih kružoka u kojima se tražilo i nudilo znanje svih vrsta.

El-Hasan je bio nerazdvojan od džamije, a posebno od kružoka koji je vodio Abdullah b. Abbas, veliki učenjak Muhammedova ummeta, od koga je učio tefsir, hadis i kiraete. Od njega i još nekih drugih također je učio fikh, jezičke discipline i mnoge druge znanosti, tako da je stekao svestrano obrazovanje, posebno iz oblasti islamskog prava. Ubrzo se i oko njega počeo okupljati svijet, slušati njegova predavanja i napajati se sa vrela bogatog znanja. Njegova predavanja toliko su bila dirljiva da su razmekšavala i najokorjelija srca i kod slušalaca izazivala suze.

Svi su željeli čuti njegove mudre misli koje su plijenile srce, i napajati se čistoćom njegova života koji je zračio svježinom i mirisom ugodnijim od mirisa mošusa.

Ime el-Hasana el-Basrija ubrzo se pročulo širom islamskog svijeta i o njemu se počeli raspitivati vladari i namjesnici.

* * *

Od Halida b. Safvana se pripovijeda da je rekao:

- U Hiri sam se susreo sa Meslemom b. Abdulmelikom, pa me je upitao:

- Halide, reci mi šta ima novo sa el-Hasanom el-Basrijem! Mislim da ti o njemu, sigurno, znaš bolje nego drugi?

- Zapovjedniče, Allah ti dao svako dobro! - odgovorio sam - ja ga, doista, dobro poznajem, jer sam mu prvi komšija i redovno posjećujem njegova predavanja. Mislim da ga u Basri niko ne zna bolje od mene.

- Dobro, pričaj mi onda o njemu! - zamolio je, pa sam mu rekao:

- To je čovjek kod koga je isto ono što u sebi krije i što javno iznosi, i kod koga nema razlike na jeziku i na djelu. Kada od drugih traži da se čini dobro, na djelu prvo polazi od sebe, a kada traži da se ne čini ono što ne valja, prvi je koji to ostavlja. Neovisan je o drugim ljudima i ne priželjkuje ništa što oni imaju, a drugi se njemu obraćaju i od njega traže ono što on ima.

Na to je Mesleme rekao:

- Halide, dosta je, s tim si sve rekao! Kako narod koji ima nekoga kao što je on, može zalutati?!

* * *

Kada je el-Hadždžadž b. Jusuf es-Sekafi preuzeo vlast nad Irakom, osilio se i nad mnogima počeo činiti nasilje, Hasan el-Basri bio je jedan od rijetkih koji se suprotstavio njegovoj tiraniji, javno među svijetom govorio o njegovim zlodjelima, u lice mu rekao istinu i stao u njenu odbranu.

Tako se pripovijeda da je el-Hadždžadž, u gradu Vasitu, za sebe sagradio veliki dvorac i da je, kada ga je završio, pozvao svijet da ga vidi i svojom dovom blagoslovi. El-Hasan nije želio propustiti priliku da i on ne pođe i tamo se obrati okupljenoj masi svijeta, pa je i on pošao. Jedina namjera mu je bila da okupljenom

svijetu uputi savjet da se čuva rasipništva i pretjeranog uživanja na ovome prolaznom svijetu i da ga podstakne da traži vječno uživanje kod Uzvišenog Allaha na onome svijetu.

Kada je tamo stigao i vidio kako okupljena masa svijeta obilazi oko dvorca, divi se veličini građevine, zapanjen njenom veličinom, širokim odajama i neviđenom ljepotom ukrasa, ustao je i, između ostalog, da svi čuju, rekao:

- Vidjeli smo šta je najveći od svih zlotvora podigao. Vidjeli smo da je i faraon prije njega još čvršće i više građevine podizao, pa ga je Allah usmrtio i njegove kule i građevine sa zemljom sravnio... Kada bi samo el-Hadždžadž znao koliko ga oni na nebu mrze i koliko ga ovi na Zemlji varaju i u sebi licemjerstva skrivaju!

Slušajući ga kako u tome smislu nastavlja govoriti, jedan od prisutnih, bojeći se el-Hadždžadžove osvete, prišao mu je i da drugi ne čuju rekao:

- Dosta je, Ebu Se'ide, dosta je! - pa mu je el-Hasan odgovorio:

- Allah je od učenih uzeo obavezu da će istinu svijetu objašnjavati i da je ni od koga neće skrivati...

* * *

Sutradan, el-Hadždžadž je, sav od bijesa, utrčao na svoj divan i na svoje sagovornike povikao:

- Teško vama! Kakvi ste vi ljudi kada ste sebi dozvolili da se jedan rob iz Basre usudi ustati i o nama pred cijelim svijetom govoriti šta hoće, a da se niko među vama ne nađe da ustane i suprotstavi mu se?!

Kukavice jedne, tako mi Allaha, uskoro ćete se napiti njegove krvi!

Zatim je naredio da mu se donesu sablja i koža koja se stavlja ispod osuđenika na smrt osijecanjem glave, pa su donijeti. Potom je pozvao dželata, pa je i ovaj u trenu bio pred njim, i naredio straži da mu odmah privedu el-Hasana...

Ubrzo je el-Hasan bio pred njim. U iščekivanju šta će se desiti, pogledi prisutnih uprli su u njega, a srca prestala kucati.

Kada je ugledao sablju, kožu i dželata el-Hasan je samo nešto prošaptao usnama, a onda se dostojanstveno, ponosito i skrušeno, kako samo vjernik, musliman i pozivač u Allahovu vjeru zna biti, mirno uputio prema el-Hadždžadžu.

Ugledavši ga takvog, Hadždžadžu je ulio toliko strahopoštovanje prema sebi da mu je samo rekao:

- Bujrum, bujrum, Ebu Se'ide! - pokazujući i praveći mu mjesto da sjedne pored njega.

Prisutni nisu mogli doći sebi od čuđenja kada se pomakao i pokazao mu da sjedne na minder pored njega.

Kada je Hasan sjeo i namjestio se, el-Hadždžadž se prema njemu okrenuo i počeo mu postavljati neka pitanja vezana za vjeru, a Hasan mu smireno, sigurno, ubjedljivo i sa puno umijeća i rječitosti na svako od njih odgovarati, dok mu el-Hadždžadž, na kraju, nije sâm priznao:

- Ebu Se'ide, takvog učenjaka kao što si ti nisam vidio!

Zatim je zatražio da mu donesu najljepši miris, namirisao mu bradu i sa najvećim poštovanjem ga ispratio.

Kada je el-Hasan od njega izašao, za njim je izašao Hadždžadžov lični stražar koji je to sve gledao, i upitao ga:

- Ebu Se'ide, znaš li da te je el-Hadždžadž bio pozvao sa drugačijom namjerom nego što je sa tobom postupio! Kada si ušao i ugledao sablju, kožu i dželata, vidio sam da si nešto u sebi proučio. Hoćeš li mi reći šta si tada izgovorio:

Na to mu je el-Hasan rekao:

- Izgovorio sam: "O Ti koji me u dobru blagodatima obasipaš i u nevolji od zla čuvaš, učini da njegov bijes po mene bude blag i spasonosan, kao što si učinio da Ibrahimu vatra bude hladna i spasonosna!"

* * *

Brojni su primjeri ovakvih Hasanovih sučeljavanja sa namjesnicima i zapovjednicima. Iz svakog od njih izlazio je kao pobjednik, još veći u očima ljudi sa vlasti i kod Allaha pribraniji, uvijek zaokriljen Njegovom zaštitom...

Kada je poslije smrti pobožnog i bogobojaznog halife Omera b. Abdulaziza, hilafet prešao u ruke Jezida b. Abdulmelika i ovaj za svoga namjesnika za Irak postavio Omera b. Hubejra el-Fezariju, a domalo kasnije, pod njegovu upravu stavio i Horasan i kada se Jezid prema podanicima malo-pomalo počeo odnositi drugačije od svoga slavnog prethodnika, šaljući svojim namjesnicima, među njima i Omeru b. Hubejru, jedno po jedno pismo sa zahtjevom da se povećaju iznosi za državnu blagajnu, ponekad i kršeći elementarna prava podanika, Omer b. Hubejr je

pozvao dva najuglednija učenjaka islamskog prava u Iraku el-Hasana el-Basrija i Amira b. Šurahabila,. poznatog još i pod imenom eš-Šabi, da se sa njima posavjetuje šta da čini.

Kada su kod njega došli, Omer im je rekao:

- Vladar pravovjernih Jezid b. Andulmelik, kome je Allah povjerio brigu nad Svojim robovima i ljudima zapovijedio da mu budu pokorni, kao što znate, prvo mi je povjerio upravu nad Irakom, a potom i Perzijom, sada mi evo šalje pisma sa zahtjevom da povećam prihode koje šaljemo za državnu blagajnu, a ja nisam sasvim načisto da li je to pravedno. Zato vas molim da mi kažete šta vi mislite o tome, ako postupim po njegovim uputstvima, je li mi to dovoljan izgovor pred Allahom za nepravdu koja će nekome, možda, biti nanesena.

Na to je eš-Šabi, dodvoravajući se halifi i laskajući se njegovom namjesniku, dao takav odgovor iz koga se moglo razumjeti odobravanje halifinih postupaka, dok je el-Hasan prešutio odgovor i nije ništa htio reći.

Potom se Omer b. Hubejr okrenuo prema el-Hasanu i upitao:

- Ebu Se'ide, šta ti na ovo kažeš?

- Ibn Hubejr - rekao mu je - boj se Allaha kada se radi o Jezidu, a nemoj se bojati Jezida kada se radi o Allahu! Jer, znaj da će te Uzvišeni Allah, ako si u pravu, odbraniti od Jezida, a da te Jezid, ako nisi u pravu, neće moći odbraniti od Allaha!

- Ibn Hubejre, ne zaboravi da ti u svakom momentu po dušu može doći ljuti i namrgođeni Melek smrti, koji, kada mu Allah zapovijedi, zapovijed Njegovu odmah izvrši, ščepati te sa ovoga tvog mindera i, iz ove tvoje udobne i prostrane palače, premjestiti u mrak i tjeskobu kabura, gdje nećeš naći Jezida, nego svoja djela s kojima si se, u nastojanju da zadovoljiš naklonost Jezidovu, ogriješio prema Gospodaru Jezidovu!

- Ibn Hubejre, ako budeš uz Uzvišenog Allaha i Njemu pokoran na ovome svijetu, On će te sačuvati nevolje od Jezida b. Abdulmelika i na ovome i na onome svijetu, a ako budeš uz Jezida i Allahu nepokoran na ovome svijetu, Allah će te na onome svijetu prepustiti Jezidu, pa neka te on od Allaha odbrani!

- Ibn Hubejre, znaj da se niko nijednom stvorenju nije dužan pokoravati, ukoliko se ovaj ne pokorava Uzvišenom Stvoritelju!

Na to je Omer b. Hubejre, kao malo dijete, briznuo u plač, da mu se brada nakvasila suzama.

Nakon toga, umjesto eš-Šabija, slušao je šta će mu savjetovati el-Hasan koga je toliko uvažavao i cijenio.

Kada su izašli od Omera, uputili su se prema džamiji, gdje se oko njih dvojice okupila masa svijeta da ih pita kako je bilo kod namjesnika Kufe i Basre, pa im se eš-Šabi obratio sljedećim riječima:

- O ljudi, ko god je od vas u stanju u svakom momentu dokazati da mu je preči Uzvišeni Allah od svakoga drugog, bez obzira o kome se radilo, neka to učini! Tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život, el-Hasan Omeru b. Hubejru nije ništa rekao što ja nisam znao, samo što sam ja u onome što sam rekao htio postići Ibn Hubejrovo, a el-Hasan Allahovo zadovoljstvo, pa me je Allah udaljio od Ibn Hubejra, a približio mu i u srce ulio ljubav prema el-Hasanu.

* * *

El-Hasan el-Basri živio je oko osamdeset godina života i za to se vrijeme, po svome znanju, mudrosti i razboritosti u vjeri, pročuo širom svijeta.

Savjeti koje je u naslijeđe budućim pokoljenjima ostavio, stoljećima se s koljena na koljeno prenose i poput svježine proljeća plijene srca vjernika.

Njegovi vazovi potresali su i još dan-danas potresaju duše, napajaju svaku poru iznurenog tijela, zalutale izvode na put koji vodi spoznaji Allaha, a nemarne bude iz sna nehaja i, pred njihovim očima, razotkrivaju prolaznost ovoga svijeta i ljudskih sudbina na njemu.

Tako je, zamoljen da opiše ovaj i onaj svijet, jednom prilikom rekao:

Pitaš me o ovome i onome svijetu,
a razlika između njih je kao između istoka i zapada...
Jer, koliko god se jednom od njih približiš,
toliko si se od drugog udaljio!
Od mene tražiš da ti opišem ovaj svijet,
a šta ti ga imam opisivati:
kad mu je početak muka, a kraj nestanak,
kad će se, i za ono što je od njega dozvoljeno odgovarati,
a za ono što je zabranjeno kažnjavati i kad će,
onaj kome se dâ iskušenja dopasti,
a onaj kome se ne dâ, zažaliti?!

Drugom, koji ga je zamolio da mu opiše ljude, je rekao:

Teško nama šta od sebe uradismo?!
Našu vjeru na kost i kožu dovedosmo,
a dunjalucima stomake zapustismo,
naš obraz i odgoj pohabasmo,
a postelju i odjeću novom zamijenismo,
jednom se nogom uz pomoć štapa oslanjamo,
a drugom smo u kabur zakoračili,
ali, opet, tuđe otimamo i tuđim se hranimo.
Šta drugo reći za onoga ko oteto jede,
koga besplatno, iz straha, drugi služi,
koji nakon slatka traži kiselo,
vruće nakon hladna,
svježe nakon suha,
a kada se naždere,
glasno se podrigne,
i čim mu se trbuh malo opusti,
na slugu, opet, poviče:
Donesi šta da založimo i razgalimo!
Budala jedna zar ne zna:
da, tako mi Allaha, sâm svoju vjeru zubima kida... kad ne zna ili neće da se upita:
Imam li ja siromašnih komšija?
Ima li gdje gladne siročadi?
Da li je onaj prosjak što ga viđam gladan?
Je li ovo samo moje ili je Allah i drugima u ovome pravo dao?!
Kamo sreće da je takav svjestan, da na ovome svijetu ima samo jedan život, da mu je svaki dan, kada zađe sunce, za jedan dan život kraći, i da je sa zalaskom sunca, nepovratno otišao i dio njegova života!!!

* * *

Uoči prvog petka u mjesecu redžebu, stotinu desete godine po Hidžri, el-Hasan el-Basri se odazvao na poziv svoga Gospodara, jer valjalo je kod Njega preseliti...

Ujutro, kada se pročula vijest el-Hasanovoj smrti, cijela se Basra potresla i zavila u tugu...

Nakon što je prethodno ogasuljen i spremljen, poslije džuma-namaza, ispred glavne džamije u Basri, u kojoj je kao imam i učitelj, pozivajući u Allahovu vjeru, proveo najveći dio života, klanjana mu je dženaza.

Odatle je cijela Basra krenula da ga isprati na posljednje počivalište.

Taj dan u glavnoj džamiji u Basri nije klanjana ikindija, jer nikoga u njoj nije bilo.

Otkako je džamija u Basri podignuta, ne pamti se da je neki namaz bila prazna i da nije imao ko u njoj klanjati, osim na dan - dan kada je umro el-Hasan el-Basri.

ŠUREJH EL-KADI

شريح القاضى

"Upitan: 'Kako si stekao sve ovo znanje?'- Šurejh je odgovorio: 'Družio sam se sa učenim; od njih uzimao i davao im.'"

(Sufjan el-Evsi)

Vladar pravovjernih, Omer b. el-Hattab ﷺ, jednom je prilikom od nekog beduina kupio konja, isplatio mu dogovorenu cijenu, a potom ga uzjahao i krenuo.

Međutim, nije daleko odmakao, kada je primijetio da zbog mahane konj ne može dalje trčati, pa se sa njim vratio nazad i čovjeku od koga ga je kupio rekao:

- Uzmi svoga konja nazad, jer je pod mahanom.

- Ne, neću ga uzeti, vladaru pravovjernih - odgovorio je - jer sam ti ga prodao zdrava i čitava.

Na to mu je Omer rekao:

- Odredi koga hoćeš, pa neka u sporu između mene i tebe presudi!

- Neka, onda, spor između nas riješi Šurejh b. el-Haris el-Kindi - rekao je.

- Uredu, pristajem - odgovorio je Omer.

* * *

Tako su vladar pravovjernih Omer b. el-Hattab i vlasnik konja zamolili Šurejha da on presudi koji je od njih dvojice u pravu.

Kada je Šurejh saslušao izjavu beduina, okrenuo se prema Omeru b. el-Hattabu i upitao ga:

- Vladaru pravovjernih, jesi li konja preuzeo zdrava?

- Jesam - odgovorio je Omer.

- Vladaru pravovjernih - rekao je Šurejh - ili zadrži ono što si kupio, ili ga vrati onakvog kakvog si preuzeo!

Na to je Omer, s divljenjem, pogledao u Šurejha i rekao:

- Zar presuda može biti drugačija nego što je ova? Kratko i jasno, istina je istina i pravda je zadovoljena - dodavši još:

- Spremi se, ideš za Kufu! Postavljam te za tamošnjeg kadiju!

* * *

Šurejh b. el-Haris, koga je Omer postavio za kadiju Kufe, nije bio nepoznata ličnost u medinskoj zajednici, niti među učenim ljudima i većinom poznatih ashaba i starijih tabi'ina.

Naprotiv, ugledni ljudi, među njima i oni koji su među prvima primili Islam, visoko su cijenili Šurejhovu prirodnu nadarenost, izvanrednu bistrinu i pronicljivost, njegove visoke moralne kvalitete i bogato životno iskustvo.

Šurejh vodi porijeklo iz Jemena iz plemena Kindi. Dobar dio svoga života proveo je u džahilijjetu. Kada je Arapski poluotok obasjalo svjetlo Islama i svojim zracima granulo sve do Jemena, Šurejh je bio među prvima koji su se odazvali na poziv istine, i povjerovali u Allaha i Njegova Poslanika.

Oni koji su ga od ranije znali i dobro poznavali njegove kvalitete i visoke moralne vrijednosti, nisu mogli prežaliti što mu se nikako ne može pružiti prilika da dođe u Medinu, lično se upozna sa Allahovim Poslanikom ﷺ i direktno se napije sa vrela čiste istine, a ne preko posrednika, i to što prije, dok se nije preselio u društvo odabranih, s jedne strane, i kako bi se uvrstio u red ashaba, kao što se još ranije uvrstio u red vjernika, s druge strane.

Međutim, biće onako kako je suđeno da bude.

* * *

To što se Omeru el-Faruku toliko žurilo da pomenutog tabi'ina postavi na položaj glavnog kadije, u jednom od najznačajnijih i najvećih centara mlade islamske države, iako je u to doba bilo još mnogo poznatih drugova Allahova Poslanika ﷺ koji su svojim znanjem na Zemlji sijali poput blistavih zvijezda na nebu, dani koji su bili pred njim, pokazaće da je Omer bio u pravu i da je i to bio jedan od dokaza njegove oštroumnosti i mudre procjene, jer će Šurejh, uprkos burnim događajima koji će ubrzo, jedan iza drugog uslijediti, neprekidno, gotovo šezdeset godina ostati na tom položaju i dijeliti pravdu među muslimanima.

Najbolji dokaz njegove spremnosti i pravednosti je da je njegov položaj potvrđivan četiri puta, od četverice različitih halifa: Omera, Osmana, Alije i Muavije ☙. Ne treba zaboraviti da su ga i druge halife iz dinastije Umejjevića, bile voljne zadržati na tom položaju i poslije Muavije, da nije poslije postavljanja el-Hadždžadža za namjesnika, sâm zatražio razrješenje sa pomenutog položaja, u stotinu i sedmoj godini plodnog života, prepunog slave i čestitih djela.

Historija islamskog prava, na svojim stranicama, zabilježila je brojne sjajne primjere Šurejhove pravednosti, kao živi dokaz kako se među muslimanima rješavaju sporovi i na djelu provodi Allahov vjerozakon, bez obzira o kome se radilo: običnim masama, ili ljudima od moći i utjecaja.

I ne samo to, i mnogi drugi izvori prepuni su primjera, dosjetki i mudrih izreka iz bogate životne prakse, ovog, po mnogo čemu, rijetkog čovjeka.

* * *

Tako se pripovijeda da je Alija b. Ebu Talib ☙ izgubio oklop koji je mnogo volio i kako ga je ubrzo, poslije toga, vidio i prepoznao dok ga je na pijaci u Kufi prodavao jedan nemusliman, štićenik u islamskoj državi.

Čim ga je ugledao i prepoznao, Alija je prišao vlasniku i rekao:

- Ovo je moj oklop. Spao mi je sa kamile noću, tada i tada, na tom i tom mjestu.

- Ne, ovo je moj oklop i moje vlasništvo, vladaru pravovjernih - odgovorio je vlasnik-štićenik.

- Ne, ovo je moj oklop - odgovorio je Alija - jer ga nikome nisam ni prodao ni poklonuo, pa da bi mogao biti tvoj.

Na to je vlasnik-štićenik odgovorio:

- Neka onda između nas spor riješi kadija!

- Dobro, imaš pravo - rekao je Alija i dodao:

- Hajdemo odmah kod njega!

Slučaj je htio da su došli pred kadiju Šurejha. Kada su ušli u sudnicu, Šurejh je Aliji ☙ rekao:

- Govori šta imaš kazati vladaru pravovjernih? - pa je Alija rekao:

- Kod ovoga čovjeka vidio sam i prepoznao svoj oklop, koji mi je spao sa kamile noću, tada i tada, na tom i tom mjestu. On ga, prema tome, nije ni kupio niti dobio na poklon.

Potom se Šurejh okrenuo prema vlasniku-štićeniku i upitao ga:

- A šta ti čovječe imaš na ovo reći? - pa je odgovorio:

- Oklop je moj i u mojoj ruci, ali ne kažem da vladar pravovjernih laže.

Na to se Šurejh okrenuo prema Aliji i rekao:

- Vladaru pravovjernih, ni najmanje ne sumnjam da je istina to što kažeš i da je oklop tvoj, ali moraš imati dvojicu svjedoka da potvrde to što tvrdiš.

- Imam - rekao je Alija - posvjedočiće mi moj oslobođeni rob Kanber i moj sin Hasan.

- Ali, vladaru pravovjernih, nije dozvoljeno da sin bude svjedok svome ocu - rekao je Šurejh.

Na to je Alija rekao:

- *Subhanallah!!!* Čovjeku kome je obećan Džennet nije dozvoljeno da svjedoči!!! Zar nisi čuo da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Hasan i Husejn biće prvaci mladića u Džennetu."

- Svakako da jesam, vladaru pravovjernih, samo što ja ne prihvaćam svjedočenje sina za svoga oca - odgovorio je Šurejh.

Na to se Alija okrenuo prema vlasniku-štićeniku i rekao mu:

- Onda ga uzmi! Ja nemam trećeg svjedoka.

- Ali, ja ću ti, vladaru pravovjernih, posvjedočiti da je oklop tvoj - rekao je vlasnik-štićenik i dodao:

- Bože, Bože, šta sam doživio da vidim da me vladar pravovjernih tuži svome kadiji, a da njegov kadija presudi u moju korist, a na njegovu štetu!!! Izjavljujem da je vjera koja tako naređuje istinu prava vjera! Svjedočim da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik!

Kadija, samo da znaš da je oklop, doista, vlasništvo vladara pravovjernih. Pratio sam vojsku u pohodu na Siffin, gdje je na putu sa njegove sivkaste kamile spao ovaj oklop, pa sam ga uzeo i ponio sa sobom.

Na to mu je Alija ؓ rekao:

- Sada ti ga, kada sam vidio da si primio Islam, poklanjam. I ne samo njega, nego uz njega još i najboljeg konja...

Nije prošlo dugo poslije ovoga događaja, kada je pomenuti čovjek viđen kako se pod Alijinim vođstvom odvažno borio protiv haridžija, sve dok nije pao kao šehid.

* * *

U sjajne primjere Šurejhove dosjetljivosti i pravednosti spada i slučaj izricanja presude protiv svoga sina. Naime, njegov sin mu je jednom prilikom rekao:

- Oče, između mene i nekih ljudi ima jedan spor. Želio bih da me prvo saslušaš o čemu se radi, pa da ih, ako sam ja u pravu, tužim, a ako su oni u pravu, onda nas izmiri!

Kada mu je ispričao o čemu se radi, Šurejh je svome sinu rekao:

- Otiđi pa protiv njih podnesi tužbu!

Potom je ovaj otišao i pozvao ih na raspravu pred sudijom, pa su pristali.

Međutim, kada su došli, Šurejh je spor presudio u njihovu korist, a protiv svoga sina, pa mu je sin, kada su se vratili kući, rekao:

- Oče, osramotio si me! Tako mi Allaha, da te nisam unaprijed upitao šta da radim, ne bi mi bilo krivo i ne bih te sada korio!

Na to mu je Šurejh rekao:

- Tako mi Allaha, ti si mi draži nego cio svijet onakvih kao što su oni, ali mi je Uzvišeni Allah draži od tebe. Nisam htio da ti kažem da je pravda na njihovoj strani, jer sam se bojao da ćeš pokušati sa njima izgladiti spor i, možda, oštetiti ih.

* * *

Pripovijeda se da je Šurejhu njegovo dijete, kao garanta, ponudilo jednog čovjeka koji je to prihvatio. Međutim, čovjek je ubrzo pobjegao od ruke pravde, pa je Šurejh za odbjeglog čovjeka u zatvor pritvorio svoje dijete i lično mu svaki dan u zatvor nosio hranu.

* * *

Šurejha je s vremena na vrijeme obuzimala sumnja u istinitost onoga što tvrde svjedoci, ali često nije mogao naći načina da odbaci njihovo svjedočenje, jer su ispunjavali sve potrebne uvjete. Zato im je često, prije nego što pristupe svjedočenju i daju svoje izjave, govorio:

- Čujte, Allah vas uputio! Ovome čovjeku ne sudim ja nego vi i vaše svjedočenje! Moja zaštita od Džehennema ste vi. Zato vam je preče da sami sebe od Džehennema zaštitite! Možete sada odustati od svjedočenja i vratiti se kući!

Ukoliko bi, pak, insistirali na svjedočenju, prema onome za koga bi svjedočili, on bi se okrenuo i rekao:

- Znaj da ću svoj sud izreći na osnovu njihova svjedočenja, iako znam da nisi u pravu, jer ne želim pravdu dijeliti na osnovu proizvoljnog mišljenja, već na osnovu izjava svjedoka! Zapamti da ti moja presuda ne može učiniti dozvoljenim ono što ti je Allah zabranio!

* * *

Šurejh je u sudnici često ponavljao:

- Krivac će, još koliko sutra, vidjeti ko je gubitnik!

- Onoga ko je učinio nepravdu čeka kazna, a onoga ko je obespravljen pravda!

- Kunem se Allahom, da se nikada niko ničega nije odrekao u ime Uzvišenog Allaha, pa da je poslije osjetio da mu to nedostaje!

* * *

Šurejh ne samo da je bio odan Allahu, Njegovu Poslaniku i Kur'anu, već je na svakom koraku, gdje god je mogao, drugima davao savjete, bez obzira o kome se radi; o običnim masama ili ljudima od položaja i ugleda.

Tako jedan od njih pripovijeda:

- Jednom prilikom čuo me Šurejh kako se žalim šta sam doživio od jednog svog prijatelja, pa mi je prišao, uzeo me za ruku, sklonio me ustranu i rekao:

- Sine brata moga, čuvaj se i ne tuži se ni pred kim, do pred Uzvišenim Allahom. Ovaj što si mu se požalio, možda ti je prijatelj, a možda i neprijatelj. Ako ti je prijatelj, rastužio si ga, a ako ti je neprijatelj, onda si ga obradovao.

Zatim je nastavio:

- Vidiš li ove moje oči? - upitao je, pokazavši na jedno od njih i dodao:

- Tako mi Allaha, ima petnaest godina kako njima nisam ni u koga pogledao, niti se upitao ko je i kakav je, niti sam to kome prije rekao, nego evo sada tebi. Zar nisi čuo kako je dobri rob, Jakub عليه السلام rekao:

Ja tugu svoju i jad svoj pred Allaha iznosim![15]

---

[15] Jusuf, 86.

Zato, kada se žališ i svoju bol iznosiš, požali se nasamo, pred Allahom, jer niko kao On nije toliko plemenit i sažaljiv, pa da ti se odazove i u pomoć prileti!

* * *

Ugledavši, jednoga dana, kako jedan čovjek moli nešto drugoga, Šurejh mu je rekao:

- Sine brata moga, ko drugoga za nešto moli, znaj da mu se sâm ponudio da bude rob, jer će ga, ukoliko mu uslugu učini, poslušnim robom napraviti, a ukoliko ne učini, oba bijednici ispasti, jedan zbog škrtosti, a drugi zbog poniženja. Zato, kada moliš, moli samo Allaha, a kada pomoć tražiš, traži samo od Allaha i dobro zapamti da nema moći ni pomoći, bez Allahove pomoći!

* * *

Pripovijeda se da je jedne godine u Kufi izbila kuga i da je jedan Šurejhov prijatelj, iz straha od kuge, iz Kufe pobjegao u Nedžef, pa mu je Šurejh napisao pismo u kome mu je, između ostalog, poručio:

- Zatim, nije mjesto iz koga si pobjegao krivo što ti se smrt približava i što ti se dani odbrojavaju. Ne zaboravi da je i mjesto u koje si pobjegao dostupno pesnici Onoga Kome ništa što hoće ne može umaći, niti od Njega ko pobjeći, jer i ja i ti smo na na tlu istog Vladara kome je i Nedžef tako blizu.

* * *

Pored svega navedenog Šurejh je bio i izvrstan pjesnik, slatke riječi, prefinjena izraza i širokog opusa.

Tako se pripovijeda da je imao oko desetak godina starog dječaka koji se volio mnogo igrati i zabavljati, pa je jednoga dana pobjegao iz mekteba i otišao da gleda kako se igraju psi. Kada se vratio kući, upitao ga je da li je klanjao, pa mu je rekao da nije, na što je Šurejh zatražio da mu donesu pero i komad papira, na kome je njegovu učitelju napisao:

Propustio je namaz zato što je otrčao psima,
u želji da ih podražuje i jedne na druge šljuka.
Ujutro će ti donijeti pismo u kome je,
kao i Mutelemmisu napisana presuda.
Kada ti dođe, pokušaj ga ukorima odgajati,
ili lijepim savjetom učitelja mudrog.

Ako ga misliš kazniti, neka to onda bude prutom,
a ako se ni za tri dana ne popravi, onda ga pritvori.
Znaj da će i mene šta god sa njim uradiš, boljeti,
jer mi je, i pored svega, opet srcu drag!

* * *

Neka se Allah smiluje Omeru i bude zadovoljan s njim, što je uspostavio pravednost Islama na bisernim temeljima čistim poput dragulja i potpuno jasnim.

Što je muslimanima podario svijetleću baklju, tako da do današnjih dana, zahvaljujući njegovoj oštroumnosti i pravilnom razumijevanju, lakše shvataju Allahove zakone... i Poslanikov sunnet... zbog čega će se ponositi pred narodima na Kijametskom danu.

Neka je Allah zadovoljan i sa kadijom Šurejhom koji je gotovo šezdeset godina dijelio pravdu među muslimanima, a da za to cijelo vrijeme nikome nije učinio nepravdu, ali ni progledao kroz prste, ne praveći nikakvu razliku između vladara i običnog svijeta!

MUHAMMED B. SIRIN

محمد بن سيرين

"Nisam vidio čovjeka da je toliko oštrouman u svojoj pobožnosti, niti da je toliko pobožan u svome fikhu, kao što je Muhammed b. Sirin."

(Murik el-Idžli)

Nakon što ga je Enes b. Malik ﷺ, oslobodio ropstva, i nakon što mu je njegov zanat, a bio je kazandžija i veliki majstor u izradi bakrenog posuđa, dobro krenuo i počeo donositi solidan prihod, Sirin se odlučio oženiti i tako upotpuniti i drugi dio svoje vjere.

Njegov izbor za buduću suprugu pao je na Safiju, oslobođenu robinju vladara pravovjernih, Ebu Bekra es-Siddika ﷺ.

* * *

Safija je bila djevojka, u prvom cvijetu mladosti, vedra lica, čiste duše, plemenitih osobina, čestitih vrlina, omiljena među svim Medinjankama koje su je poznavale, kako među svojim vršnjakinjama, s kojima su je vezale iste godine mladalačkog zanosa, tako i one starije, s kojima su je, opet, vezale urođena bistrina u načinu razmišljanja i čestitost u odgoju i vladanju.

Ipak, od svih žena, najviše su je voljele supruge Allahova Poslanika ﷺ a među njima, posebno, Aiša, radijallahu 'anha.

* * *

Sirin je prvo otišao do njenog staratelja, vladara pravovjernih, Ebu Bekra ﷺ i od njega zaprosio Safiju.

Ebu Bekr es-Siddik ﷺ odmah se počeo raspitivati o proscu; ko je on, kakav je u vjeri i vladanju, ništa manje nego što se brižljivi otac raspituje za svoga budućeg zeta i muža svoje

voljene kćeri, jer Ebu Bekr je Safiju osjećao i volio kao svoje rođeno dijete...

Osim toga, za njenu budućnost osjećao je ličnu odgovornost, jer ju je smatrao emanetom čije mu je čuvanje povjerio, niko drugi, do Uzvišeni Allah.

Raspitujući se za svaki detalj o Sirinu i pažljivo prateći svaku sitnicu o njegovu životu, put ga je na samom početku doveo do Enesa b. Malika ﷺ, koji mu je, upitan šta on o tome misli, bez imalo dvoumljenja savjetovao:

- Udaj ju za njega, vladaru pravovjernih, i ne boj se da će od njega išta ružno doživjeti, jer otkako ga znam, znam da je pobožan, odgojen kako najljepše može biti i, pored svega, muškarčina u pravom smislu riječi. Sa njim sam skupa proveo cijelo ovo vrijeme, otkako ga je Halid b. el-Velid, zajedno sa još četrdeset dječaka, zarobio u Bici kod 'Ajni Temra i potom doveo u Medinu. Mene je od njih zapao Sirin i sa njim sam dosta sreće i lijepa života vidio.

* * *

Kada je na kraju, vladar pravovjernih, Ebu Bekr es-Siddik ﷺ pristao da Safiju uda za Sirina, odlučio je učiniti to na najbolji mogući način, kao da udaje svoju najdražu kćerku, i prirediti joj svadbu kakva je rijetko kojoj medinskoj djevojci priređena.

Njenoj svadbi prisustvovala je velika grupa najodabranijih ashaba, među njima i osamnaest učesnika Bitke na Bedru.

Vjenčanu dovu proučio im je pisar Objave Allahova Poslanika ﷺ Ubejj b. Ka'b, a mladoženji su mladu za svadbu spremile i dopratile tri Poslanikove ﷺ supruge, majke pravovjernih.

Iz ovog blagoslovljenog braka, kao plod ljubavi roditelja, rodit će se dječak koji će, svega dvije decenije kasnije, postati jedan od najpoznatijih tabi'na i svrstati se u red najučenijih muslimana svoga vremena. Bio je to Muhammed b. Sirin.

Hajde, da još jednom zajedno, ispočetka, čujemo životnu priču ovog poznatog i nadaleko čuvenog tabi'ina!

* * *

Muhammed b. Sirin rođen je dvije godine pred kraj hilafeta vladara pravovjernih Osmana b. Affana ﷺ. Odrastao je i odgojio

se u kući u kojoj se iz svakog njenog kutka osjećao miris i svježina pobožnosti i bogobojaznosti.

Kada je izrastao u razboritog i kršnog dječaka, Muhammed b. Sirin počeo je odlaziti u džamiju Allahova Poslanika ﷺ i tamo se, u prepunoj džamiji, upoznavati sa još živim ashabima i starijim tabi'inima poput: Zejda b. Sabita, Enesa b. Malika, Umrana b. el-Husajna, Abdullaha b. Omera, Abdullaha b. Abbasa, Abdullaha b. ez-Zubejra, Ebu Hurejre i drugih, i od njih tako slatko piti znanje, kao što ožednjeli putnik sa zdenca slatko pije vodu.

Tu je od njih naučio mnogo o Kur'anu, o razboritosti u vjeri i zapamtio mnogo hadisa koji su se od Allahova Poslanika ﷺ prenosili i kazivali. Sve je to doprinijelo da, još u ranom djetinjstvu, dobro izoštri urođenu mu mudrost i moć pamćenja, s jedne, i da se okiti čestitošću, lijepim odgojem i ponašanjem, s druge strane, nakon čega se, zajedno sa porodicom, preselio i nastanio u Basri.

* * *

Basra je u to doba bio mlad i tek izrastajući, potpuno novi grad, poput djevojčice u prvom pupoljku svoje mladosti.

Muslimanski neimari temelje su joj počeli udarati pred kraj vladavine halife Omera el-Faruka ؓ. Kada bude podignuta, ona će predstavljati ogledalo muslimanskog društva toga vremena. Prije svega, to će biti velika vojna baza iz koje će kretati muslimanska vojska u daljnja osvajanja na Allahovu putu, zatim veliki obrazovni centar za preodgajanje ogromnog broja stanovnika Iraka i Perzije koji će primiti islam.

Ukratko, bit će to vjerna slika islamskog društva koje će za ovaj svijet raditi kao da će vječno živjeti, a za onaj kao da će sutra umrijeti.

* * *

Muhammed b. Sirin, svoj život u Basri, istovremeno će provoditi na dva kolosjeka. Jedan dio vremena svakodnevno će provoditi u stjecanju znanja i ibadetu, a drugi u trgovini i privređivanju za život.

Svako jutro, kada zarudi zora, u Basri će odlaziti u džamiju i tamo, poslije sabah-namaza, neko vrijeme ostajati u jednom od brojnih kružoka i: ili podučavati druge, ili sâm od drugih učiti, sve dok jutro ne odmakne, a onda se iz džamije zaputiti na pijacu i baveći se kupoprodajom pokušati šta zaraditi.

Navečer, kada bi pala noć i pod zastorima se mraka smirio svijet, u svome uobičajenom kutu kuće, posvetio bi se noćnom namazu i učenju Kur'ana, i u zanosima straha od Milostivog, toliko se isplakao i suza prolio, da bi se na njega, čuvši kako bolno u plaču jeca i srce mu se kida, ukućani i komšije bližnje, često, sažalile.

* * *

Čak ni po danu, dok bi kupujući i prodajući robu prolazio pijacom, nije prestajao opominjati ljude na vječnost onoga i prolaznost ovoga svijeta, upućivati ih na djela kojima se približavaju Allahu i izmirivati zavađene.

S vremena na vrijeme, znao im je ispričati i poneku mudru dosjetku, razbiti im brige, u dušu unijeti živost, i to tako vješto, da nijednog momenta nije dovodio u pitanje ozbiljnost i dostojanstvo vjernika.

Uzvišeni Allah bio mu je, u urođenoj prirodi, dao da se samom svojom pojavom i držanjem među drugima odlikuje moći utjecaja i poštovanja, tako da bi se, kada bi ga vidjeli da ide kroz pijacu, i najogrezliji nemarnici trznuli, počeli spominjati Allaha, izgovarati riječi kelimei-šehadeta i učiti tekbire.

* * *

Uživao je takav ugled, između ostalog, i zato što je njegovo poštenje na djelu svijet dobro znao. Jer, nikada, kada je bio u prilici da u trgovini bira između dvije stvari, nije propustio, a da ne izabere onu koja je bila bolja po njegovu vjeru i budući svijet. Nikada, makar to bilo i na štetu ovoga svijeta!

* * *

Njegovo razumijevanje smisla vjere i ispravnost shvaćanja šta je sve dozvoljeno, a šta zabranjeno, toliko su bili izoštreni da su ga ponekad navodili na postupke koji su u očima svijeta izgledali, u najmanju ruku, čudnim.

Tako ga je jednom prilikom neki čovjek potvorio da mu je ostao dužan dva dirhema i došao da ih traži, pa mu je čovjek, kada mu ih nije htio dati, misleći da se zbog dva dirhema neće htjeti zakleti, rekao da se zakune, pa se zakleo.

Na to su ga ljudi upitali:

- Ebu Bekre, kako to da se danas zaklinješ za dva dirhema, a juče si propustio unosan posao od četrdeset hiljada dirhema, sumnjajući u nešto u što niko drugi ne sumnja?

- Jeste, zakleo sam se zbog dva dirhema .- odgovorio je - jer nisam htio da mu dam nešto za što sam bio siguran da je haram, pa da i ja budem kriv što se haramom hrani.

* * *

Svako druženje sa Ibn Sirinom bilo je od koristi i savjeta. Kad god bi neko nekoga u odsutnosti spomenuo po nečemu ružnom, on bi ga istog momenta spomenuo po nečemu lijepom.

Tako je - čuvši da neko Hadždžadža, nakon što je umro, grdi i po zlu spominje - rekao: - Pst! Sine brata moga, Hadždžadž je preselio svome Gospodaru! Kada staneš pred Uzvišenog Allaha, vidjet ćeš da će i najmanji grijeh koji si na ovome svijetu uradio, po tebe biti gori od svih nedjela koja je Hadždžadž počinio, jer svako će se od vas toga Dana o sebi zabaviti.

Sine brata moga, znaj da će pred Allahom, na Sudnjem danu, Hadždžadž odgovarati za one prema kojima je pogriješio, ali da će pred Allahom odgovarati i oni koji su se o Hadždžadža ogriješili! Zato, od danas ničiju brigu ne vodi i nikoga ne grdi!

Kada bi mu neko došao da se sa njim halali, odlazeći na put zbog trgovine, posavjetovao bi ga riječima:

- Sine brata moga, čuvaj se Allaha Uzvišenog i gledaj da ono što zaradiš, bude na halal način stečeno! Znaj da ono što ti nije suđeno, nećeš moći steći, makar ga i na nepošten način tražio!

* * *

Priče o Muhammedu b. Sirinu, njegovim hrabrim istupima, nezaziranju da emevijskim namjesnicima u lice kaže istinu i pokaže odanost Allahu, Njegovu Poslaniku i vođama muslimana, s koljena na koljeno su se prenosile i kao svijetle primjere historija ih je zabilježila.

Tako se pripovijeda da jednom prilikom Ibn Sirina pozvao u posjetu Omer b. Hubejre el-Fezari, emevijski namjesnik Basre i Kufe u Iraku, pa se na njegov poziv odazvao i sa sobom poveo svoga bratića.

Kada su stigli, namjesnik ga je lijepo dočekao, izrazio mu dobrodošlicu, kao pravi domaćin mu ukazao sve počasti, proturio ga u pročelje na svome divanu, postavljao mu brojna pitanja o vjeri i dunjaluku i na kraju ga, između ostalog, upitao:

- Ebu Bekre, u kakvom si stanju iza tebe ostavio svoje sugrađane? - pa mu je odgovorio:

- Ostavio sam ih pritisnute svakom vrstom nepravde i tvojim nemarom zapostavljene.

U želji da prestane i da napetost ne zaoštrava, bratić mu je namignuo da ušuti, pa se prema njemu okrenuo i rekao mu:

- Nije tebe upitao kako su, nego mene. Ovo je svjedočenje, *a ko svjedočenje uskrati srce njegovo je grješno*[16]

Kada je skup završen, Omer b. Hubejra je svoga gosta ljubazno i toplo ispratio, isto onako kao što ga je i dočekao, spremivši mu još i poklon od tri hiljade zlatnika. Međutim, on ih je odbio primiti. Vidjevši to, bratić mu se začudio i upitao ga:

- Šta te je spriječilo da ne prihvatiš poklon od emira? - pa mu je odgovorio:

- To što mi je ponudio, ponudio je zato što je vjerovao da sam mu neko dobro učinio. Ako sam tako dobar kao što je o meni mislio, nije mi dolikovalo da uzmem poklon, a ako nisam, onda pogotovu, jer ga nisam ni zaslužio.

* * *

Kako je Uzvišeni Allah htio da na djelu provjeri Muhammed b. Sirinovu izdržljivost, stavljao ga je kao i ostale vjernike na razna iskušenja...

Tako je jednom prilikom, na odgođenu otplatu, pazario veliku količinu jestivog ulja u vrijednosti od četrdeset hiljada, pa je, kada je otvorio jednu od posuda, u ulju našao krepana miša, te je, pod sumnjom da je ulje nekada bilo zajedno pomiješano, i da će ga vlasnik ako mu ga vrati, možda, prodavati svijetu, uzeo i sve prolio.

Desilo se to, baš onda, kada je bio u velikim gubicima i kada vlasniku ulja, na dogovoreno vrijeme, nije mogao isplatiti prihvaćenu cijenu, pa ga je vlasnik zbog neisplaćenog duga tužio i sudija naredio da se pritvori sve dok dug ne vrati.

Kako su dani prolazili i njegov pritvor u zatvoru se oduljio, dirnut njegovom pobožnošću i noćnim ibadetom, upravnik zatvora mu je ponudio da svaku noć kada padne mrak, sve dok ga ne oslobode zatvora odlazi kući i tamo sa svojima noćiva, a da se u zatvor vraća rano ujutro, pa mu je odgovorio:

---

[16] El-Bekare, 283.

- Ne, tako mi Allaha, neću!

- Allah te uputio, zašto nećeš? - upitao je upravnik zatvora, pa mu je odgovorio:

- Zato što ne želim da ti pomažem u pronevjeri povjerenja tvoga pretpostavljenog.

* * *

Na samrtnoj postelji Enes b. Malik ﵁ ostavio je oporuku da ga, kada umre, ogasuli i klanja mu dženazu Muhammed b. Sirin, a ovaj je tada bio još u zatvoru.

Kada je Enes ﵁ ispustio dušu, ljudi su došli i zamolili namjesnika da naredi da se iz zatvora pusti Muhammed b. Sirin kako bi izvršio oporuku koju mu je ostavio lični prijatelj i sluga Allahova Poslanika ﷺ, pa se složio i dozvolio da se, radi izvršenja oporuke, Muhammed b. Sirin pusti iz zatvora.

Međutim, kada su došli da ga puste, Muhammed b. Sirin im je rekao:

- Ne, neću izaći dok ne zatražite dozvolu i od čovjeka kome sam dužan ostao, jer sam pritvoren zbog toga što njemu dug nisam vratio, te su otišli i do njega i ispričali mu o čemu se radi, pa se i on složio da ga puste iz zatvora.

Izašavši iz zatvora, pravo je otišao Enesovoj ﵁ kući, ogasulio ga, obukao u ćefine, klanjao mu dženazu, i opet se pravo vratio u zatvor, ne iskoristivši priliku da navrati svojoj kući i vidi ukućane.

* * *

Kada je doživio sedamdeset i sedmu godinu života, Muhammedu b. Sirinu smrt je zakucala na vrata i zatekla ga u takvom stanju da od ovoga svijeta nema ništa za čim bi mogao zažaliti, ali istovremeno sa bogatom spremom za onaj svijet poslije smrti.

Hafsa bint Rašid po svojoj pobožnosti, u to doba, poznata žena pripovijeda:

- Naš komšija Mervan el-Mahmeli, bio je pobožan i Allahu pokoran čovjek, pa nam je svima bilo žao kada smo čuli da je umro. Ja sam ga, domalo poslije njegove smrti, usnila i upitala:

- Ebu Abdullah, šta je tvoj Gospodar sa tobom učinio?

- Uveo me je u Džennet - odgovorio je.

- A šta je dalje bilo? - upitala sam.

- Uzdignut sam na položaj sretnika - odgovorio je.

- A šta je dalje bilo? - upitala sam.

- Uzdignut sam u društvo Allahu bliskih - odgovorio je.

- Jesi li još koga tamo prepoznao? - upitala sam.

- Jesam, Hasana el-Basrija i Muhammeda b. Sirina - odgovorio je.

REBI'A ER-RE'J

ربيعة الرأى

"Nikada nisam nikoga vidio da tako brižljivo čuva sunnet kao što je Rebi 'a."

(Ibn el-Madžešun)

"A"

U pedeset i prvoj smo godini po Hidžri. U svojim pobjedonosnim pohodima, muslimanske čete razlijevaju se na sve strane svijeta: i prema istoku i prema zapadu, donoseći narodima svijeta novu vjeru i pružajući ruku mira i tolerancije.

One širom svijeta pronose Allahov vjerozakon koji čovjeka oslobađa robovanja čovjeku i nudi mu da svoju ljubav i robovanje usmjeri prema samo jednom i Jedinom Allahu...

Među njima je i poznati ashab er-Rebi' b. Zijad el-Harisi, vojni zapovjednik Horasana i osvajač Sidžistana, pobjedonosni vojskovođa čija vojska pod njegovom komandom, jednu za drugom, niže pobjede i na Allahovu putu nezadrživo stupa naprijed.

Sa njim je i njegov sluga Ferruh.

Nakon što ga je Allah počastio i pomogao da sa svojom vojskom osvoji Sidžistan i mnoge druge krajeve, sada je, pred kraj života, odlučio da sa svojom vojskom pređe rijeku Sir-Dariju i bajrake Islama istakne na vrhovima planina zemlje koju su do tada zvali Transoksanija (sa onu stranu Rijeke).

* * *

Za odlučujuću bitku er-Rebi' b. Zijad prethodno je pripremio sve što je bilo potrebno i vrebao povoljan trenutak, jer je vrijeme i mjesto sukoba Allahovu neprijatelju želio nametnuti.

Kada je bitka otpočela, er-Rebi' i njegovi vojnici su se hrabro borili da je historija sve do danas sačuvala spomen i slavu na tu veliku bitku.

Er-Rebi'ov sluga Ferruh na poprištu bitke se herojski borio i hrabro jurišao na neprijatelja. To je oduševilo er-Rebi'u, pa ga je još više zavolio, cijenio i njime se ponosio.

Bitka se završila sjajnom pobjedom muslimana. Neprijatelj je bio do koljena potučen, natjeran u bijeg i razbijen.

Muslimani su prešli na drugu stranu rijeke koja im je do tada bila prirodna prepreka za dublji prodor u tadašnju nastojbinu Turaka i sprječavala da svoje prodore usmjere prema Kini i kraljevstvu Sogd u Srednjoj Aziji.

Čim je ovaj slavni vosjkovođa sa svojom vojskom kročio na drugu obalu ove velike rijeke, prvo što su uradili bilo je da su uzeli abdest, okrenuli se prema Kibli i klanjali dva rekata namaza iz zahvalnosti prema Uzvišenom Allahu na ovom veličanstvenom daru.

Zatim je ovaj slavni vojskovođa nagradio svoga slugu onim što mu je bilo najdraže, dajući mu slobodu i uvrštavajući ga među ostale borce za dodjelu dijela ratnog plijena. Na kraju, i sâm mu je od sebe darovao bogate poklone.

* * *

Er-Rebi' b. Zijadu el-Harisiju, poslije ove sjajne pobjede i jednog od najsvjetlijih trenutaka u njegovu životu, nije bilo suđeno da još dugo živi.

Umro je dvije godine poslije ostvarenja svoga životnog sna i tako Allahu otišao zadovoljan, a i On sa njim zadovoljan.

Hrabri i odvažni mladić Ferruh vratio se u Medinu-Munevveru i sa sobom donio dio bogatog ratnog plijena, poklone koje mu je lično uručio vojskovođa i još nešto, što mu je bilo draže od svega navedenog, poklonjenu slobodu i uspomene na ove herojske podvige.

Ferruh je, kada se vratio u grad Allahova Poslanika ﷺ, bio mlad čovjek u jeku snage, vitalnosti i pun borbenog zanosa i viteštva. Imao je oko trideset godina. Po dolasku u Medinu, odlučio je uzeti kuću, stalno se u njoj nastaniti i pronaći sebi ženu i uz nju se smiriti.

Tako je u Medini pronašao i kupio kuću, a domalo potom i čestitu, darovitu i otprilike svojih godina ženu, i sa njome se oženio.

* * *

Uz toplinu vlastitog ognjišta i žene kojima ga je Allah počastio, Ferruh je, po prvi put, osjetio svu udobnost i blagodat porodičnog života, možda više nego što se i nadao.

Međutim, ni sva udobnost kuće u kojoj mu ništa nije nedostajalo, ni čestita žena koju je toliko volio i kojoj je Allah dao sve najljepše vrline koje se kod žene mogu poželjeti, ovome vitezu-vjerniku, nisu mogle nadoknaditi jednu stvar; ugasiti zadojenost borbom na Allahovu putu i neodoljivu želju za zveketom oružja u ruci...

Jer, svaki put kada bi do Medine stigle vijesti o pobjedama muslimanske vojske na Allahovu putu, u njemu bi se ponovo probudila želja za borbom i nada da će na onaj svijet preseliti kao šehid.

* * *

Jednog petka, na džumanskoj hutbi, u Džamiji Allahova Poslanika ﷺ, Ferruh je čuo kako se muslimani, saopćavajući im se radosna vijest o pobjedama islamske vojske na više frontova, pozivaju da se još masovnije uključe u borbu na Allahovu putu i podstiču da svoje živote žrtvuju za dobrobit vjere i za Allahovo zadovoljstvo.

Ferruh se vratio kući i svojoj ženi saopćio namjeru da ponovo stane pod bajrak neke od mnogobrojnih četa što su odlazile na bojno polje, pa mu je rekla:

- Ebu Abdurrahmane, kako ćeš me ostaviti samu sa ovim djetetom u stomaku koje nosim? Ti si u Medini sâm i nemaš nikoga svoga kod koga bi me ostavio?!

- Ostavljam te Allahu i Njegovu Poslaniku - odgovorio je i dodao:

- Ostavljam ti još trideset hiljada dinara koje sam dobio kao ratni plijen, pa ih čuvaj ili u nešto uloži, od čega ćeš ti i ovo dijete kada se rodi živjeti, dok se ja, ako Bog da, živ i zdrav sa novim plijenom ne vratim ili dok se ne ispuni moja želja da poginem kao šehid.

Zatim se spremio i otišao kuda je naumio.

* * *

Nekoliko mjeseci poslije njegova odlaska, ova čestita žena se porodila i na svijet donijela lijepa i zdrava dječaka, rumena i vedra lica koje je plijenilo svakoga ko god ga je vidio. Majka mu se toliko obradovala da je donekle lakše podnosila rastanak sa njegovim ocem. Nadila mu je ime Rebi'a.

* * *

Još od malih nogu, na dječaku su se počeli primjećivati znakovi plemenitosti, bistrine i čestitosti, kako u njegovu govoru tako i u njegovim postupcima.

Kada je porastao, majka ga je na podučavanje dala najboljim učiteljima i zamolila da ga, koliko god mogu, više nauče. Plaćala je i posebne odgajatelje da ga lijepo odgoje u duhu Islama.

Dječak je ubrzo naučio lijepo pisati i dobro čitati, pa se prvo posvetio pravilnom učenju Kur'ana, onako kako je objavljen Allahovu poslaniku Muhammedu ﷺ. Nije prošlo dugo, a cijeli je Kur'an već bio naučio napamet.

Pored toga, naučio je napamet i mnogo hadisa, solidno ovladao bogatom arapskom retorikom i stekao široko vjersko obrazovanje.

* * *

Rebi'ina majka nije žalila novca, pa je učitelje i odgajatelje svoga sina bogato nagrađivala i svaki put, kada bi primjetila napredak u odgoju i savlađivanju novih znanja, njihovu nagradu povećavala, jer je, očekujući povratak njegova oca, toliko željela da mu se obraduje.

Međutim, Ferruhovo odsustvo se oduljilo...

O njegovoj sudbini počele su kružiti razne priče.

Jedni su govorili da je kao zarobljenik pao u ruke neprijatelju, drugi da je još uvijek živ i da se i dalje bori na Allahovu putu, a treći koji su se vraćali sa bojnog polja, da mu se ostvarila želja i da je poginuo kao šehid.

Usljed prekida dolaska bilo kakvih pouzdanih vijesti o njemu, kod Rebi'ine majke prevagnulo je ovo posljednje. U početku je mnogo tugovala, a onda se pomirila sa sudbinom i počela moliti Allaha da ga na onome svijetu nagradi.

Tada je Rebi'a već bio porastao i ušao u prve godine mladosti.

Njegovu majku su savjetovali:

- Sada, kada je Rebi'a stasao, naučio čitati i pisati i još mnogo toga, između ostalog napamet Kur'an i mnogo hadisa, više nego većina njegovih vršnjaka, dobro bi bilo kada bi se opredijelio za kakav zanat. On bi njime, sigurno, brzo ovladao pa bi mogao lijepo zarađivati i izdržavati i sebe i tebe.

Ona je na to samo odgovarala:

- Molim Allaha da mu dâ ono što će mu valjati i na ovome i na onome svijetu!

Rebi'a se na kraju opredijelio za znanje i odlučio da cio svoj život posveti njegovu stjecanju i prenošenju na druge i da istovremeno bude i učenik i učitelj.

* * *

Tako je Rebi'a, ne posustavši ni jednog momenta, krenuo putem koji je sâm za sebe izabrao. Uključio se u brojne kružoke za stjecanje znanja, u Džamiji Allahova Poslanika u Medini, i sa neodoljivom ga se željom napajao, kao što se žedan prihvati sa zdenca pitke vode.

Tu se nije odvajao od preživjelih ashaba, a posebno od Enesa b. Malika, sluge Allahova Poslanika ﷺ. Učitelji su mu bili i prvaci iz generacije tabi'ina poput Sei'da b. el-Musejjeba, Makhula eš-Šamija, Seleme b. Dinara i mnogih drugih.

Rebi'a je danonoćno toliko učio da su se na njemu primjećivali znakovi umora i iscrpljenosti. Kada bi mu neko o tome progovorio i iz sažaljenja ga posavjetovao da se odmori i naspava, odgovorio bi:

- Naši učitelji, opet, govore: - Ako hoćeš da ti znanje bude dostupno, moraš mu se potpuno predati.

Ubrzo se o njegovu znanju počelo svuda pričati, slava o njemu rasti i sve brojniji mu prijatelji na noge dolaziti. Njegovi učenici su ga zavoljeli, a sunarodnjaci sa poštovanjem spominjali.

Tako je život ovog medinskog alima mirno i spokojno tekao...

Jedan dio svoga vremena svaki dan je provodio u svojoj kući sa ukućanima i prijateljima, a drugi u Džamiji Allahova Poslanika ﷺ, okružen svojim učenicima u nekom od kružoka gdje je držao predavanja.

I preostali dio života nastavio je na sličan način provoditi, dok se jednoga dana nije desilo nešto što je najmanje očekivao.

REBI'A ER-RE'J

"B"

Jedne ljetne noći, obasjane punim mjesecom, u Medinu-Munevveru stigao je jedan vitez u poznim šezdesetim godinama svoga života. Na svome konju prolazio je kroz tijesne ulice i tražio svoju kuću, ne znajući ništa je li onakva kakvu ju je nekada davno ostavio, ili je sa njom vrijeme učinilo svoje...

Od njegova posljednjeg odlaska iz Medine bilo je prošlo blizu trideset godina.

Sâm se u sebi pitao šta li je za ovih trideset godina bilo sa tom mladom ženom koju je sa djetetom u stomaku samu u kući ostavio:

- Da li je rodila muško ili žensko dijete? Da li ga je, uopće, živa rodila? Šta li je sa njime, ako je ostalo živo? Da li im je, za sve ovo vrijeme, bio dovoljan iznos koji im je ostavio od velikog plijena dobijenog u borbi na Allahovu putu prije nego se ponovo priključio islamskoj vojsci koja se uputila za osvajanje Buhare, Semerkanda i još mnogo drugih gradova?

Tijesne ulice Medine još su uvijek vrvile od svijeta koji je tamo-ovamo prolazio. Jacijsko vrijeme je bilo blizu i svaki momenat se očekivao glas mujezina. Niko od prolaznika ga nije poznavao, niti se na njega osvrtao. Niko se nije obazirao ni na njegova konja, pa ni na sablju objcivšenu o vratu, jer Medinjani su odavno bili navikli da gotovo svakodnevno ili ispraćaju ili dočekuju borce koji odlaze u borbu ili se iz nje vraćaju.

Međutim, to se ovog borca, koji je tolike godine proveo u borbi na Allahovu putu, teško dojmilo, pa se rastužio i još mu više njegovu sumnju potkopalo.

I dok je ovaj vitez plovio morem svojih misli, probijajući se sa svojim konjem kroz tijesne ulice koje gotovo nije mogao prepoznati, iznenada se našao pred odškrinutim vratima svoje kuće, pa se od radosti, bez prethodne najave, ušuljao u dvorište.

* * *

Čuvši kako se kapija otvara, domaćin je pogledao sa čardaka i prema mjesečini, kao po danu, vidio nepoznata čovjeka kako, opasan sabljom i sa kopljem u ruci, u ovo doba noći provaljuje u njegovu kuću i kako nadomak njega stoji njegova mlada žena. Vidjevši to, sav ljut i bijesan, bos je sletio sa čardaka i poput lava, kada mu neko napadne jazbinu, potrčao prema nepoznatom čovjeku grdeći ga riječima:

- Zar pod okriljem mraka, Allahov neprijatelju, provaljuješ u moju kuću i napadaš moju ženu?!

Čovjek je domaćinu pokušao objasniti, ali mu ovaj nije htio pružiti priliku da kaže ni jednu jedinu riječ, pa se digla buka i galama da je cio komšiluk čuo i potrčao da vidi šta se, u ovo doba noći, desilo.

Tako su nepoznata čovjeka sa svih strana opkolili i pomogli komšiji koji ga je rukama uhvatio za vrat i rekao:

- Allahov neprijatelju, tako mi Allaha, neću te pustiti dok te ne predam namjesniku!

Na to je čovjek rekao:

- Ja nisam Allahov neprijatelj! Nisam nikakav grijeh napravio. Ovo je moja kuća i moje vlasništvo. Našao sam vrata otključana, pa sam ušao.

Zatim se okrenuo prema svijetu i povikao:

- Ljudi, saslušajte me! Ovo je moja kuća i ja sam je svojim novcem kupio. Ljudi, ja sam Ferruh!

Međutim, među komšijama nije bilo nikoga ko je poznavao Ferruha koji je prije trideset godina otišao od kuće i sve ovo vrijeme proveo u borbi na Allahovu putu.

Domaćinova majka bila je zaspala, pa ju je galama probudila. Kada je ustala i pogledala sa prozora, prepoznala je svoga muža Ferruha. Toliko se iznenadila da je gotovo zanijemila. Jedva je uspjela reći:

- Ljudi, pustite ga! Rebi'a, pusti ga neka uđe! Sine Rebi'a, to je tvoj otac! Ljudi, Allah vam se smilovao, pustite čovjeka! Ebu Abdurrahmane, ovo je tvoj sin-dio tvoje džigarice!

Čuvši njene riječi, Ferruh je pritrčao Rebi'i i čvrsto ga zagrlio, dok je Rebi'a potrčao da ga poljubi u čelo.

Utom se i svijet razišao, pa je Rebi'ina majka sišla sa čardaka da dočeka svoga muža, za koga je već odavno mislila da je mrtav, budući da o njemu nije čula nikakvu vijest gotovo tri decenije.

* * *

Potom je Ferruh ušao u kuću i svojoj ženi počeo pričati gdje i kako je sve ovo vrijeme proveo i objašnjavati zašto o njemu nije bilo nikakvih vijesti.

Međutim, cijelo vrijeme dok ga je slušala, nju je, i pored radosti što joj se vratio muž i po prvi se put susreo sa svojim sinom, morila jedna druga briga. Bojala se da se ne naljuti što mu je potrošila sav silni imetak koji je kod nje ostavio dok se ne vrati...

Cijelo vrijeme dok je pričao, ona je razmišljala:

- Šta ako me upita gdje je imetak koji mi je ostavio i oporučio da ga trošim u slučaju potrebe? Šta će reći kada mu kažem da od njega više ništa nije ostalo? Hoće li me razumjeti ako mu kažem:

- Sve što si ostavio potrošila sam na odgoj i školovanje tvoga sina?! Hoće li povjerovati da sam trideset hiljada dinara potrošila na školovanje njegova sina?! Hoće li povjerovati da je ruka njegova sina bila blagodarnija od kišnog oblaka i da je, kao što cijela Medina zna, na hiljade zlatnika podijelio svojim prijateljima u nuždi, te da je sada ostao bez igdje išta?!

Dok je razmišljala o tome i brigu brinula šta će mu za sve ovo reći, prema njoj se okrenuo njen muž i rekao:

- Ummi Rebi'a, evo ti još četiri hiljade dinara pa ostavi zajedno sa onim što sam ti ranije dao! Dobro bi bilo da kupimo kakav komad zemlje, bašču ili zgradu pa da od toga živimo?!

Ona se napravila da ga ne čuje, pa mu ništa nije odgovorila.

Međutim, on je to opet ponovio i rekao:

- Hajde, donesi novac što ti je preteklo pa da ga sastavimo sa ovim što sam donio!

Na to je ona rekla:

- Ostavila sam ga na sigurno mjesto gdje treba da bude. Ako Bog da, objasniću ti gdje je za nekoliko dana.

Utom se začuo glas mujezina pa ju je prekinuo da završi što je počela govoriti, a i Ferruh je požurio, uzeo ibrik i počeo se abdestiti. Potom je žureći u džamiju upitao:

- Gdje je Rebi'a? Hoće li on sa mnom u džamiju?

- On je već otišao u džamiju, čim je čuo da je počeo ezan - odgovorili su mu i dodali:

- Nismo sigurni da ti već nisi zakasnio.

* * *

Kada je Ferruh stigao u džamiju, vidio je da je imam već pri kraju namaza, pa je obavio propisani namaz. Poslije toga je otišao do mezara Allahova Poslanikova ﷺ, da tamo Poslaniku ﷺ nazove selam. Nakon toga, vratio se u Revdu-mutahheru, jer je odavno izgarao u želji da ponovo u njoj koji put klanja. Tu je u jednom kutku, izabrao pogodno mjesto i počeo klanjati nafilu, pa je dugo, dugo klanjao, a nakon toga se Allahu obratio sa dovom.

Kada je, poslije toga, htio izaći iz džamije, primijetio je da se mnogo svijeta, kao nikada ranije, okupilo na predavanju koje je držao neki šejh. Svijet se sa svih strana oko njega bio okupio tako da unutra nije bilo slobodna mjesta ni da se na nogama stoji. Pogledao je u ljude i vidio da među njima ima i staraca sijedih brada, učenih i uglednih ljudi sa turbanima na glavi, što je samo po sebi govorilo o važnosti skupa.

Bilo je i mladića koji su na koljenima sjedili, u rukama držali pera i svaku šejhovu riječ kao skupocjeni biser zapisivali.

Ljudi su upirali poglede u pravcu gdje je sjedio šejh i pažljivo slušali svaku njegovu riječ. Onima koji su bili daleko, tako da ga nisu mogli direktno čuti, preko glasnih posrednika, prenošene su njegove riječi, rečenicu po rečenicu, te je svako, ma koliko bio daleko, mogao pratiti šta govori šejh.

Ferruh je pokušavao vidjeti ko je taj šejh, ali zbog daljine nije ga mogao prepoznati. Bio je zadivljen njegovom sjajnom vještinom govora, detaljnim poznavanjem materije o kojoj govori i nadasve začuđujućom moći pamćenja. S druge strane, divio se i svijetu koji ga je sa toliko pažnje i poštovanja slušao.

Nedugo potom, šejh je završio svoje predavanje i ustao, pa su ljudi pohitali prema njemu, sa svih strana ga okružili i tako ga počeli ispraćati prema izlazu iz džamije.

Utom se Ferruh okrenuo prema čovjeku koji je pored njega sjedio i upitao ga:

- Tako ti Gospodara, reci mi ko je ovaj šejh? - pa ga je čovjek sa čuđenjem upitao:

- Zar ne znaš? Mora da nisi iz Medine.

- Jesam - odgovorio je Ferruh, pa mu je čovjek rekao:

- Je li moguće da u Medini ima neko ko ne poznaje šejha?

- Oprosti mi, ako ga ja ne poznajem - rekao je Ferruh i dodao:

- Bio sam odsutan iz Medine blizu trideset godina i tek sam se večeras vratio.

- Dobro - rekao je čovjek - sjedi pa ću ti ukratko ispričati ko je ovaj šejh! Šejh koga si slušao - rekao je čovjek - je jedan od prvaka generacije tabi'ina i najvećih islamskih učenjaka. Iako mlad, on je glavni imam u Medini i najbolji poznavalac hadisa i fikha.

- Mašallah! Nema moći osim u Allaha! - odgovorio je Ferruh.

Čovjek je, zatim, nastavio:

- Na njegova predavanja, kao što si vidio, dolaze Enes b. Malik, Ebu Hanife en-Numan, Jahja b. Seid el-Ensari, Sufjan es-Sevri, Abdurrahman b. Amr el-Evze'i, Lejs b. Sad i mnogi drugi.

- Samo, ti mi... - htio ga je nešto upitati Ferruh, ali mu čovjek nije dao priliku da završi pitanje, dodavši:

- Pored svega, on je još i izuzetno plemenit, skroman i darežljiv čovjek. Cijela Medina ne zna nikoga ko je, toliko kao on, prema svojim prijateljima darežljiv, prema ovosvjetskim blagodatima suzdržljiv i prema onome što je kod Allaha požudljiv.

- Ali, ti mi još nisi rekao ko je on - upitao je Ferruh.

- To je Rebi'a er-Re'j - odgovorio je čovjek.

- Rebia er-Re'j? - upitao je Ferruh.

- Jeste zove se Rebi'a, samo što su mu medinski učenjaci i šejhovi dali nadimak er-Re'j. Naime, kada god u Allahovoj Knjizi i u hadisima Allahova Poslanika ﷺ nisu u stanju naći odgovor na neko pitanje, obrate se njemu, pa on na osnovu onoga što je u njima spomenuto, zahvaljujući svome znanju, vješto izvuče odgovor i za ono što nije spomenuto, tako da im se uvijek duša i srce zadovolje sa njegovim odgovorom.

- Ali, opet mi nisi rekao ko mu je otac? - upitao je Ferruh.

- Rebia je sin Ferruhov, poznatog pod nadimkom Ebu Abdurrahman. Rođen je poslije očeva odlaska iz Medine u borbu na Allahovu putu, pa mu je majka preuzela brigu oko odgoja i školovanja. Prije nego što ćemo klanjati, čuo sam kako ljudi pričaju da mu se otac, poslije toliko vremena, sinoć vratio.

Na to su Ferruhu iz očiju potekle krupne suze, a da čovjek s kojim je razgovarao nije znao zašto.

Odatle je Ferruh, s očima punim suza, krenuo pravo kući...

Ugledavši ga tako uplakana, Rebi'ina majka ga je upitala:

- Šta ti je, Ebu Rebi'a?

- Nije ništa. Dobro sam - odgovorio je. Vidio sam da je naš sin Rebi'a tako učen, uvažen i poštovan kako do sada nikoga drugog nisam vidio.

Čuvši to, Rebi'ina majka iskoristila je povoljnu priliku da upita:

- Šta ti je od dvije stvari draže: trideset hiljada dinara, ili učenost i ugled koji uživa tvoj sin?

- Tako mi Allaha, ovo drugo mi je draže nego cijelo bogatstvo ovoga svijeta - odgovorio je.

- Onda znaj da sam sav novac koji si ostavio uložila u njega - odgovorila je i upitala:

- Jesi li zadovoljan sa onim što sam uradila?

- Jesam - odgovorio je i dodao:

- Allah te nagradio za dobro koje si za nas, njega i sve muslimane učinila!

REDŽA B. HAJVE

رجاء بن حيوة

"U plemenu Kinda su trojica ljudi zbog kojih Allah spušta kišu i daje pobjedu protiv neprijatelja. Jedan od njih je Redža b. Hajve."

(Meslema b. Abdulmelik)

U generaciji tabi'ina bila su trojica ljudi kojima, u njihovo vrijeme, četvrtog nije bilo ravna. Kao da je sudbinom bilo određeno da žive u isto vrijeme, zajedno preporučuju istinu i strpljenje, pozivaju da se čini dobro i život provode u bogobojaznosti i traganju za znanjem.

Sva trojica su svoj život posvetila služenju Allahu, Njegovu Poslaniku ﷺ i muslimanima, kako običnim masama, tako i svojim bližnjima. Bili su to: Muhammed b. Sirin u Iraku, el-Kasim b. Muhammed b. Ebu Bekr u Hidžazu i Redža b. Hajve u Šamu.

Hajde da zajedno čujemo životnu priču o jednom od ove trojice čestitih ljudi, Redža b. Hajvi...

* * *

Redža b. Hajve rođen je u mjestu Bejsan u Palestini, pred kraj hilafeta Osmana b. Affana ؓ, u arapskom plemenu Kinda. Hajve je, prema tome, Palestinac po mjestu rođenja, Arap po porijeklu i Kindijac po plemenu.

* * *

Ovaj mladić iz plemena Kinda, još od malih nogu odrastao je u pokornosti Allahu, pa ga je Allah ne samo zavolio, već i drugima ulio ljubav prema njemu.

Redža b. Hajve se još od ranog djetinjstva posvetio stjecanju znanja, tako da je ono u njemu našlo pogodno tlo koje će ga ne samo upijati, već i svestrano razvijati. Njegova glavna preokupacija

bila je da što bolje prodre u poznavanje Allahove Knjige i pamćenje što više hadisa Allahova Poslanika ﷺ. Njegov trud i marljivo učenje ubrzo će dati svoj rezultat, tako što će mu misli biti prosvijetljene svjetlom Kur'ana, putevi i način života obasjani vjerovjesničkom pronicljivosti, a grudi ispunjene poukom i mudrošću, *a onaj kome je mudrost darovana - darovan je blagom neizmjernim*[17]

Redža b. Hajve bio je jedan od onih sretnika koji su imali priliku slušati i učiti od poznatih ashaba kao što su bili: Ebu Seid el-Hudri, Ebu ed-Derda, Ebu Umame, Ubade b. es-Samit, Muavija b. Ebu Sufjan, Abdullah b. 'Amr b. el-'As, en-Nuvas b. Seman i mnogi drugi, a oni su, bez sumnje, bili svjetiljke-vodilje na putu spoznaje vjere.

* * *

Ovaj sretni mladić, još od ranih dana, pred sebe je postavio pravila kojih se cio život pridržavao i drugima preporučivao:

- Divan li je Islam koga krasi iman!
- Divan li je iman koga krasi čestitost!
- Divna li je čestitost koju krasi znanje!
- Divno li je znanje koje krasi djelo!
- Divno li je djelo koje krasi blagost!

* * *

Redža b. Hajve služio je kao ministar za više emevijskih halifa, počevši od Abdulmelika b. Mervana, pa sve do Omera b. Abdulaziza, s tim što je njegova veza sa Sulejmanom b. Abdulmelikom i Omerom b. Abdulazizom bila prisnija nego sa ostalim.

* * *

Srcu emevijskih halifa bio je blizak zbog svoje pronicljivosti u mišljenju, istinitosti na jeziku, iskrenosti u namjeri i mudrosti u načinu na koji je prilazio rješavanju problema. Ima još jedna stvar po kojoj se razlikovao od drugih koji su bili u njihovoj službi, a to je da svoje poslove nikada nije obavljao zbog postizanje bilo kakve nagrade i ovosvjetske dobiti, što je svojevrsna kruna u nizu njegovih vrlina.

---

[17] El-Bekare, 269.

* * *

To što su emevijske halife imale čast i sreću da ovakav čovjek bude u njihovoj službi bilo je samo iz Allahove milosti i dobrote koju je prema njima pokazao, jer ih je stalno upućivao na dobro i pokazivao kako će ga činiti, a odvraćao od zla i pred njim zatvarao vrata. Osim toga, cijelo ovo vrijeme nastojao im je otvoriti oči pred istinom i privoljeti ih da ju slijede, a razotkriti neistinu i odvratiti ih da se za njom ne povode. Na taj način najbolje je dokazao svoju dobronamjernost i naklonost prema Allahu, Njegovu Poslaniku ﷺ, muslimanskim vođama i muslimanima uopće.

Negdje na početku uspostavljanja svojih bliskih odnosa sa emevijskim halifama, Redža je bio svjedok jednog slučaja koji mu je cio život ostao kao vodilja kako se sa vladarima družiti i prema njima odnositi. Evo šta je o tome slučaju sâm on rekao:

- Dok sam jednom prilikom, okružen svijetom sa svih strana, stajao pored Sulejmana b. Abdulmelika, ugledao sam jednog čovjeka kako se kroz gužvu pokušava približiti do nas. Lijepo je izgledao i iz daljine svojom pojavom plijenio. Dok se prema nama probijao kroz gužvu, mislio sam da želi doći do Sulejmana, ali je, kada je došao do nas, stao pored mene, nazvao mi selam i rekao:

- Redža, ti si čovjek koga je Allah sa ovim čovjekom - pokazavši na halifu - stavio na veliko iskušenje, jer u njegovoj blizini može te snaći kako veliko dobro, tako i veliko zlo. Zato gledaj da svoj položaj kod njega iskoristiš za svoje dobro i dobro muslimana uopće.

- Redža, znaj da će onome ko, zbog svoje bliskosti, kod vladara bude posredovao u pružanju pomoći nemoćnu čovjeku, prilikom polaganja računa na Sudnjem danu, pred Uzvišenim Allahom biti učvršćene noge!

- Redža, sjeti se da, dok čovjek pomaže svome bratu muslimanu, njemu pomaže Allah!

- Redža, znaj da u Allahu najdraža djela spada unošenje radosti u srce muslimana!

Dok sam razmišljao o njegovim riječima i priželjkivao da još nešto doda, začuo se glas halife:

- Gdje je Redža b. Hajve?

Na to sam se okrenuo prema njemu i odazvao se:

- Evo me, vladaru pravovjernih!

Htio me za nešto upitati, pa sam se, čim sam mu odgovorio, okrenuo, ali moga prijatelja više nije bilo. Razgledao sam naokolo, ali ga, u masi svijeta, više nisam mogao pronaći.

* * *

Služeći emevijskim halifama, Redža b. Hajve je imao bezbroj prilika da pred njih iznese stavove svoje iskrenosti i dobronamjernosti. Neke od njih, kao najsvjetlije primjere, na svojim stranicama zabilježila je historija toga vremena, a druge, sve do danas, prenosile generacije na generaciju iza sebe.

Tako je jednom prilikom u njegovu prisustvu, na dvoru halife Abdulmelika b. Mervana, u najgorem liku prikazan jedan čovjek i njegova netrpeljivost prema Emevijama, kojom prilikom je onaj što ga je klevetao, između ostalog, rekao da je stao na stranu Ibn ez-Zubejra i da ga pomaže, spomenuvši više primjera njegovih djela i izjava, zbog čega se halifa žestoko naljutio i rekao:

- Tako mi Allaha, ako mi Allah pruži priliku da ga se dograbim, sa njim ću uraditi to i to i sabljom mu odrubiti glavu!

Nedugo potom, Allah je dao da spomenuti čovjek padne u ruke Abdulmelikovih ljudi i da ga dovedu pred njega, pa je u ljutnji, čim ga je ugledao, htio izvršiti svoju prijetnju, na što je Redža b. Hajve koji se tu zatekao, ustao i rekao:

- O vladaru pravovjernih, Allah ti je pružio moć koju toliko voliš, pa i ti, u ime Allaha, učini nešto što Allah voli i oprosti ovome čovjeku!

Na to se halifa smirio i malo-pomalo ga prošla ljutnja, pa je čovjeku oprostio i pustio ga na slobodu postupivši lijepo prema njemu.

* * *

Devedeset i prve godine po Hidžri, halifa el-Velid b. Abdulmelik u pratnji Redža b. Hajve na putu u Mekku radi obavljanja hadždža, svratio se u Medinu gdje su zajedno sa Omerom b. Abdulazizom posjetili Džamiju Allahova Poslanika ﷺ. Halifa je, u namjeri da proširi Haremi-šerif u širini od dvije stotine aršina, htio dobro razgledati Harem, pa su stražari od svijeta potpuno ispraznili džamiju, pri čemu je u njoj ostao samo Seid b. el-Musejjeb, jer se niko od stražara nije smio usuditi i njega istjerati iz džamije. Čuvši za to, Omer b. Abdulaziz, koji je u to doba bio namjesnik u Medini, poslao je jednog izaslanika da zamoli Ibn el-Musejjeba da kao i ostali svijet izađe iz džamije, pa mu je Seid b. el-Musejjeb poručio da iz džamije neće izaći dok ne dođe vrijeme kada iz nje po običaju i ostalim danima izlazi, tako da je ostao u džamiji.

Tada mu je rečeno:

- Kada dođe halifa, bio bi red da ustaneš i upitaš se sa vladarom pravovjernih?! - na što je on odgovorio:

- Ja sam ovdje došao da klanjam Gospodaru svjetova, a ne da dočekujem vladara pravovjernih!

Čuvši kako se razgovor između Seida b. el-Musejjeba i izaslanika završio, Omer b. Abdulaziz je sa halifom htio zaobići mjesto gdje je Ibn el-Musejjeb klanjao. Redža b. Hajve, znajući za el-Velidovu naglost, počeo je zagovarati vladara pravovjernih. Međutim, el-Velid je, primijetivši šejha, njih dvojicu upitao:

- Ko je onaj šejh? Nije li to Seid b. el-Musejjeb?

- Jeste, to je on vladaru pravovjernih - odgovorili su i počeli ga hvaliti kako je pobožan, učen i bogobojazan. Na kraju su dodali:

- Da šejh zna da si ti vladaru pravovjernih ovdje prisutan, sigurno bi ustao i sa tobom se poselamio, ali slabo vidi, pa te nije primijetio.

- Koliko ga poznajem - rekao je el-Velid - i ja ga znam onakvog kao što ste za njega rekli. Mislim da je red da mi odemo do njega i da se sa njim poselamimo.

El-Velid se potom okrenuo, prišao mu, nazvao selam i upitao:

- Kako je naš šejh?

- Dobro, hvala Allahu na Njegovim blagodatima! - odgovorio je ne pomaknuvši se sa svoga mjesta. Na kraju je i on upitao:

- A kako je vladar pravovjernih, Allah ga pomogao da bude onakav kako On voli i kako će On sa njim biti zadovoljan.

Odlazeći od njega, el-Velid je svojim pratiocima rekao:

- Ovo je još od ljudi ostalo! Ovo je još od stare generacije ovoga Ummeta ostalo!

* * *

Kada je Sulejman b. Abdulmelik preuzeo hilafet, Redža b. Hajvi je još više nego kod ranijih halifa porastao ugled i povjerenje. Naime, Sulejman je u njega imao toliko povjerenje da se u svemu na njega pozivao i, kako u krupnim, tako i u najsitnijim odlukama, htio čuti šta on o tome misli.

Od Redža b. Hajve su zabilježeni mnogobrojni savjeti koje je davao Sulejmanu b. Abdulmeliku. Mnogi od njih su krajnje dirljivi.

Možda je po Islam i sudbinu muslimana najznačajniji onaj u vezi sa izborom Sulejmanova nasljednika na kormilu hilafeta, gdje je Redža b. Hajve odigrao glavnu ulogu da se, poslije Sulejmana, zakletva na vjernost dâ Omeru b. Abdulazizu.

* * *

Pripovijedajući kako je do toga došlo, Redža b. Hajve je sâm rekao:

- Prvi petak u mjesecu saferu devedeset i devete godine po Hidžri, zatekao me u pratnji vladara pravovjernih Sulejmana b. Abdulmelika u Dabiku, nedaleko od Halepa, odakle je ispratio veliku vojsku pod zapovjedništvom svoga brata Mesleme b. Abdulmelika sa namjerom da osvoji Carigrad. S tom vojskom krenuo je i Sulejmanov sin Davud kao i mnogi drugi članovi porodice Emevija.

Sulejman se, ispraćajući vojsku, zakleo da neće živ maknuti iz Dabika dok, uz Allahovu pomoć, ne osvoji Carigrad.

Kada se približilo vrijeme džuma-namazu, halifa je uzeo abdest, obukao svoj zeleni ogrtač, stavio na glavu zeleni turban i onako se, mlad i naočit, pomalo i ponosno, pogledao u ogledalo. Imao je tek oko četrdeset godina života.

Zatim je ušao u džamiju da, kao imam, ljudima klanja džuma-namaz. Prije ulaska je bio potpuno zdrav, a iz džamije je izašao sa groznicom. Pošto se njegova bolest, iz dana u dan, sve više pogoršavala, zamolio me da mu stalno budem pri ruci. Kada sam jednom prilikom kod njega ušao, zatekao sam ga da piše nekakvo pismo, pa sam ga upitao:

- Vladaru pravovjernih, šta to pišeš?

- Evo pišem oporuku da me moj sin Ejjub, u slučaju da mi se šta desi, zamijeni na položaju halife - odgovorio je.

Na to sam mu rekao:

- Vladaru pravovjernih, imaj na umu da halifu kaburske patnje i odgovornosti pred Allahom, između ostalog, može poštediti jedino da za nasljednika, iza sebe, ostavi čestita čovjeka, a kao što sâm znaš, tvoj sin Ejjub je još malodobni dječak za koga ne znaš hoće li, kada poraste, biti čestit ili neće.

Čuvši to, malo se zamislio i rekao:

- Ja sam, evo, već oporuku bio napisao, ali ću o tome još razmisliti i zamoliti Allaha da On dâ da bude onako kako je najbolje. U svakom slučaju nisam još donio konačnu odluku.

Zatim je uzeo i pocijepao oporuku.

Dan-dva poslije toga, ponovo me je pozvao i upitao:

- Ebu Mikdame, šta misliš o tome kako bi bilo da oporuku ostavim za svoga sina Davuda?

- Ali, on je odsutan - odgovorio sam. - Otišao je sa muslimanskom vojskom na Carigrad. Kako možeš znati da li je sada on živ ili mrtav?

- Pa šta, onda, ti misliš kome da ostavim oporuku? - upitao je.

- To je tvoja stvar, vladaru pravovjernih - odgovorio sam, a zapravo sam htio čuti koga će sve on spomenuti, kako bih jednog po jednog isključio sve dok ne dođe do Omera b. Abdulaziza.

- Šta misliš kako bi bilo da oporuku ostavim Omeru b. Abdulazizu? - upitao je, pa sam mu odgovorio:

- Tako mi Allaha, znam ga samo kao čestita, posve valjana, pametna i pobožna.

- Istinu si rekao. Tako mi Allaha, on je, doista, takav - rekao je, a zatim dodao:

- Ali, ako njega, mimo Abdulmelikove braće, odredim za svoga nasljednika, bojim se da će doći do raskola i da se neće pomiriti sa time da on bude stariji od njih.

- Onda nekoga od njih odredi da preuzme hilafet nakon Omera! - rekao sam.

- Dobro si - odgovorio je. - To će ih smiriti pa će ga tako i oni prihvatiti.

Zatim je uzeo papir i pero i svojom rukom napisao:

- U ime Allaha, Milosnika, Milostivog!

Ovo je pismo od Allahova roba, Sulejmana b. Abdulmelika, vladara pravovjernih, Omeru b. Abdulazizu, kojim ga određujem za svoga nasljednika, a poslije njega Jezida b. Abdulmelika. Slušajte ga i budite mu pokorni! Bojte se Allaha i nemojte se razjedinjavati pa da prema vama posegnu pohlepnici!

Zatim je svojim pečatom ovjerio pismo i dao ga meni na čuvanje. Potom je poslao po Ka'ba b. Hamiza, zapovjednika policije i rekao mu:

- Pozovi moju familiju neka se sastanu i upoznaj ih sa time da je pismo koje je kod Redža b. Hajve napisano mojom rukom. Naredi im da zakletvu na vjernost daju onome čije je ime tamo spomenuto!

Redža dalje kaže:

- Kada su se sastali, rekao sam im:

- Ovo je pismo od vladara pravovjernih. U njemu je odredio ko će poslije njega biti halifa. Naredio mi je da od vas uzmem zakletvu da ćete biti vjerni prema onome koga je on u pismu naveo.

Svi su rekli:

- Poslušat ćemo vladara pravovjernih i poslije njega biti pokorni njegovu nasljedniku!

Zatim su zamolili da im se dozvoli da uđu kod vladara pravovjernih i da se sa njim poselame, pa sam im dopustio. Kada su kod njega ušli, rekao im je:

- Pismo koje je kod Redža b. Hajve sam sâm svojom rukom napisao. U njemu sam odredio svoga nasljednika. Slušajte i budite pokorni prema onome koga sam ja odredio. Dajte zakletvu na vjernost onome čije sam ime u pismu spomenuo!

Na to su se jedan po jedan počeli zaklinjati da će njegovu oporuku ispoštovati. Zatim sam iznio i pokazao zapečaćeno pismo u kome niko od ljudi, osim mene i vladara pravovjernih, nije znao šta piše.

Kada se svijet razišao, došao mi je Omer b. Abdulaziz i zamolio me riječima:

- Ebu Mikdame, vladar pravovjernih je čovjek koji o meni ima lijepo mišljenje. Iz svoje dobrostivosti i čiste naklonosti, često mi je povjeravao mnoge stvari. Bojim se da mi nešto i u vezi sa ovim nije povjerio. Zaklinjem te Allahom, i preklinjem svim i svačim da mi kažeš, ukoliko u pismu vladara pravovjernih ima bilo šta što se mene tiče, kako bih ga mogao zamoliti da me toga poštedi prije nego što bude kasno!

- Tako mi Allaha - rekao sam mu - neću ti reći ni jedno jedino slovo od onoga za što si me pitao, pa se na mene naljutio i okrenuo mi leđa.

Zatim mi je došao Hišam b. Abdulmelik i rekao mi:

- Ebu Mikdame, ti znaš da između mene i tebe odavno vlada ljubav i povjerenje. Znaš da sam te i mnogo zadužio! Reci mi šta piše u pismu vladara pravovjernih! Ako u njemu piše da mene ostavlja za nasljednika, šutit ću i neću nikome ništa govoriti, a ako piše da mimo mene ostavlja nekog drugog, onda ću se pobuniti, jer se neko kao što sam ja ne može odreći svoga prava. Kunem ti se da nikome neću otkriti da si mi to ti rekao!

- Ne, tako mi Allaha, neću ti otkriti ni jedno slovo od tajne koju mi je povjerio vladar pravovjernih - odgovorio sam.

Na to mi je i on okrenuo leđa i, udarajući dlan o dlan, počeo govoriti:

- Kome bi ovo moglo biti prepuštano, ako sam ja obespravljen?! Je li moguće da se hilafet povjeri nekome drugom mimo Abdulmelikovih sinova?! A, tako mi Allaha, ja sam ga od Abdulmelikove djece najzaslužniji!

Zatim sam ušao da vidim kako je Sulejman b. Abdulmelik i zatekao ga kako ispušta dušu, pa sam ga, dok je još bio u smrtnoj agoniji, uzeo i počeo okretati prema Kibli, na što mi je on samo rekao:

- Redža, još nije došlo vrijeme za to.

Učinio sam to dva puta i pošao da učinim i po treći put, kada sam ga čuo da je rekao:

- Sada, o Redža, sada! Ako misliš da šta učiniš, učini sada! Svjedočim da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik!

Potom sam ga okrenuo prema Kibli i domalo poslije toga ispustio je dušu.

* * *

Tada sam mu zatvorio oči, pokrio ga zelenim pokrivačem, izašao i iza sebe zatvorio vrata.

Njegova žena po mene je poslala glasnika da se raspita za njega i upita može li ga vidjeti, pa sam odškrinuo vrata i rekao mu:

- Pogledaj, tek je nakon dužeg vremena malo zaspao, pa ga pustite neka se odmori!

Tako se njen glasnik vratio i ubijedio je da je zaspao.

Zatim sam dobro zatvorio i zaključao vrata, pored njega postavio povjerljiva stražara i rekao mu da se nikuda ne miče dok se ja ne vratim, te da nikoga, ma ko bio, ne pušta da ulazi kod halife.

Kada sam izašao, počeli su me pitati kako je vladar pravovjernih, pa sam rekao da se, otkako se razbolio, nije tako smirio ni bolje osjećao kao sada, a oni su na to govorili:

- Hvala Allahu!

Zatim sam poručio da odmah dođe Ka‘b b. Hamiz, zapovjednik policije, pa je svu familiju vladara pravovjernih sazvao na okup u džamiju u Dabiku, gdje sam rekao:

- Sada ćete dati zakletvu na vjernost onome koga je vladar pravovjernih naveo u ovome pismu!

- Već smo jednom dali zakletvu. Zar je potrebno da je ponovo dajemo? - upitali su.

- Ovako je naredio vladar pravovjernih - odgovorio sam i dodao:

- Sada ćete dati zakletvu na vjernost onome koga je on za to odredio i čije je ime u ovom zapečaćenom pismu napisao, pa su to jedan po jedan učinili.

Kada sam vidio da sam uradio sve kako treba, rekao sam im:

- Vladar pravovjernih je umro. Svi smo mi Allahovi i svi ćemo se Njemu ponovo vratiti!

Zatim sam otvorio zapečaćeno pismo i počeo im čitati šta u njemu piše, pa je, kada sam pročitao ime Omer b. Abdulaziza, Hišam b. Abdulmelik povikao:

- Nikada mu mi nećemo dati zakletvu na vjernost! - pa sam mu zaprijetio:

- Onda ću ti, tako mi Allaha, odrubiti glavu! Zato ti je bolje, ustani i daj mu zakletvu! - pa je, nevoljno ustao, prišao Omeru i rekao mu:

- Svi smo mi Allahovi i svi ćemo se Njemu ponovo vratiti! - aludirajući tako da je prema njemu i njegovoj braći učinjena nepravda time što su oni zaobiđeni i što je hilafet povjeren Omeru.

Na to je i Omer njemu na isti način odgovorio:

- Svi smo mi Allahovi i svi ćemo se Njemu ponovo vratiti! - aludirajući tako da mu je hilafet povjeren bez njegova znanja i bez njegove volje.

Tako je Uzvišeni Allah, sa ovim davanjem zakletve na vjernost Omeru od strane članova emevijske dinastije, vratio Islamu polet mladosti i učvrstio svjetionik vjere.

* * *

Blago halifi Sulejmanu b. Abdulmeliku koji je iskreni savjet poslušao! Blago njemu, kada je znao kako će se, ostavljajući iza sebe čestita nasljednika, pred Allahom opravdati!

Blago i njegovu istinoljubivom i dobronamjernom veziru Redža b. Hajvi koji je znao kako će pokazati odanost Allahu, Njegovu Poslaniku i vladarima pravovjernih!

Neka Allah obilato, kako to samo On zna i može, nagradi Svoje čestite robove za dobro koje su učinili!

AMIR B. ŠURAHABIL

(Poznat kao eš-Ša'bi)

عامر بن شراحيل (المعروف بالشعبى)

"Eš-Ša'bi je bio svestrano obrazovan i veoma blag čovjek. U Islamu mu pripada značajno mjesto."

(El-Hasan el-Basri)

Šest godina pred kraj vladavine halife Omera el-Faruka ﷺ u jednoj muslimanskoj porodici rođeno je jedno sitno, nejako dijete. Sitno je rođeno zato što mu je, u utrobi majke, tjeskobu pravio njegov brat blizanac i nije ostavljao dovoljno prostora za razvoj.

Međutim, poslije rođenja, nije više dalo ni njemu, ni kome drugome da mu smeta u stjecanju znanja, blagosti, pamćenja, razumijevanja i razvijanju nesvakidašnje prirodne nadarenosti.

Bio je to Amir b. Šurahabil el-Himjeri, poznat još i pod nadimkom eš-Ša'bi, genije među muslimanima svoga vremena.

* * *

Eš-Ša'bi je rođen i odrastao u gradu Kufi. Međutim, njegov san i najveća želja bila je ne Kufa, nego Medina-Munevvera. Zato je u nju često odlazio da se upozna sa što više drugova Allahova Poslanika ﷺ i od njih što više nauči, isto onako kao što su cijenjeni ashabi odlazili u Kufu, ili kao u polaznu stanicu za odlazak u borbu na Allahovu putu, ili da se u njoj za stalno nastane.

Eš-Ša'bi je tako uspio da se lično upozna sa oko pet stotina čestitih ashaba i da mu mnogi od njih budu učitelji, od kojih će dalje prenositi znanje, a naročito hadise. Bila su to sve značajna imena poput: Alije b. Ebu Taliba, Sada b. Ebu Vekasa, Zejda b.

Sabita, Ubade b. es-Samita, Ebu Musa el-Ešarije, Ebu Seida el-Hudrija, En-Numana b. Beširа, Abdullaha b. Omera, Abdullaha b. Abbasa, Adija b. Hatima, Ebu Hurejre, Aiše, majke vjernika i mnogih drugih.

* * *

Eš-Ša'bi je, još kao dječak, imao izuzetno izoštreno pamćenje, prefinjeno srce, prirodnu nadarenost i urođenu oštroumnost, da je, kao takav, bio pravo čudo od djeteta sa do tada neviđenom moći pamćenja. Od njega se prenosi da je rekao:

- Nikada ništa nisam zapisao. Nikada mi niko ništa nije ispričao a da sve, od riječi do riječi, nisam odmah zapamtio. Nikada nisam imao potrebu da mi neko ponovi što bi mi ispričao.

Dječak je toliko bio poronuo u znanje i žedan spoznaje da je na tome putu bio spreman sve žrtvovati, sve što je imao, čak i podnositi najteže nedaće. Tako je govorio:

- Kada bi neko s kraja Šama otišao na kraj Jemena da nauči samo jednu jedinu riječ koja će mu u životu koristiti, mislim da njegov put ne bi bio uzaludan.

Koliko je bio učen, najbolje govore njegove riječi:

- Najmanje o čemu sam vodio računa bila je poezija. Ipak, ako bi htjeli, mogao bih vam i poeziju napamet recitirati, najmanje mjesec dana, a da vam ni jedan stih dva puta ne ponovim!

* * *

Za njega se priča da je, u džamiji u Kufi, imao svoj kružok i da je oko njega uvijek bila gužva, dok su, istovremeno, mnogi od živih drugova Allahova Poslanika ﷺ slobodno nailazili i prolazili iza njihovih leđa.

Štaviše, pripovijeda se da je jednom prilikom Abdullah b. Omer ؓ, čuvši ga kako ljudima upečatljivo i u detalje, opisuje osvajačke pohode, i kako plijeni čak i njegovu pažnju, rekao:

- Lično sam učestvovao u nekim od ovih pohoda i svojim očima gledao i ušima slušao ono o čemu ovaj priča, ali vam to ne mogu tako upečatljivo i u detalje opisati, kao što on opisuje.

Mnogobrojni su primjeri svestranosti i dubine eš-Ša'bijeve darovitosti i neobično izražene moći pamćenja. Tako je sâm o sebi ispričao jedan slučaj:

- Jednoga dana došla su mi dvojica ljudi koji su se natjecali u hvalisanju ko od njih dvojice ima bolje porijeklo. Jedan je bio iz

plemena Beni Amir, a drugi iz plemena Beni Esed, pa je onaj iz Beni Amira nadgovorio onoga iz Beni Eseda, uzeo ga za haljinu i onako poražena doveo meni. Onaj iz Beni Eseda je govorio:

- Čovječe, pusti me, a onaj iz Beni Amira mu prijetio:

- Ne, tako mi Allaha, neću te pustiti dok mi i eš-Ša'bi ne potvrdi da sam u pravu.

Na to sam se okrenuo prema onome iz Beni Amira i rekao mu:

- Pusti svoga druga, dok vam ne presudim ko je u pravu!

Zatim sam se okrenuo prema onome iz Beni Eseda i rekao mu:

- Ne znam kako si mu se mogao tako lahko predati kada vi iz Beni Eseda imate šest vrlina koje nema nijedno drugo arapsko pleme?!

Prvo, iz vašeg plemena potječe žena koju je zaprosio najodabraniji čovjek na svijetu, Muhammed b. Abdullah ﷺ i nju mu, iznad sedam nebesa, za ženu dao Uzvišeni Allah, a posrednik između njih dvoje bio Džibril ﷺ. Zar to nije bila majka pravovjernih, Zejneb bint Džahš?

Zar to za tvoje pleme nije čast kakvu nema nijedno drugo arapsko pleme?

Drugo, iz vašeg plemena potječe čovjek za koga je, dok je još živ hodao po zemlji, rečeno da je džennetlija. Zar to nije bio Ukaša b. Mihsan. I ta čast pripala je vama iz Beni Eseda, čime se ne može pohvaliti niko drugi.

Treće, prva zastava u Islamu predata je u ruke čovjeka iz vašeg plemena - Abdullahu b. Džahšu.

Četvrto, zar prvi ratni plijen podijeljen u Islamu nije bio njegov plijen?

Peto, zar čovjek koji je prvi dao zakletvu na vjernost (Bejatu-r-Ridvan) Allahovu Poslaniku ﷺ nije bio iz vašeg plemena? Zar nije vaš čovjek Ebu Sinan b. Vehb prišao Allahovu Poslaniku ﷺ i rekao:

- Allahov Poslaniče, pruži mi ruku da ti dam zakletvu na vjernost!

Na to je Allahov Poslanik ﷺ upitao:

- A na šta?

- Na to što u sebi misliš - odgovorio je.

- A šta to u sebi mislim? - upitao je Allahov Poslanik ﷺ.

- Ili pobjeda, ili smrt na Allahovu putu - odgovorio je.

- Tako je - rekao je i pružio mu ruku da mu dâ zakletvu na vjernost. Zatim su i ostali pružili ruke i po ugledu na Ebu Sinana Allahovu Poslaniku dali zakletvu na vjernost.

Šesto, zar jedna sedmina muhadžira, učesnika Bitke na Bedru, nije bila iz plemena Beni Esed?

Na to se onaj iz plemena Beni Amir ušutio.

Nema sumnje da je eš-Ša'bi ovim želio priskočiti u pomoć slabijem i poraženom protiv jačeg. Isto tako, da je kojim slučajem onaj iz plemena Beni Amir bio u sličnoj situaciji, sigurno bi i njemu pomogao i nabrojao zasluge njegova plemena, možda i više nego ovome iz Beni Eseda?!

* * *

Nakon što je hilafet prešao u ruke Abdulmelika b. Mervana, halifa je Hadždžadžu, svome namjesniku u Iraku, između ostalog, napisao:

- Pošalji mi jednog sposobnog čovjeka koji se dobro razumije i u vjerska i u svjetovna pitanja, kako bih ga mogao uzeti za svoga savjetnika!

Na to mu je Hadždžadž poslao eš-Ša'bija, koga će halifa uvrstiti među svoje najbliže saradnike, povjeravati mu rješavanje najtežih problema, često se oslanjati na njegovo mišljenje i kao svoga izaslanika ga slati na pregovore sa drugim vladarima.

* * *

Tako ga je jednom prilikom po nekom zadatku, halifa, kao svog izaslanika, poslao kod bizantijskog cara Justinijana[18] koji ga je primio i saslušao, a onda ga, zapanjen njegovom bistrinom, dosjetljivošću, mudrošću, lukavstvom i sposobnošću da se suprotstavi protivniku, mimo običaja u ophođenju sa izaslanicima, zamolio da, kao njegov gost, ostane još neko vrijeme.

Međutim, eš-Ša'bi je carevu ponudu odbio, pravdajući se svojim obavezama kod kuće i insistirao da se odmah mora vratiti nazad u Damask. Tada ga je bizantijski car pred polazak upitao:

- Jesi li ti po porijeklu iz porodice vašeg vladara?

---

[18] Justinijan II, bizantijski car r. 669. u. 711. Vladao od 685. do 695. i od 705. do smrti. Ratovao protiv Arapa, Bugara i Slavena. S prijestolja ga zbacio vojvoda Leontije, odrezao mu nos i prognao na Hersonez. S bugarskom vojskom vratio se nakon deset godina u Carigrad i ponovo zacario. Zbog njegove okrutnosti izbila je nova buna u kojoj je i sâm Justinijan ubijen.

- Nisam - odgovorio je - već čovjek iz običnog muslimanskog naroda.

Na ispraćaju mu je bizantijski car rekao:

- Kada se vratiš svome vladaru (tj. Abdulmeliku b. Mervanu), ispričaj mu sve šta si vidio i kako ti je bilo, a onda mu predaj ovu poruku.

Kada se eš-Ša'bi vratio u Damask, otišao je pravo kod Abdulmelika, ispričao mu sve šta je vidio i čuo te odgovorio na sve što ga je upitao. Na polasku je još dodao:

- Vladaru pravovjernih, bizantijski car ti je po meni poslao još i ovu poruku za tebe, pa ju je izvadio, predao mu je i izašao.

Pročitavši šta u poruci piše, Abdulmelik je svojoj straži naredio da mu ga vrate, pa su ga vratili.

- Znaš li šta u ovoj poruci piše? - upitao je Abdulmelik eš-Ša'bija - pa mu je odgovorio:

- Ne znam, vladaru pravovjernih.

- Bizantijski car - rekao je Abdulmelik - mi je u njoj napisao:

- Čudim se kako su Arapi za svoga vladara, mimo ovoga mladića, uzeli drugog čovjeka?

Na to je eš-Ša'bi dodao:

- Tako je rekao, zato što tebe, vladaru pravovjernih, nije imao priliku vidjeti i čuti. Jer, da te je vidio i čuo, sigurno to ne bi napisao!

- Znaš li - upitao ga je Abdulmelik - zašto mi je ovo bizantijski car napisao?

- Ne znam, vladaru pravovjernih - odgovorio je eš-Ša'bi.

- Napisao mi je zato što mi zavidi na tebi, pa je htio da me navrati da te ubijem i da te se riješim - rekao je Abdulmelik.

Kasnije, čuvši za to, bizantijski car je priznao:

- Tako mi Boga, samo sam to želio!

* * *

Eš-Ša'bi je dospio do takvog stepena znanja da su ga još za života ubrajali među četvericu najučevnijih ljudi svoga vremena. Tako je ez-Zuhri imao običaj reći:

- Četverica su velikih učenjaka današnjice: Seid b. el-Musejjeb u Medini, Amir b. eš-Ša'bi u Kufi, el-Hasan el-Basri u Basri i Mekhul u Šamu.

Međutim, eš-Ša'bi bi se, zbog svoje skromnosti, postidio kada bi ga neko nazvao učenjakom. Tako je jednom čovjeku koji mu se obratio riječima:

- Odgovori mi učenjače i poznavaoče fikha! - rekao:

- Teško tebi, ne pretjeruj i ne pripisuj mi ono što nisam. Jer, fakih je onaj ko se kloni onoga što je Allah zabranio, a alim onaj ko se boji Allaha. Gdje su takvi danas?!

Upitan da na neko pitanje dâ odgovor, jednom drugom čovjeku je rekao:

- O tome je Omer b. el-Hattab rekao to i to, a Alija b. Ebu Talib to i to - pa ga je čovjek upitao:

- Ebu Amre, a šta ti o tome kažeš? - pa se nasmijao i stidjivo rekao:

- A šta ću ti ja reći, kada si čuo šta su o tome rekli Omer i Alija?!

* * *

Eš-Ša'bi se odlikovao visokim moralnim vrijednostima i lijepim osobinama. Nije volio isticanje niti uplitanje u ono što ga se ne tiče. Tako ga je jednoga dana neko od prijatelja upitao:

- Ebu Amre, šta ti misliš o onome što svijet o ovoj dvojici priča?

- Na koju dvojicu misliš? - upitao je eš-Ša'bi.

- Na Osmana i Aliju - odgovorio je, pa mu je eš-Ša'bi rekao:

- Tako mi Allaha, ni najmanje mi ne treba da se na Sudnjem danu raspravljam niti sa Osmanom b. Affanom, niti sa Alijom b. Ebu Talibom ﷺ.

* * *

Koliko god je eš-Ša'bi bio učen, isto je toliko bio blag i saosjećajan. Tako se pripovijeda da je jednom čovjeku koji ga je najgorim psovkama zasuo i najbrutalnijim riječima napao, samo odgovorio:

- Ako je tačno ono što si mi izgovorio, molim Allaha da mi oprosti, a ako nije, molim Allaha da tebi oprosti!

* * *

Iako je eš-Ša'bi zbog svoga znanja od drugih bio toliko cijenjen i poštovan, ni najmanje se nije ustručavao da znanje, mudrost i pouku uzme i od najobičnijih ljudi.

Tako se pripovijeda da je na njegova predavanja dolazio i jedan beduin koji ga je samo slušao i šutio, pa ga je jednom prilikom eš-Ša'bi upitao:

- Zašto nam i ti nešto ne kažeš? - na što je ovaj odgovorio:

- Dok šutim, znam da neću ništa preletjeti, a dok slušam, znam da ću nešto naučiti, jer dok čovjek sluša koristi sebi, a dok govori koristi drugima.

Ove beduinove riječi toliko su se eš-Ša'biju dopale, da ih je cio život ponavljao.

* * *

Eš-Ša'bi je, pored svega navedenog, imao i izuzetnu nadarenost za govor, tako da je vještinom retorike vladao kao rijetko ko drugi.

Tako je, jednom prilikom, razgovarajući o grupi zatvorenika, namjesniku Iraka po čijem su nalogu zatvoreni, Omeru b. Hubejri el-Fezariji, rekao:

- Ako si ih ni krive ni dužne zatvorio, istina će ih iz zatvora iščupati, a ako si ih zatvorio sa opravdanim razlogom, onda će ih iz zatvora tvoj oprost izvesti.

Njegove riječi dopale su se Omeru, pa ih je, iz poštovanja prema njemu, pustio na slobodu.

* * *

I pored naglašene muževnosti i visoko dostignutog položaja u vjeri i znanosti, eš-Ša'bi je bio i izuzetno duhovit čovjek, sa visoko izgrađenim smislom za šalu i humor, te kao takav, nije propuštao priliku ni da se našali.

Tako se pripovijeda da ga je, jednom prilikom, potražio neki čovjek koji ga nije poznavao i, zatekavši ga da sjedi sa svojom ženom, upitao:

- Ko je od vas dvoje eš-Ša'bi? - na što je on pokazao na svoju ženu i rekao:

- Evo, ona je eš-Ša'bi.

Drugom čovjeku koji ga je upitao:

- Kako se zvala Iblisova žena? - eš-Ša'bi je odgovorio:

- Ne znam, nisam bio na njihovoj svadbi.

Kakav je eš-Ša'bi, doista, bio, možda najbolje govore njegove riječi o samome sebi:

- Nikada se nisam pomakao sa mjesta za onim za čim se ljudi trčeći polomiše, niti sam kada udario svoga slugu. Nikada mi nijedan rođak pod dugom nije umro, a da ja nisam dug vratio onome kome je bio dužan.

* * *

I na kraju, napomenimo da je eš-Ša'bi živio preko osamdeset godina.

Kada se je odazvao pozivu svoga Gospodara i za njegovu smrt čuo, el-Hasan el-Basri je rekao:

- Allah mu se smilovao! Bio je čovjek širokog obrazovanja i velika dobričina. Zato mu u Islamu pripada istaknuto mjesto.

SELEME B. DINAR

(Poznat još i kao Ebu Hazim el- 'Aredž)

سلمة بن دينار (المعروف بأبي حازم الأعرج)

"Nikoga nisam vidio da mudrije govori od Ebu Hazima."

(Abdurrahman b. Zejd)

Devedeset i sedme godine po Hidžri, halifa Sulejman b. Abdulmelik, odazivajući se na poziv Oca vjerovjesnika, Ibrahima ﷺ, u jednoj od karavana sa kamilama, na svome putu prema Svetim mjestima, žurio je iz emevijske prijestolnice Damaska da što prije stigne u Medinu-Munevveru.

U sebi je osjećao neodoljivu želju da što prije dođe u Medinu, da klanja u Revdi-mutahheri i nazove selam Allahovu poslaniku, Muhammedu ﷺ.

Halifina povorka puna je vrsnih učača Kur'ana, poznavalaca hadisa i fikha, uleme, namjesnika i vojnih zapovjednika.

Kada su stigli i odsjeli u Medini-Munevveri, ugledni i poznati ljudi počeli su dolaziti da se poselame sa halifom i izraze mu dobrodošlicu.

Međutim, među onima koji su došli da se pozdrave sa halifom i izraze mu dobrodošlicu nije bilo Seleme b. Dinara, medinskog kadije, alima i imama koji je među svijetom uživao veliko povjerenje.

* * *

Pošto je primio i ispratio sve uglednije ljude koji su došli da mu izraze dobrodošlicu, Sulejman b. Abdulmelik je nekim od svojih sagovornika rekao:

- Duše su takve da kao metal znaju zahrđati ako nema nikoga da ih podsjeti i s vremena na vrijeme očisti od hrđe.

- Jeste, tako je, vladaru pravovjernih - odgovorili su.

Zatim je upitao:

- Ima li ko u Medini da je zapamtio neke od drugova Allahova Poslanika ﷺ, pa da nas on podsjeti?

- Ima, vladaru pravovjernih. Tu je Ebu Hazim el-'Aredž - odgovorili su.

- A ko je Ebu Hazim el-'Aredž? - upitao je.

- Seleme b. Dinar, najpoznatiji alim i imam u Medini i jedan od tabi'ina koji je zapamtio veliki broj čestitih drugova Allahova Poslanika ﷺ - odgovorili su.

- Onda otiđite i lijepo ga zamolite da dođe! - naredio je Sulejman, pa su otišli i pozvali ga kao što im je on naredio.

Pošto ga je, potom, posjetio i izrazio mu svoju dobrodošlicu, Sulejman mu je pokazao da pored njega sjedne i upitao ga:

- Ebu Hazime, zašto si se to od nas otuđio?

- Kako to misliš otuđio? Jesi li šta od mene o tebi ružno čuo, vladaru pravovjernih? - upitao je Ebu Hazim.

- Nisam, samo svi ugledni ljudi su došli da se sa mnom pozdrave i izraze mi dobrodošlicu, a ti nisi - odgovorio je Sulejman.

Na to je Ebu Hazim rekao:

- Nema otuđenja bez prethodnog poznavanja. Kako sam se onda od tebe mogao otuđiti, kada se sve do danas nismo poznavali.

Na to je halifa prisutnima rekao:

- Šejh je u pravu. Halifa je pogriješio što mu je prigovorio.

Zatim se okrenuo prema Ebu Hazimu i rekao:

- Ebu Hazime, htio sam te upitati šta ti misliš o nekoliko važnih stvari koje me muče?

- Reci, da vidimo o čemu se radi, Allah ti pomogao, vladaru pravovjernih! - odgovorio je.

- Ebu Hazime, prvo mi odgovori zašto toliko mrzimo smrt? - upitao je halifa.

- Zato što podižemo ovaj svijet, a rušimo onaj, pa nam nije drago da se preselimo iz nove u ruševnu kuću - odgovorio je.

- Dobro si - rekao je halifa, a zatim upitao:

- Ebu Hazime, kako bih mogao znati šta nas sutra pred Allahom čeka?

- Odmjeri svoja djela prema Allahovoj Knjizi, pa ćeš vidjeti - odgovorio je.

- A gdje ću to u Allahovoj Knjizi naći? - upitao je.

- Naći ćeš to u riječima Uzvišenog: *Čestiti će sigurno u Džennet, a grješnici sigurno u Džehennem!*[19]- odgovorio je.

- A gdje je onda Allahova milost? - upitao je halifa.

- *Allahova milost je blizu onih koji dobra djela čine*[20]- odgovorio je.

- A kako bih mogao znati kako će sutra, pred Uzvišenim Allahom, naš povratak izgledati? - upitao je halifa.

- Što se tiče onoga ko je dobra djela činio, povratak Allahu će mu biti draži nego svojoj čeljadi nakon dugog odsustva, a što se tiče grješnika, kao kada odbjeglog roba uhvate pa ga pred njegova gospodara dovedu - odgovorio je Ebu Hazim.

Na to je halifa zaplakao i u jecanju se počeo gušiti.

Zatim je upitao:

- A kako da čestiti postanemo?

- Odbacite od sebe nadmenost i prihvatite se ljudskosti! - rekao je.

- A ovaj imetak, kako se sa njime, pred Allahom, možemo sačuvati?

- Tako da ga s pravom uzimate, onima kojima je namijenjen dajete, između svih podjednako dijelite i prema podanicima svojim pravedno postupate - odgovorio je.

- Ebu Hazime, reci mi ko su, po tvom mišljenju, najbolji ljudi? - upitao je halifa.

- Oni koji su najplemenitiji i koji se Allaha najviše boje - odgovorio je.

- Ebu Hazime, reci mi koja je riječ najpravednija? - upitao je halifa.

- Riječ istine pred onim koga se bojiš i koga moliš - odgovorio je.

- Ebu Hazime, reci mi na čiju se dovu Allah najbrže odaziva? - upitao je halifa.

- Na dovu dobročinitelja upućenu za druge dobročinitelje - odgovorio je.

- A koja je sadaka najbolja? - upitao je halifa.

- Kada siromah udijeli drugom siromahu i to ne prigovori - odgovorio je.

- A ko je najoštroumniji i najpametniji čovjek? - upitao je halifa.

- Onaj ko se na djelu uspije dokazati pokornim Allahu i na to druge uputiti - odgovorio je.

---

[19] El-Infitar, 13.-14.

[20] El-A'raf, 56.

- A ko je najgluplji čovjek? - upitao je halifa.

- Onaj ko se za prohtjevima svoga zaludjelog druga povede, pa tako svoj ahiret žrtvuje za tuđi dunjaluk - odgovorio je.

- Ebu Hazime, kako bi bilo da pođeš sa nama, pa da ti mi pružimo ono što mi imamo, a ti nama ono što ti imaš? - upitao je halifa.

- Bože sačuvaj, vladaru pravovjernih! - odgovorio je.

- A zašto? - upitao je halifa.

- Zato što se bojim da se u čemu na vas ne bih oslonuo, zbog čega bi me Allah mogao staviti na veće iskušenje i na ovome i na budućem svijetu - odgovorio je.

Na to je halifa rekao:

- Ebu Hazime, ako ti bilo šta treba, samo reci!

Ebu Hazim na ovo nije ništa htio odgovoriti, pa ga je halifa ponovo upitao:

- Ebu Hazime, ako ti bilo šta treba, samo reci! Izaći ćemo ti u susret, ma o čemu se radilo.

- Treba mi da me spasiš od Džehennema i uvedeš u Džennet - odgovorio je, pa je halifa na to rekao:

- E to, Ebu Hazime, nije u mojoj moći.

- Vladaru pravovjernih, onda ja više nemam nikakve druge potrebe - odgovorio je.

Potom je halifa zamolio:

- Ebu Hazime, uputi Allahu kakvu hajr-dovu za mene! - pa je izgovorio:

- Bože, ako Ti je Tvoj rob Sulejman iskreni prijatelj, podaj mu dobro i na ovome i na onome svijetu, a ako Ti je neprijatelj, učini ga čestitim i pokaži mu put Tvoje ljubavi i zadovoljstva!

Na to je jedan od prisutnih skočio i Ebu Hazimu rekao:

- Otkako si kod halife ušao, ništa gore od ovoga nisi rekao. Kako se usuđuješ vrijeđati halifu svih muslimana i svrstavati ga u Allahove neprijatelje?!

- Naprotiv, ružno li je ono što si ti rekao! - odgovorio mu je Ebu Hazim i dodao:

- Zar nisi čuo da je Allah od učenih zakletvu uzeo da će istinu, ma kakva bila, govoriti? Zar nisi čuo za riječi Uzvišenog ... *da će je sigurno ljudima objašnjavati i da neće od nje ništa kriti.*[21]

---

[21] Ali 'Imran, 187.

Zatim se okrenuo prema halifi i rekao:

- Vladaru pravovjernih, narodi koji su prije nas bili i nestali, dobro su bili, sve dok su njihovi prvaci - u želji da saznaju ono što ne znaju - odlazili na noge učenim ljudima. Zatim su došli drugi, najgori ološ što može biti, koji su sticali znanje, samo da bi se mogli približiti ljudima sa vlasti i dobiti ono što od ovoga svijeta nisu imali, tako da ovima takvi učenjaci nisu više ni trebali. Zato su i jedni i drugi propali, nemoćni postali i kod Uzvišenog Allaha sve izgubili. A da su, kojim slučajem, učenjaci izbjegavali ono čime su se ponosili ljudi sa vlasti, ovi bi žudili za njihovim znanjem, ali nisu, nego su učenjaci žudili za onim što imaju ljudi sa vlasti, pa su im kao takvi postali nepotrebni, a kada su im postali nepotrebni, onda su ih počeli potcjenjivati i omalovažavati.

- Tako je - odgovorio je halifa i zamolio:

- Ebu Hazime, nikoga do sada nisam sreo da od tebe mudrije govori, pa mi daj još koji savjet!

- Ako si od onih koji hoće savjet poslušati, već sam ti dovoljno toga rekao, a ako nisi, onda nema potrebe da iz luka uprazno bacam strelice - odgovorio je.

- Ebu Hazime, zakleo sam te da me posavjetuješ - rekao je halifa.

- Dobro, onda ću biti kratak. Veličaj Gospodara svoga Svevišnjeg i dobro se čuvaj da te ne zatekne da radiš ono što ti je zabranio, ili da ne radiš ono što ti je zapovijedio da radiš!

Zatim se poselamio i izašao, poslije čega je halifa rekao:

- Allah te nagradio svakim dobrom, dobronamjerni učenjače!

* * *

Tek što je Ebu Hazim stigao kući, vladar pravovjernih je za njim poslao punu kesu dukata i napisao mu:

- Slobodno ih troši! Od mene te čeka još mnogo ovakvih kesa!

Međutim, Ebu Hazim ništa od toga nije htio primiti, pa je sve halifi vratio nazad uz pismo u kome je pisalo:

- Vladaru pravovjernih, utječem se Allahu od pomisli da su tvoja pitanja bila neozbiljna, a moji odgovori na njih pogrešni. Tako mi Allaha, vladaru pravovjernih, ne bih to mogao poželjeti tebi! A kako bih, onda, mogao poželjeti sebi?!

Vladaru pravovjernih, ako su ovi dukati trebali biti moja nagrada za ono što sam ti rekao, onda bi mi u nuždi, strvina i svinjsko meso prije nego oni bili halal, a ako su moje pravo na dio iz zajedničke blagajne muslimana, jesi li svima muslimanima, kao i meni, dao dio koji im pripada?

* * *

Kuća Seleme b. Dinara uvijek je bila bistri i čisti zdenac za sve one koji su tražili znanje i čeznuli za čestitošću. U tome nije pravio nikakve razlike između svojih prijatelja i učenika.

Tako je jednom prilikom na jedno od njegovih predavanja došao Abdurrahman b. Džerir i sa sobom poveo svoga sina, pa su sjeli kod njega, nazvali mu selam i zamolili Allaha da mu dâ dobro i na ovome i na onome svijetu.

Na to im je on, još ljepše, odgovorio na selam, izrazio im dobrodošlicu, pa ga je, kada su počeli razgovor, Abdurrahman b. Džerir upitao:

- Ebu Hazime, kako se srce najlakše može držati stalno budnim? - pa mu je rekao:

- Kada se očisti srce i veliki grijesi se opraštaju. Kada čovjek čvrsto odluči da se prođe grijeha, otvori mu se srce. Ebu Abdurrahmane, ne zaboravi da i mala preokupiranost ovim svijetom, umnogome odvraća od onoga svijeta i da je svaka blagodat koja te ne približava Uzvišenom Allahu, zapravo, kazna!

Na to ga je Abdurrahmanov sin upitao:

- Danas, na sve strane, ima puno učitelja. Za kojim je najbolje krenuti?

- Sinko, drži se onoga koji se u samoći najviše boji Allaha, čuva poroka, u mladosti trudi da bude čestit i ništa ne odgađa za stare dane!

- Sinko, znaj da nijedan dan ne izađe Sunce, a da onoga ko traži znanje, istovremeno, ne obuzmu i novi prohtjevi i nova saznanja koja se u njemu sučeljavaju poput dva protivnika. Onaj dan, kada čovjekovo znanje uspije pobijediti njegove prohtjeve je dan od dobitka, a onaj dan, kada čovjekovi prohtjevi uspiju pobijediti njegovo znanje je dan od gubitka.

Potom je Abdurrahman rekao:

- Ebu Hazime, često nas podstičeš da budemo zahvalni, pa nam reci u čemu je suština zahvalnosti!

- Na svaki dio našeg tijela dugujemo zahvalnost.

- Kako se zahvaljuje na očima? - upitao je Abdurrahman.

- Ako njima vidiš kakvo dobro da o njemu pričaš, a ako njima vidiš kakvo zlo da ga sakriješ - odgovorio je.

- A kako se zahvaljuje na ušima? - upitao je Abdurrahman.

- Ako njima čuješ kakvo dobro da ga obznaniš, a ako njima čuješ kakvo zlo da ga pritajiš - odgovorio je.

- Kako se zahvaljuje na rukama? - upitao je Abdurrahman.

- Da njima ne uzimaš ono što nije tvoje i ne braniš ono što ti je Allah u obavezu stavio da daješ - odgovorio je. - Abdurrahmane, ne zaboravi da onaj ko zahvaljuje samo svojim jezikom, a ne i srcem i ostalim organima, liči na čovjeka koji ima odjeću, ali je ne oblači, nego preko ramena nosi, pa ga ne može niti od vrućine zaštititi, niti od studeni sačuvati!

* * *

Jedne godine Seleme b. Dinar, kao borac na Allahovu putu, zaputio se sa muslimanskom vojskom prema Bizantiji. Kada je vojska stigla do posljednjeg odredišta, naređeno je da se vojska zaustavi kako bi se odmorila i pripremila za okršaj sa neprijateljem. Zapovjednik vojske bio je jedan od emevijskih emira koji je po Ebu Hazima poslao kurira sa naređenjem da mu prenese:

- Zapovjednik ti je naredio da odeš do njega da sa tobom nešto porazgovara!

Na to je Ebu Hazim uzeo i napisao pismo zapovjedniku u kome je stajalo:

- Zapovjedniče, zapamtio sam mnoge alime. Ne znam da je ijedan išao na noge dunjalučarima. Ne mogu povjerovati da hoćeš od mene napraviti prvog koji će to učiniti! Zato mi, ako ti šta trebam, dođi sâm na noge! Neka je sa tobom i tvojima mir!

Kada je pročitao pismo, zapovjednik je ustao i lično Ebu Hazimu došao na noge, pa ga je sa poštovanjem pozdravio i rekao mu:

- Ebu Hazime, pročitao sam ono što si mi napisao, pa si u mojim očima postao još veći i poštovaniji! Podsjeti nas, ako smo šta zaboravili i posavjetuj, Allah te nagradio!

Na to ga je Ebu Hazim počeo podsjećati i savjetovati. Tom prilikom mu je, između ostalog, rekao:

- Dobro razmisli šta bi sve volio imati na onome svijetu, pa se za to bori na ovome svijetu! Dobro razmisli šta sve ne bi volio imati na onome svijetu, pa gledaj da to ne zaslužiš na ovome svijetu!

Zapovjedniče, znaj da će se, ako ovdje kod tebe bude prolazila neistina, oko tebe sa svih strana okupiti dvoličnjaci i pokvarenjaci, a ako bude prolazila istina, čestiti ljudi u želji da pomognu oni tebi, a ne ti njima. Zato za sebe odaberi ono što ti je od to dvoje draže!

* * *

Kada je bio na samrtničkoj postelji, upitan od svojih prijatelja kako se osjeća, Ebu Hazim je odgovorio:

- Kada bismo se na ovome svijetu uspjeli i sačuvati zla za koje znamo, ne bismo se mogli sačuvati onoga za koje ne znamo. Zatim je izgovorio riječi Uzvišenog: *One koji su vjerovali i dobra djela činili Milostivi će sigurno voljenim učiniti!*[22] i nastavio ih ponavljati sve dok se nije sa dušom rastao.

[22] Merjem, 96.

SEID B. EL-MUSEJJEB

سعيد بن المسيب

"Seid b. el-Musejjeb je još za života ashaba izdavao svoje fetve."

(Historičari)

Vladar pravovjernih, Abdulmelik b. Mervan, bio je te godine čvrsto odlučio da se zaputi na hadždž, posjeti Allahovu Svetu kuću, obiđe dva Haremi-šerifa i Allahovu Poslaniku ﷺ nazove selam.

Kada je nastupio mjesec zu-l-kade, halifa je pripremio svoje kamile i, zajedno sa probranim društvom - namjesnicima i najuglednijim članovima emevijske porodice, krenuo put Hidžaza.

Sa sobom je poveo i nekoliko najutjecajnijih ljudi na kormilu države i neke od svojih sinova.

Družina je na svome putu, iz prijestolnice Damaska do Medine-Munevvere, putovala ni previše sporo da bi zakasnila, ni previše žurno da bi se, prije obreda hadždža, iscrpila, tako da su gdje god bi odsjeli, razapinjali šatore, prostirali prostirku i organizirali kružoke, na kojima se, pored zikra, moglo čuti, kako lijepih predavanja, tako i odgovora na brojna vjerska pitanja, što je plijenilo pažnju slušalaca i krijepilo njihove žedne duše za znanjem, mudrošću i lijepim savjetima.

* * *

Čim je stigao u Medinu-Munevveru, halifa se uputio prema Haremi-šerifu, nazvao selam Allahovu poslaniku Muhammedu ﷺ koji je u njemu počivao i, sav ozaren srećom što mu se još jednom ispunila želja da posjeti Revdu-mutahheru, osjetivši kao nikada do tada sreću i uživanje, stao da klanja. Zato je odlučio da u gradu Allahova Poslanika ﷺ ostane što je moguće duže.

* * *

Najviše što ga se u Medini-Munevveri dojmilo, bili su brojni kružoci u Džamiji Allahova Poslanika ﷺ na kojima su održavana predavanja iz raznih vjerskih disciplina.

Kružoke su vodili i u njima, poput sjajnih zvijezda na nebeskom svodu, blistali nadaleko čuveni alimi iz reda najstarijih, među generacijom, tabi'ina, tako da je jedan kružok vodio Urve b. ez-Zubejr, drugi Seid b. el-Musejjeb, treći Abdullah b. Utbe itd.

* * *

Jednoga dana, halifa nije po svome običaju prilegao poslije podne da se malo odmori i odspava, pa je pozvao svoga slugu Mejseru i naredio mu da ode do Džamije Allahova Poslanika ﷺ i pozove nekog od tamošnjih alima da dođe i posavjetuje halifu.

* * *

Mejsere se uputio prema Džamiji Allahova Poslanika ﷺ i tamo zatekao samo jedan kružok ljudi koji je vodio šejh sa svojih šezdeset i nekoliko godina starosti. Šejh je, kako to i priliči alimu njegova kova, bio susretljiv i dostojanstven.

Mejsere je stao nedaleko od kružoka i prstom dao znak šejhu da mu treba nešto reći, ali se šejh na njega nije obazirao niti mu pridavao pažnju.

Potom mu je Mejscre prišao i upitao ga:

- Zar nisi vidio da sam ti dao znak da te trebam nešto pitati?

- Nisam, reci šta ti treba? - upitao je.

- Vladar pravovjernih se probudio i rekao mi:

- Idi i vidi ima li u džamiji iko od mojih pripovjedača pa mi ga dovedi!

- Ali ja nisam njegov pripovjedač - rekao jc šejh.

- Znam, ali on hoće nekoga ko mu zna pripovijedati! - odgovorio je Mejsere.

- Kada nekome nešto treba, on sâm po to dođe - rekao je šejh i dodao:

- Ako hoće, neka dođe! U džamiji evo ima dovoljno mjesta i za njega. Jer, onaj ko hoće čuti predavanje, na njega mora doći, a ne da njemu prcdavanje dolazi na noge.

Na to sc sluga vratio nazad i rekao halifi:

- U džamiji sam zatekao samo jednog šejha kome sam dao znak da ustane, pa nije htio ustati. Zatim sam mu prišao i rekao:

- Vladar pravovjernih se upravo probudio i rekao mi da odem do džamije i vidim ima li tamo ko od njegovih pripovjedača pa da ga pozovem da mu dođe. Kada sam mu to rekao, on mi je mirno i odlučno odgovorio da on nije tvoj pripovjedač, dodavši da u džamiji ima dovoljno mjesta i za tebe, pa da, ako hoćeš, možeš i ti doći.

Na to je Abdulmelik b. Mervan uzdahnuo, skočio na noge i počeo hodati po kući ponavljajući:

- Mora da je to bio Seid b. el-Musejjeb! Da mu bogdo nisi ni išao niti šta govorio!

Pošto je napustio prisutne i negdje u kući nestao, najmlađi Abdulmelikov sin se okrenuo prema svom starijem bratu i upitao:

- Ko je taj čovjek koji se nije htio odazvati vladaru pravovjernih i doći da sa njim, u njegovu društvu, popriča?! Ko je taj čovjek koji se drznuo ne poslušati vladara kome se sav svijet povinovao i pred čijom su moći poklekli čak i bizantijski carevi?!

- To je onaj isti čovjek čiju je kćerku vladar pravovjernih zaprosio za tvoga brata el-Velida, pa mu je nije dao - odgovorio mu je stariji brat.

- Nije dao da se njome oženi el-Velid b. Abdulmelik?! - čudeći se, upitao je mlađi brat i dodao:

- Zar je mislio da joj može naći boljeg i uglednijeg muža od prijestolonasljednika vladara pravovjernih i budućeg halife svih muslimana?!

Stariji brat je na ovo šutio i ništa mu nije htio odgovoriti, pa je mlađi brat ponovo upitao:

- Dobro, ako svoju kćerku nije htio udati za prijestolonasljednika vladara pravovjernih, je li joj onda našao nekoga drugog ko joj bolje dolikuje, ili joj je, kao što sam čuo da neki čine, zabranjivao da se uda sve dok od nje nije odbio prosce i kao neudavaču je zatvorio u kuću.

- Pravo da ti kažem, ne znam ništa šta se poslije sa njom desilo - odgovorio je stariji brat.

Na to se jedan od prisutnih Medinjana koji je od početka slušao njihov razgovor, okrenuo prema njima i upitao:

- Ako bi mladi princ dozvolio, ja bih mu mogao sve detaljno ispričati šta je sa njom poslije bilo?!

Udala se za jednog mladog čovjeka iz moje mahale po imenu Ebu Veda'a. On mi je prvi komšija i naše kuće su jedna do druge.

Duga je priča o tome kako se njome oženio, ali je potpuno istinita jer sam ju lično od njega čuo.

- Dobro, onda nam je ispričaj! - rekla su dva brata.

Na to im je čovjek ispočetka počeo kazivati kako je bilo:

- Ebu Veda'a mi je o tome ovako ispričao:

- Kao što znaš, u želji da što više naučim, nisam se odvajao od Džamije Allahova Poslanika ﷺ i kružoka koji je vodio Seid b. el-Musejjeb, gdje sam se kao i ostali ramenima gurao da nađem mjesto.

Jednom prilikom sam nekoliko dana uzastopno izostao sa šejhova predavanja, zbog čega se zabrinuo da nisam bolestan ili da mi se šta nije desilo, pa se o meni počeo raspitivati, ali mu niko od prisutnih nije znao o meni ništa reći.

Kada sam se, poslije nekoliko dana odsustva, ponovo vratio na njegova predavanja, toplo me pozdravio i upitao:

- Ebu Veda'a, šta je to sa tobom bilo, pa ovih dana nisi dolazio?

- Umrla mi je žena, pa sam se oko toga bio zabavio - odgovorio sam.

- Ebu Veda'a, zašto nam nisi došao i kazao, pa da i mi dođemo na njenu dženazu i da ti, ako ti je šta trebalo, pri ruci budemo i pomognemo? - upitao je šejh, pa sam mu rekao:

- Hvala ti, Allah te nagradio!

Kada sam htio ustati i krenuti, šejh mi je dao znak da još malo ostanem, pa me je, kada su svi izašli i nas dvojica nasamo ostali, upitao:

- Ebu Veda'a, misliš li se ponovo ženiti? - pa sam mu rekao:

- Allah ti se smilovao, a ko bi mi svoju kćerku dao kada i sâm znaš da sam, krpeći dan sa danom, kao siroče odrastao i da ni sada u džepu nemam više od dva ili tri dirhema?!

Na to je šejh rekao:

- Ja ću ti dati svoju kćerku! - pa mi se od iznenađenja jezik spetljao, da sam mu jedva uspio reći:

- Zar da mi ti za ženu daš svoju kćerku, nakon svega što o meni znaš?

- Jeste - odgovorio je i dodao:

- Ja ću ti svoju kćerku dati za ženu, zašto ne?! Jer, mi ne odbijamo oženiti onoga ko nam tim poslom dođe, ukoliko smo sa njegovom vjerom i vladanjem zadovoljni, a mi smo sa tvojom vjerom i vladanjem zadovoljni.

Zatim se šejh okrenuo, razgledao po džamiji i koga god je u blizini vidio, pozvao da dođe, pa je, kada su se oko njega okupili, sjeo, zahvalio Allahu, izgovorio riječi mira i blagoslova za Allahova Poslanika ﷺ i potom svoju kćer vjenčao za mene, odredivši joj za mehr samo dva dirhema.

Poslije toga sam, sav zbunjen i ne znajući šta da od radosti na sve ovo kažem, ustao i otišao pravo kući. Taj dan sam postio, pa sam i na post zaboravio, sâm sebi govoreći:

- Teško tebi, Ebu Veda'a, šta sa sobom uradi?! Kod koga ćeš se sada zadužiti i koga ćeš naći da ti za ženidbu novac posudi?!

Tako sam razmišljao sve dok nisam čuo ezan za akšam, pa sam klanjao farze i sjeo iftariti hljeba i ulja. Tek što sam bio založio zalogaj-dva, čuo sam da neko kuca na vrata, pa sam ustao i upitao:

- Ko je?

- Seid! - čuo sam glas s onu stranu vrata, pa su mi, tako mi Allaha, kroz misli prošli svi koje sam sa tim imenom znao, osim Seida b. el-Musejjeba, jer kako bih na njega mogao i pomisliti kada već četrdeset godina nije viđen osim na putu od kuće do džamije i nazad?!

Kada sam otvorio vrata, iznenadio sam se kada sam pred sobom ugledao imama Seida b. el-Musejjeba. Odmah sam pomislio da se nešto desilo i da se predomislio da će mi svoju kćerku dati za ženu.

- Ebu Muhammede - rekao sam - zašto si se ti mučio i što nisi nekoga poslao po mene, pa da ja dođem ako sam ti šta trebao?

- Ne, preče je bilo da ja danas tebi dođem - odgovorio je, pa sam mu rekao:

- Bujrum, hajde uđi!

- Ne, neću ulaziti - odgovorio je - nego sam ti došao jednim drugim poslom?!

- Kakvim poslom, Allah ti se smilovao?! - upitao sam, pa mi je rekao:

- Moja kćerka je od danas, po Allahovu vjerozakonu, postala tvoja žena. Znam da te nema ko utješiti ni u samoći razgovoriti. Zato mi nije bilo drago da ti zanoćiš na jednom, a tvoja žena na drugom mjestu, pa sam ti ju doveo sa sobom.

- Teško meni, zar si mi je baš ti doveo?! - upitao sam, pa mi je odgovorio:

- Kao što vidiš jesam!

- Potom sam malo bolje pogledao i vidio da postrani, onako vitka i visoka, stoji njegova kćerka prema kojoj se okrenuo i rekao:

- Kćeri, uđi s bismillom i Allahovim blagoslovom u kuću svoga muža!

I tek što je htjela zakoračiti, od stida se spetljala, pa joj je zapela haljina i umalo nije pala na zemlju.

Pošto je ušla, ja sam se pred njom, ne znajući šta da kažem, zbunio i spetljao, pa sam uzeo zdjelu sa hljebom i uljem i prije nje počeo jesti, namjerno zaklanjajući svjetlo od čiraka da ne bi vidjela šta je u zdjeli.

Zatim sam se popeo na terasu i pozvao komšije da dođu kod mene, pa su me, kako je ko dolazio, jedan po jedan, počeli pitati:

- Šta to ima kod tebe novo?!

- Oženio sam se - odgovorio sam. - Danas me je u džamiji Seid b. el-Musejjeb vjenčao sa svojom kćerkom i maloprije mi je lično on doveo kući. Dođite, pa je malo zabavite i razgovorite, dok ja ne odem po majku, koja, kao što znate, stanuje daleko odavde!

- Teško tebi, znaš li ti šta pričaš? - upitala je jedna starica. - Zar tebe da oženi Seid b. el-Musejjeb svojom kćerkom i da ti je on lično tvojoj kući na noge dovede?! Je li moguće da je tebi učinio ono što je odbio učiniti halifinu sinu, el-Velidu b. Abdulmeliku?!

- Jeste, učinio je to - odgovorio sam. Ako ne vjerujete, dođite da vam je pokažem. Eno je u mojoj sobi, pa se sami uvjerite i vidite!

Potom su komšije, gotovo mi ne vjerujući da govorim istinu, ušle u kuću, pa su je, kada su je ugledali, počeli razgovarati, jedan po jedan joj čestitati i dobrodošlicu izražavati.

* * *

Ubrzo je došla i moja majka, pa se, kada ju je ugledala, okrenula prema meni i rekla:

- Naljutiću se na tebe i neću ti u lice više nikada pogledati, ako je ne pustiš meni da ti je ja za svadbu spremim i predam u ruke, onako kako priliči plemenitim ženama!

Na to sam joj rekao:

- Neka bude kako ti kažeš! - pa ju je uzela i odvela kod sebe na tri dana, a onda mi ju dovela i predala u ruke, ne samo kao najljepšu od svih žena u cijeloj Medini, nego i kao najučevniju Allahovoj Knjizi, najupućeniju u prenošenje hadisa Allahova Poslanika ﷺ i najposlušniju prema svome mužu.

Nakon toga sam nekoliko dana proveo sâm sa njom, pa sam, kada sam vidio da niko njen ne dolazi, ni otac, ni bilo ko drugi od rodbine, otišao na šejhovo predavanje u džamiju. Tamo sam mu nazvao selam, pa mi je na selam odgovorio i više ni riječ nije progovorio, sve dok se ljudi nisu razišli i nas dvojica nasamo ostali. Tek tada me je upitao:

- Ebu Veda'a, kako ti je žena?

- Onako kako je drago prijatelju, a mrsko neprijatelju - odgovorio sam, pa je rekao:

- Hvala Allahu!

Kada sam se vratio kući, saznao sam da nam je poslao pozamašnu sumu novca da nam se nađe pri ruci u slučaju potrebe.

* * *

Saslušavši pažljivo ovu priču do kraja, Abdulmelikov sin je rekao:

- Bože dragi, čudna li čovjeka!!!

Na to mu je spomenuti Medinjanin koji mu ju je i ispričao rekao:

- Prinče, a šta je to u svemu ovome čudno? Je li to što je ovaj svijet uzeo kao jahalicu koja će ga dovesti do onoga svijeta, ili to što je, za sebe i svoju čeljad, za onaj vječni svijet žrtvovao ovaj prolazni?!

Tako mi Allaha, svoju kćer nije htio udati za sina vladara pravovjernih, ne zato što je mislio da joj nije dorastao, nego zato što se bojao da ne bi podlegla iskušenjima ovoga svijeta!

Zato je jednom svome prijatelju koji mu je prigovorio:

- Odbijaš vladara pravovjernih da tvoju kćerku isprosi za svoga sina, a daješ ju za ženu čovjeku iz običnog naroda?! - odgovorio:

- Moja kćerka je emanet koji mi je visio o vratu, pa sam morao gledati kako ću ga sačuvati!

- Kako to misliš? - upitao je ovaj, pa mu je rekao:

- Šta misliš da je otišla u emevijske dvore, oblačila se u svilu i kadifu, ležala na perju i pamuku, kud god se makla udarala na luksuz i izobilje, sa svih strana je dvorile sluge i sluškinje, robovi i robinje, i povrh svega, bila halifina žena, šta bi tada bilo sa njene vjere?!

Na to je jedan od prisutnih Šamljana rekao:

- Izgleda da vaš prijatelj spada u posebnu vrstu ljudi?! - pa mu je spomenuti Medinjanin odgovorio:

- Tako mi Allaha, nisi daleko od istine! Jer, on je čovjek koji dane provodi u postu, a noći u ibadetu. Osim toga, blizu četrdeset puta je obavio hadždž i gotovo četrdeset godina u Džamiji Allahova Poslanika ﷺ nije zakasnio na prvi tekbir u namazu. Cijelo ovo vrijeme ne pamti da je na namazu vidio potiljak drugog čovjeka, jer je uvijek bio u prvome saffu. Mogao se oženiti kojom god je Kurejšijkom zaželio, ali nije htio, već se zadovoljio sa Ebu Hurejrinom kćerkom koja mu je, zbog bliskosti njenog oca Allahovu Poslaniku ﷺ bila draža nego sve ostale žene svijeta. A kako i ne bi, kada je od njenog oca čuo toliko hadisa i u njemu razvio toliku ljubav prema njihovom prenošenju, da je od svoga ranog djetinjstva počeo tragati za znanjem i da je na tome putu bio jedan od rijetkih sretnika koji je imao priliku da mu majke pravovjernih, Poslanikove ﷺ supruge, budu učitelji, kao i mnogi poznati ashabi poput: Zejda b. Sabita, Abdullaha b. Abbasa, Abdullaha b. Omera, zatim Osmana, Alije, Suhejba i mnogih drugih od kojih je poprimio lijepe osobine i čestitost u vladanju.

I konačno, cio svoj život, poput parole, ponavljao je jednu misao:

Ništa roba ne može uzdići kao pokornost prema Allahu,

Niti ga šta može poniziti kao nepokornost prema Allahu!

SEID B. DŽUBEJR

سعيد بن جبير

"Ubijen je Seid b. Džubejr, a na Zemlji nije bilo nikoga kome nije bilo potrebno njegovo znanje."

(Ahmed b. Hanbel)

Seid b. Džubejr bio je snažan mladić, razvijene građe i pun energije i poleta. Uz to, bio je još i razborit, oštrouman, izrazito moralan i čestit.

Ni njegova crnoputa boja kože, ni kovrdžava kosa, ni abesinsko porijeklo, nisu mu, uprkos mladim godinama, smetali da izraste u izuzetno sposobnu i nadaleko čuvenu ličnost.

* * *

Ovaj mladić, Abesinac po porijeklu, a Arap po odanosti, uvidio je još od malih nogu da je znanje njegov jedini pravi put koji će ga dovesti do Allaha, a bogobojaznost jedini sigurni način da zasluži ulazak u Džennet, pa se sa desne strane okitio bogobojaznošću, a sa lijeve strane znanjem, za njih se objema rukama čvrsto uhvatio i krenuo kroz život koji nije bio nimalo lahak ni lagodan.

Još od ranog djetinjstva, drugi su ga mogli vidjeti samo, ili da sa knjigom u ruci uči, ili da se povukao u svoj kutak da klanja.

Eto, to je među muslimanima četvrta velika ličnost svoga vremena, Seid b. Džubejr, neka je Allah sa njim zadovoljan!

* * *

Seid b. Džubejrovi učitelji bili su poznati ashabi poput: Ebu Seida el-Hudrija, Adija b. Hatima et-Taija, Ebu Musa el-Ešarija, Ebu Hurejre ed-Devsija, Abdullaha b. Omera, Aiše, majke pravovjernih, i mnogi drugi, neka je Uzvišeni Allah sa svima njima zadovoljan.

Međutim, njegov glavni učitelj s kojim se najčešće družio i od koga je najviše naučio bio je Abdullah b. Abbas ﵁ veliki učenjak cijelog Muhammedovog ummeta i neiscrpno more znanja.

* * *

Otkako je upoznao Abdullaha b. Abbasa, Seid b. Džubejr se od njega nije odvajao, prateći ga, kao sjenka, kuda god bi krenuo. Tako je, ponajviše od njega, stekao bogato znanje iz Kur'ana, tefsira i hadisa.

Družeći se sa njim, pored zdravog prosuđivanja u vjeri i poniranja u tajne tumačenja Kur'ana, Seid b. Džubejr je stekao i široko poznavanje jezika, solidno ovladavši vještinom retorike, tako da u njegovo doba nije bilo čovjeka koji od Seida nije mogao nešto naučiti.

Poslije toga, u potrazi za znanjem, neko vrijeme se dao na putovanja, uzduž i poprijeko islamskog svijeta, nakon čega je za svoje stalno mjesto prebivališta izabrao grad Kufu, gdje će ubrzo postati glavni imam i učitelj.

* * *

Tamo u Kufi bi, kada bi došao ramazan, kao imam stao pred ljude, pa jednu noć Kur'an učio po kiraetu Abdullaha b. Mesuda, drugu po kiraetu Zejda b. Sabita, a treću po kiraetu nekog trećeg.

A kada bi klanjao sâm (pri čemu je, možda, na jednom namazu, znao proučiti i po cio Kur'an) i naišao na riječi Uzvišenog: *Saznaće oni poslije toga, kada sa okovima na vratu i sindžirima budu vučeni po ključaloj vodi, a zatim u vatri prženi!*[23] ili slične ajete u kojima se prijeti kaznom, koža bi mu se naježila, srce sledilo, a iz očiju, od straha, potekle suze, pa bi ih tako, kroz plač i jecanje, toliko dugo ponavljao da bi se onaj ko bi ga vidio, uplašio da od straha ne umre.

* * *

Svake godine je imao običaj uputiti se po dva puta u posjetu Allahovoj kući u Mekki; jednom u redžebu da obavi umru, i drugi put u zu-l-kadetu da obavi hadždž.

Čestiti ljudi, u žeđi za znanjem, lijepim savjetom i poukom, sa svih strana tadašnjeg islamskog svijeta, znali su u Kufu doći samo sa jednom namjerom; da se napiju znanja na bistrom vrelu Seida b. Džubejra, upoznaju sa načinom na koji on živi ili, možda, potraže odgovor na problem koji ih tišti.

Tako će jednom na pitanje: "Šta je to strahopoštovanje?" - odgovoriti:

---

[23] Gafir, 70.-72.

- Strahopoštovanje je da se Uzvišenog Allaha toliko bojiš, da ti od straha od Njega, ni na pamet ne pada da prema Njemu budeš neposlušan.

Drugom će, opet, upitan: "Šta je to zikr?" - odgovoriti:

- Da Uzvišenom Allahu budeš pokoran i poslušan, jer je onome ko Mu je pokoran i poslušan, On stalno na pameti, za razliku od onoga ko Mu je nepokoran i neposlušan, makar Ga po čitavu noć jezikom formalno spominjao.

* * *

U vrijeme kada se Seid b. Džubejr preselio u Kufu i tamo zastalno nastanio, Irakom je, kao halifin namjesnik, upravljao Hadždžadž b. Jusuf es-Sekafi, i to, ne samo Irakom, već i cijelim istočnim dijelom islamskog carstva, u čiji sastav su ulazile sve zemlje, do Transoksanije u Srednjoj Aziji.

Okrutni Hadždžadž tada je bio na vrhuncu svoje vlasti i moći, nakon što je prvo pogubio Abdullaha b. ez-Zubejra i ugušio njegov pokret, a potom silom natjerao Irak na pokornost vlasti Emevija, ugušio pobune koje su se tu i tamo počele pojavljivati, krvlju muslimanskih glava okaljao svoju sablju i svojom okrutnošću, širom zemlje, među svijetom zaveo strah i trepet.

* * *

Allahovom voljom, poslije je došlo do krvavog sukoba između Hadždžadža b. Jusufa es-Sekafija i jednog od njegovih vojskovođa, Abdurrahmana b. el-Eš'ata. Sukob se ubrzo pretvorio u građanski rat koji je na sve strane žario i palio i muslimanskom tkivu nanio duboke rane.

Povod za ovaj krvavi sukob bio je taj što je Hadždžadž poslao veliku vojsku pod Ibn el-Eš'atovom komandom protiv turskog vladara Retbila koji je vladao ogromnim prostorima istočno od Sidžistana.

Pod komandom ovog slavnog vojskovođe, muslimanska vojska osvojila je veliki dio Retbilova carstva, zauzela brojna utvrđenja i gradove i domogla se bogatog ratnog plijena, nakon čega je Ibn el-Eš'at Hadždžadžu poslao svoje izaslanike sa vijestima o velikoj pobjedi muslimana. Hadždžadžu je uz to, za državnu blagajnu, poslana i petina bogatog ratnog plijena.

Međutim, u jednom od svojih pisama Ibn el-Eš'at je predložio da se za neko vrijeme obustave borbe, da bi se, prije daljnjih prodora u

dubinu ovog planinskog područja, izvidio teren, strateški pravci daljnjih osvajanja i slabe tačke neprijatelja, kako se pobjedonosna muslimanska vojska ne bi dovela u opasnost i zapala u zasjedu.

Kada je primio ovo pismo Hadždžadž se od gnjeva razbjesnio, pa je ovome slavnom zapovjedniku poslao pismo u kome ga je optužio za kukavičluk i nesposobnost, upozorio ga na neželjene posljedice i zaprijetio mu da će ga smijeniti sa položaja zapovjednika i na njegovo mjesto postaviti drugog čovjeka.

Primivši ovo pismo, Abdurrahman je sazvao zapovjednike svih četa i najistaknutije borce na zajednički sastanak, pročitao im Hadždžadžovo pismo i zamolio ih da i oni kažu šta o tome misle, pa su mu predložili da mu se suprotstavi i odbije poslušnost.

Na to ih je Abdurrahman upitao:

- Dajete li mi zakletvu na vjernost da ćete mi pomoći u borbi protiv njega sve dok ga ne svrgnemo i dok Allah od njegovih zlodjela ne očisti Irak? - pa su se složili i na to mu dali zakletvu.

* * *

Tako se Abdurrahman b. el-Eš'at sa svojom silnom vojskom okrenuo protiv zloglasnog Hadždžadža.

Nedugo poslije toga, doći će do žestokih sukoba između dvije muslimanske vojske, jedne pod komandom Abdurrahmana b. el-Eš'ata i druge pod komandom Hadždžadža b. Jusufa es-Sekafija.

Abdurrahman b. el-Eš'at, iz ovih krvavih sukoba, izaći će kao pobjednik, preuzeti kontrolu nad Sidžistanom i gotovo cijelom Perzijom, a potom krenuti da iz Hadždžadžovih ruku istrgne i dva najveća grada u Iraku; Kufu i Basru.

* * *

Dok je plamen rata između dva tabora još bijesnio, na sve se strane žarilo i palilo i Ibn el-Eš'at nizao pobjedu za pobjedom, Hadždžadž se upustio u još jedno zlodjelo koje je išlo u prilog njegovim protivnicima i ulijevalo im sve veću odlučnost da idu do kraja.

Naime, upravo u to vrijeme, Hadždžadžu su od njegovih namjesnika i zapovjednika novoosnovanih logora, počeli pristizati izvještaji da su nemuslimanski štićenici u islamskoj državi (zimmije), da bi izbjegli obavezu plaćanja glavarine, masovno počeli prelaziti na Islam, napuštati zemlju na selu i naseljavati se po gradovima, da su drastično opali prihodi od harača te da je državna blagajna pred bankrotom...

Na to je Hadždžadž svojim namjesnicima u Basri i drugim gradovima uputio pisma u kojima im je naredio da sve zimmije po gradovima pokupe i vrate na sela odakle su i došli, bez obzira na dužinu vremena provedenog u gradu.

Potom su namjesnici obznanili najnoviji Hadždžadžov nalog i počeli ga provoditi u djelo, pa su veliki broj ovih nesrećnika istjerali iz njihovih kuća, ostavili ih bez sredstava za život i zajedno ih, sa njihovim ženama, djecom i iznemoglim, sakupili van gradova, te ih odatle silom počeli deportirati na njihova zapuštena imanja na selu. Zbog nepravde koja im je nanesena, na sve strane se čuo plač, pomaganje i vriska djece, žena, starih i iznemoglih zimmija. Bilo je i onih koji su, tražeći pomoć, bespomoćno jadikovali:

- Ah Muhammede, šta od nas rade tvoji sljedbenici!!

Ne znajući šta da rade ni kuda da krenu, ljudi su bili zbunjeni, izbezumljeni i izgubljeni.

Ne mogavši gledati šta se od ovih ljudi radi, na noge su se digli učenjaci Basre, među njima i najpoznatiji islamski pravnici i hafizi, pokušali im pomoći i za njih se zauzeti, ali je sve bilo uzalud, pa su i oni, nemoćni da bilo šta učine, zajedno sa njima počeli plakati i pomagati.

* * *

Abdurrahman b. el-Eš'at iskoristio je ovu priliku, pa je učene i pobožne ljude, islamske pravnike, hafize i druge, pozvao da mu se pridruže i da mu pomognu u borbi protiv Hadždžadža.

Na njegov poziv odazvala se jedna grupa najpoznatijih tabi'ina i istaknutih muslimanskih vođa na čelu sa Seidom b. Džubejrom, Abdurrahmanom b. Ebu Lejlom, Amirom eš-Šabijem, Ebu el-Bahterijem i mnogim drugim učenim ljudima.

U sukobu između dva tabora, ratna sreća se mijenjala. Ona je u početku bila na strani Ibn el-Eš'ata i njegovih pristalica, ali će, kako je vrijeme odmicalo, sve više biti naklonjena Hadždžadžu, dok na kraju Ibn el-Eš'at nije doživio potpuni poraz i, davši se u bijeg, jedva spasio živu glavu, nakon čega se njegova vojska predala Hadždžadžu i njegovim vojnicima.

* * *

Nakon ovih događaja, Hadždžadž je naredio svojim glasnicima da pozovu poražene vojnike da mu ponovo daju zakletvu na vjernost, pa su se neki odazvali, a neki širom zemlje, na razne načine, razbježali i počeli skrivati.

Među onima koji su se odlučili na skrivanje bio je i Seid b. Džubejr ﷺ.

Međutim, kada su oni koji su se predali došli da Hadždžadžu ponovo daju zakletvu na vjernost, bili su iznenađeni sa onim što ih je čekalo, jer je on, lično, svakog vojnika pojedinačno pitao:

- Priznaješ li da si time što si prekršio zakletvu datu namjesniku vladara pravovjernih, bio otišao u nevjernike? - pa bi, ako bi priznao, primio njegovu zakletvu i pustio ga na slobodu, a ako ne bi, odsjekao bi mu glavu.

Tako su mu se neki pokoravali i, da bi spasili živu glavu, priznavali da su bili zalutali i otišli u nevjernike, a drugi to odbijali priznati, pa su svoje odbijanje plaćali glavom.

Ubrzo su se širom zemlje pročule vijesti o ovom užasnom pokolju, u kome je glavu izgubilo nekoliko hiljada ljudi, a nekoliko hiljada je sačuvalo živu, nakon što su prethodno svoje duše uprljali priznanjem da su bili otišli u nevjernike.

* * *

Tako se pripovijedalo da se jedan starac, u poodmaklim godinama svoga života, iz plemena Has'am, sa onu stranu Eufrata, nije htio staviti ni na jednu od dvije strane, nego je nastavio voditi svoja posla, pa su zbog toga i njega doveli pred Hadždžadža, koji ga je, kada su ga uveli, upitao kako je i čime se bavi, na što mu je odgovorio:

- Otkako je izbio ovaj požar, cijelo sam vrijeme kod svoje kuće, s onu stranu rijeke, bio neutralan čekajući kako će se rat završiti, pa su me evo, nakon što si ti pobijedio, doveli da tebi dam zakletvu na vjernost.

Na to je Hadždžadž skočio i od bijesa na njega povikao:

- Teško tebi, zar si čekao da vidiš kako će se borba završiti, a nisi htio stati iza svoga namjesnika i zajedno se sa njime boriti?!

Potom ga je nastavio još grditi, dok ga na kraju nije upitao:

- Priznaješ li ti da si nevjernik? - pa mu je starac odgovorio:

- Jadan li bih ja čovjek bio, kada bih nakon što sam osamdeset godina robovao Allahu, svojim jezikom za sebe priznao da sam nevjernik!

- Onda ću te ja pogubiti! - zaprijetio mu je - pa mu je starac odgovorio:

- Velike li štete što ćeš me ubiti?! Jer, tako mi Allaha, ne mislim da mi je od života ostalo duže, nego što je žeđ magarca, koji se

ujutro može napiti, a, već, naveče uginuti! Osim toga, ionako, kada osvanem ne mislim da ću noć dočekati, niti kada omrknem da ću zoru ugledati. Zato, od mene možeš raditi šta god hoćeš!

Na to je Hadždžadž naredio dželatu da mu odsiječe glavu, pa mu ju je ovaj odsjekao. Na taj postupak niko od prisutnih, svejedno, bio Hadždžadžov pristalica ili protivnik, nije mogao ostati ravnodušan. Jer, svi su se, do jednog, sažalili na starca, a zgrozili na Hadždžadža!

* * *

Zatim je Hadždžadž pozvao Kemila b. Zijada en-Nah'ija i upitao ga:

- Priznaješ li ti za sebe da si nevjernik?

- Tako mi Allaha, ne priznajem - odgovorio je, pa mu je zaprijetio:

- Onda ću te ubiti!

- Uradi ono što si naumio! - odgovorio mu je i dodao: - Samo ne zaboravi da ćemo se ponovo pred Allahom naći i da ćeš za ubistvo pred Njim račun polagati!

Na to mu je Hadždžadž rekao:

- I tada će pravda biti na mojoj, a ne na tvojoj strani.

- Hoće, ako misliš da ćeš ti i tada pravdu dijeliti - odgovorio je Kemil, pa je na to Hadždžadž povikao:

- Odsijecite mu glavu! - pa su mu je odsjekli.

* * *

Zatim su mu doveli jednog čovjeka koga je silno mrzio i jedva čekao da mu glavu odsiječe, jer mu se, kako su mu prenijeli, volio rugati i na njegov račun šale zbijati. Zato je odmah, čim ga je ugledao, rekao:

- Ah, sada pred sobom vidim junačinu za koga ne vjerujem da će priznati da je nevjernik?! - pa je ovaj rekao:

- Nemoj ti mene zavaravati i na propast navoditi! Ja priznajem da sam najveći nevjernik na Zemlji, veći i od faraona koji je šatore imao! - pa ga je Hadždžadž oslobodio, iako je bio žedan njegove krvi.

* * *

Vijesti o užasnom pokolju u kome je glavu izgubilo nekoliko hiljada čvrstih i čestitih vjernika, a nekoliko hiljada je uspjelo sačuvati priznajući pod prisilom za sebe da su nevjernici, brzo se proširila na sve strane.

Seidu b. Džubejru je bilo jasno da, ukoliko padne Hadždžadžu u ruke, neće imati više od dva izbora: ili da pusti da mu odrubi glavu, ili da, sâm za sebe, prizna da je nevjernik, a to nijedno nije htio.

Zato je, nakon dugog razmišljanja, uvidio da bi mu bilo najbolje napustiti Irak i negdje se povući od očiju javnosti.

Zato je odmah napustio Irak i dugo se vremena po Allahovoj zemlji skrivao od Hadždžadžovih uhoda, sve dok se na kraju nije nastanio u jednom malom selu u blizini Mekke. Tako je proveo punih deset godina u nadi da će vrijeme u Hadždžadžovu srcu ugasiti razbuktalu vatru osvete i izbrisati mržnju prema njemu.

* * *

Međutim, iznenada se desilo nešto što niko nije mogao očekivati. Naime, za novog namjesnika Mekke došao je jedan još od ranije odanih sluga Emevija, Halid b. Abdullah el-Kasri. Čuvši za tu vijest i znajući, od ranije, za njegovu podlost i pokvarenost, iz bojazni da mu se od novog namjesnika šta ružno ne desi, prijatelji su Seidu b. Džubejru savjetovali:

- Onaj pokvarenjak je došao u Mekku, pa se, tako nam Allaha, brinemo za tvoju sigurnost. Poslušaj nas i odmah napusti ovo mjesto!

Na to im je on odgovorio:

- Tako mi Allaha, bježao sam i skrivao se toliko dugo da me je Allaha više stid bježati! Zato sam čvrsto odlučio ostati ovdje, pa neka Allah od mene radi šta hoće!

* * *

I doista, pokazalo se da se Halid ni za dlaku nabolje nije promijenuo, nego da je još gori i pokvareniji, nego što je svijet mislio, postao, jer čim je saznao gdje se Seid b. Džubejr skriva, odmah je tamo poslao četu vojnika i naredio im da ga uhapse, stave u okove i sprovedu Hadždžadžu u grad Vasit u Iraku.

Vojnici su, kada su došli, sa svih strana opkolili kuću, uhapsili ga, na ruke mu, na očigled njegovih prijatelja, stavili okove i rekli da su dobili zadatak da ga sprovedu do Hadždžadža. Seid b. Džubejr ih je mirno, bez imalo straha i uzrujavanja, dočekao, a zatim se okrenuo prema svojim prijateljima i rekao:

- Znao sam da ću poginuti od ruke toga tiranina! Jednom sam, zajedno sa dva svoja prijatelja, cijelu noć proveo u ibadetu. Nikada kao tada nismo osjetili takvu slast ibadeta, pa smo Allaha,

onako predano i skrušeno, dugo i dugo molili, da bi Uzvišenog na kraju zamolili da nam dâ da svi poginemo kao šehidi. Obojica mojih prijatelja već su odavno među šehidima. Jedino sam ja još živ i jedva čekam kada ću im se pridružiti.

Samo što je ovo izustio, pred njega je istrčala njegova mala kćerka, pa je, vidjevši mu ruke u okovima, prišla, uhvatila se za njega i briznula u plač, a on ju je polahko od sebe odvojio i rekao joj:

- Kćeri, idi i kaži majci da će naš sljedeći sastanak, ako Bog da, biti u Džennetu!

* * *

Kada su vojnici ovog velikog, pobožnog, skromnog, čestitog i bogobojaznog učenjaka doveli u grad Vasit, pravo su ga odveli kod Hadždžadža koji ga je, kada su ga izveli pred njega, samo pogledao i pun mržnje i pakosti upitao:

- Kako se zoveš?

- Seid b. Džubejr - odgovorio je.

- Nije, nego Šekij b. Kusejr[24] - dobacio je.

Na to mu je Seid rekao:

- Valjda moja majka zna bolje od tebe kako se zovem?

Zatim ga je Hadždžadž upitao:

- Šta kažeš o Muhammedu?

- Misliš na Muhammeda b. Abdullaha ﷺ - upitao je Seid b. Džubejr.

- Jeste - odgovorio je.

- Kažem da je najodabraniji čovjek i Vjerovjesnik. Najbolji od svih ljudi koji su ikada rođeni i koji će se roditi. Prenio je Objavu i ispunio emanet. Bio je i ostao odan Allahu, Njegovoj Knjizi i prema svim vjernicima - muslimanima - odgovorio je.

- Šta kažeš za Ebu Bekra? - upitao je.

- Kažem da je bio istinoljubljiv i prvi nasljednik Allahova Poslanika ﷺ te da je časno živio i kao hvaljen otišao. Nastavio je praksu Allahova Poslanika ﷺ i ništa u vjeri nije mijenjao - odgovorio je.

---

[24] Namjerno je izvrnuo njegovo ime i umjesto Seid (Sretnik) rekao da je Šekij (Nesretnik).

- Šta kažeš za Omera? - upitao je.

- Kažem da je sa njime Allah razdvojio istinu od neistine, da je bio odabran kod Allaha i Njegova Poslanika, da ni on ništa nije mijenjao od prakse svoja dva prethodnika, te da je časno živio i kao šehid poginuo - odgovorio je.

- A šta kažeš za Osmana? - upitao je.

- Kažem da je sâm opremio čitavu vojsku u godini nestašice, za stotinu deva otkupio bunar Rume u Medini, dao da muslimani besplatno sa njega crpaju vodu za svoje potrebe i tako sâm sebi otkupio kuću u Džennetu. Zatim, da je zet Allahova Poslanika ﷺ, da ga je Vjerovjesnik, po objavi sa nebesa, dva puta svojim kćerima ženio, te da je ubijen ni kriv ni dužan - odgovorio je.

- A šta kažeš za Aliju? - upitao je.

- Kažem da je amidžić Allahova Poslanika ﷺ, mladić koji je prvi primio Islam, muž djevice Fatime, te Hasanov i Husejnov otac, dvojice prvaka mladića u Džennetu - odgovorio je.

- Koje su ti se halife iz porodice Emevija najviše dopale? - upitao je.

- Oni s kojima je njihov Stvoritelj najzadovoljniji - odgovorio je.

- A s kojima je Stvoritelj najzadovoljniji? - upitao je.

- To zna samo Onaj koji zna šta su u sebi krili, a šta u javnosti pokazivali - odgovorio je.

- A šta kažeš o meni? - upitao je.

- Kažem da o sebi najbolje znaš sâm ti - odgovorio je.

- Ne to, nego hoću da mi ti kažeš šta o meni misliš? - upitao je.

- Dobro, samo se onda nemoj ljutiti ako ti bude krivo, a ne bude drago! - odgovorio je.

- Ipak, moram to iz tvojih usta čuti - rekao je.

- Zasigurno znam da radiš suprotno onome što u Allahovoj Knjizi piše i da posežeš za stvarima kojima se hoćeš uzdignuti, ne znajući da time u propast srljaš i da te, upravo, to u džehennemsku provaliju gura - odgovorio je.

- Tako mi Allaha, glavu ću ti odsijeći! - rekao je.

- Onda ćeš ti meni pokvariti ovaj, a ja tebi onaj svijet - odgovorio je.

- Sâm sebi odaberi kako ćeš da te ubijem! - rekao je.

- Ne, nego Hadždžadžu odaberi sâm ti, jer tako mi Allaha, kako god me ubiješ, tako će isto i tebe Allah ubijati na onome svijetu! - odgovorio je.

- A šta misliš kako bi bilo da ti oprostim? - upitao je.

- Oprost je od Uzvišenog Allaha i ti sa tim nemaš ništa - odgovorio je.

Na to je Hadždžadž, sav od bijesa, povikao:

- Mladiću, daj sablju i kožu!

Seid b. Džubejr se samo osmjehnuo, pa ga je Hadždžadž upitao:

- Čemu se smiješ?

- Pomislio sam koliko si samo prema Allahu drzak, a On prema tebi blag! - odgovorio je, pa je Hadždžadž još više pobjesnio i povikao:

- Mladiću, odsijeci mu glavu!

Na to se Seid okrenuo prema Kibli i izgovorio riječi Uzvišenog:

Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome koji je nebesa i Zemlju stvorio, ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim smatraju![25], pa je Hadždžadž povikao:

- Zakrenite mu lice od Kible!

Na to je Seid izgovorio riječi Uzvišenog:

Kuda god se okrenete, pa - tamo je Allahova strana![26]- pa je Hadždžadž povikao:

- Oborite ga na zemlju!

Na to je Seid izgovorio riječi Uzvišenog:

Od nje smo vas stvorili, u nju ćemo vas vratiti i iz nje ćemo vas ponovo izvesti![27] - pa je Hadždžadž povikao:

- Odsijecite glavu Allahovu neprijatelju! Nikoga nisam vidio da se tako brzo kao on prisjeća kur'anskih ajeta.

Na to je Seid digao ruke i zamolio:

- Bože, ne dozvoli da u Hadždžadžove ruke poslije mene iko više dopadne!

* * *

Nije prošlo ni punih petnaest dana od Seid b. Džubejrova pogubljenja, kada je Hadždžadža počela hvatati groznica. Bolest se, iz dana u dan, pogoršavala i smrtna mu se agonija sve više približavala.

---

[25] El-En'am, 79.

[26] El-Bekare, 115.

[27] Ta-ha, 55.

Ubrzo je počeo gubiti svijest i to tako da bi povremeno bio u komi, pa ponovo dolazio sebi i tako redom.

Kada bi pao u komu, činilo bi se kao da je zaspao, a onda bi se, iznenada, sav isprepadan probudio, vičući na sav glas:

- Upomoć! Seid b. Džubejr hoće da me udavi! Upomoć! Seid b. Džubejr me pita zašto sam ga ubio!

Zatim bi počeo plakati i govoriti:

- Šta ja imam sa Seidom b. Džubejrom? Što će ovdje Seid b. Džubejr? Vodite od mene Seida b. Džubejra!!!

Nakon što je na velikim mukama umro i nakon što su ga u zemlju zagrnuli, jedan ga je od dobrih ljudi u snu vidio i upitao:

- Hadždžadžu, šta je sa tobom Allah uradio zbog onih koje si, ni krive ni dužne, pobio? - pa mu je odgovorio:

- Za svakog me je čovjeka po jednom ubio na isti način na koji sam ja toga čovjeka ubio, osim za Seida b. Džubejra. Za njega me je ubio sedamdeset puta.

MUHAMMED B. VASI' EL-EZDI

(Najveći asketa svoga vremena)

محمد بن واسع الأزدى (شيخ الزاهدين فى عصره)

"Namjesnici imaju svoje učače Kur'ana, imućni imaju svoje karije, ali jedan od karija Milostivog je i Muhammed b. Vasi '."

(Malik b. Dinar)

"A"

Vrijeme o kome govorimo je doba vladavine vladara pravovjernih, Sulejmana b. Abdumelika i njegova namjesnika u drevnom Horasanu, Jezida b. el-Muhelleba b. Ebu Sufre, jedne od brojnih isukanih sablji Islama, koji se na čelu vojske od stotinu hiljada boraca, ne računajući dobrovoljce žedne pogibije u borbi na Allahovu putu, užurbano priprema za osvajanje Džurdžana i Taberistana.

Jedan od prvih njegovih dobrovoljaca je i čuveni tabi'in, Muhammed b. Vasi' el-Ezdi el-Basri, poznat još i pod nadimcima Zejnu-l-fukaha (Dika učenjaka fikha) i Abidu-l-Basre (Asketa iz Basre), učenik još čuvenijeg ashaba Enesa b. Malika el-Ensarije, sluge Allahova Poslanika ﷺ.

* * *

Jezid b. el-Muhelleb sa svojom vojskom je prvo napao Dihistan koji su nastanjivala ratoborna i u borbama prekaljena turska plemena, sa brojnim i nepristupačnim planinskim utvrđenjima, iz kojih su svakodnevno izlazili i napadali susjedne muslimanske oblasti, a kada bi se iscrpili od ratovanja, ili im zaprijetila opasnost, ponovo se u njih povlačili i tu se do sljedećeg napada sklanjali.

* * *

Uprkos krhkoj tjelesnoj građi i poodmaklim godinama starosti, Muhammed b. Vasi' el-Ezdi, u ovim ratnim pohodima, imao je neprocjenjivo značajnu ulogu, prije svega u njegovoj nevjerovatnoj sposobnosti da među vojnicima diže borbeni moral i ulijeva im sigurnost u pobjedu nad neprijateljem.

Muslimanske borce prosto je obasjavao svjetlom vjere kojom je blistalo njegovo vedro lice, svojim slatkorječivim jezikom i zikrom krijepio i ulijevao žar zanosa u njihovo srce, a u momentima nesreće i sjete za izgubljenim saborcima, podupirao svojim dovama.

Kada bi zapovjednik vojske dao komandu za napad na neprijatelja, Muhammed b. Vasi' je imao običaj povikati:

- Naprijed Allahovi konjanici! Juriš Allahovi konjanici!

Pa bi muslimanski borci, čim bi čuli njegov glas, jurnuli na neprijatelja, poput gladnih lavova na plijen, i na poprištu bitke se utrkivati ko će prije na neprijatelja, kao što se žedni na ljetnoj žezi utrkuju ko će prije na zdenac bistre i hladne vode.

* * *

Tako je pred jednu od tih žestokih bitaka iz redova neprijatelja prema muslimanima istupio jedan konjanik. Do tada oči nisu vidjele: krupnijeg, snažnijeg, hrabrijeg i odlučnijeg.

Prolazio je jašući ispred prvih muslimanskih redova unoseći strah i trepet u srce boraca, toliko da su sa svojih položaja počeli odstupati, a nakon toga je prijetio i oholo izazivao pitajući ima li ko od muslimana da mu smije izaći na dvoboj?!

Vidjevši šta se dešava i da mu se niko od muslimanskih boraca ne usuđuje odazvati, Muhammed b.Vasi' je pošao da on, starac, neprijateljskom konjaniku izađe na dvoboj.

Na to su se muslimanski konjanici postidjeli i u njima se, istog trena, rasplamsala vatra zanosa, pa je prvi koji se zatekao pored starca, zamolio da to ne čini, nego da dvoboj prepusti njemu, a da se on Allahu obrati dovom za pomoć i pobjedu nad neprijateljem.

* * *

I jedan i drugi, odmah nasrnuše jedan na drugog kao dva žestoka lava, dok su se pogledi boraca sa obje strane u njih upirali, a srca u grudima lupala kao da će iskočiti.

Dugo su se tako borili i jedan drugog napadali, dok se nisu oba iscrpili i malaksali. Zatim su istovremeno zamahnuli i jedan drugog sabljom udario je po glavi, pa je "turčinova" sablja

rasijekla kacigu muslimanskog viteza i u njoj se zaglavila, a muslimanova sablja glavu turskog viteza je pogodila posred čela i kao jabuku je na dva dijela raspolovila, pa se muslimanski vitez kao pobjednik među svoje vratio sa dvije sablje, kako nikada niko do tada: sa jednom krvavom sabljom u ruci i drugom, sjajnom i blistavom na suncu, zaustavljenom u kacigi.

Vidjevši to muslimanski borci su počeli uzvikivati:

- *La ilahe illellah! Allahu ekber! El-hamdu lillah!*

Kada je zapovjednik, Jezid b. el-Muhelleb vidio kako se dvije sablje, kaciga i oklop od sjaja prelijevaju i blistaju na suncu, od radosti je povikao:

- Sjajan li je ovaj vitez! Hrabar li je ovaj čovjek!

Pa mu rekoše:

-To je čovjek koga je svojom dovom blagoslovio naš šejh, Muhammed b. Vasi' el-Ezdi.

* * *

Nakon pogibije turskog viteza, odnos snaga na bojnom polju potpuno se promijenuo, tako da su se strah i panika među neprijateljskim redovima širili brže od vatre nošene vjetrom po suncem spržеnoj travi, a u muslimanskim redovima širio se žar ponosa i žeđ za pobjedom.

Potom su se muslimanski borci, poput nadošle bujice, na Allahova neprijatelja sručili i sa svih strana ga opkolili, načinivši oko njega čvrst obruč, poput okova oko zarobljenikova vrata stegnuli i ostavili ga bez vode i dotoka pomoći, tako da njihov vladar nije imao drugog izbora nego da Jezidu ponudi ono što je tražio: vlast nad svim teritorijama svoje zemlje, zajedno sa ljudstvom i cjelokupnim bogatstvom, uz garanciju da će poštedjeti njega, njegov imetak i porodicu.

Jezid je, potom, prihvatio njegovu ponudu za predaju, s tim što mu je nametnuo još i sljedeće uvjete:

- da će mu redovno, u ratama, plaćati godišnji porez u iznosu od 700.000 dirhema,

- da će mu u gotovu, na licu mjesta, isplatiti 400.000 dirhema,

- da će mu isporučiti četiri stotine konja natovarenih šafranom,

- da će mu poslati četiri stotine ljudi, svakog sa peharom u ruci od čistog srebra i sa zavežljajem na glavi, od kojih će u svakom biti po jedan: svileni ogrtač sa kapuljačom, tajlesan od zelenog brokata i bunt svile bijele boje kao poklon za žene muslimanskih boraca.

* * *

Kada se bitka završila, Jezid b. Muhelleb pozvao je svoga rizničara i naredio mu:

- Napravi nam popis ratnog plijena, pa da svakome damo ono što mu pripada!

Rizničar i njegovi ljudi danima su pokušavali napraviti spisak ratnog plijena, ali nisu uspjeli. Zato je dogovoreno da se među vojnicima ratni plijen podijeli odoka.

* * *

Muslimani su u ovome plijenu, između ostalog, pronašli i jednu krunu, izrađenu od čistog zlata, skupocjenih bisera i dragog kamenja sa vješto ugraviranim reljefom i minijaturama, pa su mnogi na nju bacili oko i poželjeli je se kako dočepati.

Znajući za to, Jezid ju je uzeo u ruku, visoko podigao da ju svi vide i upitao:

- Šta mislite, ima li ko da mu do ove krune nije ni najmanje stalo?

- Zapovjedniče, Allah ti dao svako dobro - povikali su - zar može biti da nekome do nje nije stalo?

- Može - odgovorio je i dodao:

- Uvjeriću vas da u Muhammedovu ummetu ima još takvih kojima nije stalo ne samo do ove krune nego ni do svih blaga ovog svijeta!

Potom se okrenuo prema svom pratiocu i rekao:

- Nađi mi i dovedi Muhammeda b. Vasi'a el-Ezdija!

Nato je ovaj otišao, sve pretražio i našao ga podaleko od ostalih, povučena u jedan zaklon kako klanja nafila-namaz i skrušeno, kroz suze i plač, moli Allaha da mu grijehe oprosti.

Zatim mu je prišao i rekao:

- Zapovjednik mi je naredio da te pronađem i poručio da odmah dođeš kod njega.

Odatle je zajedno sa zapovjednikovim pratiocem krenuo, pa je, kada su stigli, nazvao selam i sjeo pred zapovjednika.

Nato mu je zapovjednik još ljepše odgovorio na selam, a potom svojom rukom digao krunu uvis i rekao:

- Ebu Abdullah, muslimanski vojnici su od neprijatelja zarobili ovu skupocjenu krunu, pa sam, na zadovoljstvo svih boraca, odlučio da je, kao dio ratnog plijena, dam tebi.

- Zapovjedniče, zar baš meni?! - upitao je.

- Jeste, baš tebi - odgovorio je.

- Ali zapovjedniče, Allah vas nagradio, ona mi nije potrebna - rekao je.

- Zakleo sam te Allahom, pa ćeš je uzeti! - ponovio je zapovjednik, pa je, kada je čuo da ga je zakleo, uzeo krunu i otišao.

Na to su neki koji nisu dovoljno poznavali šejha rekli:

- Eto vam vašeg šejha! Ni on se nije mogao suzdržati, nego ju je uzeo i otišao!

Potom je Jezid jednom od svojih sluga naredio da ga krišom prati i vidi šta će sa krunom uraditi, te da ga o tome, ako šta primijeti, obavijesti. Tako je ovaj i postupio.

* * *

Muhammed b. Vasi' je idući putem i u ruci noseći krunu, naišao pored jednog zapuštanog i neurednog bijednika koji je proseći molio:

- Pomozite, Allah vam pomogao! - pa je na sve strane oko sebe; nadesno, nalijevo i naprijed, razgledao vidi li ga ko, pa je, kada se uvjerio da ga niko ne vidi, prosjaku dao svoju krunu, a onda, sav radostan i rasterećen, kao da je tovar sa sebe zbacio, krenuo dalje.

Sluga je uzeo prosjaka za ruku, doveo ga pred zapovjednika i ispričao mu sve šta je vidio.

Zapovjednik je potom od prosjaka uzeo krunu, za nju mu ponudio veliki iznos na koji je pristao, a onda se okrenuo prema vojnicima i rekao:

- Zar vam nisam rekao da u Muhammedovu ﷺ ummetu ima još ljudi kojima ova kruna i slične stvari ne znače ništa?!

* * *

Muhammed b. Vasi' nastavio se boriti protiv višebožaca pod Jezid b. el-Muhellebovom zastavom, sve dok se nije približilo vrijeme hadždža, kada je zamolio Jezida da mu dozvoli da ode obaviti obrede hadždža, pa mu je Jezid rekao:

- Ebu Abdullah, imaš moju dozvolu, pa kreni kada god hoćeš! Naredio sam da ti pripreme i nešto novaca, pa neka ti se nađe pri ruci! Može ti šta na putu za hadždž zatrebati?!

- Zapovjedniče, a hoćeš li to isto učiniti svakom svom vojniku? - upitao je - pa je zapovjednik rekao da neće.

- Onda ni meni, mimo ostale vojnike, ne trebaju - odgovorio je, a potom se poselamio i krenuo.

* * *

Muhammed b. Vasi‘ el-Ezdijev odlazak teško je pao, kako njegovom zapovjedniku Jezidu b. el-Muhellebu tako i ostalim muslimanskim borcima koji su se na njega bili navikli.

Bilo im je žao što je njihova pobjedonosna vojska ostala bez njegovih blagosiljanja, pa su jedva čekali da se poslije obavljenog hadždža među njih ponovo vrati.

Nema sumnje da su i drugi vojni zapovjednici širom zemlje priželjkivali vidjeti asketu iz Basre, Muhammeda b. Vasi‘a u redovima svoje vojske, jer su se sa njim osjećali sigurnije i nadali se da će im se Uzvišeni Allah odazvati na njegove hajr-dove i dati im pobjedu i svako dobro.

* * *

Šta nakon svega reći?! Čovjek se može samo diviti takvim ljudima, malim u vlastitim očima, a velikim kod Allaha i ljudi.

Sretno li je bilo ono vrijeme u kome su živjeli takvi ljudi!

Do ponovnog susreta sa ovim čuvenim asketom iz Basre, Muhammedom b. Vasi‘em el-Ezdijem!!!

MUHAMMED B. VASI' EL-EZDI

(Pobožnjak iz Basre i ponos učenjaka fikha)

محمد بن واسع الأزدى (عابد البصرة و زين الفقهاء)

"Meni je draži prst od Muhammeda b. Vasi 'a el-Ezdija, nego hiljadu isukanih sablji nošenih rukama hiljadu naočitih momaka!"

(Kutejbe b. Muslim)

"B"

U osamdeset i četvrtoj smo godini po Hidžri, u vrijeme kada slavni muslimanski vojskovođa, Kutejbe b. Muslim el-Bahili, na čelu svoje pobjedonosne vojske; iz grada Merva kreće prema oblasti Buhara, nakon što je odlučio osvojiti i preostali dio Transoksanije, nametnuti joj plaćanje redovnog godišnjeg poreza i izbiti na granice Kine.

Međutim, tek što je Kutejbe b. Muslim sa svojom vojskom prešao rijeku Sihon, u Buhari se saznalo za njegov pokret, pa su na sve strane digli uzbunu i počeli tražiti pomoć od susjednih carstava: sogdijskog, turskog, kineskog i drugih, tako da se protiv muslimana okupila višestruko brojnija i opremljenija vojska sastavljena od naroda svih rasa, jezika i vjera.

Osim toga, požurili su i na vrijeme blokirali sve putne komunikacije, zauzeli strateške položaje, dodatno pojačali odbranu gradova i utvrdili pogranične postaje do te mjere da Kutejbe b. Muslim nije mogao kroz neprijateljske položaje proturiti ni svoje male izviđačke grupe u pozadinu neprijatelja, niti dobiti izvještaje od svojih ljudi, još od ranije ubačene u redove neprijatelja.

* * *

Zbog toga, Kutejbi b. Muslimu nije preostalo ništa drugo, nego da se sa svojom vojskom ulogori u blizini grada Bikenda u Transoksaniji, gdje su ga isturene i lahkopokretne neprijateljske

čete, svakodnevno, po cio dan, provocirale, a kada bi pao mrak, zabitim putevima se povlačile u svoja, dobro branjena, planinska utvrđenja.

Tako je potrajalo puna dva mjeseca. Za sve to vrijeme, Kutejbe b. Muslim bio je u dilemi, da li da po svaku cijenu krene naprijed, ili da, povlačeći se nazad, pokuša izvući iz mnogobrojnih zasjeda i bezbjedno vrati svoju vojsku.

Ubrzo su se vijesti o nezavidnom položaju Kutejbine vojske proširile širom islamskog carstva tako da nije bilo muslimanskog uha, a da se nije zabrinulo za sudbinu ove do tada nepobjedive vojske i njenog slavnog zapovjednika.

Sa samog vrha države, namjesnicima su širom carstva bila izdata hitna uputstva da se među svim muslimanima otvoreno obznani, da poslije svakog namaza upućuju nusret-dove za opkoljenu muslimansku vojsku u Transoksaniji, tako da su od svijeta krcate džamije horile od dova i kvasile od suza, dok su se, istovremeno, sa munara oglašavali pozivi dobrovoljcima da priskoče u pomoć opkoljenoj muslimanskoj vojsci.

U pomoć opkoljenoj vojsci odazvali su se mnogi dobrovoljci. Među prvima je bio čuveni tabi'in Muhammed b. Vasi' el-Ezdi.

* * *

Kutejba je u redove neprijatelja već od ranije bio ubacio svoje ljude. Jedan od njih po imenu Tejder bio je izuzetno sposoban, mudar i lukav. Međutim, neprijatelj ga je pridobio za sebe, pa je uz bogatu nagradu počeo raditi za njega. Tako je dobio zadatak da nagovori muslimanskog zapovjednika da nema nikakva izgleda da dobije bitku i da bi mu bilo najbolje da se sa svojom vojskom povuče nazad.

* * *

Jednoga dana, dok je Kutejbe b. Muslim sa svojim komandantima i istaknutim borcima vijećao šta bi bilo najbolje činiti, prišao mu je Tejder i šapnuo na uho:

- Zapovjedniče, imam povjerljive vijesti pa bih sa tobom htio nasamo razgovarati.

Na to je Kutejbe dao znak da ga ostave nasamo sa Tejderom, zadržavši sa sobom jedino Dirara b. el-Husajna.

Tada se Tejder okrenuo prema Kutejbi i rekao:

- Zapovjedniče, imam ti nešto u povjerenju reći!

- Reci o čemu se radi! - nestrpljiv i zabrinut, upitao je Kutejbe.

- U Damasku je vladar pravovjernih smijenio sa položaja Hadždžadža b. Jusufa es-Sekafija i sve vojne zapovjednike koje je on postavio, a na njihovo mjesto imenovao druge ljude i poslao ih da preuzmu svoje dužnosti. Svakog momenta se očekuje da bi mogao stići neko ko će i tebe uklonuti sa položaja zapovjednika. Zato mi se čini da bi bilo najbolje da se prije toga sa vojskom povučeš i da u Mervu, daleko od fronta, razmisliš šta ti je najbolje činiti.

* * *

Tejder nije bio sve ni završio šta je imao reći, kada je Kutejbe b. Muslim pozvao svog stražara Sijaha i čim je ušao naredio mu:

- Odsijeci glavu ovome izdajniku! - pa je to ovaj učinio i vratio se na svoje mjesto.

Potom se Kutejbe b. Muslim okrenuo prema Diraru b. el-Husajnu i rekao:

- Niko osim mene i tebe nije čuo ovo što je rekao! Kunem ti se Uzvišenim Allahom, ako iko treći, dok se ovaj rat ne završi, za ovo što si čuo sazna, da ćeš i ti ovako završiti! Zato, ako ti je stalo do žive glave na ramenu, dobro pazi šta ćeš govoriti! Jer, kada bi se među vojskom saznalo za ovu vijest, došlo bi do rasula i sigurnog poraza.

Potom je dozvolio da kod njega uđu komandanti i vojnici s kojima se maloprije savjetovao, pa su se, kada su na zemlji, svega u krvi, ugledali Tejdera, uplašili i ostali bez riječi.

- Šta vam je? Zašto ste se uplašili zbog ubistva izdajnika?! - upitao je Kutejbe.

- Mislili smo da je bio vjeran i odan muslimanima - odgovorili su, pa im je Kutejbe odgovorio:

- Ne, bio je izdajnik, pa ga je Allah zbog toga kaznio.

Zatim je Kutejbe podigao glas i rekao:

- A sada, svak na svoje mjesto i juriš na neprijatelja, još hrabrije i odvažnije nego dosada!

* * *

Na Kutejbinu komandu vojska je krenula na juriš, zauzela isturena utvrđenja neprijatelja i našla se licem u lice sa glavninom njegovih snaga.

Kada su se dvije vojske, jedna prema drugoj, postrojile i muslimani vidjeli koliko je neprijateljska vojska brojnija i opremljenija, od straha su im se noge oduzele i krv u žilama sledila.

Primijetivši to, Kutejbe b. Muslim je, u želji da ohrabri muslimanske borce, obišao položaje svoje vojske, okrenuo se prema borcima i upitao:

- Gdje je Muhammed b. Vasi' el-Ezdi?

- Zapovjedniče, eno ga tamo na desnom krilu! - odgovorili su.

- Šta radi? - upitao je.

- Eno ga, naslonio se na koplje, upro pogled i prstom pokazuje prema nebu - odgovorili su i upitali:

- Hoćeš li da ga pozovemo?

- Ne, nemojte ga pometati! - odgovorio je i dodao:

- Tako mi Allaha, onaj njegov prst draži mi je od hiljadu isukanih sablji, u rukama hiljadu naočitih momaka! Zato ga pustite neka za nas uputi hajr-dovu, jer smo se toliko puta uvjerili da se Allah na njegovu dovu, uvijek, odazove!

* * *

Potom su muslimanski borci, kao razulareni lavovi, udarili na neprijatelja, pa su se dvije vojske, poput morskih talasa na olujnom danu, sudarile.

Uz to, Allah je u srce muslimanskih boraca smirenost ulio i borbenim duhom pomogao, da su cijeli dan svojim sabljama neprijatelja kosili, a kada je pao mrak, noge višebožcima uzdrmao i u srce im strah ulio, tako da su se u bijeg dali i nezaštićena leđa ostavili, pa su ih muslimanski borci počeli sustizati, ubijati i zarobljavati, nakon čega su Kutejbi ponudili predaju i otkup, pristajući na sve uvjete koje im je postavio.

* * *

Među mnogobrojnim neprijateljskim zarobljenicima bio je i jedan zloglasni pokvarenjak koji je svoj narod prije toga, na sve strane, protiv muslimana huškao, a sada Kutejbi b. Muslimu ponudio:

- Zapovjedniče, ja ću se sâm za sebe iz zarobljeništva otkupiti, pa mu je rečeno:

- Koliko za sebe nudiš?

- Pet hiljada kompleta od čiste kineske svile u vrijednosti od hiljadu hiljada dirhema - odgovorio je.

Na to se Kutejbe okrenuo prema svojim najuglednijim ljudima i upitao:

- Šta vi o tome mislite?

- Time bi još više uvećali ratni plijen za muslimansku vojsku, a osim toga, sada kada smo zabilježili ovako sjajnu pobjedu, nemamo se više šta pribojavati ovog čovjeka - odgovorili su.

Na to se Kutejbe okrenuo prema Muhammedu b. Vasi'u el-Ezdiju i upitao:

- Ebu Abdullah, šta ti o ovome misliš?

- Zapovjedniče - odgovorio je - ne zaboravi da muslimani iz svojih kuća nisu krenuli radi skupljanja ratnog plijena, niti radi gomilanja imetka, već iz Allahova zadovoljstva, borbe na Njegovu putu, radi širenja Njegove vjere na Zemlji i poraza neprijatelja!

Na to je Kutejbe rekao:

- Tako je, Allah te nagradio! Tako mi Allaha, neću mu više nakon današnjeg dana dati priliku da prepadne muslimansku ženu, ni kada bi za svoj otkup ponudio sva blaga ovoga svijeta.

Zatim je naredio pa su ga pogubili.

* * *

Muhammed b. Vasi' el-Ezdi nije bio u prisnim odnosima samo sa emevijskim zapovjednicima Jezidom b. el-Muhellebom i Kutejbom b. Muslimom, nego i sa mnogim drugim namjesnicima i vojskovođama, posebno sa namjesnikom Basre Bilalom b. Ebu Burdom.

O njegovim odnosima sa ovim namjesnikom poznate su mnoge priče i brojni primjeri odanosti o kojoj se pričalo na sve strane.

Tako se pripovijeda da je jednom prilikom u gruboj vunenoj, sprijeda prorezanoj košulji, ušao kod Bilala, pa ga je ovaj upitao:

- Ebu Abdullah, zašto oblačiš tako grubu odjeću? - a starac se napravio da ne čuje i ništa mu nije odgovorio.

Potom se Bilal u njega dobro zagledao i ponovo ga upitao:

- Ebu Abdullah, zašto mi ne odgovoriš?

- Nije mi drago da ti kažem da to činim iz skromnosti, pa da ispadne da se sa skromnošću ponosim, a još manje da ti priznam da nemam šta drugo obući, pa da ispadne da se pred svojim Gospodarom žalim - odgovorio je.

Na to je Bilal upitao:

- Ebu Abdullah, treba li ti šta pa da ti učinimo?- pa mu je odgovorio:

- Što se mene lično tiče, ne treba mi ništa ni od tebe niti od bilo koga drugog, ali sam ti došao sa potrebom za jednog brata-muslimana, pa će ti, ako mu pomogneš, biti zahvalan, a ako ne pomogneš, razumjeće te i neće ti zamjeriti.

- Ako Bog da, pomoći ćemo mu - odgovorio je.

Zatim se namjesnik okrenuo prema njemu i upitao:

- Ebu Abdullah, šta kažeš o sudbini i Allahovu određenju? - pa se okrenuo i rekao mu:

- Namjesniče, Allah Svoje robove na Sudnjem danu neće pitati za sudbinu, nego za njihova djela.

Nato se namjesnik postidio i ušutio se. Uskoro je došlo vrijeme ručka, pa ga je namjesnik ponudio da sa njima zajedno ruča, što je ovaj, nećkajući se i tražeći razne izgovore, odbio, pa se namjesnik naljutio i rekao mu:

- Ebu Abdullah, ne znam zašto si se zarekao pa od nas nećeš ni zalogaja uzeti?

- Ne govori tako namjesniče! - rekao je - jer, tako mi Allaha, vi koji valjate draži ste mi od najbliže rodbine i moje rođene čeljadi!

* * *

Muhammedu b. Vasi'u el-Ezdiju više puta bilo je nuđeno da preuzme položaj kadije, ali je to svaki put glatko odbio, što ga je ponekad koštalo i ličnog uznemiravanja.

Tako ga je jednom prilikom pozvao Muhammed b. el-Munzir, zapovjednik policije u Basri i rekao mu:

- Namjesnik Iraka zamolio me je da te pozovem i ponudim ti položaj kadije, pa mu je na to rekao:

- Allah vam se smilovao, poštedite me te obaveze!

Ponovio mu je to dva - tri puta, a kada je vidio da neće dobrovoljno poslušati, zaprijetio mu je:

- Tako mi Allaha, ili ćeš to prihvatiti, ili ću narediti da te izbičuju sa tri stotine udaraca bičem!

- Ako se usudiš na tako nešto, onda si prebrze ruke. Ja to, čak ni tada, ne bih prihvatio, jer, lakše je podnijeti kaznu na ovome, nego na onome svijetu - odgovorio je, pa se ovaj postidio i odustao, lijepo sa njim postupivši.

* * *

Muhammed b. Vasi'ov kružok, na kome je držao predavanja u džamiji u Basri, uvijek je bio pun ljubitelja znanja, žednih savjeta i mudrosti. Historija je zabilježila brojne primjere mudrosti sa ovih predavanja.

Tako je jednom čovjeku koji ga je zamolio da ga posavjetuje, rekao:

- Savjetujem ti da budeš car i na ovome i na onome svijetu, pa se čovjek začudio i upitao:

- Ebu Abdullah, a kako ću to postići? - pa mu je odgovorio:

- Živi skromno na ovome svijetu, pa ćeš biti kao car jer ti neće trebati ono što drugi imaju, a na budućem svijetu ćeš biti car jer ćeš kod Allaha za to biti obilno nagrađen!

Jednom drugom čovjeku koji mu je rekao:

- Ebu Abdullah, volim te u ime Allaha! - je odgovorio:

- Allah te zbog ljubavi prema meni zavolio, a zatim se okrenuo i otišao ponavljajući:

- Allahu, utječem Ti se da me u Tvoje ime drugi vole, a da Ti sa mnom budeš nezadovoljan!

Također, kada bi čuo da ga neko pretjerano hvali, zbog svoje pobožnosti i bogobojaznosti, imao je običaj reći:

- Kada bi grijesi imali miris, meni se od smrada niko ne bi mogao približiti.

* * *

Muhammed b. Vasi' svoje je učenike stalno podsticao na pobožnost i život u skladu sa Allahovom ﷻ Knjigom. Često im je ponavljao:

- Kur'an je vjernikova bašča. Gdje god sjedne oko njega je ljepota i zelenilo.

Savjetujući ih da što manje jedu, govorio je:

- Ko malo jede, bolje razumije i ništa mu nije teško, a ko mnogo jede, vremenom postane trom i lijen, pa mu je sve teško.

* * *

Muhammed b. Vasi' je bio izuzetno bogobojazan i pobožan čovjek, tako da su o njegovoj bogobojaznosti i pobožnosti zabilježene mnogobrojne izreke.

Tako je, dok je na pijaci prodavao magarca, upitan od jednog čovjeka:

- Šejh, šta misliš da li bi valjao za mene? - odgovorio:

- Da valja za mene, ne bih ga ni prodavao.

* * *

Cio svoj život Muhammed b. Vasi' proveo je u bojazni od grijeha i strahu kako će izaći pred svoga Gospodara.

Kada bi ga upitali:

- Ebu Abdullah, kako si jutros osvanuo? - imao je običaj reći:

- Blizu smrti, daleko od onoga čemu se nadam i sa mnogo loših djela.

Kada bi, po izrazu lica, vidio da se neko nečemu čudi, upitao bi:

- Šta mislite o čovjeku koji je svaki dan za jedan konak bliže smrti?!

* * *

Kada je Muhammed b. Vasi' pao na samrtničku postelju, kuća mu je svaki dan bila prepuna prijatelja koji su ga dolazili obići, tako da su stalno jedni dolazili, drugi odlazili, jedni sjedili, a drugi stajali, pa je jednoga od svojih uhvatio za kraj košulje i upitao:

- Šta misliš hoće li mi ovi moći šta pomoći kada za kose i noge budemo ščepani? Ili, hoće li mi šta moći pomoći, ako u vatru džehennemsku budem bačen?!

Zatim je svoga Gospodara počeo moliti:

- Allahu, oprosti mi za svako mjesto gdje sam stao, a nisam trebao stati!

- Allahu, oprosti mi za svako mjesto gdje sam sjeo, a nisam trebao sjesti!

- Allahu, oprosti mi za svako mjesto gdje sam kročio, a nisam trebao kročiti!

- Allahu, oprosti mi za svako mjesto koje sam napustio, a nisam trebao napustiti!

- Allahu, oprosti mi za svako nevaljalo djelo koje sam učinio, a nisam trebao učiniti!

- Allahu, oprosti mi za svaku nevaljalu riječ koju sam izgovorio, a nisam trebao izgovoriti!

- Allahu, ja se za sve navedeno kajem, pa mi pokajanje primi!

- Allahu, ja Te molim da mi sve ove grijehe oprostiš, pa ih oprosti!

- Allahu, daj da pred Tebe izađem prije nego što zbog grijeha kaznu zaslužim!

Izgovorio je ove riječi, a onda ispustio dušu.

OMER B. ABDULAZIZ

(Sjajni primjeri iz njegova života)

عمر بن عبد العزيز (لمحات رائعة من حياته)

"Omera b. Abdulaziza učenjaci ubrajaju, kako u red učenjaka praktičara, tako i u red pravednih vladara."

(Ez-Zehebi)

"A"

Govoriti o pobožnom i krajnje skromnom, petom od pravednih vladara u Islamu, Omeru b. Abdulazizu, ugodnije je nego mirisati mošus i prijatnije nego se šetati kroz predjele perivoja.

Jer, takva čestitost i besprijekorno čisti životni put rijetko se mogu sresti. On podsjeća na bujnu oazu u kojoj, gdje god da odsjedneš, na bujno zelenilo, mirisno cvijeće i zrele plodove naiđeš.

Ako već nismo u stanju prošetati se cijelim njegovim životnim putem, koji se penje i ukrašava sami vrh historije islamskog svijeta, onda se možemo svratiti u bašču i ubrati makar jedan mirisni cvijet i osjetiti sjaj i ljepotu njenih predjela, jer to što se nešto u potpunosti ne može dokučiti ne znači da ga u potpunosti treba ostaviti.

Zato ćemo se ovdje upoznati samo sa tri kratke crte iz Omer b. Abdulazizova života, ostavljajući priliku za ostale, ako Bog da, za neku drugu priliku.

* * *

O prvoj od ovih crta njegova života govori Seleme b. Dinar, veliki učenjak, kadija i šejh iz Medine koji kaže:

- Nakon dugog vremena, u poodmaklim godinama života, otišao sam posjetiti vladara pravovjernih, Omera b. Abdulaziza, u mjestu Hunasira u oblasti Halepa, pa sam ga zatekao u pročelju kuće.

Bio se toliko promijenio otkako sam ga zadnji put vidio, dok je još bio namjesnik u Medini, da ga nisam prepoznao, pa mi je, prepoznavši on mene, izrazio srdačnu dobrodošlicu i rekao:

- Bujrum, Ebu Hazime!

Pošto sam mu prišao bliže, upitao sam ga:

- Jesi li ti vladar pravovjernih, Omer b. Abdulaziz?- pa mi je odgovorio:

- Jesam, Ebu Hazime.

- Šta je to s tobom bilo? - upitao sam. - Šta si to uradio sa blistavim licem i sa, kao rosom, nježnom kožom? Zar ti život nije udoban bio?

- Jeste - odgovorio je, pa sam ga ponovo upitao:

- Zašto si se tako, pored tolikog zlata i srebra, nakon što si postao vladar pravovjernih, promijenuo?

- A šta se to kod mene toliko promijenilo? - upitao je, pa sam mu rekao:

- Tijelo ti je mnogo izmršavilo, koža se naborala, lice izblijedilo, a oči upale i sjaj izgubile.

Nato je zaplakao i rekao:

- Šta bi tek rekao, kada bi me vidio kakav ću izgledati u mezaru poslije tri stvari: kada mi se zjenice niz obraze proliju, kada mi crijeva u stomaku popucaju i kada mi crvi tijelo počnu rastakati?

- Ebu Hazime, kada bi me tada vidio, još bi me teže nego danas mogao prepoznati!

Zatim je podigao pogled i upitao me:

- Ebu Hazime, zar se ne sjećaš hadisa koji si mi nekada davno ti lično u Medini ispričao?

- Pričao sam ti mnogo hadisa i ne znam na koji misliš? - odgovorio sam, pa mi ga je počeo citirati:

- Pripovijeda se od Ebu Hurejre ... , te sam rekao:

- Da, sjećam ga se, vladaru pravovjernih.

Nato me je zamolio:

- Ispričaj mi ga još jednom, hoću da ga od tebe čujem! - pa sam rekao:

- Čuo sam Ebu Hurejru kada je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika ﷺ da je rekao: 'Svakoga od vas čeka teška prepreka koju će uspješno savladati samo oni koji su se, kroz ibadet i borbu, iscrpili.'" - pa je Omer tako žestoko zaplakao da sam se pobojao da mu od straha džigarica ne pukne.

Potom je obrisao suze, okrenuo se prema meni i upitao me:

- Ebu Hazime, prekoravaš li me i dalje što sam zbog te prepreke ovako izmršavio u nadi da ću se spasiti, iako još uvijek nisam siguran da ću to uspjeti?

* * *

Drugu crtu iz Omerova života opisuje nam et-Taberi koji ju je čuo od et-Tufejla b. Mirdasa koji je rekao:

- Kada je došao na položaj halife Omer b. Abdulaziz svome namjesniku u Sogdu, Sulejmanu b. Ebu es-Seriji poslao je pismo u kome je stajalo:

- Širom te zemlje podigni hanove i karavan-saraje za prihvaćanje muslimanskih putnika. Kada neko od njih na proputovanju naiđe, ugostite ga dan i noć, lijepo ga primite i jahalicu njegovu nahranite.

Ako vidite da je od putovanja iscrpljen, onda mu pružite gostoprimstvo dva ili tri dana i lijepo ga okrijepite!

A ako, pak, vidite da je neko bez putne opskrbe ili bez jahaće životinje ostao, snabdijte ga sa putnom opskrbom i jahaćom životinjom da se može u svoje mjesto vratiti!

Namjesnik se, poslušavši vladara pravovjernih, dao na podizanje hanova i karavan-saraja, pa se svijet obradovao i o tome počeo pričati širom carstva ističući halifinu pravednost i bogobojaznost.

Svijet se bio toliko oslobodio da su neke poglavice iz Semerkanda došle namjesniku Sulejmanu b. Ebu es-Seriji i rekle:

- Tvoj prethodnik Kutejbe b. Muslim el-Bahili napao je i okupirao našu zemlju bez prethodnog upozorenja i ikakve najave. Prema tome, vi ste muslimani postupili drugačije nego što vam vaša vjera nalaže, jer koliko znamo dužni ste svoje neprijatelje prvo pozvati da dobrovoljno prime Islam, a ako to odbiju, onda im ponuditi da vam plaćaju godišnji porez, a ako i to odbiju, tek onda im objaviti rat.

Sada, kada smo vidjeli da je vaš vladar pravedan i pobožan čovjek, od tvoje vojske tražimo da nas zaštiti od nepravde koju nam je nanio jedan od vaših vojskovođa.

Zato nam, zapovjedniče, dozvoli i pomozi da jedna naša delegacija ode kod vašeg vladara i iznese mu nepravdu koja nam je učinjena, pa neka nam, ako budemo u pravu, ispravi učinjenu nepravdu, a ako ne budemo, vratićemo se odakle smo i došli.

Sulejman je tako dozvolio jednoj njihovoj delegaciji da ode u Damask kod halife, pa su, kada su tamo došli, svoj prigovor iznijeli vladaru pravovjernih, halifi Omeru b. Abdulazizu, nakon čega je halifa svome namjesniku Sulejmanu b. .Ebu es-Seriji napisao pismo u kome je, između ostalog, stajalo:

- Kada dobiješ ovo moje pismo, pošalji jednog svoga kadiju neka razmotri pritužbe stanovnika Semerkanda, pa se, ukoliko ustanovi da su njihove optužbe osnovane, sa vojskom povuci iz njihova grada. Uz to, naredi svim muslimanima da se povuku sa vama i uredi da sve bude onako kao što je bilo, prije nego što je Kutejbe b. Muslim el-Bahili osvojio njihov grad.

Kada se delegacija iz Damaska vratila, sa sobom je donijela pismo za Sulejmana b. Ebu es-Serija, pa im je za kadiju odredio Džumej'a b. Hadira en-Nadžija, sa zadatkom da ispita sve okolnosti i osnovanost njihova prigovora.

Potom je ovaj proveo detaljnu istragu tokom koje je saslušao svjedočenje i nekih muslimanskih boraca i njihovih zapovjednika, te je, uvidjevši osnovanost njihova prigovora, cijelu stvar presudio u njihovu korist.

Zatim je namjesnik naredio muslimanskoj vojsci da napusti njihovu zemlju i povuče se u svoje logore, te da im ponovo ponudi: ili da prihvate da njegova vojska mirno i bez borbe uđe u njihovu zemlju, ili da im objavi rat, pa kome šta bude.

Međutim, čuvši za ovakvu presudu muslimanskog kadije, poglavice ovih ljudi su se počele prepirati i jedni drugima govoriti:

- Teško vama ne činite to, nakon što ste ove ljude upoznali, sa njima zajedno toliko proveli i u njihovu se pravednost i istinoljubljivost na djelu uvjerili, nego pustite neka ovdje ostanu i sa vama u dobrosusjedskim odnosima u miru žive i rade svoj posao, pa je tako i odlučeno.

* * *

Treću crtu iz Omer b. Abdulazizova života pripovijeda nam Ibn Abdulhakem u svojoj knjizi pod naslovom *Životni put Omera b. Abdulaziza*, gdje na jednom mjestu veli:

- Kada je Omer b. Abdulaziz bio na samrtničkoj postelji, posjetio ga je Mesleme b. Abdulmelik i tom mu prilikom rekao:

- Vladaru pravovjernih, ti si dok si bio zdrav, možda i previše bio strog, pa svojoj djeci nisi pružio priliku da se, od ovog silnog imetka, osiguraju za budućnost. Možda si tako prema svojoj djeci

učinio nepravdu? Kako bi bilo da meni ili nekome iz svoje familije u koga imaš povjerenje, ostaviš oporuku da se o njima pobrine?

Na to je Omer rekao:

- Pomozite mi da se malo pridignem, pa su ga podigli da sjede, a onda je rekao:

- Mesleme, ja sam tebe pažljivo saslušao, a sada ti saslušaj mene! Prvo, tačno je da sam svojoj djeci uskratio zajednički imetak svih muslimana, ali ih, tako mi Allaha, ni u čemu nisam ni oštetio ni nagradio, mimo ostalu muslimansku djecu. Drugo, to što veliš da tebi ili nekome drugom iz svoje familije ostavim oporuku da se za njih pobrine, ni za to ne vidim nikakve potrebe, jer brigu sam o njima prepustio Allahu koji je ovu Knjigu objavio i mimo Koga nema boljeg zaštitnika ni skrbnika.

Treće, Mesleme, zapamti da pred mojom djecom stoje dva izbora: ili da budu čestiti i bogobojazni, pa će ih Allah iz Svoje neiscrpne riznice dobra pomoći i iz svake im nevolje izlaz dati, ili da budu nevaljali i prema Allahu nezahvalni.

Zato, ni po koju cijenu nisam želio da ih imetkom zavaravam i tako budem prvi koji će ih na neposlušnost i nezahvalnost prema Allahu navesti.

Zatim je rekao:

- Pozovite mi djecu neka uđu! - pa su ih pozvali i svih četrnaestero je poslušno došlo. Kada ih je tako pored sebe poredane ugledao, nije mogao da ne zaplače.

Potom je rekao:

- Evo te djece, ništa im od imetka ne ostavljam.

Zatim se prema njima okrenuo i kroz plač dodao:

- Djeco moja, ipak vam ostavljam jedno bogatstvo, jer ni pored koga, ni muslimana ni nemuslimana, nećete naići da će vam reći da je vaš otac prema njima nešto dužan ostao, već obrnuto, da ih je vaš otac nekim dobrom zadužio. Djeco moja, pred vama su dva izbora: ili da tražite bogatstvo, pa da tako svoga oca u Džehennem otjerate, ili da se pomirite sa siromaštvom, pa da tako svome ocu pomognete da uđe u Džennet.

Ne mogu povjerovati da bi neko od vas odabrao bogatstvo nad siromaštvom i svoga oca gurnuo u vatru. Zatim se pažljivo okrenuo prema njima i rekao:

- Čuli ste moju oporuku i sada se možete, Allah vas sačuvao i iz Svoje hazne nagradio, razići.

Na to se Mesleme prema njemu okrenuo i rekao:

- Vladaru pravovjernih, ja imam nešto bolje od toga.

- Reci šta je to? - upitao je.

- Vladaru pravovjernih - rekao je - ja imam svojih tri stotine hiljada dinara, pa kako bi bilo da ti ih poklonim i da ih ti svojoj djeci, dok si još živ, podijeliš?

- Ne, Mesleme - rekao je - bolje bi bilo da me, umjesto toga, nešto poslušaš.

- Vladaru pravovjernih, reci šta to? - upitao je, pa mu je rekao:

- Da ih vratiš onome od koga si ih uzeo, jer oni nisu tvoji.

Na to je Mesleme zaplakao i rekao:

- Vladaru pravovjernih, Allah ti se smilovao i živu i mrtvu, vidim da je tako, sada kada si razmekšao naša surova srca, podsjetio nas nakon što smo zaboravili i pomogao nam da nas se kao čestitih poslije nas sjećaju.

* * *

Poslije Omerove smrti, ljudi su pratili kako su živjela njegova djeca, pa su se uvjerili da se niko od njih od siromaštva nije napatio niti mu je šta nedostajalo, jer istinite su riječi Uzvišenog: *I neka se pribojavaju, kao kad bi sami iza sebe ostavili nejaku djecu za koju strahuju i neka se boje Allaha i neka govore istinu!*[28]

[28] En-Nisa', 9.

MUHAMMED B. EL-HANEFIJJE

(Muhammed b. Ali b. Ebu Talib)

محمد بن الحنفية (محمد بن على بن أبي طالب)

"Ne znam nikoga da je više od Alije naučio i na druge prenio od Muhammeda b. el-Hanefijje."

(Ibn el-Džunejd)

Pripovijeda se da su se jednom prilikom zbog nečega zamjerila dvojica braće Muhammed b. el-Hanefijje i Hasan b. Ali, pa je Muhammed Hasanu poslao pismo u kome je napisao:

- Allah te je učinio boljim od mene, jer: tebe je rodila Fatima, kćerka Muhammeda b. Abdullaha ﷺ a mene jedna obična žena iz plemena Beni Hanife, tvoj djed po majci je Allahov Poslanik ﷺ, najodabraniji čovjek koji se ikad rodio, a moj djed po majci je Džafer b. Kajs.

Zato, kada dobiješ ovo moje pismo, dođi da se pomirimo! Unaprijed ti obećavam da ću ti priznati da si u svemu bolji i odabraniji od mene.

I doista, čim je dobio pismo, el-Hasan je otišao Muhammedu u kuću i sa njim se pomirio.

Ko je bio taj mudri i čestiti čovjek Muhammed b. el-Hanefijje?

Hajde da, od početka, zajedno čujemo njegovu životnu priču!

* * *

Ova priča počinje nekako pred kraj života Allahova Poslanika ﷺ.

Naime, jednom prilikom je Alija b. Ebu Talib sjedio sa Allahovim Poslanikom ﷺ i razgovarao, pa ga je, između ostalog, upitao:

- Allahov Poslaniče, ako bi mi se poslije tebe rodilo muško dijete, šta misliš kako bi bilo da mu nadijem tvoje ime i tvoj nadimak?!

- Dobro - odgovorio je Allahov Poslanik ﷺ.

Dani su dolazili i prolazili pa se - nakon što je Allahov Poslanik ﷺ preselio u društvo odabranih, a nakon nekoliko mjeseci poslije njega i njegova kćerka-ljubimica, čestita Fatima, el-Hasanova i el-Husejnova majka - Alija b. Ebu Talib oženio se Havlom, kćerkom b. Kajsa el-Hanefijje, iz plemena Beni Hanife, koja će mu roditi muško dijete i po dopuštenju Allahova Poslanika ﷺ nadjeti mu ime Muhammed i nadimak Ebu Kasim.

Međutim, da bi napravio razliku između njega i Fatiminih sinova el-Hasana i el-Husejna, svijet ga je prozvao Muhammedom b. el-Hanefijjom, pa je pod tim imenom ostao poznat i kroz historiju.

* * *

Muhammed b. el-Hanefijje je rođen negdje pred kraj vladavine halife Ebu Bekra es-Siddika ؓ. Odrastao je i odgojen je pod budnom pažnjom svoga oca Alije b. Ebu Taliba ؓ od koga je naslijedio pobožnost, skromnost, odvažnost, hrabrost i rječitost, tako da će, kada odraste, poput svoga oca na bojnom polju biti pravi heroj, nenadmašan u raspravljanju sa ljudima, a kada padne noć i svojim mrakom obavije zemlju i pospe svijet, pravi pobožnjak i noćni asketa postati.

* * *

Njegov otac, neka je Allah sa njim zadovoljan, sa sobom ga je, još kao dječaka, vodio i prekalio u borbi stavljajući ga na teška iskušenja, što nije bio slučaj sa el-Hasanom i el-Husejnom, tako da mu nije nedostajalo ni hrabrosti ni odlučnosti.

Tako je jednom prilikom upitan:

- Zašto tebe tvoj otac stalno tjera u opasnost i izlaže riziku, za razliku od el-Hasana i el-Husejna? - odgovorio:

- Zato što su moja dva brata za njega kao dva oka u glavi, a ja kao dvije ruke, pa svojim rukama čuva svoje oči.

* * *

Tako je u Bici na Siffinu, velikom sukobu između Alije b. Ebu Taliba i Muavije b. Ebu Sufjana ؓ, Muhammed b. el-Hanefijje

nosio zastavu svoga oca, gdje je u jeku borbe, dok su i na jednoj i drugoj strani padale glave, doživio slučaj o kome sâm kaže:

- Kada smo se na Siffinu sukobili sa Muavijinim pristalicama, tako smo se srčano borili da sam pomislio da niko, ni na našoj ni na njihovoj strani, neće ostati živ, pa mi je to teško, gore nego ikada do tada palo, jer sam iza sebe čuo kako neko na sav glas viče:

- Allah! Allah! O muslimanski skupe! Kome će žene i djeca ostati?! Ko će vjeru i obraz braniti?! Ko će se protiv Bizantijaca i Kurda-Dejlema sutra boriti?

- O muslimanski skupe! Bojte se Allaha i poštedite muslimane!

Poslije toga sam se zarekao da više nikada neću dići sablju na muslimana.

* * *

Kasnije, kada je Alija b. Ebu Talib od zločinačke ruke poginuo i hilafet prešao u ruke Muavije b. Ebu Sufjana, u želji za dobrobiti Islamu i mirom i slogom među muslimanima, Muhammed b. el-Hanefijje mu je dao zakletvu na vjernost i u dobru i u zlu.

Muavija b. Ebu Sufjan bio je siguran u njegovu dobronamjernost i iskrenost u datoj mu zakletvi na vjernost, tako da u njega nije ni najmanje sumnjao. To je bio razlog da je Muhammeda b. el-Hanefijju, više puta, po raznim osnovama pozivao u posjetu u Damask i on se na poziv odazivao.

* * *

Tako je, jednom prilikom, bizantijski car Muaviji poslao pismo u kome je stajalo:

"Vladari su kod nas, oduvijek, razmjenjivali poruke, jedni drugima slali poklone i natjecali se ko će kome više poslati onoga što nema u carstvu ovoga drugog. Dozvoljavaš li da i mi takve odnose između sebe uspostavimo?"

Muavija je pristao na ovu ponudu bizantijskog cara, pa mu je car poslao dvojicu svojih neobičnih ljudi, od kojih je jedan bio izuzetno visok i krupan, kao da je palma prema ostalim ljudima, a drugi snažan i čvrst, poput divlje životinje. Po njima je car poslao i pismo u kome je Muaviji napisao:

- Imaš li ti nekoga u svome carstvu ko je ovoliko visok i jak kao što su ova dvojica?

Savjetujući se sa ‘Amrom b. el-‘Asom koga da mu pošalju, Muavija je rekao:

- Što se tiče onog visokog, našao sam ko je visok koliko i on, i još viši od njega, Kajsa b. Sada b. Ubadu, a što se tiče snažnoga, tu ćeš mi ti morati pomoći.

Na to mu je Amr rekao:

- Ja znam takvu dvojicu, samo što nam nijedan od njih nije dostupan. To su Muhammed b. el-Hanefijje i Abdullah b. ez-Zubejr.

- Ne, Muhammed b. el-Hanefijje nam je dostupan - rekao je Muavija.

- Ali, zar ti misliš da će Muhammed, zbog svoga visokog ugleda i položaja, pristati na to da se, javno pred svijetom, natječe ko je jači sa jednim Bizantijcem? - upitao je Amr, pa mu je Muavija odgovorio:

- Hoće sigurno, a ako zatreba i više od toga, ako u tome vidi ponos za Islam.

* * *

Potom je Muavija pozvao da mu dođu i Kajs b. Sad i Muhammed b. el-Hanefijje, pa je, kada je bilo zakazano natjecanje, Kajs b. Sad uzeo i skinuo svoje šalvare i bacio ih Bizantijcu da ih obuče, te su mu, kada ih je ovaj obukao doprle do iznad prsa, na što se svijet počeo smijati.

A što se tiče Muhammeda b. el-Hanefijje, rekao je prevodiocu da kaže Bizantijcu:

- Reci mu neka izabere jedno od dvoje: ili neka sjedne na zemlju, a ja ću stajati, pa neka mi pruži ruku i pokuša: ili da on mene obori na zemlju, ili da ja njega dignem sa zemlje, ili da ja sjednem na zemlju, a neka on stoji na nogama, pa je Bizantijac izabrao da sjedne na zemlju.

Na to ga je Muhammed b. el-Hanefijje uzeo za ruku i iz prvog ga poteza digao na noge, dok ovaj njega nije mogao oboriti na zemlju. Na to se Bizantijac razljutio, pa je zatražio od Muhammeda da sjedne na zemlju, a da on stoji, pa ga je Muhammed uzeo za ruku i snažno ga potegao prema sebi, da mu za malo ruku nije iščupao, pa ga je iz prvog poteza oborio na zemlju, tako da su se obojica Bizantijaca svome caru vratili poraženi i osramoćeni.

* * *

Dani su ponovo dolazili i prolazili i vremena se mijenjala.

Nakon što su vladali i pomrli Muavija b. Ebu Sufjan, njegov sin Jezid i Mervan b. el-Hakem, hilafet je preuzeo Abdulmelik b. Mervan i pozvao muslimane da mu daju zakletvu na vjernost, pa su na to pristali stanovnici Šama, a odbili stanovnici Hidžaza i Iraka, dajući svoju zakletvu Abdullahu b. ez-Zubejru.

Pošto je bilo dosta onih koji svoju zakletvu nisu dali ni jednom od njih dvojice, i jedan i drugi su počeli tražiti da im se dâ zakletva, smatrajući da na to ima više pravo nego onaj drugi, tako da su se muslimani ponovo podijelili na dva tabora.

Abdullah b. ez-Zubejr je tražio od Muhammeda b. el-Hanefijje da mu i on, kao ostali stanovnici Hidžaza, dâ zakletvu, ali je Muhammed to odbijao učiniti, znajući da to nije puka formalnost, nego da iz toga proizilaze i obaveze, između ostalog i sabljom braniti onoga kome se zakletva dala.

On je čvrsto vjerovao da niko ko je pametan ne smije zaboraviti šta se desilo na Siffinu, pogotovu što ni duge godine nisu uspjele izbrisati riječi koje je tamo čuo i dobro za sva vremena zapamtio:

- Allah! Allah! O muslimanski skupe! Kome će žene i djeca ostati?! Ko će vjeru i obraz braniti?! Ko će se sutra protiv Bizantijaca i Kurda-Dejlema boriti?!

Svakako, ništa od toga nije bio zaboravio, pa je Abdullahu b. ez-Zubejru rekao:

- Ti dobro znaš da ja sa ovim nemam ništa i da kao musliman ni od koga ništa ne tražim. Zakletvu na vjernost ću dati onome za koga se muslimani opredijele, svejedno radilo se o tebi ili Abdulmeliku. Ali samo ako se muslimani slože. Inače, u ovakvoj situaciji, kada su muslimani podijeljeni, neću ni tebi ni njemu.

Međutim, Abdullah b. ez-Zubejr ga je i dalje pokušavao pridobiti na svoju stranu, čas ga moleći i lijepo sa njim postupajući, a čas mu prijeteći i zastrašujući ga.

* * *

Međutim, Muhammed b. el-Hanefijje je i dalje odbijao dati zakletvu bilo kome od njih dvojice. I ne samo to. Ubrzo se oko njega okupilo mnogo istomišljenika, tako da se njihov broj popeo na oko sedam hiljada. Svi su se oni opredijelili za neutralnost u sukobu između Abdullaha b. ez-Zubejra i

Abdulmelika b. Mervana, odbijajući da budu gorivo velike smutnje koja je bila na pomolu.

Međutim, što su Muhammedove pristalice bile brojnije, Abdullah b. ez-Zubejr je na njega vršio sve veći pritisak da mu se prikloni i da mu dâ zakletvu na vjernost.

Kada je Abdullah b. ez-Zubejr uvidio da ga ne može za sebe pridobiti, on i njegove pristalice Hašimovići, zabranio je Muhammedu i njegovim pristalicama izlazak iz Mekke, stavio ih pod strogi nadzor i zaprijetio im:

- Tako mi Allaha, ili ćete mi dati zakletvu na vjernost, ili ću vas spaliti vatrom!

Potom ih je sve stavio u kućni pritvor i naredio da se njihove kuće oblože granjem i drvljem, tako da bi se, kada bi se samo jedna zapalila, i ostale sve jedna od drugu zapalile.

Na to je jedna grupa Muhammedovih pristalica došla i rekla:

- Pusti nas da ubijemo Abdullaha b. ez-Zubejra i da ovaj svijet oslobodimo straha, pa im je na to rekao:

- Zar da sami mi potpalimo vatru sukoba, zbog koga smo stali po strani?!

- Zar da mi dignemo ruku na drugove Allahova Poslanika ﷺ i njihovu djecu?!

- Ne, tako mi Allaha, nikada nećemo učiniti ništa što bi moglo izazvati Alahovu srdžbu i gnjev.

* * *

Kada je Abdulmelik b. Mervan čuo kakav se pritisak vrši na Muhammeda b. el-Hanefijju od strane Abdullaha b. ez-Zubejra, odlučio je iskoristiti tu povoljnu priliku i pokušati ga pridobiti za sebe, pa mu je po svome izaslaniku poslao pismo, napisano sa takvom ljubaznošću i nježnošću kao da ga je pisao nekom od svojih rođenih sinova. U njemu je, između ostalog, stajalo:

- Čuo sam da Ibn ez-Zubejr na tebe i tvoje pristalice vrši žestok pritisak, da ti je stegnuo omču oko vrata, pogazio vaše rodbinske odnose i omalovažio ugled koji uživaš...

Ovim ti dajem do znanja da su tebi i tvojim pristalicama vrata Šama, u svako doba, otvorena i da jedva čekamo da ti dobrodošlicu izrazimo. Zato, bujrum preseli se kod nas kada god i gdje god hoćeš! Mi ćemo te gostoljubljivo i kao komšiju i kao prijatelja dočekati.

Vidjećeš da ćemo, ako Bog da, prema tebi širokogrudno postupiti, tvoj ugled poštovati i na rodbinske veze paziti.

* * *

Tako se Muhammed b. el-Hanefijje sa svojim pristalicama uputio prema Šamu i odabrao za mjesto svoga boravka Ublu, gradić sjeverno od Akabe, kasnije poznat pod imenom Ilat, gdje su ih njegovi stanovnici širokogrudno dočekali i prema njima se kao dobrostive komšije pokazali.

Tamo su, ubrzo, zbog duboke pobožnosti i istinske skromnosti, Muhammeda b. el-Hanefijju svi zavoljeli i poštovali, pa ih je počeo upućivati na dobro, odvraćati od nevaljalih djela, klanjati im kao imam, rješavati međusobne sporove i svojim djelovanjem doprinositi da niko nikome nepravdu ne čini.

Međutim, te njegove aktivnosti ubrzo su doprle do ušiju Abdulmelika b. Mervana kome se to nimalo nije dopalo, pa se sa svojim ljudima počeo savjetovati šta sa njime da čini.

Na kraju su Abdulmeliku savjetovali:

- Mišljenja smo da mu, s obzirom na njegov ugled i dosadašnje iskustvo, ne bi trebao dozvoliti da u tvome carstvu radi šta hoće, nego bi mu trebalo ponuditi: ili da ti zajedno sa svojim pristalicama dâ zakletvu na vjernost, ili da se vrati tamo odakle je i došao.

Na to je Abdulmelik uzeo i napisao mu pismo u kome je, između ostalog, stajalo:

- Ti si doputovao u moje carstvo i naselio se u jednom od pograničnih gradova, u vrijeme kada između mene i Ibn ez-Zubejra bijesni rat...

S obzirom na tvoj ugled i poštovanje koje kod ovdašnjeg svijeta uživaš, mišljenja sam da u mojoj zemlji možeš ostati samo pod uvjetom da mi daš zakletvu na vjernost.

Zato ti, ukoliko pristaneš da mi daš zakletvu, od sebe dajem, zajedno sa robom i osobljem, stotinu trgovačkih lađa, koje su upravo juče prispjele iz luke Kalzem.

Uz to ti poklanjam još i hiljadu hiljada dirhema koje slobodno možeš trošiti na sebe, svoju djecu, rođake, sluge i pristalice...

A ako na ovo ne pristaneš i odbiješ mi dati zakletvu, onda ti i tvoje pristalice napustite moje carstvo!

Pročitavši Abdulmelikovo pismo, Muhammed b. el-Hanefijje mu je poslao odgovor u kome je stajalo:

- Od Muhammeda, sina Alijina, Abdulmeliku, sinu Mervanovu.

Prvo selam, a onda zahvala Allahu mimo Koga nema drugog boga!

Zatim...

Izgleda da me se pribojavaš? Ja sam mislio da ćeš poštovati moj stav u vezi sa ovim sukobom.

Tako mi Allaha, kada bi se cio islamski ummet složio da ti dâ zakletvu na vjernost, osim jednog jedinog sela, ja ne bih uzeo sablju da ga silom natjeram da to učini.

Dok sam bio u Mekki Abdullah b. ez-Zubejr je tražio da mu dam zakletvu na vjernost, pa sam to odbio učiniti, zbog čega je prema meni nekomšijski postupio. Zatim si mi poslao pismo da dođem i preselim se kod tebe u Šam, pa sam se, zbog jeftinoće i udaljenosti od centra tvoje vlasti i moći, nastanio u ovom pograničnom mjestu, na što si mi ti napisao to što si napisao...

Zato ću, ako Bog da, sa svojim pristalicama kao što sam ovdje došao, odavde tako i otići.

* * *

Tako je Muhammed b. el-Hanefijje sa svojim pristalicama napustio Šam i otpočeo svoj dugi put lutanja, jer su mu, gdje god bi došao, moleći ga da ide dalje, prigovarali da ih svojom neutralnošću uznemirava i dovodi u opasnost.

I kao da mu to nije bilo dovoljno kao briga, Uzvišeni Allah ga je stavio na još jedno, teže i opasnije iskušenje.

Naime, zbog svoje slabosti u srcu i kratkovidosti, neke od njegovih pristalica počele su mu govoriti:

- Allahov Poslanik ﷺ Aliji i drugim članovima svoje porodice povjerio je mnoge tajne o vjeri, znanju i vjerozakonu koje nije povjerio ostalim muslimanima, tako da je svoju porodicu uputio u ono u što nije ostale pristalice.

Međutim, ovaj čestiti i istinski učeni čovjek na vrijeme je shvatio kakvu opasnost i rizik u sebi nosi ovakvo skretanje sa Pravog puta i u šta to sve može dovesti Islam i muslimane.

Zato je jednoga dana sakupio sve svoje pristalice, i tom prilikom je, nakon što je, prvo, zahvalio Allahu i poželio blagoslov i mir Njegovom poslaniku Muhammedu ﷺ, rekao:

- Neki ljudi misle da mi, Muhammedova porodica, imamo neko posebno znanje o vjeri i da nam je Allahov Poslanik ﷺ, mimo ostale muslimane, povjerio nekakve tajne u vjeri...

Tako mi Allaha, mi od Allahova Poslanika ﷺ nismo naslijedili ništa više nego što između korica ovoga Mushafa piše.

Prema tome, laže svako ko god kaže da mi imamo reći nešto više nego što u ovoj Knjizi piše.

* * *

Neke od pristalica su ga pozdravljale riječima:

- Es-selamu alejke, ja Mehdi! (tj. Mehdijo), pa im je odgovarao:

- Ja jesam upućen na dobro, a i vi, ako Bog da, ali bi mi bilo draže da, kada neko hoće da mi nazove selam, kaže:

- Es-selamu alejke, ja Muhammed!

* * *

Muhammed b. el-Hanefijje nije morao dugo lutati u potrazi za mjestom gdje će se on i njegove pristalice smiriti, jer Uzvišeni je Allah htio da se desi da je, upravo u to vrijeme, Jusuf b. Hadždžadž es-Sekafi pobijedio Abdullaha b. ez-Zubejra.

Nakon toga svijet je dao zakletvu na vjernost Abdulmeliku b. Mervanu, pa ni Muhammedu nije preostalo drugo, nego da Abdulmeliku napiše pismo u kome je stajalo:

- Abdulmeliku b. Mervanu, vladaru pravovjernih, od Muhammeda b. el-Hanefijje...

Zatim..., budući da sam vidio da je pobjeda pripala tebi i da ti je svijet dao zakletvu na vjernost, ni meni nije preostalo ništa drugo nego da priznam tvoga namjesnika u Hidžazu preko koga sam ti i poslao ovo pismo. Ve-selamu alejke!

Kada je Abdulmelik svojim ljudima pročitao pismo, upitao je šta oni o njemu misle, pa su rekli:

- Da nam se htio suprotstavljati, mogao je to učiniti i ovaj sukob još više zaoštriti tako da je mogao potpuno izmaći kontroli, ali to nije učinio. Zato ti predlažemo da mu prihvatiš zakletvu na vjernost i garantiraš da ni njega ni njegove pristalice niko neće uznemiravati.

Abdulmelik je prihvatio ovaj savjet, pa je svome namjesniku Hadždžadžu napisao da prema njemu i njegovim pristalicama širokogrudno postupi, da poštuje njegov ugled i pomogne mu koliko god može.

Međutim, Muhammed b. el-Hanefijje poslije toga nije dugo živio, jer ga je Uzvišeni Allah, nedugo potom, odabrao za društvo onih s kojima je On bio zadovoljan, a i oni sa Njim zadovoljni.

* * *

Neka Allah ozari Muhammed b. el-Hanefijjin kabur i njegovoj duši podari džennetske blagodati! Jer, on je, doista, bio od onih koji nisu sijali nered po Zemlji niti među svijetom provodili silu.

TAVUS B. KEJSAN

I njegov slučaj sa Muhammed b. Jusufom es-Sekafijem

طاووس بن كيسان (حكايته مع الوالى محمد بن يوسف الثقفى)

"Nikada nikoga nisam vidio kao što je Tavus b. Kejsan."

(Amr b. Dinar)

"A"

Okitio se sa pedeset sjajnih zvijezda-vodilja i zablistao u punom svjetlu. Ono je sjalo kako iz njegova srca, tako i sa jezika i osvjetljavalo put kuda god je hodio.

* * *

Pred njim je školu Islama završilo pedeset učenika, kasnije priznatih učenjaka, od kojih je svaki podsjećao na drugove Allahova Poslanika ﷺ. U njihova srca on je duboko usadio: čvrstu i nepokolebljivu vjeru, ljubav prema iskrenosti, ubijeđenost u prolaznost blagodati ovoga svijeta, naklonost prema Allahovu zadovoljstvu i spremnost da se u lice kaže istina ma koliko to koštalo.

Muhammedova škola Islama ga je naučila da je vjera odanost Allahu, Njegovoj Knjizi, Njegovu Poslaniku, muslimanskim vođama i običnim muslimanskim masama.

Kroz nju stečeno iskustvo mu je govorilo da sve što valja mora počivati na čestitosti muslimanskih vođa, jer stado može biti sigurno samo uz dobra pastira. Inače, ono će se raspasti i tako raštrkano propasti.

Eto, takav je bio Zekvan b. Kejsan, poznat pod nadimkom Tavus (Paun). Takav nadimak među učenjacima fikha, doista, s pravom i zaslužuje, jer mu, u njegovo doba, u poznavanju ove discipline nije bilo ravna.

* * *

Tavus b. Kejsan je po porijeklu iz Jemena, gdje je u njegovo doba namjesnikovao Muhammed b. Jusuf es-Sekafi, brat Hadždžadža b. Jusufa es-Sekafija.

Tamo ga je, nakon što je ojačao, svoju vlast učvrstio i ugušio pokret Abdullaha b. ez-Zubejra, za namjesnika postavio njegov brat Hadždžadž.

Muhammed b. Jusuf u početku je imao dosta sličnosti i nevaljalih poteza kao i njegov brat Hadždžadž, ali je to ubrzo prevazišao i okitio se čestitošću u svakom pogledu.

* * *

Jednog prohladnog zimskog dana kod Muhammeda b. Jusufa došli su Tavus b. Kejsan i Vehb b. Munebbih.

Čim su ušli, Tavus ga je, pred svima, počeo prvo lijepo savjetovati, a onda sve oštrije i oštrije kritizirati i zastrašivati, pa je namjesnik jednom od svojih ljudi rekao:

- Mladiću, donesi jedan ogrtač i daj neka se njima zaogrne Ebu Abdurrahman!

Mladić je otišao, donio jedan skupocjeni ogrtač i njime zaogrnuo Tavusa, ali je on i dalje nastavio mirno govoriti, namjerno mrdajući ramenima da mu sa njih spadne ogrtač, pa je, kada je spao, ustao i krenuo.

Muhammed b. Jusuf se na ovaj njegov postupak toliko naljutio da se sav zacrvenio, ali mu ništa nije htio reći.

Kada su izašli, Tavusov prijatelj Vehb je rekao:

- Nisi ovo trebao činiti. Tako mi Allaha, nije nam ni najmanje trebalo da ljutiš namjesnika! Šta ti je falilo da uzmeš ogrtač? Ako ti nije trebao, mogao si ga prodati i novac podijeliti siromasima i prosjacima?!

Na to je Tavus odgovorio:

- Tako je kao što kažeš, samo sam se bojao da poslije mene neko od učenih ljudi neće reći:

- Kada je ogrtač mogao uzeti Tavus, zašto ne bih mogao i ja, samo što on, možda, neće učiniti to što si rekao.

* * *

U želji da prebaci loptu na Tavusovu stranu, Muhammed b. Jusuf se poslužio lukavstvom, tako što je uzeo kesu i u nju

stavio sedam stotina dukata i jednom od svojih ljudi, vičnom lukavstvu, rekao:

- Uzmi ovu kesu i odnesi je Tavusu b. Kejsanu. Ako je ne bude htio uzeti, ti onda nešto smisli i posluži se lukavstvom kako ćeš mu je utrpati. Ukoliko u tome uspiješ, znaj da ću te bogato nagraditi, komplet te obući i na položaju te unaprijediti!

Potom je čovjek uzeo kesu i zaputio se do Tavusa koji je stanovao u jednom selu zvanom el-Džened u blizini San'e.

Došavši kod Tavusa, čovjek se sa njime lijepo pozdravio, raspitao se za njegovo zdravlje i na kraju mu rekao:

- Ebu Abdurrahmane, ovo ti je za trošak poslao namjesnik! - pa mu je odgovorio:

- Hvala mu, ali to meni ne treba.

Čovjek se, potom, trudio da ga na sve moguće načine ubijedi da uzme kesu, ali ništa od toga nije koristilo, jer je Tavus uporno odbijao sve njegove argumente, tako da čovjeku nije preostalo ništa drugo nego da, krišom od Tavusa, ubaci kesu u mali prozorčić u zidu, pa se vrati nazad ubijeđen da je obavio posao kako treba i sav sretan reče:

- Namjesniče, Tavus je uzeo kesu.

Na to se Muhammed b. Jusuf veoma obradovao, ali ovome nije ništa htio reći, nego je, nekoliko dana poslije toga, sa ovim čovjekom poslao dvojicu svojih ljudi do Tavusa da mu kažu:

- Namjesnikov izaslanik je pogriješio i kesu koja je bila namijenjena drugome dao tebi, pa smo došli da nam je vratiš kako bi je mogli odnijeti pravome vlasniku.

Na to je Tavus odgovorio:

- Ja nisam uzeo nikakvu namjesnikovu kesu da bih vam je mogao vratiti nazad.

- Jesi, uzeo si - odgovorila su ova dvojica.

Na to se Tavus okrenuo prema čovjeku koji mu ju je nudio i upitao ga:

- Jesam li ja od tebe išta uzeo?

Na to je čovjek sav uplašen i usplahiren odgovorio:

- Ne, nisi, nego sam kesu krijući od tebe ubacio u ovaj prozorčić u zidu.

- Onda, eto vam prozorčića pa vidite da nije u njemu!

Kada su, potom, pogledali u prozorčić, našli su netaknutu kesu dukata zajedno sa mrežom koju je pauk u međuvremenu bio ispleo, pa su je uzeli i vratili nazad namjesniku.

* * *

Međutim, Allahova mudrost je htjela da Muhammeda b. Jusufa ovaj postupak skupo košta i da ga zbog njega pred svijetom osramoti.

O tome kako je do toga došlo pripovijeda sâm Tavus b. Kejsan koji kaže:

- Dok sam u Mekki obavljao hadždž, za mene je čuo Hadždžadž b. Jusuf es-Sekafi i poručio mi da mu se javim, pa mi je, kada sam kod njega ušao, izrazio dobrodošlicu i pokazao da sjednem do njega, nudeći mi jastuk da se naslonim.

Potom me je pitao o mnogim nejasnoćama oko obreda hadždža, a ja sam mu na jedno po jedno pitanje odgovarao.

I dok mi je tako postavljao pitanja i ja mu na njih odgovarao, Hadždžadž je čuo jednog čovjeka kako, na sav glas, tako prodorno izgovara telbiju da su se srca ježila od zanosa, pa je naredio da mu toga čovjeka dovedu.

Kada su mu čovjeka doveli, Hadždžadž ga je upitao:

- Ko si ti? - pa mu je odgovorio:

- Musliman.

- Ne nisam te to pitao, nego sam te pitao odakle si - rekao je Hadždžadž, pa mu je ovaj odgovorio:

- Iz Jemena.

Potom ga je upitao:

- Kako je iza tebe ostao vaš namjesnik (tj. njegov brat)? - pa mu je čovjek odgovorio:

- Dobro. Iza mene je ostao krupan, debeo, dobro obučen, samo jaše konje i prolazi tamo-amo.

Na to je Hadždžadž rekao:

- Ne, nisam na to mislio?

- A našto si onda mislio? - upitao je čovjek.

- Mislio sam kako se prema vama odnosi? - upitao je Hadždžadž, pa mu je čovjek odgovorio:

- Iza mene je ostao kao nepravedni tiranin koji sluša stvorenja, a ne sluša Stvoritelja.

Na to je Hadždžadž sav pocrvenio od stida što je to rekao pred svima prisutnima, pa je čovjeka upitao:

- Zašto si to na njega rekao kada znaš koliko mi je drag i blizak? - pa mu je ovaj odgovorio:

- Zar misliš da je tebi tvoj brat bliži i draži nego što sam ja blizak i drag Uzvišenom Allahu čiju sam Kuću došao posjetiti, čijeg Poslanika vjerujem i prema kome sam se došao odužiti?

Na to se Hadždžadž još više postidio pa se nije usudio progovoriti više ni jednu jedinu riječ sa ovim čovjekom.

Tavus kaže:

- Čovjek je zatim ustao i izašao, ne tražeći nikakvo dopuštenje da napusti skup, pa sam se za njim uputio u sebi pomislivši:

- Mora da je ovo neki dobri čovjek. Zato se sa njim moram upoznati prije nego što se u masi svijeta izgubi.

Tako sam se za njim uputio i našao ga kako se uhvatio za prekrivač Kabe i kako naslonjen obrazom na njen zid izgovara:

- Allahu, Tebi se utječem i kod Tebe utočište tražim!

- Allahu, daj mi da u dobrostivosti Tvojoj smiraj nađem, a u okrilju Tvome zadovoljstvo i spas svoj!

- Allahu, daj mi ono što škrci uskraćuju i neovisnost o bogatima!

- Allahu, podari mi izlaz iz svake nevolje i obaspi me blagodatima Svojim kao što si me i dosada obasipao! O, Gospodaru svjetova!

Zatim sam ga u masi svijeta izgubio iz vida i izgubio nadu da ću se sa njim više sresti.

Potom sam ga ponovo vidio, naveče, na Dan Arefata kako se sa ostalim svijetom sa Arefata spušta prema Muzdelifi, pa sam mu se približio i čuo kako izgovara:

- Allahu, ukoliko nisi primio moj hadždž, napor i zamor koje sam uložio, ne ostavi me bar bez nagrade za strpljivost u nesreći koja me je zadesila!

Zatim se ponovo u masi svijeta i mraku izgubio, pa sam, kada sam izgubio svaku nadu da ću ga sresti, zamolio:

- Allahu, uslišaj moju i njegovu molbu! Ispuni moju i njegovu nadu! Učvrsti moje i njegove noge na Sudnjem danu i okupi nas zajedno pored rijeke Kevser u Džennetu! O, od plemenitih Najplemenitiji!

* * *

Do sljedećeg susreta sa ovim čuvenim tabi‘inom, Zekvan b. Kejsanom, zvanim Tavus, Allah bio sa njim zadovoljan i učinio mu vječitim počivalištem džennetske vrtove!

TAVUS B. KEJSAN

(Čuveni vaiz - vođa i savjetnik)

(الواعظ المرشد) طاووس بن كيسان

"Ebu Abdurrahmane, u snu sam te vidio kako klanjaš u Kabi i kako ti sa njenih vrata Vjerovjesnik ﷺ govori: 'Tavuse, skini svoju masku i slobodno opusti svoj glas dok učiš Kur'an!'"

(Mudžahid)

"B"

Čim je halifa Sulejman b. Abdulmelik doputovao i raspremio se u blizini Drevnog hrama, u želji da što prije posjeti Kabu, okrenuo se prema jednom od svojih sluga i rekao mu:

- Potraži nam kakva dobra alima da nas posavjetuje u vjeri i podsjeti na značaj ovog današnjeg dana!

Potom je sluga otišao na mjesto gdje su se ljudi obično okupljali i počeo se raspitivati ko bi se mogao prihvatiti onoga što je tražio vladar pravovjernih, pa su mu rekli:

- Toga bi se mogao prihvatiti jedino Tavus b. Kejsan, svojevremeno najpoznatiji učenjak fikha i najnadareniji čovjek u pozivanju u Allahovu vjeru, pa se obrati njemu!

Tako se sluga uputio pravo Tavusu i zamolio ga:

- Šejhu, odazovi se na poziv vladara pravovjernih! - pa se Tavus bez imalo sustezanja odazvao i pošao sa njim. Učinio je to zato jer je, kao daija, vjerovao da za pozivanje u Allahovu vjeru ne treba ispustiti nijednu priliku, a da se odmah ne iskoristi. Osim toga, duboko je vjerovao da nema ništa bolje nego reći istinu, ispraviti iskrivljeno, odvratiti od nepravde i uputiti Allahu, ma ko bio u pitanju, pogotovu kada se radi o ljudima od vlasti.

* * *

Kada je Tavus, zajedno sa slugom, došao vladaru pravovjernih, pozdravio ga je kako je najljepše umio, pa mu je vladar pravovjernih još ljepše uzvratio, počastio ga kako to vladaru dolikuje, ponudio mu da sjedne blizu njega, a potom ga počeo pitati o detaljima pojedinih obreda hadždža koji mu nisu bili dovoljno poznati, pa je ovaj, na jedno po jedno pitanje, odgovarao.

Tavus kaže:

- Kada sam osjetio da je vladar iscrpio sva pitanja koja je imao, u sebi sam pomislio:

- Tavuse, ne zaboravi da će te Allah pitati za ovaj ovdje sastanak, pa sam se okrenuo prema vladaru pravovjernih i rekao:

- Vladaru pravovjernih, pripovijeda se da se jedan kamen sa ivice Džehennema otisnuo u džehennemsku provaliju i da je sedamdeset godina kroz nju propadao, dok nije pao na dno Džehennema. Vladaru pravovjernih, znaš li za koga je tu džehennemsku provaliju Allah pripremio?

- Ne znam - bez razmišljanja je odgovorio vladar pravovjernih, a potom se malo zamislio i upitao:

- Jadan ne bio, a za koga ju je pripremio?

- Uzvišeni Allah ju je pripremio za onoga kome povjeri vlast nad ljudima pa se ovaj osili i nad njima počne zulum provoditi - odgovorio sam.

Čuvši ovo, Sulejman se toliko prepao pa je briznuo u plač i jecanje da sam pomislio da će mu duša izaći i srce od straha puknuti.

Potom sam ga ostavio i izašao. Pri izlasku mi je kroz plač jedva rekao:

- Allah te svakim dobrom nagradio!

* * *

Kada je Omer b. Abdulaziz preuzeo hilafet, poslao je pismo Tavusu b. Kejsanu u kome ga je zamolio:

- Ebu Abdurrahmane, daj mi kakav savjet!

Pročitavši halifino pismo, Tavus je uzeo i napisao samo jedan jedini redak:

- Ako hoćeš da ti sva djela budu čestita, oko sebe okupi čestite ljude. Primi od mene selam!

Kada je Omer dobio i pročitao pismo rekao je:

- Ovo je dovoljan savjet! - ponovivši to dva puta.

* * *

Nakon što je hilafet prešao u ruke Hišama b. Abdulmelika, Tavus b. Kejsan je sa njim imao mnogobrojne istupe koji su se, s koljena na koljeno, od zaborava sačuvali sve do naših dana.

Tako se pripovijeda je jedne godine, kada je došao u Haremi-šerif u Mekki, da obavi hadždž, Hišam od svoje pratnje zatražio da mu pronađu nekog od drugova Allahova Poslanika ﷺ da sa njim popriča, pa su mu rekli:

- Vladaru pravovjernih, drugovi Allahova Poslanika ﷺ su jedan po jedan već odavno pomrli i nijedan više nije živ.

Na to je Hišam rekao:

- Dobro, onda mi potražite nekog od tabi'ina! - pa su mu doveli Tavusa b. Kejsana koji je, kada je kod njega ušao: na ivici ćilima skinuo obuću, pozdravljajući se sa njim izostavio da ga nazove vladarom pravovjernih, oslovio ga imenom, a ne titulom ili nadimkom kako je bio običaj i sjeo prije nego što mu je dao znak da sjedne, što je Hišama toliko razljutilo da se sav zacrvenio i da mu se iz očiju moglo vidjeti da se našao uvrijeđenim, jer je ovakav Tavusov postupak shvatio kao izazov i poniženje pred prisutnim osobljem i gostima.

Međutim, bio je svjestan da se nalazi na Svetoj zemlji, pa se suzdržao i mirno upitao Tavusa:

- Tavus, šta te je navelo da učiniš to što si učinio?

- A šta sam to učinio? - upitao je Tavus.

Na to se halifa još više razbjesnio i rekao:

- Prvo, skinuo si obuću na ivici ćilima.

Drugo, kada si se sa mnom pozdravljao nisi me oslovio vladarem pravovjernih.

Treće, nazvao si me imenom, a nisi nadimkom i

Četvrto, sjeo si prije nego sam ti dao znak da sjedneš.

Na to mu je Tavus potpuno smireno, na jedno po jedno pitanje, kratko odgovorio:

- Prvo, šta se imaš ljutiti što sam svoju obuću skinuo na ivici tvoga ćilima. Ta ja ju svaki dan pred svojim Gospodarom skidam pet puta, pa me zbog toga ne prezire, niti se na mene ljuti.

- Drugo, što se tiče tvoga pitanja zašto te nisam oslovio sa - vladaru pravovjernih, mogu ti reći da svi pravovjerni nisu sa tobom, kao halifom, zadovoljni, pa sam se pobojao da ti moje oslovljavanje sa vladaru pravovjernih ne ispadne lažno.

- Treće, to što si mi zamjerio što sam ti se obratio imenom, a ne po nadimku, nema nikakva razloga da se ljutiš budući da je i Uzvišeni Allah Svoje vjerovjesnike prozvao po njihovim imenima, pa je rekao: *O Davude! O Jahja! O Isa!...*, za razliku od Svojih neprijatelja koje je prozvao po njihovim nadimcima, pa je u tom smislu rekao: *Neka propadne Ebu Leheb!*

- Četvrto, to što kažeš da sam požurio da sjednem prije nego što si mi dao znak, tačno je, ali sam to učinio zato što sam čuo da je Alija b. Ebu Talib ؓ rekao:

- Ako hoćeš vidjeti Džehennemliju, pogledaj u čovjeka koji sjedi, a oko njega drugi ljudi stoje!, pa nisam htio da ti ispadneš čovjek za koga je Allah pripremio džehennemsku vatru.

Na to se Hišam postidio, oborio glavu, malo razmislio, a onda ga zamolio:

- Posavjetuj me šta, Ebu Abdurrahmane! - pa mu je ovaj samo rekao:

- Čuo sam da je Alija b. Ebu Talib rekao:

- U Džehennemu će zmije biti poput dugačkih grubih stubova, a škorpije ogromne poput mazgi. Ujedaće pastire koji svoje stado nisu čuvali kako treba.

Tavus je to rekao i izašao na vrata.

* * *

Kao što se Tavus nekim namjesnicima i ljudima sa vlasti znao odazvati, savjetovati ih i upućivati, isto se tako od nekih znao okretati i ponižavajući ih izbjegavati.

Tako se od njegova sina prenosi da je pričao:

- Jedne godine smo iz Jemena, zajedno sa mojim ocem, krenuli na hadždž, pa smo odsjeli u jednom mjestu gdje je namjesnik bio čovjek po imenu Ibn Nedžih koji je u narodu slovio kao najpokvareniji od svih namjesnika, jer ni od koga nije zazirao da sputava istinu i služi se neistinom. Kada smo odsjeli i raspremili se, otišli smo u tamošnju džamiju da klanjamo i tamo zatekli Ibn Nedžiha koji je bio čuo za dolazak moga oca, pa je došao u džamiju da ga vidi i sa njim se pozdravi.

Međutim, moj otac nije htio ni da ga pogleda, pa mu je okrenuo leđa. Potom mu je ovaj prišao sa desne strane, pa mu je moj otac ponovo okrenuo leđa. Potom mu je pokušao prići sa lijeve strane, pa mu je moj otac opet okrenuo leđa.

Primijetivši to, meni je bilo nezgodno, pa sam mu prišao, pružio mu ruku, upitao se sa njim i počeo se pravdati da ga moj otac nije prepoznao, na što mi je on rekao:

- Naprotiv, tvoj otac mene zna sasvim dobro. Štaviše, učinio je to baš zato što me dobro zna.

Zatim se, bez ijedne riječi, od nas okrenuo i izašao.

Kada smo se vratili kući, otac se prema meni okrenuo i rekao mi:

- Ahmače jedan, kada si sa mnom nasamo, pričaš sve najgore o ovakvima kao što je on, a kada se s njima susretneš, poletiš da im se što prije dodvoriš! Zar se to može drugačije shvatiti nego kao licemjerstvo?!

* * *

Tavus b. Kejsan svoje savjete nije upućivao samo halifama i namjesnicima, već i svakome drugom kome su bili potrebni, pa čak i učenim ljudima.

Tako 'Ata' b. Ebu Rebah kaže:

- Tavus b. Kejsan je jednom prilikom primijetio da sam u teškoj situaciji, pa mi je rekao:

- 'Ata', čuvaj se da se za pomoć obratiš onome ko je pred tobom zatvorio vrata ili se okružio stražarima i vratarima, nego, ako ti kakva pomoć treba, traži je od onoga ko ti je širom otvorio vrata i od koga se sluti da će ti se odazvati!

* * *

Tavus je imao običaj svoga sina savjetovati riječima:

- Sine, druži se sa učenim, pa ćeš iako sâm nisi takav, jednoga dana učen postati, a izbjegavaj neznalice, jer ćeš jednoga dana, iako ne spadaš u neznalice, i ti neznalica postati!

- Znaj da sve ima svoj cilj, a čovjekov cilj je da upotpuni svoju vjeru i vladanje!

Tako je i njegov sin Abdullah, slušajući svoga oca i sâm postao učen i po vrlinama nalik na svoga oca. Najbolji dokaz za to je da je abbasijski halifa Džafer el-Mensur pozvao Abdullaha b. Tavusa zajedno sa Malikom b. Enesom, pa se, kada su kod njega došli i pokazao im da sjednu, okrenuo prema Abdullahu b. Tavusu i zamolio ga:

- Ispričaj mi nešto što si čuo od svoga oca! - pa mu je ovaj rekao:

- Od svoga oca sam čuo da je rekao: "Na Sudnjem danu će se na najteže muke staviti čovjek kome je Uzvišeni Allah na ovome svijetu povjerio vlast nad drugim ljudima, pa je prema njima nepravedno postupao i zulum im činio."

Malik b. Enes je rekao:

- Čuvši šta mu je u lice rekao, pobojao sam se da mu neće odsijeći glavu, pa sam uzdigao svoju odjeću iz straha da se ne uprska njegovom krvlju. Međutim, Džafer se, ne progovorivši nijednu riječ, strpio, pa smo domalo poslije toga od njega izašli i živu glavu spasili.

* * *

Iako je Tavus b. Kejsan živio preko stotinu i nešto godina, to mu nije ni najmanje smetalo da sve do svoje smrti sačuva bistrinu misli, izoštrenost memorije i brzinu zaključivanja.

Abdullah b. es-Sami priča:

- U želji da nešto od Tavusa naučim, otišao sam ga posjetiti kod kuće. Pošto ga nisam poznavao, starca koji mi je otvorio vrata sam upitao:

- Jesi si li ti Tavus b. Kejsan? - pa mi je odgovorio:

- Nisam, nego njegov sin.

- Ako si ti njegov sin, mogu samo zamisliti koliko je on star. Do njega sam se iz daleka mjesta uputio s ciljem da od njega nešto naučim, a sada se bojim da ga oronulost i starost nisu osenilile!

- Teško tebi, pazi šta govoriš! - odgovorio mi je i dodao:

- Zar ne znaš da su hafizi pošteđeni od senilnosti? Izvoli uđi i sâm se uvjeri!

Kada sam ušao, Tavusu sam nazvao selam i nakon što sam se raspitao za njegovo zdravlje, rekao sam mu da sam došao u želji da od njega nešto naučim i da mi dâ kakav savjet, pa mi je rekao:

- Izvoli, pitaj šta želiš, samo budi kratak i jasan!

- Biću, ako Bog da, što je moguće kraći - odgovorio sam.

- Hoćeš li da ti kažem u čemu se sastoji srž učenja sve četiri nebeske knjige; Tevrata, Zebura, Indžila i Kur'ana? - upitao je, pa sam mu odgovorio da hoću.

Na to mi je rekao:

- Onda se boj Uzvišenog Allaha, više nego ikoga drugog, nadaj se u Njegovu milost, više nego što Ga se bojiš i drugima želi samo ono što i sâm sebi želiš!

* * *

Desete noći mjeseca zu-l-hidždžeta, stotinu i šeste godine po Hidžri, u dubokim godinama svoga života, Tavus b. Kejsan sa ostalim hadžijama, po četrdeseti put u svome životu, nakon vukufa na Arefatu, uputio se prema Muzdelifi. Tu je, nakon što je odsjeo, klanjao zajedno akšam i jaciju i prilegao da se malo odmori na ovoj Svetoj zemlji, ispustio svoju dušu. Tako ga je zatekla smrt, daleko od svoje porodice i svoje rodne grude, na putu na kome se, obučen u ihrame i nadajući se nagradi, još više želio približiti svome Gospodaru. Allahovom voljom, sudbina je htjela da umre baš tu, nakon obavljenog hadždža, čist od grijeha, kao kada ga je majka rodila.

Ujutro kada je svanulo i kada su ga htjeli pokopati, njegova dženaza nije mogla proći od gužve, pa je namjesnik Mekke poslao svoju ličnu stražu da za njegovu dženazu napravi prolaz i pristup do mezara gdje je položeno njegovo tijelo.

Dženazu mu je klanjala nepregledna masa svijeta, sve hadžija do hadžije, među njima i sâm vladar pravovjernih Hišam b. Abdulmelik.

EL-KASIM B. MUHAMMED B. EBU BEKR

القاسم بن محمد بن أبي بكر

"Da sam ikako mogao i da sam se ja pitao, za svoga nasljednika ostavio bih el-Kasima b. Muhammeda."

(Omer b. Abdulaziz)

Jesi li ranije čuo za ovog čuvenog tabi'ina?

To je bio mladić koji se okitio slavom u svakom pogledu. Gotovo da nije bilo vrline u kojoj se nije isticao.

Otac mu je Ebu Bekrov sin Muhammed, a majka kći posljednjeg perzijskog kralja Jezdedžrida.

Majka pravovjernih, Aiša, radijallahu 'anha, bila mu je tetka po ocu.

Pored svega ovoga, krasila ga je čestitost i slava učenog čovjeka.

Zar pored svega ovoga čovjek može nešto više poželjeti?

Eto, takav je bio Kasim b. Muhammed b. Ebu Bekr es-Siddik, jedan od sedmorice u Medini najpoznatijih učenjaka fikha i u svoje vrijeme jedan od najučevnijih, najdarovitijih i najpobožnijih ljudi.

Hajde, onda, da zajedno čujemo njegovu životnu priču.

* * *

El-Kasim b. Muhammed rođen je pred kraj vladavine halife Osmana b. Affana ﷺ. I samo što je došao na svijet, dječak je prošao kroz period žestokih previranja i unutrašnjih međumuslimanskih sukoba.

To je vrijeme u kome je pobožni halifa Osman b. Affan, dvostruki Poslanikov ﷺ zet, poginuo kao šehid na listovima Kur'ana kojeg je učio.

To je vrijeme velikog međumuslimanskog sukoba između vladara pravovjernih Alije b. Ebu Taliba i namjesnika u Šamu Muavije b. Ebu Sufjana, sukoba iz koga će proizaći čitav niz nemilih događaja.

Dječak se još u djetinjstvu našao u situaciji da je zajedno sa svojim bratom, na neko vrijeme, morao napustiti Medinu i preseliti se u Egipat, kako bi se pridružili svome ocu koga je tamo za namjesnika bio postavio vladar pravovjernih Alija b. Ebu Talib.

Tamo će, ubrzo, biti svjedokom sve jačeg talasa spletki i zavjera u kojima će na najgnusniji način biti mučen i ubijen i njegov otac. Nakon što su Muavijine pristalice zauzele Egipat, ovaj sirotan će ponovo iz Egipta biti vraćen u Medinu.

* * *

O svom mučnom i nesigurnom povratku iz Egipta u Medinu, sâm el-Kasim priča:

- Nakon pogibije moga oca u Egiptu, došao je amidža mi Abdurrahman b. Ebu Bekr i odatle me zajedno sa mojom mlađom sestrom vratio u Medinu.

Kada smo stigli u Medinu, uzela nas je i u svoju kuću odvela tetka nam Aiša, radijallahu 'anha, tako da smo oboje odgojeni u njenom krilu. Prema nama je bila pažljiva više nego rođeni roditelji.

Znala nas je hraniti svojom rukom i pojesti ono što bi iza nas ostalo. Prema nama je bila pažljivija nego dojilja koja odbije svoje dojenče.

Kupala nas je, češljala nas, prala nam odjeću i oblačila nas svojom rukom. Učila nas je svakom dobru, a odvraćala od svega što ne valja. Iz svojih usta podučavala nas je učenju Kur'ana i prenošenju mnogobrojnih hadisa Allahova Poslanika ﷺ.

Posebno se sjećam njenih poklona koje nam je davala za bajram i da mi je svake godine uoči Dana Arefata svojom rukom brijala glavu.

Uoči tih dana uvijek nas je, mene i moju sestru, okupala, ujutro nam obukla novu odjeću i tako nas, okupane i u novu odjeću obučene, poslala da u Džamiji Allahova Poslanika klanjamo bajram-namaz. Kada bi se vratili iz džamije uzela bi nas u krilo.

* * *

Jednoga dana obukla nam je novu bijelu odjeću, uzela nas u svoje krilo, stavila mene na jednu, a moju sestru na drugu nogu i pozvala našeg amidžu Abdurrahmana, pa je, kada je došao, prvo zahvalila Uzvišenom Allahu, onako kako samo Njemu dolikuje, tako da nikoga, ni muškarca ni ženu, nikada nisam vidio da to ljepše i slađe i rječitije zna učiniti od nje, a nakon toga mu rekla:

- Brate, vidim da si na mene ljut i da mi nikada nisi oprostio što sam od tebe uzela ovo dvoje djece. Tako mi Allaha, nisam to učinila misleći da sam im preča od tebe, niti što sam o tebi nešto ružno mislila, niti zato što si im nešto uskratio, već zato što ti imaš više žena i što sam se pobojala da ovo dvoje nejakih siročadi od tvojih žena neće biti zanemareni ili im šta nažao učinjeno. Samo sam zato mislila da je preče da ih ja uzmem sebi i povedem brigu o njihovom dosadašnjem odgoju. Međutim, sada kada su odrasli i kada sami o sebi mogu voditi brigu, možeš ih uzeti i sa sobom povesti svojoj kući.

Tada nas je amidža nam Abdurrahman uzeo sebi i sa sobom poveo svojoj kući.

* * *

Međutim, dječakovo srce i dalje je ostalo čvrsto vezano za kuću svoje tetke, majke pravovjernih, radijallahu ‘anha. A kako i ne bi kada je odrastao u atmosferi koju je još uvijek ispunjavao miris vjerovjesništva, odgajao se pod okriljem Poslanikove supruge i napajao se na izvoru znanja i mudrosti?!

Otuda i ne čudi što je svoje vrijeme, podjednako rado, provodio kako u njenoj kući, tako i u kući svoga amidže.

* * *

Zato će uspomene na dane provedene u kući svoje tetke, poput mošusovog mirisa, ostati svježe u sjećanju tokom cijelog njegovog života. Uspomene na te dane ispunjene srećom sâm je opisao riječima:

- Jednoga dana zamolio sam Aišu, radijallahu ‘anha:

- Majko, volio bih vidjeti kaburove Allahova Poslanika ﷺ i njegova dva vjerna druga (tj. Ebu Bekra i Omera), pa bi li mi ih otkrila i pokazala?

Njihovi kaburovi su još uvijek bili u njenoj sobi, samo što ih je bila pokrila zastorom da se ne vide. Na moju molbu ona ih je

otkrila i pokazala mi ih, pa sam vidio da nisu ni previše visoki ni niski. Bili su presuti sitnim crvenim kamenčićima iz dvorišta džamije.

Kada ih je otkrila upitao sam:

- Koji je Poslanikov ﷺ kabur? - pa mi je pokazala rukom i rekla:

- Evo ovaj.

Dok mi je pokazivala njegov mezar, dvije krupne suze iz njenih očiju potekle su niz njene obraze, ali je, u želji da ih sakrije od mene, požurila i obrisala ih.

Poslanikov ﷺ kabur bio je isturen naprijed ispred kaburova njegova dva druga. Zatim sam upitao:

- A koje je kabur moga djeda Ebu Bekra? - pa mi je pokazala i rekla:

- Evo ovaj.

Tako sam vidio da je moj djed Ebu Bekr pokopan pored glave Allahova Poslanika ﷺ.

Zatim sam upitao:

- A ovo je Omerov kabur, zar ne? - pa mi je odgovorila da jeste.

Omerova ؓ glava bila je u visini pojasa moga djeda Ebu Bekra i nogu Allahova Poslanika ﷺ.

* * *

Kada je dječak stasao u mladića, već je bio naučio cijeli Kur'an napamet kao i mnogo hadisa koje je čuo od svoje tetke Aiše.

Poslije toga, uključio se u kružoke na kojima su se, u haremu Poslanikove ﷺ džamije, držala predavanja iz raznih oblasti. Ovakvih kružoka bilo je mnogo, gotovo u svakom kutku Poslanikove džamije, što joj je davalo posebnu ljepotu i živost. Oni su je krasili kao što nebeski svod krase blještave zvijezde.

Tu, u tim kružocima, mladićevi učitelji u hadisu bili su najpoznatiji ashabi poput: Ebu Hurejre, Abdullaha b. Omera, Abdullaha b. Abbasa, Abdullaha b. ez-Zubejra, Abdullaha b. Džafera, Abdullaha b. Habbaba, Rafia b. Hudejdža, Omer b. el-Hattabova oslobođenog roba, Eslema i mnogih drugih, tako da je i sâm el-Kasim postao veliki učenjak i poznavalac hadisa i sunneta Allahova Poslanika ﷺ u svoje doba.

Ovo je još važnije istaknuti, ukoliko se zna da se u to doba niko nije mogao smatrati iole učevnijim čovjekom, ukoliko nije dobro poznavao sunnet Allahova Poslanika ﷺ.

* * *

Kada je mladić dobro ovladao poznavanjem hadisa i Poslanikova ﷺ sunneta, sam je postao tražen među onima koji su bili žedni znanja. A on je, bez sumnje, bio taj koji im ga je mogao u izobilju i sa vjerodostojna izvora ponuditi i njihovu žeđ utoliti.

Za njega se kaže da je svakodnevno, ujutro, odlazio u Džamiju Allahova Poslanika ﷺ, tamo prvo klanjao dva rekata *tehijjetu-l-mesdžida*, a onda, u Revdi, pored Omerovih vrata, između Poslanikova ﷺ kabura i minbera, zauzimao svoje mjesto, gdje su se sa svih strana oko njega okupljali njegovi učenici, u želji da od njega nešto nauče i da se žedni napiju na ovome čistom i nepomućenom izvoru znanja koje je osvježavalo i krijepilo duše.

Tako su el-Kasim b. Muhammed i njegov tetić Salim b. Abdullah b. Omer, ubrzo, postali najpoznatiji i najautoritativniji imami u cijeloj Medini. Njihovo mišljenje je kao rijetko čije bilo uvažavano, iako nisu imali nikakav položaj u zvaničnoj vlasti.

Oni su svojim znanjem, bogobojaznošću, pobožnošću, razboritošću u vjeri, skromnošću i opredjeljenjem, ne za ono što je kod ljudi, već za ono što je kod Uzvišenog Allaha, plijenili pažnju vjernika i sami sebe doveli u položaj da ih drugi slušaju i da im se pokoravaju.

* * *

Njihov utjecaj među običnim vjernicima je bio toliko snažan da ni emevijski namjesnici u Medini nisu mogli donijeti ni uspješno provesti bilo kakvu značajniju odluku bez njihova mišljenja i saglasnosti.

Najbolji primjer za to je slučaj oko proširenja Poslanikove ﷺ džamije u Medini. Naime, kada je el-Velid Abdulmelik htio proširiti harem džamije, nije to mogao učiniti, a da prethodno, sa sve četiri strane, ne sruši stare zidove džamije i sobe Poslanikovih ﷺ supruga ne spoji sa džamijom.

To je bilo teško izvesti, jer se ideja o tome mnogim ljudima nije dopala, zbog čega je el-Velid napisao Omeru b. Abdulazizu, svome namjesniku u Medini:

- Odlučio sam proširiti Džamiju Allahova Poslanika ﷺ na sve strane, tako da bude dvije stotine aršina duga i dvije stotine aršina

široka, a da bi se to učinilo potrebno je srušiti sva četiri stara zida džamije i uz džamiju pripojiti sobe Poslanikovih ﷺ supruga. Zato, otkupi okolne kuće i koliko možeš proširi džamiju s prednje strane, prema Kibli! To ćeš moći učiniti zahvaljujući tvojim dobrim odnosima sa Omer b. el-Hattabovom porodicom i ugledu koji ona u narodu uživa.

Ukoliko ti se u tome stanovnici Medine suprotstave, zamoli el-Kasima b. Muhammeda i Salima b. Abdullaha b. Omera da ti pomognu i nemoj se ustručavati da platiš iznos za otkup okolnih kuća, ma koliko visok on bio! Neka ti kao primjer u tome posluže postupci Omera b. el-Hattaba i Osmana b. Affana!

* * *

Na to je Omer b. Abdulaziz pozvao el-Kasima b. Muhammeda, Salima b. Abdullaha i najuglednije stanovnike Medine i upoznao ih sa sadržajem halifina pisma, pa je ta ideja, zahvaljujući pristanku njih dvojice, naišla na odobravanje. Štaviše, kada je svijet vidio da ova dva najučevnija imama u Medini, svojim rukama ruše zidove stare zgrade džamije, sâm im se priključio da im pomogne. Tako je u pismu navedena želja vladara pravovjernih provedena bez ikakva otpora.

U to vrijeme, pobjedonosna muslimanska vojska, na svome putu prema Carigradu, osvajala je jedno po jedno utvrđenje i bila sve bliže prijestolnici Bizantije. Činila je to pod komandom njenog sjajnog zapovjednika Mesleme b. Abdulmelika b. Mervana i pripremala put za osvajanje samog Carigada.

Saznavši za namjeru vladara pravovjernih o proširenju Džamije Allahova Poslanika ﷺ, bizantijski car je, kao znak dobre volje, halifi poslao stotinu hiljada miskala zlata, stotinu najboljih bizantijskih majstora i četrdeset tovara keramičkih mozaika sa željom da se to upotrijebi kao ukras za džamiju. El-Velid je to sve, zajedno sa majstorima, poslao Omeru b. Abdulazizu, koji je to, po savjetu el-Kasima b. Muhammeda i Salima b. Abdullaha b. Omera, prihvatio i upotrijebio u izgradnji Poslanikove ﷺ džamije.

* * *

El-Kasim b. Muhammed po svemu je podsjećao na svoga djeda Ebu Bekra es-Siddika ؓ toliko da je svijet govorio:

- Niko od Ebu Bekrovih potomaka ne podsjeća na njega toliko kao njegov unuk el-Kasim b. Muhammed.

On je bio njegovo oličje u lijepim osobinama, visokim moralnim vrijednostima, čvrstini imana, pobožnosti, dobroti duše i darežljivosti. O tome govore brojni primjeri iz njegova života.

Tako se pripovijeda da je jedan beduin došao i pronašavši u džamiji Kasima b. Muhammeda upitao:

- Koji ste od vas dvojice učevniji; ti ili Salim b. Abdullah? - pa se, prvo, napravio da ga nije čuo, a kada ga je ovaj ponovo upitao, odgovorio mu je samo sa:

- *Subhanallah!*

Kada ga je ovaj upitao i po treći put, rekao mu je:

- Sine brata moga, eno Salima tamo sjedi pa upitaj njega!

Čuvši to, neko od prisutnih je kasnije rekao:

- Nije htio da kaže: "Ja sam učevniji" pa da ne ispadne da se hvali, niti: "On je učevniji"- pa da ne ispadne da govori neistinu, a zapravo bio je on učevniji od Salima.

* * *

Pripovijeda se da je jednom prilikom viđen na Mini, sa svih strana okružen hadžijama iz raznih krajeva. Pitali su ga o svemu i svačemu, pa im je ono što je znao odgovarao, a za ono što nije znao govorio:

- Ne znam, nisam čuo ...

Kada bi ga neko upitao:

- Kako to da ni ti ne znaš? - odgovorio bi:

- Ni ja ne znam sve što me pitate. Da znam, rekao bih vam i to od vas ne bih krio, jer znanje nije dozvoljeno prikrivati. Bolje je biti i neznalica, nego reći nešto za što se nije sigurno da je tako, pogotovu kada se zna kolika je to odgovornost pred Allahom.

* * *

Jednom prilikom bilo mu je povjereno da izvrši podjelu zekata među onima kojima je pripadao, pa se trudio koliko je mogao da bude prav i pravedan i da svakome dâ onoliko koliko mu pripada.

Međutim, našao se jedan čovjek koji nije bio zadovoljan sa svojim dobijenim dijelom, pa je, tražeći Kasima b. Muhammeda, došao u džamiju i zatekavši ga kako klanja, o tome počeo pričati pred prisutnima, pa mu je njegov sin rekao:

- Tako mi Allaha, prigovaraš čovjeku koji od vašeg zekata za sebe nije zadržao ni jednog jedinog dirhema niti uzeo jednu jedinu hurmu.

Čuvši to, Kasim je skratio svoj namaz pa se, čim je predao selam, okrenuo prema svome sinu i rekao mu:

- Sinko, od danas se više nikada nemoj usuditi da govoriš o nečemu što ne znaš!

Prisutni su kasnije rekli da je njegov sin bio u pravu, ali mu je to rekao u želji da ga nauči kako će svoj jezik čuvati od onoga što ga se ne tiče.

* * *

Kasim b. Muhammed je živio preko sedamdeset godina života. Pred smrt je bio oslijepio. U posljednjoj godini svoga života, bio je krenuo da, još jednom, obavi hadždž. Na tome ga je putu i zatekla smrt.

Osjetivši da mu se smrt primakla, okrenuo se prema svome sinu i rekao mu:

- Kada umrem, kao ćefine, uzmi moju odjeću u kojoj sam klanjao; košulju, haljinu i ogrtač, i u njih me spremi! Tako je postupio i moj djed, Ebu Bekr. Zatim me zakopaj u zemlju i vrati se svojoj čeljadi! Nemoj slučajno da bi neko nad mojim kaburom stao i rekao:

- "Bio je!... Bio je!..."

Nemoj, jer ja nisam bio niko i ništa!

SILE B. EŠJEM EL-ADEVI

صلة بن أشيم العدوى

"Sile b. Ešjem el-Adevi družio se sa najpoznatijim ashabima, od njih učio i lijepo vladanje poprimio."

(El-Asbehani)

Sile b. Ešjem el-Adevi bio je jedan od onih koji su noću bili pobožnjaci, a danju konjanici... On bi, kada bi mrak Zemlju obavio i svijet se u postelju povukao, ustao, pažljivo uzeo abdest, stao u pročelje svoje sobe, počeo klanjati i uživati u osamljenosti sa svojim Gospodarom, pri čemu bi ga obasjavalo božansko svjetlo koje mu je pokazivalo beskrajna prostranstva kosmosa i Allahove znakove na obzorju.

Pored toga, za njega je, u ranu zoru, učenje Kur'ana predstavljalo posebno uživanje koje nipošto nije htio propustiti. Zato bi, kada bi nastupila zadnja trećina noći, sjeo i svojim, poput zvonceta, dirljivim i melodičnim glasom počeo učiti odlomke iz Kur'ana i, kako je to samo on znao, po svim pravilima tertila, izgovarati jasne Allahove ajete.

Dok bi tako učio Kur'an, čas bi u njemu iz dubine duše, cijelim srcem, osjećao slast, a čas toliko strahopoštovanje da se činilo da će mu od njega popucati niti srca.

* * *

Sile b. Ešjem nikada nije propuštao priliku obaviti svoje uobičajene noćne nafile, kako kod kuće, tako ni na putu, kako kada je bio slobodan, tako i kada je bio zauzet svakodnevnim poslovima.

Džafer b. Zejd je pričao:

- U nadi da će Allahova pomoć biti na našoj strani, sa muslimanskom vojskom u kojoj je bio i Sile b. Ešjem, krenuli smo u pohod na grad Kabul s namjerom da ga osvojimo. Kada nas je, negdje na putu, zatekla noć, vojska je zastala da se odmori. Tu su

vojnici poskidali svoje bisage, nešto pojeli, klanjali jaciju, a potom, svako za sebe potražio pogodno mjesto da se malo odmori i zaspi.

Vidio sam da je to isto uradio i Sile b. Ešjem, pa sam pomislio:

- Gdje je onaj za koga pričaju da po cijelu noć provodi u ibadetu i toliko dugo klanja da mu od stajanja noge znaju oteći? Tako mi Allaha, noćas ću ga pratiti i vidjeti šta će učiniti!

Čim su ostali vojnici pospali, vidio sam ga da je, nakon kratkog sna, ustao i, pod okriljem mraka, krenuo prema obližnjoj šumi sa visokim stablima, zapuštenim šibljem i netaknutoj travi, gdje ljudska noga odavno nije kročila.

Krišom sam krenuo za njim da vidim šta će tamo učiniti.

Odmakavši se poduboko u šumu, stao je, okrenuo se prema Kibli i počeo klanjati. Tamo je, u samoći, dugo i dugo klanjao, dok sam ga ja iz daljine posmatrao. Dok sam ga gledao, činilo mi se da mu iz lica svjetlo izbija, da mu je tijelo potpuno nepomično, duša smirena, da u samoći nalazi razgovor, u daljini bliskost i u mraku svjetlo.

I dok je tako klanjao, sa istočne strane, iz šume, prema nama se pomolio lav. Čim sam ga ugledao, ja sam premro od straha, pa sam se, da bi se spasio od njega, popeo na obližnje visoko stablo.

Lav se sve više i više primicao Sile b. Ešjemu koji je i dalje predano klanjao. Gledao sam kako mu se lav približio na svega nekoliko koraka i kako se on na njega, tako mi Allaha, i ne osvrće niti na njega obraća pažnju. Kada je pao na sedždu, pomislio sam:

- Sada će ga napasti i rastrgati!

Međutim, na moje čuđenje lav ga nije napao, nego je, kada se digao sa sedžde, stao ispred njega i samo ga posmatrao.

Kada je predao selam, pogledao je u lava i nešto u sebi, što nisam čuo, mičući usnama, izgovorio, pa se lav okrenuo i udaljio u pravcu odakle je i došao.

* * *

Kada je poodmakla zora, ponovo se digao i klanjao sabah, a nakon toga počeo se zahvaljivati i hvaliti Allaha, kako nikoga dotada nisam čuo. Zatim je na kraju kroz plač počeo ponavljati:

- Bože, ako se griješni rob poput mene ne usuđuje zamoliti Te da mu daš Džennet, onda ga, barem, sačuvaj od džehennemske vatre!

Zatim se polahko, da ga ko ne bi primijetio, vratio među ostale vojnike koji su mislili da je i on kao ostali noć proveo u postelji.

Za njim sam se vratio i ja, nenaspavan, iscrpljen, preplašen od lava i samo Allah zna kakav sve ne.

* * *

Pored svega ovoga, Sile b. Ešjem, kada god je mogao drugima pružiti savjet i pouku, nikada nije propuštao priliku a da to ne učini. Pri tome je mudrošću, lijepom riječju i savjetom pozivao svome Gospodaru. Na taj je način pridobijao osorne duše i omekšavao okorjela srca.

* * *

Tako se za njega priča da je, povlačeći se iz Basre daleko u pustinju radi osamljenja, ibadeta i razmišljanja o svome Gospodaru, nailazio pored jedne grupe raskalašenih i razuzdanih mladića koji su se zabavljali i odavali igri i zabavi, te da ih je, svaki put kada bi pored njih naišao, ljubazno pozdravio i upitao:

- Šta mislite o ljudima koji su se uputili na dalek i težak put, kada će i dokle stići, ako po danu skrenu s puta i počnu se igrati i zabavljati, a noću legnu da se odmore i naspavaju?!

Isto pitanje im je ponavljao svaki put, dok jednoga dana jedan od mladića nije ustao i rekao:

- Tako mi Allaha, on ne misli ni na koga drugog do na nas, jer mi se preko dana igramo i zabavljamo, a preko noći spavamo.

Potom se spomenuti mladić odvojio od svoga društva i od toga dana pristao za Sile b. Ešjemom od koga se nije odvajao sve dok ih smrt nije rastavila.

* * *

Također se prenosi da je jednoga dana, dok je sa jednom grupom svojih prijatelja bio na putu zbog nekog posla, pored njih naišao jedan mladić u cvijetu mladosti i divnoj odjeći koja je bila predugačka toliko da se za njim vukla po zemlji i da je djelovao oholo i nadmeno.

Njegovi prijatelji htjeli su zbog toga mladića žestoko ukoriti i izgrditi, ali im je Sile rekao:

- Pustite mene, ja ću vas neugodnosti poštediti!

Zatim je prišao mladiću, učtivo mu se obratio i kao najboljem prijatelju rekao:

- Sine brata moga, da li bih te nešto mogao zamoliti?

Na to je mladić zastao i rekao:

- Amidža, reci šta želiš! - pa mu je rekao:

- Htio sam te zamoliti da malo podigneš haljinu. Tako bi se manje prljala, pa bi bila čišća. Osim toga, to bi bilo prema Gospodaru tvome bogobojaznije i prema običaju Vjerovjesnika tvoga dosljednije!

Na to se mladić postidio i rekao:

- Hoću, sa zadovoljstvom!

Zatim je uzeo haljinu i počeo je zadizati. Na to je Sile svojim prijateljima rekao:

- Ovako je bolje i primjerenije, nego što ste vi htjeli. Jer, da ste ga napali i izgrdili ga, i on bi vas napao i izgrdio, a njegova haljina bi i dalje ostala spuštana i vukla se po zemlji.

* * *

Pripovijeda se da mu je jednom prilikom došao jedan mladić iz Basre i zamolio ga:

- Ebu Suhba, Allah ti se smilovao, poduči me nečemu čemu je tebe podučio Uzvišeni Allah!

Na to se Sile nasmijao i vedra lica mladiću rekao:

- Sine brata moga, podsjetio si me na nešto što nikada neću zaboraviti. Podsjetio si me na dane kada sam, poput tebe, bio mlad i kada sam dolazio drugovima Allahova Poslanika ﷺ koji su još bili u životu, sa istom molbom kao i ti sada meni, pa su mi, savjetujući me, rekli:

- Gledaj da ti Kur'an bude lijek za dušu i uživanje za srce! Iz njega izvlači pouku i preporučuj ga muslimanima! Što god više možeš, posveti se dovi i moljenju Uzvišenog Allaha!

Na to ga je mladić zamolio:

- Allah te svakim dobrom nagradio, uputi hajr-dovu i za mene! - pa je zamolio:

- Neka ti Uzvišeni Allah usadi ljubav prema onome što je vječno i zadovoljstvo sa malim u onome što je prolazno! Neka ti Uzvišeni Allah podari spoznaju koja ulijeva smirenost u duši i sigurnost u vjeri!

* * *

Sile b. Ešjem imao je amidžičnu po imenu Muaza el-Adevija. I ona se, poput njega, budući da je poznavala Aišu, radijallahu 'anha, i od nje učila, ubraja u generaciju tabi'ina. Kasnije je, ono što je slušala od Aiše, lično prenijela el-Hasanu el-Basriju. Bila je čestita, pobožna, bogobojazna i skromna žena.

Kada bi nastupila noć, imala je običaj reći:

- Možda je ovo moja posljednja noć, pa ću je provesti u ibadetu sve dok ne svane?! - a kada bi se rasvanulo, rekla bi:

- Možda je ovo moj posljednji dan?! - i ne bi smirila sve dok ne bi pala noć.

Za nju se pripovijeda da je preko zime, namjerno, znala nositi lahku odjeću kako bi osjetila surovost zimske hladnoće i kako joj

hladnoća ne bi dala da se opusti i zaspi, ostavljajući neizvršen kakav uobičajeni čin ibadeta. Noći je provodila u noćnim nafilama i učenju Kur'ana. Kada bi je savladao san, ustala bi i hodajući po kući, počela naglas govoriti:

- O nemirna dušo, pred tobom je dugački san, jer ćeš koliko sutra, leći u kabur iz koga nećeš moći izaći i u kome te čeka jedno od dvoje: nesreća ili sreća. Zato, o Muaza, danas za sebe odaberi ono što će ti sutra biti draže!

* * *

Uprkos svoje izrazite sklonosti ibadetu i naglašene skromnosti, Sile b. Ešjem ni u čemu nije izbjegavao primijeniti praksu Allahova Poslanika ﷺ. Rukovodeći se time, zaprosio je svoju amidžičnu Muazu.

Pripovijeda se da ga je, kada je došao dan uoči svadbe, njegov bratić odveo u hammam i poslije toga uveo kod mlade koja ga je čekala, u posebno za tu priliku pripremljenoj kući i da je, kada je kod nje ušao i sa njom ostao nasamo, stao da klanja dva rekata nafila namaza te da je i ona stala, i za njim, kao muktedija, klanjala u džematu.

Također se pripovijeda da im se ovaj namaz toliko osladio da su nastavili zajedno klanjati sve do zore i da je, kada je svanulo, kod njih ušao njegov bratić i upitao ga:

- Amidža, tebi je sinoć za prvu bračnu noć predana amidžična, a ti si je ostavio i čitavu noć proveo klanjajući?!

Sile mu je na to odgovorio:

- Sine brata moga, jučer si me prvo uveo u kuću koja me je podsjetila na Džehennem, a zatim u drugu kuću koja me je podsjetila na Džennet, pa mi je to cijelu noć bilo na hatru sve dok nije svanulo.

- A koje su to dvije kuće, amidža? - upitao je mladić, pa mu je odgovorio:

- Uveo si me u hammam, pa me je njegova vrućina podsjetila na džehennemsku vatru, a onda si me uveo u mladinu sobu, pa me je njen miris podjetio na miris Dženneta.

* * *

Sile b. Ešjem nije bio samo bogobojazan, pobožan, skroman i sklon stalnom pokajanju i traženju oprosta, nego i izuzetno hrabar vitez i prekaljeni borac i neustrašivi heroj na bojnom polju. Jer, bojno polje nije znalo za hrabrijeg, snažnijeg, odvažnijeg, niti sa sabljom u ruci vičnijeg borca od njega. Muslimanske vojskovođe su se natjecale ko će ga pridobiti za sebe. Svaki od njih je htio da ga ima među svojim borcima i da, zahvaljujući njegovoj hrabrosti, ubere plodove pobjede koje je on slutio.

* * *

Tako se od Džafera b. Zejda prenosi da je pričao:

- Krenuli smo u jedan pohod zajedno sa Sile b. Ešjemom i Hišam b. Amirom. Kada smo se, prsa u prsa, sukobili sa neprijateljem, Sile i njegov drug su se izdvojili iz muslimanskih redova, prodrli među neprijateljske vojnike i počeli ih kopljem probadati i sabljom sjeći, tako da su među redovima neprijatelja unijeli toliku pometnju i paniku da je jedan od njihovih zapovjednika povikao:

- Šta od nas uradiše samo dvojica muslimanskih vojnika! Šta bi tek od nas napravili da su nas svi napali?! Zato vam predlažem da pristanete na uvjete koje vam nude muslimani i da im date lojalnost koju od vas traže!

* * *

Sedamdeset i šeste godine po Hidžri, Sile b. Ešjem, zajedno sa svojim sinom, krenuo je sa muslimanskom vojskom u pohod na Transoksaniju.

Priča se da je Sile, kada su se dvije vojske sukobile i između njih borba rasplamsala, svome sinu rekao:

- Sinko, navali na Allahova neprijatelja ne bih li te žrtvovao i tako dobio zalog kod Onoga kod Koga zalog nikada ne propada!

Čuvši očeve riječi, mladić je, poput iz luka odapete strijele, jurnuo na neprijatelja i hrabro se borio sve dok nije pao kao šehid.

Vidjevši to, ocu nije preostalo ništa drugo nego da krene za sinom i da se kao i on bori protiv neprijatelja sve dok pored njega i on nije poginuo i pao kao šehid.

* * *

Kada se u Basri pročulo za njihovu pogibiju, Basrijke su požurile do Muaze el-Adevije da je utješe i razgovore. Međutim, na njihovo iznenađenje, ona ih je dočekala riječima:

- Ukoliko ste došle da mi čestitate, dobro došle, a ukoliko ste došle da me tješite i razgovarate, vratite se odakle ste i došle, Allah vas nagradio!

* * *

Neka Allah ozari ovako čestita i plemenita lica!

Neka ih Allah nagradi kako najljepše može biti!

Jer, rijetki su takvi primjeri čistoće i bogobojaznosti u historiji čovječanstva.

OMER B. ABDULAZIZ

(Tri primjera iz njegova života)

عمر بن عبد العزيز (وقفات ثلاث معه)

"Omer b. Abdulaziz bio je rijetko lijep čovjek, lijepa vladanja, bogata znanja, čiste duše, sažaljiv i sklon pokajanju."

(Ez-Zehebi)

"B"

Kada god se povede riječ o halifi, tabi'inu, Omeru b. Abdulazizu, čovjek se ne može oteti dojmu da se o njemu, u svakom pogledu, može govoriti nadugo i naširoko. Ovo zato što, kada se o njemu govori, pred sobom imamo svestranu ličnost, sa izuzetno bogatim životnim iskustvom, od kojeg svaki primjer ne znaš da li je više sjajan, ili upadljiv, ili pažnje dojmljiv.

U jednom od ranijih poglavlja, upoznali smo se sa tri sjajna primjera iz života petog od pravednih vladara, nasljednika Allahova Poslanika ﷺ, a u ovom ćemo se upoznati sa još tri, ništa manje značajna i svijetla od prethodnih.

* * *

O prvom primjeru govori jedan od najpoznatijih pustinjskih pjesnika i recitatora kasida napisanih u *redžzu*, Dukejn b. Se'id ed-Darimi koji kaže:

- U jednoj svojoj pjesmi pohvalio sam Omera b. Abdulaziza, dok je još bio namjesnik u Medini, pa je naredio da mi se, kao nagrada, dâ petnaest najboljih deva od najplemenitije pasmine.

Kada su mi predate, pogledao sam ih, pa su mi se toliko dopale da, iz bojazni za njih, nisam htio da sâm krećem na daleki put kroz pustinjske zabiti, a nisam bio voljan ni da ih prodam. I dok sam se tako dvoumio šta da učinim, iznenada je naišla jedna družina koja je namjeravala krenuti na put ka našem mjestu u Nedždu. Zamolio sam ih bi li i ja mogao sa njima krenuti, pa su mi rekli:

- Dobro došao u našu družinu! Mi krećemo noćas, pa ako misliš sa nama, spremi se i kreni!

Prije nego ćemo krenuti, otišao sam da se oprostim sa Omer b. Abdulazizom, pa sam kod njega zatekao dvojicu staraca koje nisam poznavao. Kada sam htio da se sa njime rastanem i krenem, Omer se prema meni okrenuo i rekao:

- Dukejne, imam jednu veliku želju. Zato, ako nekada čuješ da sam dospio na viši položaj od onoga koji danas uživam, dođi i ponovo me posjeti! Od mene te čeka velika nagrada i dobročinstvo.

- Namjesniče, hoću svjedoka za ovo što si obećao - rekao sam.

Na to mi je on rekao:

- Uzimam za svjedoka Uzvišenog Allaha za ono što sam obećao!

Na to sam dodao:

- Hoću za svjedoka i nekoga od Njegovih stvorenja - pa mi je rekao:

- Evo, ova dva starca!

Na to sam prišao jednom od njih i zakleo ga:

- Svoga oca i majku bih za tebe žrtvovao, reci mi kako se zoveš da bih znao ko si ti!

- Ja sam Salim sin Abdullahov, sina Omera b. el-Hattaba - odgovorio je.

Na to sam se okrenuo prema namjesniku i rekao:

- Imao sam sreću da za svjedoka dobijem svima poznata i ugledna čovjeka.

Zatim sam se okrenuo, pogledao u drugog starca i upitao:

- I za tebe bih se žrtvovao, reci mi ko si ti!

Na to mi je odgovorio:

- Ja sam Jahja, namjesnikov oslobođeni rob.

- Onda imam za svjedoka i čovjeka između njegove čeljadi - odgovorio sam.

Zatim sam se oprostio i sa devama krenuo nazad ka svojima u Nedžd. Od ovih deva Allah mi je dao toliki bereket da su se toliko namnožile i da sam, zahvaljujući njima, stekao veliki imetak i brojne sluge.

* * *

Tako su se vremena mijenjala i prolazila, dok jednoga dana, u Jemami u Nedždu, nisam čuo za smrt vladara pravovjernih Sulejmana b. Abdulmelika, kada sam onoga koji mi je to prvi ispričao, upitao:

- Ko je, poslije njega, preuzeo mjesto halife?

- Omer b. Abdulaziz - odgovorio je.

Čim sam to čuo, spremio sam se i uputio u Šam.

Na svome putu, u Damasku sam se susreo sa Džerirom, jednim od trojice najpoznatijih pjesnika iz emevijskog perioda, koji se, upravo, vraćao od novog halife.

Pošto sam se sa njim pozdravio, upitao sam ga:

- Ebu Hazre, odakle ideš? - pa mi je odgovorio:

- Od halife koji dijeli sirotinji, a uskraćuje pjesnicima. Ako si sa namjerom da od njega nešto dobiješ krenuo, bolje ti je da se odmah vratiš odakle si i došao.

- Moj slučaj je drugačiji od vašeg - odgovorio sam, pa mi je rekao:

- Kako hoćeš.

Odatle sam krenuo i uputio se halifinu sjedištu. Kada sam tamo došao, zatekao sam ga u dvorištu okružena siročadi, udovicama i obespravljenima. Vidjevši da mu od velike gužve ne mogu prići, podigao sam glas i iz svega grla povikao:

O Omere, dobročinitelju plemeniti,
O Omere, koji dijeliš punom šakom,
Ja sam Darimljanin iz Katana,
Tražim svoj dug od brata plemenitog!

Na to je Omerov sluga Ebu Jahja pogledao u mene, duboko se zamislio, a onda je, okrenuvši se prema halifi, rekao:

- Vladaru pravovjernih, ja sam ovom beduinu svjedok da si mu nešto obećao.

- Znam šta - odgovorio je Omer i okrenuvši se prema meni rekao mi:

- Dukejne, dođi ovamo!

Kada sam mu prišao, sageo se i rekao mi:

- Sjećaš li se da sam ti u Medini rekao da u životu nikada ništa nisam postigao, a da mi duša nije težila za nečim višim od toga?

- Sjećam, vladaru pravovjernih - odgovorio sam.

- Evo vidiš, na ovome svijetu sam postigao vlast. Međutim, moja duša teži za jednim drugim ciljem na onome svijetu, a to je Džennet i nastoji zadobiti Allahovo ﷻ zadovoljstvo. Iako vladari svoju vlast koriste da bi pomoću nje ostvarili svoje ovosvjetske ciljeve, ja ću je pokušati iskoristiti da pomoću nje ostvarim svoj cilj i slavu na onome svijetu.

Zatim mi je rekao:

- Dukejne, tako mi Allaha, otkako sam preuzeo hilafet, nikada ni jednog muslimana nisam oštetio ni za jedan jedini dirhem ili dinar a da mu ga nisam dao, ako je bio njegov...

Tako mi Allaha, nemam više od hiljadu dirhema, pa uzmi pola, a pola ostavi meni... Tako je i bilo. Uzeo sam novac koji mi je dao i, tako mi Allaha, nikada nisam ništa vidio da je bilo bereketnije od njega.

* * *

O drugom sjajnom primjeru iz Omerova života govori kadija iz Mosula Jahja b. Jahja koji kaže:

- Jednom prilikom, dok je Omer b. Abdulaziz obilazio pijacu u Himsu u Siriji i lično se htio uvjeriti kako se ponašaju trgovci te provjeriti cijene, pred njega je izašao jedan čovjek koji je na sebi nosio dva crvena ogrtača iz Katara i rekao:

- Vladaru pravovjernih, čuo sam da si naredio da svako kome je učinjena neka nepravda može doći i požaliti se. Je li to tačno?

- Jeste, tačno je - odgovorio je Omer.

- Eto, onda pred sobom imaš čovjeka kome je učinjena nepravda i koji je izdaleka došao do tebe da ti se požali - rekao je.

- Odakle su tvoji? - upitao je Omer.

- Iz Adena - odgovorio je čovjek.

- Tako mi Allaha, tvoje mjesto doista je daleko da bi Omerova pravda i do tebe stigla - odgovorio je, a zatim sjahao sa jahalice, stao pred čovjeka i upitao ga:

- Kakva ti je nepravda učinjena?

- Imao sam posjed koji mi je preoteo i za sebe prisvojio čovjek koji se poziva na tebe i svoje rodbinske veze sa tobom - odgovorio je čovjek.

Čuvši to, Omer je uzeo i napisao pismo svome namjesniku u Adenu, Urvi b. Muhamedu. U pismu je stajalo:

- A potom... Kada dobiješ ovo moje pismo, saslušaj šta ti ima reći čovjek po kome ti ga šaljem, pa ako vidiš da je istina ono što priča i da mu je učinjena nepravda, odmah ispravi nepravdu i vrati mu njegovo pravo.

Potom je Omer stavio svoj pečat na pismo i predao ga spomenutom čovjeku da ga uruči namjesniku.

Kada je ovaj htio krenuti, Omer ga je zaustavio i rekao mu:

- Polahko! Ti si došao iz dalekog kraja. Mora da si na svome putu potrošio mnogo svojih sredstava, poderao odjeću i obuću, a možda i iscrpio jahalicu?!

Zatim je to sve obračunao i izračunao da to iznosi jedanaest dinara, pa ih je u gotovini isplatio čovjeku, dodavši:

- Slobodno o ovome, na sve strane, pričaj među svijetom, kako se niko, ma koliko bio daleko, od danas više ne bi ustručavao potražiti svoje pravo i ispraviti nepravdu koja mu je nanesena!

* * *

O trećem sjajnom primjeru iz Omerova života, kazuje nam pobožni asketa i oslobođeni rob Zijad b. Mejsere el-Mahzumi koji kaže:

- Moj gospodar, Abdullah b. Ajjaš, poslao me je po nekom svom poslu da iz Medine odem u Damask i da se tamo obratim vladaru pravovjernih, Omeru b. Abdulazizu.

Između mene i Omera bilo je staro prijateljstvo još od dana kada je Omer bio namjesnik u Medini. Kada sam ušao kod njega, zatekao sam ga sa pisarem kome je diktirao neko pismo.

Čim sam ih ugledao, odmah s vrata sam im nazvao selam, pa mi je on odgovorio:

-*Ve alejkumu-s-selamu ve rahmetullahi,* Zijade!

Zatim sam se, budući da ga nisam oslovio sa *vladaru pravovjernih*, stidljivo uputio prema njemu, pa sam mu, kada sam mu prišao, ponovo nazvao selam riječima:

- Vladaru pravovjernih, *es-selamu alejke ve rahmetullahi te'ala ve berekatuhu!* - na što mi je on odgovorio:

- Zijade, ništa ti nisam zamjerio. Primio sam ti prvi selam i ne vidim nikakve potrebe da ga ponovo nazivaš.

Za to vrijeme, njegov pisar, upravo je čitao neke pritužbe koje su poštom bile pristigle iz Basre, pa mi je rekao:

- Zijade, sjedi i sačekaj samo malo dok ovo ne završim! - pa sam sjeo na prag od vrata i slušao pisara kako čita, a Omer duboko uzdiše od brige.

Kada je pisar završio sa čitanjem pritužbi i otišao za svojim poslom, Omer je ustao sa svoga mjesta, prišao mi i sjeo pred mene ispred vrata. Potom je svoju ruku stavio na moje koljeno i rekao mi:

- Dobro došao, o Zijade!

Na meni je bio sprijeda razrezani ogrtač, pa mi je rekao:

- Blago tebi, ti si se zamotao u svoj ogrtač, utoplio se i sačuvao od problema s kojima mi muku mučimo.

Zatim se počeo raspitivati o dobrim Medinjanima, muškarcima i ženama, sve napose, kako su i kako žive, toliko da mi se učinilo da nikoga koga je poznavao nije izostavio, a da za njega nije upitao.

Potom me je pitao kako se odvijaju poslovi u Medini i radovi koje je naredio dok je još bio namjesnik u njoj, a ja sam mu o svemu o čemu je pitao, detaljno odgovarao. Zatim je duboko, sa puno sjete, uzdahnuo i rekao:

- Zijade, zar ne vidiš u što se Omer uvalio i u kakve je probleme zapao?

- Nadam se da će sve izaći na dobro i da ćeš za svoj trud veliku nagradu kod Gospodara svoga zaslužiti - odgovorio sam, pa mi je rekao:

- Kamo sreće?!

Zatim je briznuo u plač, da sam se na njega sažalio i rekao mu:

- Vladaru pravovjernih, najiskrenije te molim, imaj malo obzira i prema sebi! Nadam se da će sve izaći na dobro! - pa mi je opet rekao:

- Zijade, daleko je ovo od onoga što ti priželjkuješ! Jer, Zijade, ja sam u situaciji da drugoga ružim, a da ne budem ružen, da druge siječem, a da ne budem sasječen i da druge uznemiravam, a da oni mene ne smiju uznemiravati!

Zatim je ponovo zaplakao i toliko se dugo gušio u jecanju da sam se na njega sažalio. Kod njega sam ostao tri dana dok nisam obavio posao zbog koga me je bio moj gospodar poslao.

Kada sam krenuo nazad, dao mi je da za svoga gospodara ponesem pismo u kome ga je zamolio da me od njega otkupi, a zatim ispod svoga dušeka izvadio dvadeset dinara koje mi je dao, rekavši:

- Uzmi, neka ti se nađe pri ruci, u slučaju potrebe za nečim od ovoga svijeta, dodavši: - Da imaš pravo na svoj dio od harača i njega bih ti dao.

Ja sam odbio od njega uzeti novac, pa mi je rekao:

- Uzmi, ovo nije iz zajedničke blagajne svih muslimana, nego lično moja ušteđevina.

Ja opet nisam htio uzeti, pa je on toliko insistirao da sam na kraju popustio i uzeo, a potom krenuo nazad u Medinu.

Vrativši se u Medinu, svome gospodaru sam predao pismo koje mu je poslao vladar pravovjernih, pa ga je otvorio, pročitao i rekao mi:

- Zamolio me da mu te prodam, kako bi te mogao osloboditi, ali neću, nego ću te sâm osloboditi.

Zatim me je oslobodio...

ZEJNU-L-ABIDIN

(Ali b. el-Husejn b. Ali)

زين العابدين (علي بن الحسين بن علي)

"Nisam vidio boljeg Kurejševića od Alija b. el-Husejna."

(Ez-Zuhri)

Te pobjedonosne godine zatvorena je i posljednja stranica perzijskih kraljeva. Posljednji perzijski kralj Jezdedžrid umro je prognan i ponižen.

Njegovi vojni komandanti zajedno sa vojskom, ličnom gardom i kraljevskom porodicom, kao zarobljenici, pali su u muslimanske ruke.

Do tada neviđeni ratni plijen slijevao se u Medinu-Munevveru.

U Medinu dovedeno roblje nikada do tada nije bilo brojnije, vrjednije ni poznatije. Među robljem su bile i tri princeze, tri Jezdedžridove kćeri.

* * *

Svijet je, u Medini, navalio sa svih strana i samo za nekoliko sati pokupovao roblje. Tako se ogromno bogatstvo slilo u zajedničku muslimansku blagajnu. Neprodane su ostale jedino tri Jezdedžridove kćeri, a sve tri su bile, ne zna se koja je od koje ljepša, naočitija i mlađa.

Kada su, konačno, i one ponuđene na prodaju, od stida i poniženja su oborile glavu i zaplakale od nesreće koja ih je pogodila.

Vidjevši to, prema njima se rastužio Alija b. Ebu Talib - Allah mu lice oplemenio - i u sebi potajno poželio da ih otkupi neko ko bi sa njima lijepo postupao. A kako i ne bi, kada je zasigurno znao da je Allahov Poslanik ﷺ rekao:

- *"Budite samilosni prema uglednom kada doživi poniženje!"*

Ne znajući šta bi drugo mogao učiniti, otišao je do Omera b. el-Hattaba i zamolio ga:

- Vladaru pravovjernih, sa kraljevskim kćerima ne može se postupati isto kao i sa običnim ženama!

- Istinu si rekao - odgovorio je Omer i upitao:

- Ali kako da to izvedemo?

Na to mu je Alija predložio:

- Za svaku odredi visoku cijenu, a onda im daj slobodu neka same izaberu onoga koga one hoće od onih koji ponude toliki iznos!

Omer se složio sa njegovim prijedlogom, pa ga je objeručke prihvatio, videći da je to jedino pravo rješenje.

Jedna od njih izabrala je Omer b. el-Hattabova sina Abdullaha.

Druga je izabrala Ebu Bekr es-Siddikova sina Muhammeda.

Treća po imenu Šahizinana, izabrala je Alijina sina, unuka Allahova Poslanika ﷺ, el-Husejna

* * *

Šahizinana je kasnije primila Islam i bila dobra muslimanka. I ne samo da je primila pravu vjeru nego je, nakon što je bila robinja, postala slobodna žena i supruga unuka Allahova Poslanika ﷺ.

Primajući Islam, ona je čvrsto odlučila raščistiti sa svim što ju je vezalo sa paganskom prošlošću. Tako je, između ostalog, i svoje ime Šahizinana (kraljica svih žena) promijenila u Gazala.

Nakon što je Gazala, kao kraljeva kćerka, za muža dobila čovjeka kakav se samo poželjeti može, nije joj preostala nikakva druga želja, do da mu rodi sina.

Uzvišeni Allah ubrzo će joj ispuniti i tu želju, pa će Husejnu roditi lijepa i zdrava dječaka kome će dati ime Ali, po njegovom djedu Aliji b. Ebu Talibu رضي الله عنه.

Međutim, Gazalina sreća i radost bit će kratkoga vijeka, jer će ubrzo, poslije napada groznice u babinama, preseliti se na Ahiret i odazvati se pozivu svoga Gospodara, tako da nije imala priliku uživati u odgajanju svoga tek rođenoga sina.

* * *

Brigu o dječaku, poslije smrti njegove majke, preuzet će jedna sluškinja koja ga je, ne samo zavoljela poput rođene majke već i odgajala kao svoga sina jedinca. Tako je Ali odrastao ne znajući za drugu majku mimo nje.

* * *

Čim je Ali b. el-Husejn porastao toliko da je mogao učiti, svom svojom ljubavlju i snagom, posvetio se stjecanju znanja.

Njegova prva škola, i to kakva škola, bila je kuća u kojoj je odrastao, a njegov prvi učitelj, i to kakav učitelj, njegov otac, el-Husejn b. Ali.

Džamija Allahova Poslanika ﷺ, u to doba, bila je prepuna još živih drugova Allahova Poslanika ﷺ i prvog vala generacije najstarijih i najpoznatijih tabi'ina. I jedni i drugi do kraja su otvarali svoja srca prema djeci čestitih ashaba, pupoljcima cvjetova koji samo što se nisu razvili, podučavali ih Allahovoj Knjizi, sunnetu Allahova Poslanika, njegovim izrekama, otvarali im oči pred zacrtanim ciljevima Islama, pričali o Poslanikovu ﷺ životu, njegovim pohodima, mnogobrojnim slavnim bitkama i pobjedama, arapskom pjesništvu, ljepoti i tajnama govorništva i, ukratko, njihova srca zadajali svim što pobuđuje i razvija ljubav prema Uzvišenom Allahu, strahopoštovanju i bogobojaznosti. Otuda ne treba ni čuditi što su, upravo iz te generacije, ponikli toliki učenjaci i velikani koji su nosili Islam i u njega druge upućivali.

Međutim, Ali b. el-Husejnovo srce nizašto drugo nije prionulo kao za proučavanje Allahove ﷻ Knjige. Isto tako, njegova osjećanja ništa nije diralo i potresalo kao što su Allahovo obećanje nagrade i prijetnja kaznom. Kada bi učeći Kur'an naišao na ajet u kome se govori o Džennetu, imao je osjećaj da je dobio krila i da će poletjeti, a kada bi naišao na ajet u kome se govori o Džehennemu, bolno bi uzdahnuo, kao da mu džehennemski plamen bijesni u stomaku.

* * *

Čim je Ali b. el-Husejn tijelom i znanjem stasao, mlada i uzorita medinska zajednica imala je sreću da dobije tako pobožna i bogobojazna mladića Hašimovića, kome po čestitosti, lijepom vladanju, dobroti, dobročinstvu, znanju i razboritosti nije bilo ravna. Njegova pobožnost i bogobojaznost bile su toliko snažno naglašene, da bi mu, kada bi uzeo abdest i htio stati na namaz, cijelo tijelo spopala groznica.

Kada mu je, jednom prilikom, neko o tome progovorio, rekao je:

\- Teško vama! Govorite kao da ne znate pred Koga trebam stati i s Kim šapatom želim razgovarati!

* * *

Koliko je ovaj mladić, Hašimović, u svome ibadetu i svojoj bogobojaznosti, bio pažljiv i pribran, najbolje govori činjenica da su ga ljudi prozvali nadimkom *Zejnu-l-Abidin* (Ukras pobožnjaka) i da je pod tim nadimkom postao toliko poznat, da su njegovo pravo ime i prezime bili gotovo zaboravili i da su ga više voljeli zvati po nadimku, nego po imenu.

Kada bi klanjao, na sedždi bi toliko dugo ostao, da su ga Medinjani prozvali još jednim, manje poznatim, nadimkom *Es-Sedždžad* (Onaj koji dugo ostaje na sedždi).

S druge strane, zbog čistoće njegove duše i srca, prozvali su ga i nadimkom *Ez-Zekkijj* (Čisti od grijeha).

* * *

Zejnu-l-Abidin, neka je Allah sa njim zadovoljan, bio je potpuno svjestan i duboko uvjeren da je smisao i duh ibadeta hajr-dova.

Pripovijeda se da mu je najdraže bilo uhvatiti se za zastor Kabe i onda zamoliti Allaha ono što je htio.

Koliko je samo puta, dugo boraveći pored Kabe, izgovorio:

- Gospodaru, toliko si me Svojom milošću obasuo i toliko Svojih blagodati prema meni pokazao, da Te, evo, siguran molim i bez straha Tvoju bliskost i prisnost tražim!

- Gospodaru, preklinjem Te kao siromah kome je do milosti Tvoje toliko stalo i koji Ti se nikako ne može odužiti!

- Zato Te molim, uslišaj dovu moju; dovu neznana utopljenika koji se samo u Tebe za svoj spas hvata, o među plemenitim Najplemenitiji!

* * *

Tavus b. Kejsan jednom ga je prilikom vidio kako stoji u hladu Kabe i uznemireno, kao da se nad smrt nadnio, plače i preklinje, kao da je u najvećoj nuždi, pa je zastao i posmatrao ga dok nije prestao plakati i moliti, a onda mu je prišao i upitao ga:

- Gledao sam te kako plačeš i moliš Allaha, iako kao potomak Allahova Poslanika ﷺ imaš tri prednosti za koje se nadam da će te poštediti straha.

- Tavus, a koje su to tri prednosti? - upitao ga je Zejnu-l-Abidin, pa mu je odgovorio:

- Prvo, što si potomak Allahova Poslanika ﷺ. Zatim, šefa'at tvoga djeda i Allahova milost.

Na to mu je on odgovorio:

- Tavus, to što sam potomak Allahova Poslanika ﷺ nisam više siguran da će mi biti dovoljna zaštita nakon što sam čuo da je Uzvišeni rekao: *Kada se u rog puhne, tada rodbinskih veza među njima neće biti i jedni druge neće ništa pitati.*[29]

A to što se tiče šefa'ata moga djeda, zar Uzvišeni nije rekao: *I oni će se samo za onoga kojim On bude zadovoljan zauzimati.*[30]

I konačno, što se tiče Allahove milosti, pa zar On nije rekao: *Milost Allahova blizu je onih koji dobra djela čine.*[31]

* * *

Zahvaljujući bogobojaznosti, Zejnu-l-Abidin je stekao toliko osobina čestitosti, plemenitosti, blagosti i drugih vrlina, da su stranice autobiografskih knjiga toga vremena prepune svijetlih primjera i kazivanja o njegovu životu.

Tako el-Hasan b. el-Hasan pripovijeda:

- Jednom prilikom sam se oštro preporekao sa svojim amidžićem Zejnu-l-Abidinom, tako da sam mu, dok je sa svojim drugovima bio u Džamiji Allahova Poslanika, došao i pun bijesa i ljutnje pred njima sve što sam imao rekao mu u lice, a da on ni riječ nije progovorio.

Poslije sam otišao svojoj kući, pa mi je, kada je pala noć, neko zakucao na vrata, te sam ustao da vidim ko je. Kada sam otvorio vrata, pred sobom sam ugledao Zejnu-l-Abidina.

Ni najmanja nisam sumnjao da je došao da mi odgovori na uvrede koje sam mu nanio. Međutim, nisam bio u pravu, jer mi je samo rekao:

- Brate, ako je istina ono što si rekao, molim Allaha da mi se smiluje i oprosti, a ako nije, molim Allaha da se tebi smiluje i oprosti ti. Potom se sa mnom poselamio i otišao.

To me je teško pogodilo, pa sam krenuo za njim i, sustigavši ga, rekao mu:

---

[29] El-Mu'minun, 101.

[30] El-Enbija', 28.

[31] El-A'raf, 56.

- Kunem se da ti više nikada neću reći ništa što ti nije drago.

Čuvši to, sažalio se na mene i rekao mi:

- Halal ti bilo sve što si rekao na mene!

* * *

Jedan drugi Medinjanin priča:

- Jednom prilikom sam, dok je Zejnu-l-Abidin izlazio iz džamije, krenuo za njim i, ne sjećam se zbog čega, počeo ga napadati i grditi, pa je svijet prema meni krenuo da me uhvati, a da su me uhvatili pretukli bi me. Međutim, nisu jer se on prema svijetu okrenuo i rekao:

- Pustite čovjeka! - pa su me pustili.

Vidjevši da sam se uplašio, prišao mi je vedra lica i počeo me tješiti i smirivati. Zatim mi je rekao:

- Izgrdio si nas za ono što znaš, a ono što o nama ne znaš je još teže, dodavši:

- Ima li šta da ti možemo pomoći?

Na to sam se toliko postidio, da nisam imao snage bilo šta reći, pa je, primjetivši to, uzeo svoj ogrtač i zaogrnuo me njime, pokučivši mi uz to još hiljadu dirhema.

Zato sam, kada bih ga god poslije toga sreo, govorio:

- Svjedočim da si ti, doista, potomak Allahova Poslanika ﷺ.

Jedan od njegovih sluga je pričao:

- Dok sam služio Ali b. el-Husejna, jednom me je prilikom poslao za nekim poslom, pa sam se dugo zadržao. Zbog toga je, kada sam se vratio, uzeo bič i njime me izbičovao toliko da sam zaplakao i naljutio se, jer nisam čuo da je ikada ranije na bilo koga ruku digao.

Zato sam mu rekao:

- Tako ti Allaha, Ali, sine el-Husejnov, kako me možeš poslati da uradim posao za tebe, a onda me, nakon što ga uradim, išibati?!

Čuvši to, rasplakao se i rekao mi:

- Idi u Džamiju Allahova Poslanika ﷺ pa klanjaj dva rekata namaza i poslije toga zamoli:

- Allahu, smiluj se i oprosti Aliji, sinu el-Husejnovu! Ako odeš i to učiniš, u ime Allaha ti si slobodan.

Poslušao sam ga, pa sam otišao u džamiju, klanjao i zamolio Allaha da mu oprosti. Nakon toga, u njegovu kuću više nikada nisam ušao kao sluga, nego kao slobodan čovjek.

Uzvišeni Allah Zejnu-l-Abidinu je dao obilnu opskrbu i nafaku, tako da je imao unosnu trgovinu i rodnu zemlju o kojima su se brinule brojne sluge. Trgovina i zemljoradnja donosile su mu velike prihode i obilno bogatstvo.

Međutim, i pored svega toga, Zejnu-l-Abidin nije dao da ga zavara bogatstvo i da se osili u blagodatima. Naprotiv, ovosvjetska dobra posvetio je stjecanju onoga svijeta, a divno li je bogatstvo i dobro ovoga svijeta koje se nađe u rukama dobrog čovjeka!

Od svih dobrih djela, Zejnul-Abidinu bila je najdraža tajno podijeljena sadaka. Zato je, kada bi pala noć, znao uzeti vreću brašna i po mraku, da niko ne vidi, dok ostali svijet spava, uprtiti na svoja slabašna leđa i obići siromašne četvrti Medine tražeći siromahe kojima ponos ne dozvoljava da javno proseći dodijavaju ljudima.

Mnogi siromašni Medinjani živjeli su ni sami ne znajući odakle im dolazi tolika pomoć. Međutim, tek kada je umro Ali b. el-Husejn i ona prestala dolaziti, saznali su odakle je dolazila.

Priča se da su, kada je umro Zejnu-l-Abidin i kada su ga položili da ga ogasule, gasali na njegovim leđima primijetili crne fleke, pa su upitali:

- Od čega je ovo?

- Rečeno im je da su to fleke od vreća brašna koje je lično on tajno raznosio za stotinu siromašnih porodica u Medini koje je hranio i koje su, sa njegovom smrću, izgubile svoga skrbnika i dobrotvora.

* * *

Posebna je, pak, priča o Ali b. el-Husejnovom dobročinstvu oko oslobađanja robova. O tome su putnici namjernici pričali priče na sve strane svijeta.

To, koliko je robova oslobodio i koliko mu je to pričinjavalo zadovoljstvo, može se samo slutiti. Njihov tačan broj ni mašta radoznalih ne može dokučiti.

A i kako bi, kada je, čas, roba znao osloboditi, kao nagradu za poslušnost i učinjeno dobro, a čas kao nagradu za pokajanje kada

bi nešto pogriješio i iskreno se pokajao?! Njegovi savremenici - pripovjedači kazuju da je oslobodio hiljadu robova i da mu ni jedan rob ili robinja nisu služili preko godinu dana.

Oni pripovijedaju da je najviše volio robovima dati slobodu uoči Bajrama, te da je te noći oslobađao sve robove koje je mogao. Jedino što je od njih, tom prilikom, tražio je da se okrenu prema Kibli i zamole:

- Allahu, smiluj se i oprosti Ali b. el-Husejnu!

Kada bi to učinili, uzeo bi i još ih bogato nagradio, tako da im Bajram učini još ljepšim i radost još većom radošću.

* * *

Zbog svega navedenog, Ali b. el-Husejn, u srcima svijeta, uživao je takvu ljubav i poštovanje kakvu nije uživao nijedan drugi čovjek toga vremena.

Kao takvog, svijet ga je iskreno zavolio, neizmjerno cijenio i poštovao, rado se družio i s nestrpljenjem iščekivao svaki ponovni susret sa njim. Njegovi prijatelji jedva su čekali kada će ga, na putu od kuće do džamije ili od džamije do kuće, vidjeti i sa njim sa zadovoljstvom prošetati.

* * *

Pripovijeda se da je Hišam b. Abdulmelik, jedne godine, kao prijestolonasljednik došao u Mekku da obavi hadždž i da su, kada je obavljao tavaf i htio prići i poljubiti Hadžeru-l-esved, oko njega vojnici pokušavali osloboditi put i napraviti mu mjesto. Međutim, niko se nije htio skloniti i u gužvi mu osloboditi put, već su svi govorili:

- Kaba je Allahova kuća i svi su ljudi Allahovi robovi.

Utom su se iz daljine začule riječi *Lailhe illellahu vallahu ekber!* pa su se ljudi počeli okretati u tome pravcu, gdje su ugledali veliku povorku svijeta među kojom je, u sredini, bio jedan čovjek, vedra lica, lijepa izgleda, mršava tijela, svijetla čela, pun smirenosti i dostojanstva...

Kao i ostali svijet koračao je obučen u ihrame, a na čelu mu se prepoznavao znak od padanja na sedždu.

Čim je svijet ugledao povorku u kojoj je on bio, počeo mu se sklanjati i stajati u redove kako bi ga sa oduševljenjem, zanosom i neodoljivim nestrpljenjem pozdravio i uživao gledajući ga kako prilazi i ljubi Hadžeru-l-esved.

Vidjevši to, jedan čovjek iz Hišam b. Abdulmelikove pratnje se okrenuo i upitao:

- Ko je ovaj čovjek koga svijet toliko poštuje da mu se i u najvećoj gužvi sklanja?

- Ne znam ni ja - odgovorio je Hišam.

Tu, u blizini, zatekao se i pjesnik Ferezdek, pa je rekao:

- Ako ga ne poznaje Hišam, poznajem ga ja. I ne samo ja, nego i sav ostali svijet. To je Ali b. el-Husejn, neka je Allah zadovoljan sa njime, njegovim ocem i njegovim djedom. Zatim je u stihovima rekao:

Ovo je onaj čije korake el-Batha[32] poznaje,
Za njega zna Kaba, Harem i zemlja van Harema.
Ovo je potomak najboljeg od svih Allahovih robova,
Ovo je bogobojazni, pobožni, čedni i učeni,
Ovo je, ako nisi znao, Fatimin potomak,
Njegov djed je Pečat Allahovih vjerovjesnika.
To što pitaš "Ko je ovo?" ne umanjuje njegov ugled,
Svaki i Arap i nearap zna koga ti ne znaš,
Obje su mu ruke darežljive i blagodatne,
Ko god je od njih pomoć zatražio, nije mu uskraćeno,
Lijepe je naravi i od njega se grubost i surovost ne doživljava,
Krase ga dvije vrline: lijep izgled i vladanje,
Nikada nije rekao nema, osim u riječima kelimei-šehadeta,
I da njih nije, ne bi znao šta znači reći nema,
Prema cijelom svijetu je neizmjerno dobrostiv,
Da ne zna šta znači nepravda, siromaštvo i neimaština.
Neko je od Kurejševića, kada ga je ugledao, rekao:
Sva plemenitost i darežljivost se sa ovim završava,
Od stida pogled obara, a pred njim se pogledi drugih obaraju,
Nikada ne govori, a da s osmijehom ne govori,
U jednoj ruci njegovoj bambus mirisom miriše,
U drugoj mudrost blista, a nos pravilna oblika,
Sve je to naslijeđeno od Poslanika Allahova,
Zdrava voćka daje zdrave mladice i zdrave plodove.

---

[32] Dolina u blizini Kabe

Neka je Allah zadovoljan sa potomkom Poslanika Svoga, a i on sa Njim zadovoljan! Jer, kao Poslanikov potomak, bio je vanredan primjer čovjeka kako se, kako u javnosti, tako i u tajnosti, istinski treba bojati Allaha i obuzdavati dušu u strahu od Allahove kazne, s jedne, i u nadi u Njegovu nagradu, sa druge strane.

EBU MUSLIM EL-HAVLANI

Abdullah b. Suveb

أبو مسلم الخولاني (عبد الله بن ثوب)

"Ebu Muslim bi se u ibadetu imao običaj toliko duboko predati da je znao reći: 'Kada bih pred sobom ugledao Džennet ili Džehennem, ništa više u njih ne bih vjerovao, nego što sada vjerujem.'"

(Osman b. Ebu Atika)

Vijest o bolesti Allahova Poslanika ﷺ, poslije povratka sa Oprosnog hadždža, ubrzo se pročula na sve strane Arapskog poluotoka.

Čim je čuo za tu vijest, el-Esveda el-Ansiju šejtan je naveo da se, nakon što je bio povjerovao, ponovo odmetne u nevjerstvo i počne na Allaha iznositi laži, tvrdeći svome narodu u Jemenu da ga je Allah poslao kao novog poslanika-vjerovjesnika.

* * *

El-Esved el-Ansi bio je krupan, snažan, zao i pokvaren čovjek. Još u doba džahilijjeta bio je dobro ovladao vještinom vračanja, gatanja ljudima iz dlana i svakojakim vrstama sihira.

Pored urođene bistrine i lukavosti, dobro je vladao vještinom govora i retorike, tako da je bio u stanju da se, zahvaljujući urođenoj darovitosti, bogatim poklonima i podmićivanju, poigrava sa običnim svijetom i pridobija ga za sebe.

Uz sve to, služio se još jednim podlim lukavstvom. Pred svijetom se nikada nije pojavljivao, a da prethodno svoje lice nije maskirao, zamotavajući ga u crnu haljinu, sve u cilju ostavljanja jačeg dojma na sebe i ulijevanja strahopoštovanja i tajnovitosti u očima svijeta.

* * *

El-Esved el-Ansijeve ideje, ubrzo su se širom Jemena počele širiti brže nego vatra po suhom hrastinju. U tome su mu pomagale njegove pristalice iz plemena Mezhidž, u to doba najjačeg, najbrojnijeg i najutjecajnijeg plemena u cijelome Jemenu. Svakako, u tome su mu išle u prilog i njegova sposobnost da izmišlja svakojake laži i razna lukavstva u pridobijanju utjecajnih ljudi za svoje pristalice.

Prvo što je počeo tvrditi bilo je da mu melek s neba spušta objavu i kazuje šta će se u budućnosti desiti. Da bi ubijedio svijet da je istina ono što govori, služio se najrazličitijim lukavstvima. Tako je na sve strane posijao svoje ljude sa ciljem da uhode svijet i na vrijeme mu javljaju sve o njihovim poslovima, tajnama, planovima i problemima, kako bi mogao znati šta ih muči i čemu se nadaju. Istovremeno, svako ko je imao kakav problem, upućivao se njemu da ga on riješi ili želju da mu je on ispuni. Tako je svakome, ko bi mu došao, sâm kazivao šta mu je potrebno i šta ga muči i na taj način uvjeravao svijet da zna njegove tajne i potrebe. Pred onima koji su mu dolazili, pokazivao je najrazličitija čuda što je plijenilo njihovu pažnju i opijalo razum.

Ubrzo se o njemu i njegovoj moći, na sve strane, počelo pričati, a broj pristalica, iz dana u dan, povećavati, dok nije potpuno ovladao Sanom, a ubrzo potom i okolnim mjestima. Zato nije trebalo dugo čekati da ovlada i za sebe pridobije sve krajeve od Hadramevta do Taifa i od Bahrejna do Adena.

* * *

Nakon što je učvrstio svoj položaj i svojoj volji pokorio ljude i gradove, el-Esved el-Ansi počeo je sa progonom svojih protivnika, kojima je Allah u srce ulio čvrst i nepokolebljiv iman, pravu vjeru, iskrenu odanost prema Allahu i Njegovu Poslaniku, snagu da javno kažu šta je istina a šta laž, i da podrže istinu a suprotstave se laži. Svi su oni bili izloženi žestokom progonu i kažnjavanju, a među prvima Abdullah b. Suveb, poznat još i pod nadimkom Ebu Muslim el-Havlani.

* * *

Ebu Muslim el-Havlani bio je čovjek čvrste vjere, nepokolebljiv u svome vjerovanju i odlučan da svakome kaže istinu u lice. Bio se potpuno predao i posvetio Allahu, odrekao uživanja u blagodatima ovoga svijeta, svoje životne potrebe sveo

na minimum, zarekao na pokornost Allahu i pozivanje drugih na taj put i uz sve to, ovaj, prolazni svijet, žrtvovao za onaj vječni, na Ahiretu. Zato ga je svijet toliko volio i cijenio čistoću njegove duše, koja je bila bliska Allahovoj milosti i uslišanju upućene dove.

* * *

El-Esved el-Ansi je htio žestoko kazniti Ebu Muslima i tako uliti strah i trepet u duše svojih znanih i neznanih protivnika, pa je naredio da se na jednom trgu u Sani skupi velika gomila drva, zapali vatra i u nju baci Ebu Muslim. Tim povodom je pozvao svijet da prisustvuje pokajanju najpoznatijeg i najpobožnijeg učenjaka fikha u cijelome Jemenu, Ebu Muslima el-Havlanija i da budu svjedoci njegova pokajanja.

Tačno u zakazano vrijeme, na trgu prepunom svijeta, pojavio se i sam el-Esved el-Ansi, sa svih strana okružen svojom svitom, pristalicama, stražom i vojnim zapovjednicima. Kada je došao, sjeo je na veliki prijestol, postavljen naspram vatre, gdje je pred njega, naočigled svijeta, izveden Ebu Muslim el-Havlani koga je ovaj nadmeni i uobraženi lažov-tiranin samo pogledao, a onda sa njega pogledom prešao na razbuktalu vatru ispred sebe. Zatim se prema njemu okrenuo i upitao:

- Tvrdiš li, još uvijek, da je Muhammed Allahov poslanik?

- Da, svjedočim da je Muhammed Allahov rob i poslanik - odgovorio je i dodao:

- I ne samo to, nego da je i najodabraniji Poslanik i posljednji Vjerovjesnik.

Čuvši to, el-Esved el-Ansi se samo namrgodio, ljutito zategao obrve i upitao:

- I potvrđuješ da sam ja Allahov poslanik?

- Uši su mi zaglušile, pa nisam čuo šta si rekao - odgovorio je Ebu Muslim.

- Onda ću te baciti u ovu vatru - zaprijetio je el-Esved el-Ansi

- Ako to učiniš, onda će me ova vatra čije je gorivo drvlje, poštediti *vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti.*[33]

---

[33] Et-Tahrim, 6.

Na to je el-Esved odgovorio:

- Neću sa tobom žuriti. Pružiću ti još jednu priliku da dođeš pameti.

Zatim ga je, ponovo, upitao:

- Tvrdiš li još uvijek da je Muhammed Allahov poslanik?

- Da, svjedočim da je on Allahov rob i Poslanik te da ga je Allah poslao sa uputom i istinom i sa njime završio sa slanjem poslanika.

Na to se el-Esved još više razbijesnio i upitao ga:

- I tvrdiš da sam ja Allahov poslanik? - pa mu je Ebu Muslim odgovorio:

- Zar ti već jednom nisam rekao da su mi uši zaglušile, pa ne čujem šta to govoriš?

El-Esveda el-Ansija ovaj uporno isti odgovor, sa potpuno smirenom dušom i tijelom, ponovo je razbijesnio, pa je htio narediti da ga odmah bace u vatru.

Međutim, upravo u tom momentu, prišao mu je jedan od najbližih pomoćnika i šapnuo mu na uho:

- Kako si i sâm vidio, čovjek je čiste duše i spreman da se, u svako doba, odazove na poziv smrti. Znaj da Allah neće ostaviti na cjedilu vjernika u teškom trenutku kao što je ovaj! Ne zaboravi da ćeš, ako ga baciš u vatru i ako ga od nje, naočigled svijeta, spasi Allah, u jednom jedinom momentu srušiti sve što si do sada izgradio i natjerati svijet da ti prestane vjerovati.

S druge strane, ako izgori u vatri, kod svijeta ćeš još više povećati divljenje i čuđenje prema ovom čovjeku koga će, poslije smrti, slaviti i spominjati kao šehida. Zato ti savjetujem da ga oslobodiš i protjeraš iz ove zemlje, jer ćeš ga se jedino na taj način moći osloboditi.

Kasnije je el-Esved svoje pomoćnike i najpovjerljivije ljude pozvao da se oko ovoga posavjetuje, pa su mu preporučili da bi bilo najbolje da ga smjesta protjera iz svoje zemlje. Tako je i bilo. Pušten je na slobodu i naređeno mu da napusti zemlju.

* * *

Po protjerivanju iz Jemena, Ebu Muslim el-Havlani uputio se prema Medini. On je odranije priželjkivao da se napokon sretne i upozna sa Allahovim Poslanikom ﷺ, u koga je povjerovao i prije nego što ga je svojim očima vidio imao čast da se ubroji u

njegove drugove (ashabe). Međutim, kada je došao nadomak Jesriba, čuo je da je Vjerovjesnik ﷺ preselio na Ahiret i da je, poslije njega, Ebu Bekr es-Siddik preuzeo mjesto halife. Vijest o Poslanikovoj ﷺ smrti ga je rastužila i teško pogodila.

* * *

Čim je stigao u Medinu, Ebu Muslim se uputio prema Džamiji Allahova Poslanika ﷺ, ispred ulaza u Harem privezao svoju kamilu, ušao unutra i prvo nazvao selam Allahovu Poslaniku ﷺ.

Zatim je stao ispred jednog od stubova džamije i počeo klanjati.

Pošto je predao selam, prema njemu se uputio Omer b. el-Hattab, prišao mu i upitao ga:

- Odakle si? - pa mu je odgovorio:

- Iz Jemena.

- Znaš li šta je Allah učinio sa našim prijateljem za koga je Allahov neprijatelj potpalio vatru od koje ga je Allah spasio? - upitao je Omer.

- Dobro je i uživa u Allahovom blagodatima - odgovorio je.

- Zaklinjem te Allahom, pravo mi reci jesi li to ti? - upitao je Omer, pa mu je odgovorio:

- Jesam.

Na to mu je Omer prišao, poljubio ga među oči i upitao:

- A znaš li šta je Allah učinio sa Allahovim i tvojim neprijateljem?

- Ne znam - odgovorio je. Ništa o njemu nisam čuo otkako sam napustio Jemen.

- Allah je dao da bude ubijen i njegova vlast srušena od strane preostalih iskrenih vjernika, te da se njegove pristalice ponovo vrate u Allahovu vjeru - dodao je Omer.

Na to je ovaj dodao:

- Hvala Allahu koji me sa ovoga svijeta nije sklonio prije nego čujem i obradujem se propasti Allahova neprijatelja i ponovnom povratku zavedenih stanovnika Jemena u krilo Islama!

Na to mu je Omer rekao:

- Hvala Allahu koji me je poživio da vidim da među Muhammedovim sljedbenicima ima i takvih s kojima je postupljeno kao što je postupljeno sa Allahovim prijateljem, našim ocem Ibrahimom عليه السلام.

Zatim ga je uzeo ispod ruke i odveo kod Ebu Bekra da se i sa njim pozdravi, čestita mu na preuzetom položaju halife i dâ mu svoju zakletvu na vjernost. Kada je to učinio, Ebu Bekr es-Sidik mu je pokazao da sjede između njega i Omera, nakon čega su dva starca zamolila Ebu Muslima da ispočetka, još jednom, čuju slučaj između njega i el-Esveda el-Ansija.

* * *

Ebu Muslim el-Havlani proveo je neko vrijeme u Medini-Munevveri, gledajući da što češće odlazi u Džamiju Allahova Poslanika ﷺ, klanja u Revdi-mutahheri, nauči o Islamu i upozna što više najpoznatijih ashaba, poput Ebu Ubejde b. el-Džerraha, Ebu Zerra el-Gaffara, Ubade b. es-Samita, Muaza b. el-Džebela i Avfa b. Malika el-Ešdže'ija.

Potom se Ebu Muslim odlučio da otputuje u Šam i tamo se nastani, ponajviše zbog želje da bude u blizini pograničnih utvrđenja prema neprijatelju, kako bi mogao učestvovati u muslimanskoj vojsci u borbama sa Bizantijcima i zaraditi nagradu borca na Allahovu putu.

Kada je na položaj halife došao vladar pravovjernih Muavija b. Ebu Sufjan ﷺ Ebu Muslim je često odlazio kod njega i bio sudionikom brojnih druženja na dvoru. Iz toga perioda zabilježeni su mnogi primjeri o istinskom prijateljstvu i uzajamnom poštovanju između ove dvojice ljudi koji su uživali visok položaj.

Tako se pripovijeda da je Ebu Muslim ušao kod Muavije ﷺ i zatekao ga kako sjedi u pročelju uglednog skupa, gdje su, između ostalog, bili prisutni njegovi najbliži ljudi, namjesnici, vojni zapovjednici i uglednici. Ebu Muslimu se učinilo da, možda, pretjeruju i daju mu veći značaj nego što zaslužuje, pa ga je, bojeći se da se ne osili, pozdravio riječima:

- *Es-selamu alejke*, najamniče pravovjernih!

Na to su se prisutni prema njemu okrenuli i rekli:

- Ebu Muslime, nije najamniče pravovjernih, nego vladaru pravovjernih!

Međutim, on ni dalje nije mario na njihovu ispravku, pa je ponovio:

- *Es-selamu alejke*, najamniče pravovjernih!

Prisutni su opet pokušali da ga isprave, rekavši:

- Ebu Muslime, nije najamniče pravovjernih, nego vladaru pravovjernih!

Međutim, on ni dalje nije mario za njihove riječi, pa je i po treći put rekao:

- *Es-selamu alejke*, najamniče pravovjernih!

Kada su ovi ponovo htjeli da ga isprave, Muavija se okrenuo prema njima i rekao:

- Pustite Ebu Muslima! On najbolje zna šta je tim htio reći.

Zatim se Ebu Muslim okrenuo prema Muaviji i rekao mu:

- Ti si, nakon što ti je Allah povjerio vlast nad drugima, poput onoga ko je sebi unajmio najamnika i predao mu svoju stoku, obećavši mu plaću, pod uvjetom da ako je bude dobro čuvao i vodio računa o njoj, vuni i mlijeku, pa ako ispuni uvjete sve dok sitnjež ne poraste, mršava se ne udeblja i oboljela ne ozdravi, isplati mu dogovorenu plaću i troškove, a ako je ne bude dobro čuvao i zanemari dotle da mršava ugine, debela izmrša ili da propadne njena vuna i mlijeko, neće mu ništa isplatiti, nego će se na njega naljutiti i, ako može, kazniti ga.

Zato za sebe odaberi ono što je za tebe dobro i na čemu ćeš zaraditi.

Na to je Muavija koji se bio zagledao u zemlju, podigao glavu i rekao:

- Ebu Muslime, neka te Allah obilato nagradi, jer te oduvijek znamo kao iskrenog prijatelja prema Allahu, Njegovu Poslaniku i običnim muslimanima.

* * *

Jednog petka, dok je Muavija, sa minbere u džamiji u Damasku, govorio kako je naredio da se iskopa kanal i dovede rijeka Berada kako bi svijet imao dovoljno čiste vode, Ebu Muslim se digao i iz mase svijeta povikao:

- Muavija, sjeti se da ćeš, koliko danas ili sutra, umrijeti, da će ti mračni kabur kućom postati i da ćeš u njega ponijeti samo ono što ovdje zaradiš, a da, ako odavde praznih ruku odeš, tamo ništa nećeš zateći!

- Muavija, molim Allaha da te sačuva od pomisli da je hilafet kopanje kanala, dovođenje rijeka, sakupljanje imetka i slično. Ne, nipošto, hilafet je rad na istini, uspostavljanju pravde i postupanju sa ljudima onako kako je Allah zadovoljan.

- Muavija, šta nas briga što su mutne rijeke, ako je bistra glava naših očiju, a glava naših očiju si ti. Zato se potrudi da ti ostaneš čist!

- Muavija, znaj da te od učinjene nepravde, makar prema samo jednom čovjeku, može osloboditi samo tvoja pravednost.

- Zato se čuvaj nepravde, jer nepravda je mrak Sudnjeg dana.

Kada je Ebu Muslim završio i rekao što je imao reći, Muavija je sišao sa minbera, prišao mu i rekao:

- Allah ti se smilovao Ebu Muslime i kako najljepše može biti nagradio!

* * *

Jednom drugom prilikom, nakon što je prethodno dva mjeseca bio obustavio isplate iz državne blagajne, Muavija se popeo na minber i počeo govoriti svijetu.

Na to mu je Ebu Muslim pred okupljenim svijetom rekao:

- Muavija, sredstva iz državne blagajne nisu tvoja ni tvojih roditelja! S kojim pravom ih uskraćuješ svijetu?!

Čuvši to, Muavija se od ljutnje sav zacrvenio, pa se svijet prepao šta će na to učiniti. Međutim, doveden u neugodnu situaciju, pokazao je svijetu da ostane na svome mjestu, a zatim sišao sa minbere, uzeo abdest, osvježio se vodom, ponovo se popeo na minber, zahvalio se Allahu i rekao:

- Ebu Muslim me je upozorio da ovaj imetak nije ni moj ni mojih roditelja. Istina je ono što je rekao. Čuo sam Allahova Poslanika ﷺ da je rekao:

"Ljutnja je od šejtana, a šejtan je od vatre. Voda gasi vatru, pa neka, kada se neko od vas naljuti, uzme abdest!"

* * *

Neka Allah, kako najljepše može biti, nagradi Ebu Muslima koji je bio istinski uzor kako treba istinu reći u lice!

Neka je Allah zadovoljan i sa Muavijom b. Ebu Sufjanom koji je znao saslušati riječ istine i po njoj postupiti!

Kako je neko lijepo rekao:

Ne kudite ih, očeva svojih ne imali
ili zauzmite mjesto koje su oni zauzimali!

SALIM B. ABDULLAH B. OMER

(El-Farukov unuk)

سالم بن عبد الله بن عمر (حفيد الفاروق)

"Salim je bio izuzetno pouzdan prenosilac hadisa, među ljudima visoko cijenjen i pobožan čovjek."

(Ibn Sa'd)

"A"

Evo nas u doba vladavine halife Omera el-Faruka. Medina, grad Allahova Poslanika krcat je ratnog plijena koji su muslimani zarobili od posljednjeg perzijskog kralja Jezdedžrida.

Između ostalog, u ratni plijen dospjele su i krune perzijskih kraljeva, ukrašene dragim kamenjem, pojasevi sa biserom i sablje sa safirima i koraljima kakvih do tada oko nije vidjelo.

Uz sav ovaj nepregledni i bogati plijen, bio je i veliki broj zarobljenih žena. Među njima su bile i tri princeze, tri Jezdedžridove kćerke koje je uz visoku cijenu otkupio Alija i dao im da same izaberu ko im se najviše dopada od muslimanskih mladića.

Jedna od njih izabrala je el-Husejna, Alijina sina i Poslanikova unuka i rodila mu sina Zejnu-l-Abidina.

Druga je izabrala Ebu Bekr es-Siddikova sina Muhammeda i rodila mu sina el-Kasima, jednog od sedam najpoznatijih učenjaka fikha u cijeloj Medini.

Treća je izabrala halifina sina Abdullaha b. Omera i rodila mu sina Salima, el-Farukova unuka koji je toliko, kao niko drugi, ličio na njega.

Hajde, onda, da zajedno čujemo životnu priču o Salimu, njegovu ocu Abdullahu i djedu Omeru b. el-Hattabu!

* * *

Salim b. Abdullah rođen je u Medini-Munevveri, gradu u koji je Allahov Poslanik ﷺ učinio Hidžru i u kome počiva njegovo tijelo. U toj sredini, ispunjenoj mirisom vjerovjesništva i obasjanoj svjetlom Objave, je stasao i odrastao, odgajan pod brižnom pažnjom svoga pobožnog i skromnog oca koji je dnevne žege provodio u postu, a zore dočekivao u ibadetu.

Ukratko, odrastao je, u svakom pogledu, kiteći se vrlinama svoga djeda Omera.

Njegov otac je svakodnevno primjećivao znake bogobojaznosti, pobožnosti u njemu i u njegovu ponašanju, više nego kod ostale braće, zapažao vrline islamskog vladanja i upečatljivog kur'anskog odgoja, pa ga je srcem i dušom, mimo ostalu djecu, toliko zavolio da su mu zbog toga počeli prigovarati, pa im je odgovorio:

Prigovaraju mi u vezi sa Salimom, a i ja njima
da je koža između očiju i nosa zdrava .

Zato ga je, još od rane mladosti, sâm naučio mnogim Poslanikovim ﷺ hadisima, razboritosti u vjeri i Allahovoj Knjizi koliko je mogao, a zatim ga uputio u Džamiju Allahova Poslanika ﷺ da tamo uči i od drugih.

* * *

U to doba, Džamija Allahova Poslanika ﷺ bila je prepuna uglednih i poznatih ashaba, tako da se mladić, kuda god bi se u njoj okrenuo, susreo sa nekim od lica na kome je blistala svjetlost vjerovjesništva i sa koga se širio miris poslanstva. Kuda god bi pogledao ili se okrenuo, na svakom koraku bi ugledao i čuo samo dobro.

Tako je imao sreću da mu učitelji budu neki od najpoznatijih ashaba među kojima se, pored njegova oca Abdullaha b. Omera, posebno ističu Ebu Ejjub el-Ensari, Ebu Hurejre, Ebu Rafi', Ebu Lubabe, Zejd b. el-Hattab i drugi.

Otuda ne treba čuditi to što je, ubrzo, i Salim postao jedan od najistaknutijih učenjaka Medine i prepoznatljiva ličnost među generacijom tabi'ina.

Kao velikom poznavaocu fikha, njemu su se mnogi muslimani obraćali po brojnim pitanjima vjere, od njega učili vjerozakon svoga Gospodara i tražili rješenja za brojna pitanja vezana, kako za vjeru, tako i za svakodnevni život na ovome svijetu.

Salim je bio jedan od onih učenjaka kojima su se za rješenje teških pitanja obraćale kadije, po preporuci namjesnika koji su ih postavljali i bez čijeg se mišljenja nisu donosile krupne odluke, čak ni kada bi se sve kadije sastale i po nekom pitanju jednoglasno dogovorile.

* * *

Najsrećniji, najpopularniji, srcu svijeta najdraži i kod halife najpovjerljiviji bili su oni namjesnici koji su se savjetovali sa Salimom b. Abdullahom i držali njegovih uputstava. S druge strane, oni koji nisu držali do njegova mišljenja, bili su kod Medinjana omraženi i kao takvi nikada nisu mogli zadobiti njihovo povjerenje.

Tako se pripovijeda da je Abdurrahman b. ed-Dahhak, namjesnik Medine u doba vladavine halife Jezida b. Abdulmelika, sebi za ženu zaprosio el-Husejnovu kćerku Fatimu koja je bila ostala udovica i posvetila se svojoj djeci, pa mu je odgovorila:

- Ne, tako mi Allaha, ne želim se ni za koga udavati, jer sam odlučila da se posvetim svojoj djeci i njihovom odgoju.

Međutim, on ju je i dalje uporno ubjeđivao da se za njega uda, pa je morala, bojeći se da joj ne učini kakvo zlo, pribjegavati raznim lukavstvima i tražiti izgovor za svoje odbijanje.

Kada je, napokon, uvidio da mu ništa ne pomaže i da je ne može ubijediti, zaprijetio joj je:

- Tako mi Allaha, ukoliko ne pristaneš da ti budem muž, uzet ću i izbičevati tvoga najstarijeg sina pod optužbom da je pijanica!

Na to je ona otišla Salimu b. Abdullahu, sve mu ispričala i zamolila ga da joj dâ savjet šta da čini. Salim joj je savjetovao da halifi napiše pismo, da mu se požali na namjesnika i da u njemu spomene svoju bliskost sa Allahovim Poslanikom ﷺ i položaj među članovima njegove porodice.

Tako je i učinila. Napisala je halifi pismo, u njemu sve objasnila i po svome izaslaniku ga poslala u Damask.

* * *

Tek što je izaslanik sa pismom krenuo na put, u Medinu je stigla halifina naredba da Ibn Hormuz, šef uprave prihoda u Medini, dođe u Damask i halifi podnese izvještaj o stanju tamošnje blagajne.

Na to je Ibn Hormuz, odmah, počeo sa dužnicima svoditi račune. Usput je navratio i kod Husejnove kćerke Fatime da se i sa njom, prije puta, poselami, rekavši joj:

- Ja odlazim za Damask, pa mi reci, ako ti šta treba!

- Treba - odgovorila je. Ispričaj vladaru pravovjernih kako me progoni Ibn Dahhak i čime mi sve prijeti! Reci mu da ne drži do mišljenja medinskih učenjaka i da ne poštuje njihovu nepovrjedljivost, a naročito kada je riječ o Salimu b. Abdullahu!

Čuvši to, Ibn Hormuz se pokajao što je kod nje uopće navraćao, jer mu nije bilo drago da halifi prenosi njene pritužbe na Ibn Dahhaka.

* * *

Ibn Hormuz je u Damask stigao isti onaj dan kada i glasnik koji je za halifu nosio pismo od el-Husejnove kćerke Fatime.

Kada ga je halifa primio, podnio mu je izvještaj o stanju u Medini. Halifa se, tom prilikom, posebno interesirao za Salima b. Abdullaha i njegove prijatelje - učenjake fikha. Između ostalog, na kraju, ga je upitao:

- Ima li još nešto važno što bi mi mogao reći i što bih trebao znati?

I pored toga, Ibn Hormuz halifi nije ništa spomenuo - ni slučaj sa Husejnovom kćerkom Fatimom, niti namjesnikov nekorektni odnos prema Salimu b. Abdullahu.

I dok je Ibn Hormuz halifi podnosio detalje izvještaja o finansijskom poslovanju, neočekivano je ušao stražar i rekao:

- Neka Allah vladaru dâ svako dobro i sreću, na vratima je izaslanik Husejnove kćerke Fatime.

Čuvši to, Ibn Hormuz se od straha zacrvenio i rekao:

- Neka Allah poživi vladara, upravo sam se sada prisjetio da ti je po meni el-Husejnova kćerka Fatima poslala poruku, te mu ju je ispričao.

Kada ga je halifa saslušao, sav se razljutio pa je skočio sa prijestolja i rekao:

- Teško tebi, bez majke ostao! Zar te nisam pitao kako je u Medini i šta tamo ima?! Zar da tako nešto što znaš pokušavaš od mene sakriti?!

Na to se Ibn Hormuz počeo izvinjavati, tvrdeći da je zaboravio.

Potom je halifa pustio da uđe Fatimin izaslanik, pa je od njega uzeo pismo, otvorio ga i počeo čitati. Dok ga je čitao, činilo se da mu od ljutnje, iz očiju, sijevaju varnice, da bi na kraju, bambusovim štapom koji je držao u ruci, počeo udarati po zemlji i govoriti:

- Zar je moguće da se Ibn Dahhak usudi na tako nešto prema porodici Allahova Poslanika ﷺ i da ne posluša savjet Salima b. Abdullaha koji među njima uživa toliko poštovanje i ugled?!

Ima li iko od ljudi ko će me, dok sam još na ovome prijestolju u Damasku, obradovati viješću kako Ibn Dahhak biva kažnjavan u Medini?

- Ima, vladaru pravovjernih - odgovorili su mu. U Medini to može biti samo Abdulvahid b. Bišr en-Nadri - on sada živi u Taifu, pa njega postavi za namjesnika Medine!

- Hoću, tako mi Allaha - odgovorio je - on je za to sposoban.

Zatim je zatražio da mu donesu papir i pero, pa je svojom rukom napisao:

- Od vladara pravovjernih, Jezida b. Abdulmelika, Abdulvahidu b. Bišru en-Nadriju,

Es-selamu alejke, a zatim:

Ovim te postavljam za namjesnika Medine. Zato se, kada dobiješ ovo moje pismo, odmah uputi u Medinu, ukloni sa položaja Ibn Dahhaka, nametni mu globu od četrdeset hiljada dinara i tako ga žestoko kazni da iz Medine čujem njegov glas kako pomaže!

* * *

Kurir je uzeo pismo i brzo se, preko Medine, uputio za Taif. Stigavši u Medinu, nije se navraćao kod namjesnika Ibn Dahhaka, ni koliko da se sa njim pozdravi, pa se, osjetivši da mu se nešto iza leđa kuje, Ibn Dahhak uznemirio. Zato je kuriru poslao poruku da se kod njega navrati, što je ovaj i učinio, ali mu ništa nije htio reći o razlozima njegova dolaska.

Na to je Ibn Dahhak, zadigao svoju postelju, ispod nje izvukao kesu punu dukata i rekao:

- Pogledaj, ovdje je hiljadu dukata! Kunem ti se Allahom da ću ti je dati i da za to neću nikome ništa reći, samo mi reci kuda si krenuo i kakvu poruku nosiš, pa mu je ovaj rekao i uzeo novac.

Pružajući mu kesu sa dukatima, Ibn Dahhak mu je rekao:

- Sačekaj ovdje tri dana i tri noći, dok ja ne stignem u Damask, a nakon toga kreni tamo kuda ti je naređeno!

* * *

Ibn Dahhak se nabrzinu spremio i odmah požurio da što prije stigne u Damask. Čim je tamo stigao, navratio je kod halifina brata, Mesleme b. Abdulmelika, čestitog i pobožnog čovjeka, spremnog da svakome pritekne u pomoć. Ulazeći kod njega, Ibn Dahhak je rekao:

- Emire, uzmi me pod svoju zaštitu!

- Hoću, samo mi reci šta si pogriješio - odgovorio je.

- Pogriješio sam nešto, pa se vladar pravovjernih na mene naljutio - odgovorio je.

Potom je Mesleme otišao do Jezida i rekao mu:

- Vladaru pravovjernih, imam jednu molbu kod tebe.

- Svaku tvoju molbu ću ispuniti, osim ako nije šta u vezi sa Ibn Dahhakom - odgovorio je Jezid.

- Tako mi Allaha, upravo sam zbog njega došao - rekao je.

- Ne, tako mi Allaha, njemu ne mogu oprostiti - odgovorio je, pa ga je upitao:

- A šta je to pogriješio?

- Stao je na put el-Husejnovoj kćerki Fatimi i počeo joj prijetiti. Nije se okanio progoniti je ni nakon što ga je Salim b. Abdullah savjetovao da je ostavi na miru. Ostao je toliko uporan da su mu svi medinski pjesnici počeli pjevati rugalice, a čestiti i učeni ljudi ga zbog njegove nastranosti prezirati.

Na to je Mesleme rekao:

- Onda sa njim, vladaru pravovjernih, postupi onako kako ti misliš da je pravo! - pa mu je Jezid odgovorio:

- Onda mu naredi neka se, odmah, vrati nazad u Medinu, kako bi novi namjesnik mogao provesti moj dekret i njegov slučaj učiniti poukom za ostale namjesnike.

* * *

Dolazak novog namjesnika obradovao je sve Medinjane, pogotovu njegova odlučnost da u djelo sprovede halifin dekret u vezi sa Ibn Dahhakom.

Kako je vrijeme više odlazilo, svijet je sve više uviđao da novi namjesnik ide stopama svojih čestitih prethodnika i da ništa sâm na svoju ruku ne poduzima, što se unaprijed neće posavjetovati sa uglednim i učenim ljudima poput Kasima b. Muhammeda b. Ebu Bekra i Salima b. Abdullaha b. Omera.

Svaka čast vladaru pravovjernih, Jezidu b. Abdulmeliku koji je smogao snage da, za dobrobit Islama, preduzme ovako odlučne korake, pokaže uzore pravednosti i izgradi takve primjere među ljudima.

Do još jednog susreta sa ovim čuvenim tabi'inom, Salimom b. Abdullahom b. Omerom b. el-Hattabom.

SALIM B. ABDULLAH B. OMER

سالم بن عبد الله بن عمر

"Niko od Salim b. Abdullahovih suvremenika u skromnosti, čestitosti i načinu života nije toliko kao on podsjećao na časne prethodnike."

(Imami Malik)

"B"

Vladar pravovjernih, Omer b. el-Hattab imao je više sinova. Međutim, niko na njega nije toliko ličio kao njegov sin Abdullah.

Abdullah b. Omer imao je još više sinova od svoga oca Omera, ali niko od njih na njega nije toliko ličio kao sin mu Salim.

Hajde, onda, da zajedno čujemo nastavak kazivanja o životu el-Farukova unuka, Salima b. Abdullaha koji je po izgledu, držanju, pobožnosti i vladanju na njega najviše podsjećao!

* * *

Salim b. Abdullah živio je u Medini-Munevveri, časnom gradu koji je u njegovo doba, kao nikada dotada, bio obasut bogatstvom i blagodatima svake vrste.

Obilje dobara stizala su u nju sa svih strana. Emevijske halife, sa druge strane, lično su se zalagale da Medini pruže sjaj i bogatstvo kakvo je teško i zamisliti.

Međutim, Salim b. Abdullah nije, za razliku od većine svijeta, obraćao pažnju prema ovosvjetskim blagodatima i uživanju, niti dozvoljavao da se, poput njih, zavara prolaznim dobrima, već se, u želji za onim što je kod Allaha, zadovoljavao sa minimumom potreba, žrtvujući ovaj prolazni za onaj vječni svijet.

Emevijski vladari, jedan za drugim, pokušavali su da i njega kao ostale obaspu bogatstvom i bogatim darovima, ali su, svaki put, uviđali da se on ne dâ zavarati imetkom i da mu ne pridaje nikakav značaj.

* * *

Tako je, jedne godine, kao halifa došavši u Mekku na hadždž, obavljajući *tavafi-kudum*, Sulejman b. Abdulmelik ugledao Salima b. Abdullaha kako sjedi naspram Kabe, skrušeno svojim jezikom uči Kur'an i niz obraze, iz očiju, kao da su nepresušno more, u zanosu lije suze, pa je, nakon što je obavio tavaf i klanjao dva rekata sunnet-namaza poslije tavafa, krenuo prema mjestu gdje je sjedio Salim b. Abdullah.

Dok je halifa prolazio, svijet mu se sklanjao i pravio mjesto, dok nije došao i sjeo pored Salima, tako blizu da su im se koljena dodirivala. Za sve to vrijeme, zauzet učenjem i spominjanjem Allahova imena, Salim na njega nije obraćao nikakvu pažnju, pa ga je halifa počeo promatrati i o njemu razmišljati, čekajući priliku neće li Salim zastati sa učenjem i plačem, pa da mu se obrati i sa njim porazgovara.

Kada ni nakon dužeg čekanja nije mogao ugrabiti priliku da sa njim progovori, nageo se prema njemu i kroz šapat mu rekao:

- *Es-selamu alejke ve rahmetullahi,* Ebu Omere! - pa mu je Salim, samo, odgovorio:

- *Ve alejke-s-selamu ve rahmetullahi te'ala ve berekatuhu!*

Na to ga je halifa, tihim glasom, upitao:

- Ebu Omere, mogu li šta za tebe učiniti? - pa mu Salim nije ništa odgovorio.

Halifa je pomislio da ga Salim, možda, nije dobro čuo, pa se još više prema njemu nageo i rekao mu:

- Bilo bi mi drago da me za kakvu potrebu zamoliš, pa da ti pomognem, pa mu je Salim odgovorio:

- Tako mi Allaha, bilo bi me stid biti u Allahovoj kući, pa za neku potrebu, pored Njega, zamoliti nekoga drugog.

Čuvši Salimov odgovor, halifa se postidio, pa je, kao ukopan, nastavio sjediti pored njega.

Kada se, poslije namaza, Salim digao i krenuo prema mjestu gdje je odsjeo, za njim se uputila masa svijeta. Svako ga je od njih htio nešto upitati; neko za hadis Allahova Poslanika ﷺ neko za odgovor na pitanje koje ga je mučilo vezano za neki od vjerskih problema, neko u vezi sa svakodnevnim, ovosvjetskim problemima, a neko, opet, zamoliti da za njega Allahu uputi dovu.

Među onima koji su za njim krenuli bio je i halifa Sulejman b. Abdulmelik. Vidjevši ga, svijet mu je oslobodio mjesto da može prići Salimu b. Abdullahu, pa mu je, kada su bili rame uz rame, u uho šapnuo:

- Evo, sada smo izašli iz Harema, pa mi reci mogu li šta za tebe učiniti?

Na to ga je Salim upitao:

- A kakve si ti potrebe u stanju ispuniti - ovosvjetske ili onosvjetske?

Sav zbunjen, halifa je odgovorio:

- Neke od ovosvjetskih potreba.

Na to mu je Salim rekao:

- Ja za ovosvjetske potrebe nisam molio ni Onoga Ko nad njima gospodari, pa kako bih mogao moliti onoga ko njima ne gospodari?

Čuvši to, halifa se postidio, pa se sa njim pozdravio i pri rastanku mu rekao:

- Kako ste samo vi, el-Hattabova porodica, ponosni skromnošću i bogobojaznošću! Kako vas je samo Uzvišeni Allah učinio da u duši budete bogati! Allah vas blagoslovio, kako ste vi čestita porodica!!!

* * *

Obavljajući hadždž, godinu dana ranije, el-Velid b. Abdulmelik po povratku sa Arefata, susreo se sa Salimom b. Abdullahom na Muzdelifi, pa mu je, onako obučenom u ihrame, viđenom, naočitom, snažnom i lijepo građenom, rekao:

- Ebu Omere, doista si lijepo građen i lijepo izgledaš. Reci mi čime se hraniš?

- Hljebom i uljem, kao prismokom - odgovorio mu je, dodavši:

- A ako ponekad dođem i do mesa, pojedem i njega.

- Hljebom i uljem? - upitao ga je sa čuđenjem, pa mu je odgovorio:

- Da, hljebom i uljem.

- Zar ti to ne dodije? - upitao je, pa mu je odgovorio:

- Dodije, ali ništa ne jedem dok dobro ne ogladnim, pa onda slatko jedem hljeb sa uljem.

* * *

Kao što je, u skromnosti i neosvrtanju na ovosvjetske prolazne blagodati, Salim ličio na svoga djeda el-Faruka, isto tako je na njega ličio i kada je trebalo u lice reći istinu, ma koliko ona bila gorka i ma o kome se radilo.

Tako se pripovijeda da je, jednom prilikom, otišao do el-Hadždžadža sa namjerom da učini uslugu vjernicima, pa ga je el-Hadždžadž širokogrudno dočekao i gostoljubivo primio.

I dok je bio tamo, el-Hadždžadž je pred njega izveo jednu neurednu grupu ljudi, nepočešljane kose, prašnjava tijela, blijedih lica, okovanih ruku i nogu u željezne okove i rekao mu:

- Salime, ovo su zlotvori koji po zemlji čine nered i prolijevaju krv koju je Allah zabranio da se proljeva.

Zatim mu je dao sablju, pokazao na prvog koji je bio na redu i rekao mu:

- Evo, prepuštam ga tebi. Ustani i odsijeci mu glavu!

Salim je iz el-Hadždžadžove ruke uzeo sablju, i dok se pogled prisutnih bio ukočio gledajući šta će učiniti, prišao čovjeku i upitao ga:

- Jesi li ti musliman?

- Jesam - odgovorio je i dodao:

- Zašto me to pitaš i kakve to veze ima sa onim što ti je naređeno?

- Jesi li jutros klanjao sabah-namaz? - upitao ga je Salim, pa mu je čovjek odgovorio:

- Rekao sam ti da sam musliman, pa zašto me, opet, pitaš jesam li klanjao sabah? Zar misliš da neko može biti musliman, a da ne klanja sabah?

- Pitao sam te jesi li jutros klanjao sabah - ponovo je upitao Salim, pa mu je čovjek ponovo odgovorio:

- Allah te uputio! Rekao sam ti da sam musliman i da sam ga klanjao. Molim te izvrši ono što ti je naredio ovaj tiranin i nasilnik, ili ćeš sebe izložiti njegovu gnjevu.

Potom se Salim vratio el-Hadždžadžu, bacio pred njega sablju i rekao mu:

- Čovjek tvrdi da je musliman i kaže da je jutros klanjao sabah-namaz, a ja sam čuo da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko klanja sabah-namaz pod Allahovom je zaštitom." Zato neću ubiti čovjeka koji je ušao pod Allahovu ﷻ zaštitu.

Na to mu je el-Hadždžadž ljutito rekao:

- Mi ga ne ubijamo zato što je propustio sabah-namaz, već zato što spada u one koji su pomogli da se ubije halifa Osman b. Affan.

Čuvši to, Salim mu je odgovorio:

- Koliko znam, ima onih koji su Osmanu bliži od mene i tebe i preči za njegovu krv, pa je el-Hadždžadžu začepio usta da na to nije ništa mogao odgovoriti.

Potom je neko od prisutnih otišao Abdullahu b. Omeru i ispričao mu šta je el-Hadždžadž tražio od njegova sina Salima da učini, pa je, nestrpljiv da čeka i čuje kraj priče, upitao:

- I je li ga Salim poslušao?

- Postupio je tako i tako - odgovorio je, pa se njegov otac obradovao i rekao:

- Pametno i mudro je postupio.

* * *

Kada je hilafet prešao u ruke Omera b. Abdulaziza, Omer je uzeo i Salimu b. Abdullahu napisao pismo u kome je, između ostalog, stajalo:

- Uzvišeni me je Allah stavio na iskušenje da mi je, bez moje želje i pitanja, povjerena briga o muslimanima. Molim Uzvišenog Allaha koji me je stavio na ovakvo iskušenje, da me u tome i pomogne!

Zato te molim da mi, kada dobiješ ovo moje pismo, pošalješ Omerova b. el-Hattabova pisma iz kojih se vidi kako je on rješavao probleme i kako se on prema njima postavljao. Ovo zato, što sam čvrsto odlučio krenuti njegovim stopama i, ukoliko me Allah pomogne, u načinu vladanja na njega se ugledati. Na kraju, neka je Allahov mir sa tobom!

Primivši Omerovo pismo, Salim mu je odgovorio:

- Primio sam tvoje pismo u kome kažeš da te je Uzvišeni Allah stavio na iskušenje i, bez tvoje volje i znanja, povjerio ti brigu o muslimanima, te da bi želio krenuti Omerovim stopama...

Ne zaboravi da živiš u drugačijem vremenu od onoga u kome je živio Omer i da su ljudi sa kojima radiš drugačiji od ljudi sa kojima je radio Omer!

Ipak, ukoliko si se odlučio da se iskreno prihvatiš posla i držiš istine, ne zaboravi da Allahova pomoć neće izostati i da će ti, odakle se i ne nadaš, dati ljude koji će ti u tome pomoći, jer Allahova pomoć Svome robu je, upravo, onolika koliko je čista njegova namjera.

Zapamti, ukoliko je čovjekova namjera da učini neko dobro potpuna i čista, da će i Allahova pomoć biti potpuna, i obrnuto da će, ukoliko je njegova namjera nepotpuna, i Allahova pomoć, u istoj toj mjeri, biti nepotpuna.

S druge strane, ukoliko ti se prohtije nešto s čim Uzvišeni Allah nije zadovoljan, sjeti se onih prije tebe koji su nekada na ovome svijetu bili silnici i moćnici, ali su ipak sa njega morali otići!

Zapitaj se samo kako se njihovim očima bilo teško rastati sa uživanjima u naslađivanju na ovome svijetu i kako su im, u prohtjevima, nezasiti stomaci popucali!

Sjeti se kako su se, nakon smrti, raspali i u smrad pretvorili od koga se, da kojim slučajem u zemlju nisu zakopani, ne samo po zemlji ne bi moglo hoditi, nego ni od raznih bolesti sačuvati.

Neka je s tobom Allahov mir, milost i blagoslov!

* * *

Šta više reći nego da je Salim b. Abdullah b. Omer el-Hattab živio dugo, životom ispunjenim pobožnošću, bogobojaznošću i ustrajnošću na Pravome putu. Čitav svoj život proveo je skromno, ne obraćajući pažnju na varljive i prolazne izazove ovoga svijeta, potpuno se posvećujući Allahovu zadovoljstvu, zadovoljavajući se sa korom hljeba i komadom grubog platna.

Kao običan vojnik, uključuje se u muslimansku vojsku u borbi protiv Bizantijaca, s jedne, i poput brižljive majke kroz cio svoj život stoji na usluzi muslimanima, s druge strane.

Kada mu je, stotinu šeste godine po Hidžri, došao smrtni čas, cijelu Medinu obuzela je žalost, u svako se srce uvukla sjeta i niz svaki obraz potekla suza žalosnica. Na njegovu dženazu i ispraćaj do posljednjeg počivališta, ljudi su pohitali sa svih strana. I sâm Hišam b. Abdulmelik koji se u tom trenutku zadesio u Medini, bio je među onima koji su došli da mu klanjaju dženazu i isprate ga.

Vidjevši koliko je svijeta došlo na Salimovu dženazu, Hišam b. Abdulmelik mu je pozavidio i upitao se:

- Da je kojim slučajem u njihovu gradu umro halifa, pitam se koliko bi mu od ovih došlo na dženazu?!

Potom se okrenuo prema svome namjesniku u Medini, Ibrahimu b. Hišamu el-Mahzumiju i naredio mu:

- Izaberi četiri hiljade Medinelija i pošalji ih u isturena pogranična utvrđenja prema neprijatelju!

Po tome je ta godina zapamćena kao *Godina četiri hiljade.*

ABDURRAHMAN EL-GAFIKI

(Princ od Andalusa)

عبد الرحمن الغافقي (أمير الأندلس)

> *"Po dubini aspiracija i dalekovidosti ciljeva el-Gafiki predstavlja vjernu sliku Musaa b. en-Nusajra i Tarika b. Zijada."*
>
> **(Historičari)**

"A"

Čim je otresao ruke od prašine sa mezara tek ukopanog prethodnika Sulejmana b. Abdulmelika, vladar pravovjernih, peti od pravednih vladara, nasljednika Allahova Poslanika, Omer b. Abdulaziz počeo je preispitivati položaj pojedinih pokrajina i neke od ranijih namjesnika smjenjivati i na njihovo mjesto postavljati nove ljude.

Jedan od prvih namjesnika koje je on postavio bio je es-Semh b. Malik el-Havlani. Njemu je bila povjerena uprava nad tek osvojenom Andaluzijom sa brojnim gradovima, od kojih su neki do tada pripadali Francuskoj.

* * *

Čim je novopostavljeni namjesnik preuzeo položaj u Andaluziji, prva njegova briga je bila da sebi nađe iskrene saradnike i pomoćnike. Zato se odmah počeo raspitivati:

- Ima li u ovim krajevima iko od preživjelih tabi'ina? - pa su mu rekli:

- Ima, među nama je ugledni i istaknuti tabi'in Abdurrahman b. Abdullah el-Gafiki. Usput su mu ispričali sve što su znali o njegovoj učenosti, poznavanju Allahove Knjige, sunneta Njegova Poslanika, iskustva na bojnom polju, želji za pogibijom na

Allahovu putu, skromnosti i neosvrtanju na ovosvjetska, prolazna dobra. Između ostalog, ispričali su mu i to da se u svome životu dugo družio i puno naučio od poznatog ashaba Abdullaha b. Omera i njegova oca Omera b. el-Hattaba, te da je u držanju, načinu shvaćanja, razmišljanja i života od Abdullaha b. Omera mnogo toga poprimio.

* * *

Es-Semh b. Malik el-Havlani odmah je naredio da mu dovedu i upoznaju ga sa Abdurrahmanom el-Gafikijem. Kada su mu doveli Abdurrahmana, širokogrudno ga je i sa najvećim počastima dočekao, pokazao mu da sjede pored sebe, a potom se sa njim dugo zadržao u razgovoru, podrobno se raspitujući o svemu što mu je na um palo i što ga je interesiralo, cijeneći i, koliko god je mogao, uvažavajući njegovo mišljenje.

Nije mu trebalo dugo pa da se uvjeri da se Abdurrahman odlikuje vrlinama još boljim nego što su mu ispričali, pa mu je kroz razgovor ponudio da ga postavi na jedan od najodgovornijih položaja u upravljanju Andaluzijom, na što mu je ovaj rekao:

- Zapovjedniče, ja sam samo jedan od običnih ljudi koji je u ovu daleku zemlju došao jedino zato da se, zajedno sa ostalim muslimanskim borcima, nađem pri ruci u odbrani granice od neprijatelja i zaslužim Allahovo zadovoljstvo.

Sa svojom sabljom sam krenuo radi uzdizanja Allahove riječi. Zato ćeš me, ako Bog da, naći da sam ti, sve dok si privržen istini, vjerniji od tvoje sopstvene sjene i da sam ti, sve dok si odan Allahu i Njegovu Poslaniku, pokorniji od prstiju tvoje ruke, a da za uzvrat ne tražim nikakav položaj ni mjesto u vlasti.

* * *

Es-Semh b. Malik el-Havlani ubrzo je poduzeo odlučne korake u borbi protiv Francuske i njenom pripajanju u veliko islamsko carstvo. Njena ogromna prostranstva trebala su mu poslužiti kao mostobran za dalje prodore prema zemljama na Balkanskom poluotoku, a odatle dalje prema Carigradu, za koji je Allahov Poslanik ﷺ rekao da će pasti u ruke njegovih sljedbenika, muslimana.

Prvi korak na putu ostvarenja ovoga velikog cilja bio je osvajanje grada Narbona, jednog od velikih gradova na jugu Francuske, u pograničnom pojasu prema Andaluziji. Naime, svaki

put kada bi se muslimani, u svojim daljim prodorima, spustili niz Pirineje, pred njima bi se kao div isprriječila velika prepreka, grad Narbon. Osim toga, njegovo osvajanje bio je ključ za dalje prodore prema dubini Francuske.

* * *

Es-Semh b. Malik el-Havlani prvo je sa svojom vojskom opkolio grad Narbon, a onda njegovim stanovnicima ponudio; ili da prime Islam, ili da pristanu na vazalski odnos i plaćanje godišnjeg poreza.

Kada su ovi to odbili, on je sa svojom vojskom katapultima počeo napadati grad. Napadi su se, jedan iza drugog, smjenjivali sve dok ovaj drevni, dobro utvrđeni grad, nakon četiri sedmice uzastopnih napada, nije pokleknuo i pao u muslimanske ruke. Bili su to dani neviđenog herojstva muslimanskih boraca, kakvo do tada nikada nije viđeno u Evropi.

Nakon toga ovaj slavni vojskovođa sa svojom pobjedonosnom vojskom krenuo je prema gradu Tuluzu, prijestolnici provincije Akvitanije, sa svih ga strana opkolio, oko njega postavio katapulte i iz njih ga počeo zasipati snažnom vatrom.

Kada je i ovaj utvrđeni grad bio na rubu pada u muslimanske ruke, desilo se nešto što niko nije očekivao.

Čujmo šta o tome kaže poznati francuski orijentalista Reno[34]!

On kaže:

- I dok su muslimani bili nadohvat pobjede, akvitanski vojvoda slao je svoje izaslanike vladarima i kraljevima širom Evrope, preklinjući ih za pomoć pred opasnošću od muslimana koji prijete da će okupirati njihove zemlje i u roblje odvesti njihove žene i djecu.

Na njegove alarmantne pozive za pomoć odazvali su se narodi gotovo svih evropskih zemalja i poslali mu pomoć u ljudstvu i opremi, tako da je pod svoju komandu okupio do tada neviđenu vojnu silu pod čijim stopama se digla tolika prašina da je zasjenila sunce iznad korita rijeke Rhone.

Kada su se dvije vojske sukobile, činilo se da su se dvije planine navalile jedna na drugu. Bitka je bila žestoka i dugotrajna, kakvu do tada nikada historija nije zabilježila.

---

[34] Reinaud, umro 1876. god. Istraživač arapsko-islamskih rukopisa u Nacionalnoj biblioteci Francuske u Parizu i veliki poznavalac orijentalnih jezika i kulture.

Es-Semh ili *Dama*, kako smo ga mi zvali, neočekivano se, širom poprišta bitke, pojavljivao sa svojim vojnicima i našoj vojsci ulijevao strah i trepet. I dok se tako ispred naših vojnika poigravao, iznenada ga je pogodila strijela i pao je sa konja.

Vidjevši kako je njihov vojskovođa pogođen strijelom ostao da leži na zemlji, među muslimanskim vojnicima je zavladala pometnja i oslabili su njihovi redovi, pa se naša vojska na njih okomila.

I kada je izgledalo da je naša vojska u prilici da ih do posljednjeg istrijebi, samo Božija volja im je mogla podariti takvog genijalnog zapovjednika kao što je bio Abdurrahman el-Gafiki koji je, vještom taktikom i uz minimalne gubitke, uspio sa svojom vojskom povući se prema Španiji, odakle će, nedugo potom, protiv nas ponovo pokrenuti žestoke napade.

* * *

Šta više reći, nego upitati:

- Jesi li vidio kako se u mračnoj noći, iznenada, pojavio pun mjesec i obasjao staze zalutalim putnicima?

- Možeš li zamisliti kakvu je ulogu, u Bici kod Tuluza, među muslimanskim borcima odigrao ovaj nesvakidašnji heroj Islama, Abdurrahman b. Abdullah el-Gafiki?

- Jesi li vidio kako je pred žednim putnicima kroz pustinju, ostalim bez kapi vode, odjednom, kada su najmanje očekivali, ispod nogu provrio bistri i nepresušni studenac i kako su se na njemu napili gutljajima koji su im povratili život, nakon što su bili na rubu propasti?!

Upravo tako muslimanskim borcima došao je kao spas novi zapovjednik kome su dali zakletvu na vjernost i poslušnost.

Bitka kod Tuluza, bez sumnje, je bila prva duboka rana koju su muslimani otkako su stupili na tlo Evrope zadobili.

Isto tako, nema sumnje da je Abdurrahman el-Gafiki bio najbolji mehlem za tu duboku ranu, brižljiva ruka koja ju je njegovala i veliko srce koje je ulijevalo snagu i hrabrost da zadobijena rana zacijeli.

* * *

Vijesti o velikom neuspjehu koji su muslimani doživjeli u Francuskoj, zabrinule su muslimanske zapovjednike na dvoru halife u Damasku.

S druge strane, vijest o herojskoj pogibiji neustrašivog komandanta islamske vojske, es-Semha b. Malika el-Havlanija, još je više pojačala želju za borbom protiv neprijatelja i potpirila plamen osvete.

U tom smislu, sa halifina dvora odaslane su poruke vojnicima da se stave pod komandu i daju zakletvu na vjernost Abdurrahmanu el-Gafikiju, pod čiju je upravu stavljena cijela Andaluzija zajedno sa novoosvojenim oblastima na jugu Francuske. Na taj način date su mu odriješene ruke i puna sloboda izbora preduzimanja daljnih koraka.

Sve u svemu, el-Gafiki je, bez ikakve sumnje, bio odlučan, hrabar, bogobojazan, čestit, mudar i neustrašiv čovjek, dostojan da na sebe preuzme povjerenu mu ulogu.

* * *

Otkako mu je povjerena uprava Andaluzijom, prva briga Abdurrahmana el-Gafikija bila je kako svojim vojnicima povratiti narušeno samopouzdanje, ponos, borbeni moral, neustrašivost i vjeru u pobjedu, taj veliki cilj koji su zacrtali i prema njegovu ostvarenju težili svi muslimanski zapovjednici, počevši od Musaa b. Nusajra, pa sve do posljednjeg, es-Semha b. Malika el-Havlanija.

Svaki od ovih muslimanskih zapovjednika sanjao je o tome kako nakon Španije osvojiti prostore današnje Francuske, Njemačke i Italije i tako se s jedne strane iza leđa približiti Carigradu, a s druge strane cio mediteranski bazen pretvoriti u islamski i Sredozemnom moru dati ime Šamsko, umjesto Rimsko-bizantijsko.

* * *

Međutim, Abdurrahman el-Gafiki bio je sasvim siguran da se za tako veliku bitku potrebno prvo pripremiti i duhovno pročistiti. Ovo zato što je duboko vjerovao da nijedan narod, ma o kome se radilo, ne može ostvariti ovako dalekosežne ciljeve, ukoliko su njegove tvrđave oronule i izložene opasnosti da se same od sebe iznutra sruše.

Zato je širom Andaluzije počeo obilaziti grad po grad, prethodno objavivši među stanovnicima:

- Ko god smatra da mu je neko od namjesnika, sudija ili bilo ko drugi učinio nepravdu, neka je slobodno iznese i požali se vlastima, svejedno radilo se o muslimanima ili nemuslimanima, štićenicima u islamskoj državi.

Kada su pritužbe stale pristizati, lično je slučaj po slučaj počeo razmatrati i ispravljati nepravde koje su moćni učinili nemoćnima i silnici obespravljenima.

Zatim je počeo razmatrati pritužbe o silom, mitom i ucjenom preinačenim crkvama i vraćati ih prvobitnim vlasnicima, naređujući da se sve što je na njima naknadno dorađeno sruši.

Istovremeno je počeo preispitivati lokalne namjesnike i državne službenike i smjenjivati svakoga za koga bi se dokazalo da je iznevjerio dato mu povjerenje ili, na svoju ruku, postupio drugačije nego što je bio dužan. Na njihova mjesta postavljani su drugi ljudi čija je pravednost, mudrost i čestitost morala biti u praksi dokazana.

Kada god bi htio posjetiti neki grad, svoju posjetu bi unaprijed najavio i pozvao sve ljude da se okupe na zajedničkom namazu. Nakon toga bi ustao i u prigodnom ih obraćanju pozvao da se uključe u borbu na Allahovu putu, govorio im o vrlinama pogibije na tome putu i bodrio ih na postizanje nagrade i Allahova zadovoljstva.

Abdurrahman se nije zaustavljao samo na riječima, već je ono što je govorio dokazivao djelima i svoje nade pokušavao obistiniti upornim radom i zalaganjem.

Tako je od prvog dana, otkako je preuzeo vlast u Andaluziji, počeo sa modernizacijom naoružanja i ratne opreme, popravkom postojećih utvrđenja i izgradnjom novih. Pored toga, počeo je posvećivati veliku pažnju izgradnji strateških puteva i mostova koji su povezivali andaluške gradove.

Tako je u Kordobi, prijestolnici Andaluzije, za potrebe naroda i vojske, preko velike rijeke Guadalquivira, sagradio nadaleko čuveni most koji se ubraja u jedno od svjetskih čuda. Njegova dužina iznosi osam stotina, visina šezdeset, a širina dvadeset aršina. Ima osamnaest lukova i devetnaest kula. Ovaj monumentalni spomenik, koji je kao biser islamske arhitekture naslijedila današnja Španija, sačuvan je sve do danas.

* * *

Abdurrahman el-Gafiki imao je običaj da se u svakom gradu u koji bi došao, sastane i posavjetuje sa vojnim zapovjednicima i uglednim ljudima i da čuje njihovo mišljenje. Sve što bi oni rekli i predložili, brižljivo bi zabilježio i uzeo u razmatranje prije nego što bi donio konačnu odluku. Tokom tih sastanaka, gledao je da što manje govori, a što više čuje mišljenja drugih.

I ne samo to. Kao što se Abdurrahman el-Gafiki sastajao i savjetovao sa prvacima i uglednim muslimanima, sastajao se i sa predstavnicima nemuslimana (zimmija) koji su u islamskoj zemlji uživali zaštitu. Tokom tih sastanaka, kako bi saznao ono što na drugi način nije mogao saznati, često se lično raspitivao o njihovom položaju, svakodnevnom životu, njihovom odnosu sa okolnim kršćanskim vladarima i njihovim vojskovođama.

* * *

Tako je jednom prilikom, nekoga od uglednih kršćanskih podanika iz dijela Francuske koji je bio pod njegovom vlašću, nakon dugog razgovora o brojnim pitanjima, upitao:

- Šta se to dešava sa vašim kraljem Karlom koji, niti hoće stati na našu stranu i pomoći nam u ratu sa okolnim vladarima, niti hoće pomoći njih u ratu protiv nas? - pa mu je ovaj odgovorio:

- Vladaru, vi prema nama ispunjavate sve obaveze ugovora o miru koji ste sa nama zaključili. Zato smo dužni istinu Vam reći šta god nas upitali.

Vaš vrhovni vojni zapovjednik, Musa b. Nusajr, prvo je čvrsto pod svoju kontrolu stavio cijelu Andaluziju, a onda sa osvajačkim pohodima krenuo dalje i zauzeo lance Pirineja koji razdvajaju Andaluziju od naše lijepe zemlje. Tada su se vladari okolnih provincija i njihovi crkveni oci počeli obraćati našem kralju govoreći:

- Vaše veličanstvo, šta se ovo dešava? Kakva je ovo sramota koja nas pogađa? Kakvo je ovo poniženje po naše potomke?

Nekada smo o muslimanima slušali samo priče i potajno se pribojavali da nas ne napadnu sa istoka, a danas, evo, napadaju nas sa zapada!!!

Kako se moglo desiti da tako brzo okupiraju cijelu Španiju, zauzmu tolike gradove, domognu se naših dobara, zarobe naše oružje i ratnu opremu i popnu se na Pirinejsko gorje koje nas od njih razdvaja?!

Kako se to moglo desiti kada znamo da su brojčano malobrojniji i od nas slabije naoružani?!

Kako se to moglo desiti kada znamo da ih većina nema ni valjana oklopa koji bi ih zaštitio od udaraca naših mačeva, niti konja s kojim bi izašli na bojno polje?!

Na to im je naš kralj odgovorio:

- Znajte da sam i ja o tome dugo razmišljao i u razmišljanju o tome mnoge nesane noći proveo!

Znajte da sam, na kraju, došao do zaključka da nam se je, u ovom njihovom naletu, uzalud suprotstavljati!

Znajte da su oni danas poput nadošle bujice koja pred sobom sve čupa, ruši i nosi!

Nakon dugog razmišljanja, zaključio sam da imaju dvije, izuzetno vrijedne stvari: duboku vjeru i čvrstu odlučnost da dođu do cilja. Kada imaju te dvije stvari, nije im potrebno ni mnoštvo u broju, ni obilje u ratnoj opremi.

Oni imaju čvrstu vjeru i odanost istini što im nadoknađuje nedostatak u oklopima i konjima za borbu.

Ali, sačekajte malo, dok se ne zasite, dok svoje ruke ne napune ratnim plijenom, dok ne podignu vile i kule i dok se, umjesto u borbi, među sobom ne počnu natjecati u vlasti i bogatstvu!

A kada to dočekate, i sa malo truda i žrtava, uspjećete ih lahko pobijediti!

Čuvši to, Abdurrahman el-Gafiki je samo tužno i duboko uzdahnuo, i prekinuvši dalji razgovor, rekao:

- Ustanimo i pripremimo se, uskoro će vrijeme za namaz!

* * *

Poslije toga, Abdurrahman el-Gafiki je pune dvije godine proveo u okupljanju vojske i popunjavanju trupa novim vojnicima, posvećujući posebnu pažnju dizanju borbenog morala i ulijevanju vjere u srca boraca.

U tome je zatražio pomoć i od svoga kolege sa druge strane Sredozemlja, namjesnika Ifrikijje, zamolivši ga da mu pošalje samo one vojnike-dobrovoljce koji izgaraju u želji za borbom na Allahovu putu i neodoljivo uzdišu za žrtvovanjem sopstvenog života na njemu.

Abdurrahman je, potom, svome zapovjedniku za pogranične oblasti prema neprijatelju, Osmanu b. Ebu Nus'au naredio da neprijatelja počne zavaravati pograničnim čarkama, dok on, na čelu glavnine vojske, ne pristigne. Međutim, pomenuti Osman potajno je krio prezir prema svakom namjesniku koji se zanosio dalekosežnim planovima i krupnim koracima, bojeći se da u narodu ne zadobije prevelik ugled i poštovanje, što bi mu dalo odriješene ruke da njega i njemu slične zapovjednike, kada god zaželi, može smijenuti sa položaja.

Da bi stvar bila još ozbiljnija, ovome treba dodati i to da se Osman, za vrijeme jednog od svojih ranijih napada na jug Francuske, dograbio kćerke akvitanskog vojvode po imenu Minina. Pomenuta Minina bila je lijepa djevojka u cvijetu svoje mladosti. Pored svoje ljepote i plemićkog porijekla, Minina se odlikovala i svim ostalim što je krasilo djevojke sa kraljevskog dvora.

U takvu djevojku Osman se žestoko zaljubio, pa je kod njega počela uživati tako visok položaj i utjecaj kakav nije uživala nijedna druga žena.

Ona je to znalački iskoristila, nagovorivši Osmana da sa njenim ocem potpiše ugovor o prijateljstvu i nenapadanju. U tome ugovoru Osman mu je obećao da muslimani njegovo vojvodstvo iz pograničnih utvrđenja sa andaluške strane neće napadati.

Abdurrahmanova naredba da napadne teritorij svoga punca, akvitanskog vojvode, Osmana je dovela u nezgodan položaj, da nije znao šta da radi.

Na koncu, odlučio se svome pretpostavljenom, andalužanskom namjesniku el-Gafikiju poslati pismo u kome ga je zamolio da još jednom razmisli o svojoj naredbi, jer on ne može napasti akvitansko vojvodstvo i prije isteka roka prekršiti ugovor o nenapadanju koji je sa vojvodom potpisao.

Osmanov odgovor razbjesnio je Abdurrahmana el-Gafikija, pa mu je smjesta poslao drugo pismo u kome je stajalo:

- Ugovor o nenapadanju koji si ti na svoju ruku i bez znanja svoga emira potpisao, tvoga emira i muslimansku vojsku ninašto ne obavezuje. Zato, odmah, bez ikakva kolebanja i dvoumljenja, izvrši ono što sam ti naredio!

Vidjevši da svoga emira ne može odvratiti od izvršenja onoga što je naumio, Osman b. Ebu Nus'a odlučio se da tajno pošalje svoga izaslanika i preko njega svoga punca upozori na ono što se protiv njega sprema, savjetujući mu da bude na oprezu.

* * *

Međutim, Abdurrahmanove uhode u stopu su pratile Osmanove tajne kontakte sa neprijateljem i o tome blagovremeno izvještavale svoga emira.

Čim je saznao za Osmanove namjere, Abdurrahman el-Gafiki je formirao jednu četu sastavljenu od povjerljivih i hrabrih ljudi, komandu nad njom povjerio jednom od svojih najiskusnijih i najodanijih boraca i naredio mu da Osmana b. Ebu Nus'aa odmah uhvate i živa ili mrtva mu ga dovedu.

* * *

Spomenuta četa iznenada je bahnula u logor u kome se nalazio Osman b. Ebu Nus'a koji je u posljednjem momentu naslutio šta mu se sprema i sa nekoliko najbližih prijatelja uspio umaći i skloniti se u brda.

Sa sobom je poveo i svoju prelijepu ženu Mininu od koje se, otkako ju je upoznao, ni trena nije odvajao, niti bez nje na bijeli dan izlazio.

Četa se dala u potjeru za njim i opkolila ga, zajedno sa ženom i prijateljima. Osman se grčevito borio i svoju ženu, kao što lavica brani svoje mlado, branio, sve dok, braneći je, sâm nije poginuo.

Kada je mrtav pao na zemlju, na njegovu tijelu pronašli su bezbroj udaraca sabljom i uboda kopljem.

Vojnici su mu mrtvu odsjekli glavu i zajedno sa prelijepom princezom odnijeli na noge Abdurrahmanu el-Gafikiju koji je, vidjevši koliko je princeza lijepa, od stida oborio glavu i zakrenuo se ustranu. Potom je naredio da se kao robinja pošalje na dvor hilafeta u Damasku gdje je prelijepa princeza završila kao haremska robinja.

ABDURRAHMAN EL-GAFIKI

Heroj u Bici kod Poatjea[35]

(بطل معركة بلاط الشهداء) عبد تلرحمن الغافقى

"Da nije bilo iznenadne pobjede Karla Martela nad muslimanima i njihovim zapovjednikom el-Gafikijem, Španija bi i dan-danas uživala u tolerantnosti Islama, a civilizacija i napredak u Evropi ne bi kasnili punih osam stoljeća."

(Francuski historičar)

"B"

Opisujući muslimansku vojsku koja je nakon osvajanja Andaluzije, krenula sjeverno prema srcu Evrope, engleski pjesnik Roderic Southy kaže:

Kordoni nepregledni, nebrojni,
sastavljeni od Arapa, Berbera,
Bizantijaca, haridžija; zatim,
Perzijanaca, Kopta i Tatara,
koji su se, zajedno, okupili
pod jednom zastavom.
Sve njih, povezuje ista vjera,
isti duh viteštva,
žar iste vatre razbuktale
i neviđeni osjećaj bratstva,
koji među ljudima ne zna za razliku.

---

[35] Mjesto je za muslimane postalo *Belatu-š-šuheda - Pločnik šehida*. Riječ *Belat* česta je u imenima mjesta, naročito u Španiji. Ovdje je u značenju "pločnik", jer se bitka vodila na popločanoj rimskoj cesti. (Nap. prev.)

* * *

Ni njihovi zapovjednici, ništa manje od njih nisu bili sigurni u pobjedu, nakon što su se opili vinom pobjede, opasali se takvom snagom kojoj se ništa ne može ispriječiti i izgradili takvu vojsku za koju su bili sigurni da ne može posustati, vojsku koja je stalno bila čilna i svježa, kao da po prvi put kreće u bitku...

Kuda god bi sa takvom vojskom udarili, bili su sigurni da će pobjedu izvojevati, samo naprijed jurišati, na zapadu kao i na istoku pobjede nizati, glavu pri pomenu Muhammedova imena povijati, sve dok hodočasnik sa hladnog sjevera svojim nogama ne zagazi u vreli pijesak, prostrane arapske pustinje i ne stane na kamenje mekkanske litice...

* * *

Pjesniče, znaj da nisi daleko od istine i da to što si rekao nisu doline mašte, nego stvarnosti, jer je vojska boraca na Allahovu putu, pod zapovjedništvom prekaljenih boraca za Islam, koja je došla da tvoje djedove, iz tame i neznanja, izvede na svjetlo i znanje, kao što si sâm rekao, doista, bila sastavljena od Arapa koji su duboko vjerovali u Allaha, svejedno odakle su dolazili; od Šama, Hidžaza, Nedžda, Jemena ili bilo koga drugoga dijela Arapskog poluotoka. Svi su oni hitali u borbu kao snažni vjetar, kada puhne sa juga.

U njoj je bilo i Islamom ponosnih Berbera, naroda koji se preko Atlasa, poput nezaustavljive bujice koja pred sobom sve ruši i nosi, sručio na vas.

U njoj je bilo i Perzijanaca čiji je razum bilo pomutilo paganstvo bezbožnih kraljeva i poslije pročistila vjera u jednog Allaha i okrenula putem Svemoćnog i Hvaljenog.

U njoj je bilo i Bizantijaca i haridžija koji su se, kao što reče, *digli*, ali protiv nepravde i mraka neznanja i krenuvši za svjetlom koje obasjava nebesa i Zemlju, uputili u pravu vjeru.

U njoj je bilo i Kopta koji su sa svoga vrata skinuli jaram robovanja bizantijskim carevima, kako bi u okrilju Islama živjeli čisto i slobodno, kao da ih je majka ponovo rodila.

Da, tačno je da je u vojsci kojom je zapovijedao Abdurrahman el-Gafiki i njegovi prethodnici, i koja je došla da tvoje djedove oslobodi od paganstva, bilo i crnaca i bijelaca, i Arapa i nearapa, ali je tačno i to da su se u koritu Islama svi stopili i Allahovom milošću postali braća u vjeri.

Njihova jedina preokupacija, kao što sâm reče, bila je kako, nakon što su Istok uveli u Allahovu vjeru, sada uvesti Zapad i

cijelom ljudskom rodu pokazati kako se glava poginje jedino pred Allahom, Gospodarom svih ljudi.

Njihova jedina namjera je bila da pomognu da svjetlo Islama obasja i vaša polja i doline, da njegovo sunce uđe u svaku vašu kuću i donese pravdu i jednakost među vaše vladare i obični svijet.

U svojoj namjeri su bili toliko odlučni da su, da bi vas uputili na Pravi put, pokazali vam pravu vjeru i spasili vas od vatre, na tome putu bili spremni žrtvovati i sopstveni život.

* * *

A sada ćemo vidjeti kakva je bila sudbina ove vojske i njenog slavnog zapovjednika, Abdurrahmana b. Abdullaha el-Gafikija:

Kada je akvitanski vojvoda čuo za užasavajuće vijesti o pogibiji svoga zeta, Osmana b. Ebu Nus'aa, a ubrzo potom i o nesretnom kraju svoje prelijepe kćerke Minine, bilo mu je posve jasno da je došlo vrijeme za rat i da svakoga časa, koliko je još večeras ili ujutro, Lav Islama, Abdurrahman el-Gafiki može napasti njegovu zemlju.

Znajući za sve što se desilo i šta mu se sprema, akvitanski vojvoda se odlučio da po svaku cijenu brani svaki pedalj svoje zemlje i ubrzano se počeo pripremati za odbranu života i vojvodstva.

Ovo zato što se bojao da i on, poput svoje kćerke, ne padne u ropstvo i kao zarobljenik ne bude poslan na dvor hilafeta u Damasku, ili da se njegova glava, kao i španskog kralja Rodrika prije njega, ne nađe na tanjiru s kojim će se prolaziti damaškim ulicama i svijetu pokazivati.

* * *

I doista, ubrzo će se ispostaviti da Abdurrahman el-Gafiki nije iznevjerio vojvodine zle slutnje, jer će sa svojom vojskom, sa sjevera Andaluzije, poput orkana, udariti na jug Francuske, spuštajući se niz Pirineje poput nezadržive bujice.

Njegova vojska je brojala stotinu hiljada prekaljenih boraca. U svakom od njih kucalo je lavovski hrabro srce, a žilama tekla neobuzdana odlučnost da se ide do pobjede.

Muslimanska vojska prvo se uputila prema gradu Arlesu na obalama rijeke Rhone. Sa ovim gradom odranije je imao neobavljene račune.

Naime, sa njim je ranije bio potpisao ugovor o primirju i nenapadanju, uz obavezu da za to muslimanima isplaćuju godišnji porez.

Međutim, kada su muslimani, nakon es-Semh b. Malikove el-Havlanijeve pogibije, u Bici kod Tuluza, oslabili, stanovnici Rhone su otkazali svoj vazalni odnos prema muslimanima, prekršili ugovor o primirju i odbili da nastave plaćati godišnji porez.

Kada je Abdurrahman el-Gafiki stigao nadomak grada, vidio je da je akvitanski vojvoda Eudes mobilizirao sve snage, pojačao odbranu zidina grada i po pograničnim utvrđenjima rasporedio svoju vojsku, u namjeri da se suprotstavi muslimanskom napredovanju.

Dvije vojske su se ubrzo, jedna prema drugoj, našle prsa u prsa i između njih je došlo do žestoke bitke.

Abdurrahman el-Gafiki je u prve redove svojih četa isturio najhrabrije borce, koji su više čeznuli za pogibijom, nego njihov neprijatelj za živom glavom. Oni su brzo uzdrmali neprijatelja, natjerali u bijeg njegove redove i ovaj put kao pobjednici ušli u grad.

Zbog prethodne izdaje i prekršenog ugovora, mnogi stanovnici su bili sasječeni sabljom, a njihov imetak zaplijenjen.

Vojvoda Eudes sa ostatkom vojske, u posljednjem trenutku, uspio je spasiti živu glavu i dati se u bijeg.

Znajući da je bitka kod Rhone bila samo početak, a ne kraj sukoba, Eudes je ponovo počeo okupljati razbijenu vojsku i od okolnih vladara tražiti pomoć kako bi se suprotstavio muslimanskom nadiranju.

* * *

Abdurrahman el-Gafiki je potom prešao preko rijeke Garone i sa svojom pobjedonosnom vojskom, uzduž i poprijeko, počeo se širiti Akvitanijom, gdje su pod kopitama njegove konjice, kao suho jesenje lišće sa drveća, na jakom vjetru, jedan za drugim, padali gradovi.

Muslimanski ratni plijen iz dana u dan sve se više gomilao, tako da ga se nagomilalo toliko, kao nikada do tada.

Akvitanski vojvoda pokušao se još jednom suprotstaviti muslimanima u njihovom nezadrživom nadiranju, pa su se dvije vojske žestoko sukobile. I iz ove bitke muslimani su izašli kao pobjednici, nanijevši vojvodi težak poraz, tokom koga su ga do nogu potukli, a vojsku mu; ili pobili, ili zarobili, ili u bijeg natjerali.

* * *

Odatle su se muslimani uputili dalje i na juriš zauzeli grad Bordo, prijestolnicu Akvitanije i jedan od najvećih gradova na tlu cijele tadašnje Francuske.

Bitka za Bordo ništa nije bila lakša od prethodnih, jer su se i napadači i branitelji grčevito borili, gdje su, i jedni i drugi, nevjerovatne podvige pravili.

Međutim, i ovaj veliki grad ubrzo je, kao i ostali prije njega, pao u ruke muslimana, a njegov zapovjednik, zajedno sa mnogim braniteljima, poginuo.

Muslimani su se u Bordou dograbili tako bogatog plijena, da je sve što su ranije bili zarobili, u njihovim očima, izgledalo beznačajno.

Pad Bordoa u muslimanske ruke, otvorio je vrata padu mnogih drugih gradova kao što su Lyon, Besancon i Sens. Ovaj posljednji bio je samo stotinu kilometara udaljen od Pariza.

* * *

Pad južne polovine Francuske u ruke Abdurrahmana el-Gafikija, za samo nekoliko mjeseci borbe, uzduž i poprijeko je potresao Evropu i, pred ovom neočekivanom opasnošću, otvorio oči Francuzima.

Zvona na uzbunu oglasila su se širom Evrope pozivajući i mlado i staro, i muško i žensko, da se dignu na noge i zaustave opasnost koja im prijeti sa Istoka.

Širom Evrope, uzduž i poprijeko, upućivani su pozivi da se narod, ako ne može sabljama, ovoj opasnosti suprotstavi prsima i da je, ako nemaju oružja, zaustave golim rukama i svojim tijelima.

Evropa se odazvala na poziv i digla na noge. Ljudi su listom stajali pod zastavu Karla Martela, noseći sa sobom sve što su imali; oružje, trnje, drvlje i kamenje.

* * *

Za to vrijeme, muslimanska vojska došla je do grada Tura, jednog od najvećih, najutvrđenijih i najstarijih gradova u cijeloj tadašnjoj Francuskoj. Osim toga, u to doba, grad Tur, pred većinom velikih evropskih gradova, ponosio se svojom velikom crkvom koja je po veličini, ljepoti, te unutrašnjoj i vanjskoj uređenosti, nadaleko bila poznata.

Muslimanska vojska gradu je, poput okova oko vrata, sa svih strana nametnula opsadu, tako da niko nije mogao u njega ući, niti iz njega izaći i žestoko se, poput smrti, ne žaleći ni sopstveni život na putu njegova osvajanja, sručila na grad.

Nije trebalo dugo čekati pa da odbrana grada popusti i grad, pred očima i ušima Karla Martela, padne u muslimanske ruke.

* * *

Krajem mjeseca ša'bana 104. god. po Hidžri, Abdurrahman el-Gafiki sa svojom moćnom vojskom krenuo je na grad Poatje i sukobio se sa evropskom vojskom okupljenom pod komandom Karla Martela.

Tu će između dvije vojske doći do jedne od najsudbonosnijih bitaka u historiji, ne samo između muslimana i Evropljana, nego i u cijeloj povijesti ljudskoga roda, uopće, među muslimanima poznatoj kao *Balatu-š-šuheda* - *Pločnik šehida*, a na Zapadu kao Bitka kod Poatjea.

Abdurrahman el-Gafiki i od ranije je na ovo nepregledno bogatstvo i nagomilani ratni plijen, gledao sa podozrenjem i zabrinutošću, bojeći se da se ono, jednoga dana, ne okrene protiv muslimanskih boraca.

Više nego ičega, bojao se da ovo bogatstvo, kada se nađu prsa u prsa sa neprijateljem, ne zaslijepi njihova srca, u momentu straha ne poljulja njihov borbeni moral i da jednim okom ne počnu gledati na neprijatelja, a drugim šta će biti sa tolikim ratnim plijenom.

Znajući za to, Abdurrahman se bavio mišlju da svojim vojnicima naredi da se sami odreknu ratnog plijena. Međutim, bojao se da ih to ne pokoleba, da im u srcu ne posije klicu nezadovoljstva i da ne pristanu odreći se ratnog plijena o kome su, koliko jučer, mogli samo sanjati. Na kraju, nije vidio boljeg rješenja nego da sav dotadašnji ratni plijen sakupi i prije borbe, iza sebe, ostave u logoru.

* * *

Nekoliko dana prije otpočinjanja borbe, dvije vojske su se, prsa u prsa, našle jedna naspram druge i poput dviju planina, stale gledati i ispitivati jedna drugu. Svaka od njih bojala se protivničke strane i u iščekivanju sa njom svodila na hiljade nesvedenih računa.

Nakon što se iščekivanje ko će koga prvo napasti, otegnulo nekoliko dana, Abdurrahman el-Gafiki je, vidjevši da njegovi borci, poput ključala lonca vriju od zanosa i nestrpljenja i oslanjajući se na njihov visoki borbeni moral, odlučio prvi napasti neprijatelja, siguran da će izaći kao pobjednik.

* * *

Abdurrahman el-Gafiki sa svojom vojskom kao lav je napao redove franačke vojske koja je napad dočekala i na svome mjestu ostala nepomična kao planina. Borba se vodila čitav dan, a da nijedan od dva suprotstavljena tabora nije uspio preokrenuti bitku u svoju korist i uzdrmati protivnika. Kada je poprište bitke obavila noć, borba se stišala i svaki od dva tabora se povukao na svoje mjesto.

Ujutro su muslimani ponovo napali redove franačkog neprijatelja, ali ga ni ovaj put nisu uspjeli uzdrmati.

Tako se bitka odvijala punih sedam dana.

Kada je osvanuo osmi dan, muslimani su svi kao jedan jurnuli na neprijatelja i napravili veliku rupu u njegovim redovima kroz koju se naziralo svjetlo pobjede, kao što se poslije mrkle noći, u zoru, nazire svjetlo dana.

I dok je izgledalo da je pobjeda nadohvat ruku muslimana, jedna jača četa neprijatelja napala je logor sa skladištima muslimanskog ratnog plijena. Vidjevši da bi dotadašnji ratni plijen mogao pasti u ruke neprijatelja, mnogi muslimanski borci napustili su svoja mjesta na poprištu bitke i požurili da spase plijen. To je, u osudnom trenutku, prorijedilo njihove redove, oslabilo položaj i unijelo pometnju na bojnom polju.

Slavni vojskovođa sa svojim ljudima se odjednom našao u teškom položaju, jer je, istovremeno, morao svoje borce odvraćati da ne napuštaju svoj položaj, braniti se od napadača i popunjavati šupljine u redovima.

I dok je tako heroj Islama, Abdurrahman el-Gafiki na svome konju, sa sabljom u ruci, pretrčavao sa jednog na drugi kraj bojišta, iznenada ga je pogodila neprijateljska strijela i poput orla sa vrha planine, pao sa leđa svoga konja, ostavši da kao šehid leži na poprištu bitke.

Kada su vidjeli šta se desilo, u muslimanske redove uvukao se strah i pometnja, a napadi neprijatelja su se pojačali i od potpunog poraza spasila ih je samo mrkla noć.

* * *

Kada se ujutro razdanilo, Karl Martel je vidio da su se muslimani, pod okriljem noći, ispod Poatjea povukli. Bojeći se da to nije neka varka koju su muslimani preko noći skovali, nije se usudio krenuti u potjeru za muslimanima u povlačenju, a da je to, kojim slučajem učinio, mogao ih je, sve do posljednjeg, pobiti. Zato je odlučio ostati na poprištu bitke i u slučaju da su se muslimani, doista, povukli zadovoljiti se sa pobjedom.

Bitka kod Poatjea (*Balatu-š-šuheda)* bila je jedna od najsudbonosnijih bitaka u historiji. U njoj su muslimani izgubili jednu od svojih najvećih nada.

U njoj su izgubili i jednog od svojih najvećih heroja...

U njoj se, još jednom, ponovio poraz sa Uhuda.

U njoj se, još jednom, pokazalo da su Allahovi zakoni među ljudima nepromjenjivi i da u njima nikada nećeš moći naći promjene.

* * *

Vijesti o porazu muslimana kod Poatjea, snažno su potresle muslimane širom islamskog svijeta i unijele žalost u svaki njihov grad, svako selo i svaku kuću.

Rane nanijete muslimanskom tijelu u tom porazu krvare i do dan-danas. Njihovo krvarenje neće prestati sve dok na svijetu živi ijedan musliman.

* * *

Nemoj pomisliti da je ova duboka rana zaparala samo muslimanska srca. Ne, nego i srca razumnih Evropljana koji su u pobjedi svojih djedova nad muslimanima kod Poatjea vidjeli veliku nesreću koja je zadesila čovječanstvo, tragediju za Evropu i najveći udarac za civilizaciju.

Ako želiš čuti kako neki od ovih misle o nesrećnom porazu muslimana kod Poatjea, poslušaj šta o tome kaže Anri di Šampon, direktor francuskog časopisa *Rifi Barlmintir*. On veli:

- Da kojim slučajem nije bilo pobjede Karla Martela nad Arapima-muslimanima u Francuskoj, naša zemlja ne bi zapala u mrak srednjeg vijeka. Ona ne bi prošla kroz takve užase kao što su međusobni pokolji i građanski ratovi u koje su je gurnuli mržnja i vjerska netrpeljivost.

Jeste, da nije bilo pobjede tih divljaka nad muslimanima kod Poatjea, Španija bi i dan-danas uživala u plodovima tolerancije Islama, ne bi prošla kroz sramnu inkviziciju i u Evropi napredak civilizacije ne bi zakasnio punih osam stoljeća. To je nepobitna činjenica, ma šta mi o tome mislili i ma koliko se hvalili sa tom pobjedom. Mi isključivo muslimanima dugujemo zahvalnost za napredak naše kulture, znanosti, umjetnosti i zanatstva.

Sviđalo nam se to ili ne, mi moramo priznati da su oni, dok smo mi bili primjer divljaštva, bili primjer idealnog društva. Čista je izmišljotina ono što neki od nas danas tvrde da se točak vremena okrenuo i da su muslimani danas, ono što smo mi bili u srednjem vijeku.

EN-NEDŽAŠI

(Ashama b. Ebdžer)

النجاشي (أصحمة بن أبجر)

"Kada je umro en-Nedžaši, dugo smo vremena govorili da se na njegovu kaburu viđa svjetlo."

(Aiša, majka pravovjernih)

Čovjeka o kome ćemo ovdje govoriti, ubrajaju i u tabi'ina kada se govori o tabi'inima, i u ashaba kada se govori o ashabima. Allahovom Poslaniku ﷺ poslao je pismo i Poslanik ﷺ mu je na njega odgovorio.

Kada je čuo da je umro, Allahov Poslanik ﷺ mu je u odsustvu klanjao dženazu (*salatu-l-gaib*). On je jedina osoba kojoj je Allahov Poslanik ﷺ klanjao dženazu u odsustvu.

Iako je više poznat pod nadimkom en-Nedžaši, pravo ime mu je bilo Ashama b. Ebdžer. Hajde da, zajedno, čujemo životnu priču o ovoj istaknutoj ličnosti među muslimanima!

* * *

Ashamin otac, abesinski kralj, nije imao druge djece osim njega.

Priča se da su se neki od abesinskih poglavica, jedni drugima, povjerili i rekli:

- Ovaj naš kralj, osim ovog dječaka nema druge djece. Vlast će mu, još za vrijeme njegova života, oslabiti, a kada umre potpuno će je izgubiti, što bi nas moglo dovesti u nezahvalan položaj.

Kako bi bilo da ga ubijemo i da za kralja postavimo njegova brata koji ima dvanaest sinova? Oni će mu, dok je u životu, pomagati, a kada umre, naslijediti ga i između sebe podijeliti vlast.

Šejtan je, iz dana u dan, podgrijavao njihovu zabrinutost i došaptavao im zle misli, dok jednoga dana nisu ubili svoga kralja i na njegovo mjesto postavili njegova brata.

* * *

Ashama je odrastao pod brižnom pažnjom i zaštitom svoga amidže. Još u ranoj mladosti počeo je pokazivati znakove nesvakidašnje bistrine, odlučnosti, rječitosti i izuzetne ličnosti.

Sve je to kod njegovog amidže izazivalo radost, divljenje i naklonost, više nego prema rođenim sinovima.

Potom je šejtan, ponovo, počeo došaptavati zle misli u duše abesinskih poglavica, pa su jedni drugima počeli govoriti:

- Tako nam Boga, bojimo se da vlast ponovo ne završi u rukama ovoga mladića, a ako se to desi, sigurno će nam se osvetiti i sve nas pobiti zato što smo ubili njegova oca.

Zato su se okupili, zajedno otišli kod kralja i otvoreno mu rekli:

- Vaše veličanstvo, naše srce i duša neće se smiriti sve dok ne ubiješ Ashamu i ne vidimo da si ga, između nas, uklonuo. Sada kada je odrastao i stasao, bojimo se da nas jednoga dana sve ne pobije i ne osveti se za svoga oca.

Čuvši to, kralj im je rekao:

- Kako možete biti tako zli ljudi?! Koliko jučer, ubili ste njegova oca, a danas od mene tražite da ubijem njega. Tako mi Boga, neću vas poslušati, niti to učiniti!

Na to su oni predložili:

- Onda nam dozvoli da ga uzmemo i protjeramo iz naše zemlje pa je, nemajući pod njihovim pritiskom drugog izlaza, iako nerado, na to pristao.

* * *

Samo dan poslije Ashamina progonstva, desilo se nešto što niko nije mogao predvidjeti.

Naime, nad cijelom zemljom nadvili su se crni oblaci i počele udarati munje i gromovi, od kojih je jedan pogodio ožalošćenog amidžu i na licu ga mjesta ubio.

Abesinske poglavice potom su za kralja htjele proglasiti jednog od njegovih sinova, ali ni jedan od njih na to nije htio pristati, što je među abesinskim poglavicama izazvalo žaljenje i zabrinutost.

Da stvar bude još gora, neki od susjednih naroda u ovome bezvlašću vidjeli su povoljnu priliku pa su počeli kovati planove za napad na njihovu zemlju.

Tada se neko od abesinskih poglavica dosjetio i predložio:

- Tako mi Boga, ove probleme niko drugi ne može riješiti i vašu zemlju spasiti, do mladić koga ste nedavno protjerali. Zato ga, ako vam je do slobodne Abesinije stalo, smjesta pronađite i vratite.

Potom su se dali u potragu za njim, pronašli ga i ponovo ga vratili u zemlju, gdje su ga krunisali za svoga kralja, zakleli mu se na vjernost i dali mu titulu *en-Nedžaši*.

En-Nedžaši je s velikim umijećem počeo sređivati stanje u zemlji, konsolidirati odnose među ljudima i u zemlji zavoditi pravdu i red, nakon što je njom vladala nepravda i haos.

* * *

En-Nedžaši se još nije bio ni učvrstio na svome prijestolju, kada su počele stizati vijesti da je Allah sa pravom vjerom poslao Svoga poslanika Muhammeda ﷺ kome su se počeli odazivati prvi muslimani i na Pravom ga putu slijediti.

Međutim, njih će ubrzo Kurejševići početi maltretirati i progoniti.

Kada su progoni muslimana od strane mekkanskih idolopoklonika pojačani, toliko da im je Mekka postala tijesna i da njihovo zlostavljanje više nisu mogli podnositi, Allahov Poslanik ﷺ im je rekao:

- Čuo sam da negdje u Abesiniji ima jedan pravedan vladar koji nikome ne čini nepravdu. Zato krenite, potražite ga i zamolite ga da vas zaštiti dok vam Allah ne dâ bolje dane i izlaz iz tjeskobe u koju ste zapali!

Tako je prva grupa muhadžira krenula za Abesiniju. Bilo ih je ukupno osamdeset, što muškaraca, što žena. Oni će tamo, po prvi put u svome životu, osjetiti blagodat sigurnosti i slobodno uživati u slasti ibadeta i bogobojaznosti, bez straha da će im neko zbog toga zagorčavati život i mutiti bistrinu i slast vjerovanja.

Međutim, čim su Kurejševići saznali za odlazak ove grupe od osamdeset muslimana i muslimanki u Abesiniju i čuli da su tamo lijepo primljeni, počeli su protiv njih kovati zavjeru; ili da ih pobiju, ili da ih vrate nazad u Mekku.

* * *

Kurejševići su en-Nedžašiji poslali dvojicu od svojih najlukavijih i najsposobnijih ljudi: 'Amra b. el-'Asa i Abdullaha b. Ebu Rebiu. Po njima su poslali i bogate darove iz Hidžaza za en-Nedžašiju, njegove poglavice i vojskovođe.

Oni su, došavši u Abesiniju, prvo svratili kod pomenutih poglavica i prije im, nego su se sastali sa en-Nedžašijem, uručili poklone, rekavši svakom od njih:

- U vašu zemlju sklonuli su se neki naši mladići koji su pogazili vjeru svojih predaka i riječ naroda. Zato vas molimo da, kada o njima progovorimo pred vašim kraljem, savjetujete kralju da nam ih isporuči ne pitajući ih za njihovu vjeru, jer o našoj vjeri najbolje znaju naše starješine i ugledni ljudi.

Kada su 'Amr b. el-'As i Abdullah b. Ebu Rebia ušli kod en-Nedžašije, poklonuli su mu se, kao što mu se poklanja i njegov narod.

En-Nedžaši im je izrazio dobrodošlicu i širokogrudno ih primio, tim prije jer se odranije poznavao sa 'Amrom b. el-'Asom i sa njim bio u prijateljskim odnosima. Zatim su mu, uručujući mu poklone, prenijeli pozdrave od mekkanskih prvaka, prije svega od Ebu Sufjana, poglavice plemena Kurejš.

Pokloni su mu se svidjeli i sa vidnim divljenjem ih je primio.

Zatim su mu rekli:

- Vaše veličanstvo, u tvoje carstvo se sklonula jedna grupa naših najozloglašenijih mladića koji su našu vjeru napustili, a tvoju nisu prihvatili. Odmetnuli su se u nekakvu novu vjeru, za koju ne znamo ni mi ni vi. Najugledniji ljudi našeg naroda koji najbolje znaju šta njihova nova vjera znači i kakvu pometnju u narodu mogu izazvati, su nas do tebe poslali, sa molbom da nam ih isporučiš i da ih vratiš tamo odakle su došli.

En-Nedžaši se malo zamislio, a potom pogledao u svoje poglavice i upitao ih:

- Šta vi o tome mislite? - pa su mu odgovorili:

- Vaše veličanstvo, mi ništa ne znamo o njihovoj novoj vjeri. Mislimo da o njima i njihovoj novoj vjeri najbolje znaju njihove poglavice.

Na to je en-Nedžaši rekao:

- Ne, tako mi Allaha, nikome ih neću isporučiti dok iz njihovih usta ne čujem šta oni o sebi i o svojoj vjeri sami kažu. Ako vidim da su zlikovci i da su na krivom vjerovanju, isporučit ću ih njihovom narodu, a ako vidim da su čestiti i na Pravom putu, pružit ću im svoju zaštitu i gostoprimstvo sve dok su u mojoj zemlji.

Zatim je dodao:

- Tako mi Allaha, nikada neću zaboraviti dobrotu koju je prema meni pokazao, te me je u moju zemlju vratio, sačuvao me od spletki zlobnika i pomogao protiv onih koji su me mrzili i toliko mi nepravde nanijeli.

* * *

Potom je en-Nedžaši naredio da mu dovedu izbjegle muslimane i da ih pred sobom suoči sa njihovim sunarodnjacima. Kada su čuli ko ih zove, uplašili su se i jedni druge počeli pitati:

- Šta ćemo mu reći, ako nas bude pitao za našu vjeru?

Najodvažniji među njima su rekli:

- Reći ćemo mu ono što je o našoj vjeri rekao Uzvišeni Allah u Svojoj Knjizi i što nas je Poslanik ﷺ naučio o našem Gospodaru.

Potom su krenuli kod kralja. Kada su došli, zatekli su 'Amra b. el-'Asa i Abdullaha b. Ebu Rebiu. Sa desne i lijeve strane en-Nedžašije, sa kapama na glavi i otvorenim knjigama u rukama, sjedili su njegovi svećenici.

Kada su ušli, kralja su pozdravili islamskim pozdravom i sjeli ispred njega.

Na to se prema njima okrenuo 'Amr b. el-'As i rekao im:

- Zašto se ne poklonite kralju? - pa su mu odgovorili:

- Mi se klanjamo samo jednom Allahu.

En-Nedžašiji se dopao ovaj njihov odgovor pa je samo sa zadovoljstvom blago klimnuo glavom i upitao ih:

- Kakva je to nova vjera s kojom dolazite, zbog koje ste napustili vjeru vašeg naroda, a niste prihvatili moju vjeru?

Za odgovor se javio Džafer b. Ebu Talib i rekao:

- Vladaru, mi sebi nismo izmislili nikakvu novu vjeru, nego nam ju je od svoga Gospodara donio Muhammed b. Abdullah, pravu i istinsku vjeru s kojom nas je iz mraka izveo na svjetlo.

Do tada smo bili neznabožački narod koji je obožavao kumire, kidao rodbinske veze, jeo krepano meso, činio teške grijehe, loše se odnosio prema komšijama, a moćni među nama ugnjetavali su bespomoćne.

Bili smo takvi sve dok nam Allah između nas nije poslao Poslanika, čovjeka čije nam je porijeklo dobro poznato, za koga znamo da istinu govori te da je povjerljiv i čestit. On nas je

pozvao da vjerujemo u Allaha i naredio nam da samo Njega obožavamo i samo se Njemu klanjamo. On nam naređuje da klanjamo namaz, dijelimo zekat, postimo mjesec ramazan i da više ne obožavamo idole i kamenje.

Osim toga, on nam naređuje da istinu govorimo, da povjerenje čuvamo, da rodbinske odnose održavamo, da na komšije pazimo, da zabranjene stvari ne činimo i da na tuđe živote pazimo.

Istovremeno, zabranjuje nam da grijehe činimo, lažemo i od siročadi imetak otimamo.

Mi smo mu povjerovali, pa smo ono što nam je donio počeli slijediti.

Tako smo počeli obožavati jednog i Jedinog Allaha kome niko nije ravan, zabranjivati ono što nam On zabranjuje i dozvoljenim držati ono što nam je On dozvolio.

Naši sunarodnjaci su nas zbog toga počeli napadati i na najteže muke stavljati ne bi li nas od naše vjere odvratili i, nakon što smo u jednog i Jedinog Gospodara povjerovali, ponovo u idolopoklonstvo vratili.

Mi smo se, nakon što su nas toliko progonili, mučili, nepravdu nam činili i zabranili nam da svoju vjeru ispovijedamo, odlučili zamoliti vas da nas zaštitite i dozvolite nam boravak u svojoj zemlji. U nadi da nam kod vas nepravda neće biti učinjena, mimo vas, nismo imali koga drugog izabrati.

Na to je en-Nedžaši upitao:

- Možeš li nam još šta reći o tome šta vaš Poslanik o vašem Gospodaru kaže? - pa mu je odgovorio da može i počeo citirati početak sure *Merjem.* Između ostalog mu je citirao i sljedeće riječi Uzvišenog:

I spomeni u Knjizi Merjemu: kada se od ukućana svojih na istočnu stranu povukla i jedan zastor da se od njih zakloni uzela. Mi smo k njoj meleka Džibrila poslali i on joj se prikazao u liku savršeno stvorena muškarca. "Utječem se Milostivom od tebe, ako se Njega bojiš!" - povika ona. "A ja sam upravo izaslanik Gospodara tvoga" - reče on - "da ti poklonim dječaka čestita!" "Kako ću imati dječaka" - reče ona - "kad me nijedan muškarac dodirnuo nije, a ja nisam nevaljalica!" "To je tako!" - reče on. "Gospodar tvoj je rekao: 'To je Meni lahko', i zato da ga učinimo znamenjem ljudima i znakom milosti Naše. Tako je unaprijed određeno!"

I ona zanese i bremenita se skloni daleko negdje. I porođajni bolovi prisiliše je da dođe do stabla jedne palme. "Kamo sreće da sam ranije umrla i da sam potpuno u zaborav pala!"- uzviknu ona. I melek je, koji je bio niže nje, zovnu: "Ne žalosti se, Gospodar tvoj je dao da niže tebe potok poteče."[36]

Čuvši to, en-Nedžaši se od radosti rasplakao i toliko dugo plakao da mu se brada od suza natopila.

Sa njim su plakali i svećenici, toliko da su knjige svojim suzama nakvasili.

Zatim se en-Nedžaši okrenuo prema 'Amru b. el-'Asu i njemu i njegovom drugu rekao:

- Ovo što smo čuli da su nam izrecitirali i ono što je donio Isa, ne može biti a da ne izvire sa istog mjesta.

Potom im je rekao:

- Tako mi Allaha, nikada vam ih neću isporučiti, niti ćete me moći sa vašim poklonima potkupiti!

Zatim je ustao i izašao, čime je sastanak bio završen.

* * *

'Amr b. el-'As je izašao pucajući od bijesa.

Ne mogavši se pomiriti sa onim što je čuo, svome je drugu rekao:

- Sutra ću se ponovo sresti sa en-Nedžašijem i, tako mi Allaha, o njima mu ispričati nešto što će ih pokopati i u korijenu sasijeći.

Njegov drug koji je, bez obzira na sve, bio ipak nešto obazriviji, zamolio ga je:

- 'Amre, molim te ne čini to, jer bez obzira što se sa njima u vjeri ne slažemo, oni su naš rod!

- Hoću, tako mi Allaha, reći ću mu da su o Isau, sinu Merjeminu, rekli samo ono što mu se dopalo, a sakrili ono što mu se ne bi dopalo. Reći ću mu da vrijeđaju Isaa i tvrde da je bio rob.

Sutradan je 'Amr ponovo zamolio da ga en-Nedžaši primi, pa mu je, kada ga je primio, rekao:

- Vladaru, oni su jučer, govoreći o Isau, rekli samo dio onoga što o njemu govore, a drugi dio prešutjeli. Oni govore da je Isa, sin Merjemin, bio rob.

---

[36] Merjem, 16.-26.

Potom ih je en-Nedžaši ponovo pozvao i upitao:

- Šta još kažete o Isau, sinu Merjeminu, ko je on bio? - pa mu je Džafer b. Ebu Talib rekao:

- Kažemo ono što nas je o njemu naučio Allahov Poslanik ﷺ.

- A šta vas je o njemu on naučio? - upitao je en-Nedžaši, pa mu je Džafer rekao:

- Naučio nas je da je on Allahov rob, poslanik i Riječ Njegova koju je On udahnuo u Djevicu Merjemu.

Na to je en-Nedžaši rekao:

- Tako mi Allaha, istina o Isau ni za trunku nije drugačija, nego što si rekao.

Čuvši to i osuđujući što je rekao, svećenici su počeli gunđati, pa ih je samo preko oka pogledao i rekao im:

- To je istina, makar vam i ne bilo pravo! Makar i od bijesa gunđali!

Zatim se okrenuo prema Džaferu i rekao:

- Idite kuda hoćete! U mojoj zemlji ste slobodni! Žestoko će zažaliti svako ko vas povrijedi! Kada bi mi za vas neko ponudio brdo zlata, na njega se ne bih osvrnuo.

Zatim je stražarima rekao:

- Vratite Amru i njegovu drugu njihove poklone. Ne trebaju nam. Allah od mene nije primio nikakvo mito da bi mi vratio carstvo, pa ga ni ja neću primiti, niti je ljude natjerao da me moraju slušati, pa da i ja moram slušati njih.

* * *

Svećenici su požurili i među svijetom počeli širiti priče kako je en-Nedžaši pogazio svoju vjeru i umjesto nje primio drugu. Ubrzo su svijet počeli huškati na pobunu i smjenu kralja.

Abesinci su se počeli okupljati protiv njega i otkazivati mu vjernost i poslušnost.

Osjetivši šta mu se iza leđa kuje, en-Nedžaši je pozvao Džafera b. Ebu Taliba i njegove drugove i sve im otvoreno ispričao. Pripremio im je lađe i rekao:

- Ukrcajte se i budite spremni za ono što će se desiti! Ako izgubim, isplovite kuda želite, a ako pobijedim, vratite se i ostanite sa nama koliko želite!

Zatim je izvadio komadić jareće kože i na njoj napisao:

- Svjedočim da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov rob i posljednji poslanik. Svjedočim da je Isa Njegov rob, Njegov poslanik, Njegov Duh i Njegova Riječ koju je Merjemi dostavio.

Zatim je kožu smotao, stavio na prsa, preko nje obukao ogrtač i izašao pred pobunjenike.

Kada je izašao pred njih, upitao ih je:

- O Abesinci, kakvog ste me do sada znali?

- Kao dobra i čestita - odgovorili su.

- Zašto se, onda, protiv mene bunite? - upitao je.

- Zato što si napustio našu vjeru i što si priznao da je Isa bio rob - odgovorili su.

- A šta vi kažete ko je bio Isa? - upitao je, pa su rekli:

- Kažemo da je bio Sin Božiji.

Potom je en-Nedžaši svoju ruku stavio na prsa preko ogrtača ispod koga je bio ispisani komadić jareće kože i rekao:

- I ja tvrdim da Isa nije bio ništa drugo do ovo (misleći na ono što je napisao na koži), pa su se obradovali onome što su čuli da je rekao i zadovoljni se razišli.

* * *

Allahov Poslanik ﷺ pomno je pratio šta se dešava između en-Nedžašije i njegova naroda i visoko cijenio njegovu brigu o muslimanima koji su se iselili u njegovu zemlju i kod njega našli sigurnost. Radovale su ga vijesti o njegovoj naklonjenosti prema Islamu i vjerovanju u istinitost onoga o čemu govori Kur'an.

En-Nedžašijine veze sa Allahovim Poslanikom ﷺ sve su više i više jačale.

U prvom mjesecu sedme godine po Hidžri, Allahov Poslanik ﷺ odlučio je pozvati u Islam šestoricu tadašnjih okolnih vladara. Svakom od njih uputio je pismo u kome ih je pozvao u Islam, pisao o ljepotama vjere i upozorio na opasnost nevjerstva i višeboštva.

Za ovu misiju odabrao je šestericu svojih najboljih drugova, naredio im da uče jezik naroda kome će ih uputiti i u istom danu ih poslao na sve strane svijeta.

'Amr b. Umejje ed-Dumeri bio je jedan od ove šesterice. Njega je Allahov Poslanik ﷺ poslao abesinskom kralju.

* * *

'Amr b. Umejje je došao kod en-Nedžašije i pozdravio ga islamskim pozdravom, pa mu je ovaj na pozdrav još ljepše odgovorio, izrazio mu dobrodošlicu i kako najljepše može biti primio.

Potom je en-Nedžašiji predao pismo koje mu je donio od Allahova Poslanika ﷺ.

Kada ga je otvorio, vidio je da ga u njemu Allahov Poslanik ﷺ, citirajući nekoliko ajeta iz Kur'ana, poziva da primi Islam.

En-Nedžaši je, iz poštovanja, sebi pismo stavio na čelo, iz skromnosti prema onome što je u njemu pročitao, sišao sa svoga prijestolja, pred prisutnima izjavio da prima Islam, izgovorio kelimei-šehadet i rekao:

- Da mogu, smjesta bih otišao Muhammedu ﷺ, sjeo pred njega i svojim čelom dodirnuo njegova stopala.

Zatim je Allahovu Poslaniku ﷺ napisao krajnje dirljivo pismo u kome je rekao da se on odaziva na njegov poziv i priznaje njegovo poslanstvo.

Tada mu je 'Amr b. Umejje izvadio drugo pismo od Allahova Poslanika ﷺ u kome je en-Nedžašiju zamolio da mu za ženu zaprosi Remlu, kći Ebu Sufjana b. Harba.

Majka pravovjernih, Remla, poznata još pod imenom Ummu Habiba, imala je čudnu sudbinu, tužnu na početku a radosnu na kraju.

Hajde da ukratko, zajedno, čujemo njenu životnu priču!

* * *

Remla, kći kurejšijskog poglavice Ebu Sufjana, prestala je vjerovati u božanstva svoga oca i, zajedno sa svojim mužem Ubejdullahom b. Džahšom, počela vjerovati u jednog i Jedinog Allaha, Kome niko nije ravan i u Muhammeda ﷺ kao Njegova Poslanika.

Zbog toga su ih Kurejševići počeli progoniti i stavljati na svakojake nevolje da im je život u Mekki postao nepodnošljiv. Njih dvoje bili su u prvoj grupi muslimana koja se iselila u Abesiniju i kod en-Nedžašije zatražila zaštitu.

Kao i ostala njihova braća-muhadžiri, njih dvoje je kod en-Nedžašije bilo lijepo primljeno, tako da se u jednom momentu Ummu Habibi učinilo da joj se, nakon tegobna života u prošlosti i ne znajući šta je još čeka, sudbina napokon nasmiješila.

Međutim, Allahova mudrost je htjela da Ummu Habiba prođe kroz još jedno gorko iskušenje.

Naime, desilo se da se njen muž Ubejdullah b. Džahš odmetnuo od Islama, pokrstio se i počeo se ismijavati Islamu i muslimanima.

Uz sve to, odao se životu po krčmama i vinu, majci svih zala, prisiljavajući Ummu Habibu da bira između dva rješenja od kojih su oba bila gorka; ili da je pusti, ili da se i ona pokrsti.

* * *

Tako se Ummu Habiba našla prisiljena da bira jedno od tri moguća rješenja: ili da posluša muža i pokrsti se, i tako na sebe navuče sramotu na ovome svijetu i kaznu na Ahiretu, ili da se vrati svome ocu u Mekku čija je kuća bila tvrđava višeboštva, ili da sama, sa svojom malodobnom kćerkom Habibom, ostane u Abesiniji.

Ummu Habiba se opredijelila za ono rješenje s kojim će Allah biti najzadovoljniji i odlučila, dok joj Allah ne dâ bolji izlaz, ostati u Abesiniji.

* * *

Nesreća koja je zadesila Ummu Habibu, ovaj put, na svu sreću, nije trajala dugo.

Njen muž, ogrezao u vinu, pijančenju i neurednom životu, ubrzo će umrijeti, a njoj će se, tek što provede period čekanja nakon muževe smrti *(iddet)*, ukazati sreća.

Jednog lijepog jutra neko je zakucao na njena vrata. Ummu Habiba je ustala, otvorila ih i iznenadila se kada je na vratima ugledala jednu od en-Nedžašijevih sluškinja koja joj je, nakon što ju je pozdravila, rekla:

- Naš kralj ti šalje selam i poručuje ti da te Allahov poslanik Muhammed želi uzeti sebi za ženu. Zamolio ga je da te za njega zaprosi, pa odaberi koga ti hoćeš da te zastupa.

Čuvši to, Ummu Habiba se toliko obradovala da je počela vikati:

- Allah i tebe radosnom viješću obradovao!!! Allah i tebe radosnom viješću obradovao!!!

Zatim je rekla:

- Neka me u ovome zastupa Halid b. Se'id b. el-'As. On mi je ovdje najbliži rođak.

* * *

Ubrzo potom, u en-Nedžašijevu dvorcu, okupili su se svi ashabi nastanjeni u Abesiniji da prisustvuju prosidbi Ummu Habibe za Allahova Poslanika ﷺ.

Kada su se svi okupili, en-Nedžaši je prvo zahvalio Allahu, a potom rekao:

- Allahov Poslanik ﷺ me je zamolio da mu za ženu zaprosim Remlu, kćerku Ebu Sufjanovu, pa sam učinio ono što me je zamolio i u njegovu odsustvu je, po Allahovoj Knjizi i sunnetu Njegova Poslanika, vjenčajem za njega uz vjenčani dar u iznosu od četiri stotine zlatnika.

Potom je ustao Halid b. Se'id b. el-'As, zahvalio Allahu, zamolio da mu u ovome On bude na pomoći, blagoslovio Njegova Poslanika i rekao:

- I ja sam se odazvao na molbu Allahova Poslanika ﷺ i za njega vjenčao svoju štićenicu Remlu, kćerku Ebu Sufjanovu. Molim Allaha da Svome Poslaniku u ovoj ženi podari bereket i sreću. Čestitam i Remli koja je imala sreću da je Allah, ovako velikim dobrom, počasti!

* * *

En-Nedžaši je potom pripremio dvije lađe i na njih ukrcao majku pravovjernih, Remlu, kćerku Ebu Sufjanovu, njenu kćer Habibu i drugove Allahovog Poslanika ﷺ koji su još bili u Abesiniji.

Dozvolio je da se sa njima ukrca i jedna grupa Abesinaca koji su bili primili Islam, povjerovali u Allaha i Njegova Poslanika i izrazili želju da vide Allahova Poslanika ﷺ, za njim klanjaju i sa njime provedu bar neko vrijeme.

Za vođu puta svima je odredio Džafera b. Ebu Taliba ؓ.

Majci pravovjernih, Remli, poklonio je sve što se kod njegovih žena zateklo od skupocjenih mirisa; indijskog žutog šafrana, uda i ambera.

Po njima je, Allahovu Poslaniku ﷺ poslao lične poklone među kojima su, između ostalog, bila i tri prekrasna abesinska štapa, od kojih je Allahov Poslanik ﷺ za sebe zadržao jedan, drugi poklonio Omeru b. el-Hattabu, a treći Aliji b. Ebu Talibu ﵁.

Pripovijeda se da je, kasnije, Bilal ﵁ imao običaj, sa ovim štapom koji je Allahov Poslanik ﷺ zadržao za sebe, ići ispred Poslanika i ispred njega ga, kao sutru koja pokazuje pravac prema Kibli, zabosti u zemlju.

Činio je to u slučajevima kada su klanjali na otvorenu prostoru, izvan džamije, prilikom Poslanikovih ﷺ putovanja, za vrijeme bajram-namaza i namaza poslije koga su Allahu upućivali dovu za kišu.

Ovu praksu sa štapom Allahova Poslanika ﷺ Bilal je nastavio i za vrijeme vladavine prvog halife, Ebu Bekra ﵁.

Kada je hilafet prešao u ruke Omera b. el-Hattaba, a poslije njega u ruke Osmana b. Affana, sa štapom je ispred njih išao Sad el-Karezi. Ovu praksu sa štapom nastavile su i prakticirale i druge halife, dugo vremena, poslije Poslanikove ﷺ smrti.

Među poklonima koje je Nedžaši poslao Allahovu Poslaniku ﷺ bio je i jedan zlatni prsten, koga je Allahov Poslanik ﷺ, iako nije volio zlato, uzeo i poslao Umami, kćerki svoje kćerke Zejneb sa porukom:

- Kćeri, uzmi ovo i nosi kao ukras!

* * *

Pred samo osvajanje Mekke, Allahov Poslanik ﷺ saznao je da je en-Nedžaši preselio svome Gospodaru, pa je pozvao ashabe da mu zajedno klanjaju dženazu u odsustvu. Tom prilikom im je rekao:

- Vaš brat Ashama en-Nedžaši je umro, pa mu klanjajte dženazu. Zatim su mu zajedno klanjali dženazu u odsustvu. Dženazu mu je, kao imam, klanjao lično Allahov Poslanik ﷺ.

Ni prije ni poslije, Allahov Poslanik ﷺ nikome osim en-Nedžašiji nije klanjao dženazu u odsustvu.

* * *

Neka je Allah zadovoljan sa Ashamom en-Nedžašijem, a i on sa Njim zadovoljan!

Neka ga Allah nastani u perivojima vječnog uživanja!

Jer je svojski pomagao prve muslimane, kada im je najteže bilo i pružao im zaštitu, kada su najugroženiji bili sa samo jednom željom - da postigne zadovoljstvo Allaha i Njegova Poslanika.

RUFEJ' B. MIHRAN

(Ebu-l-Alije)

رفيع بن مهران (أبو العالية)

"Poslije ashaba, od Ebu-l-Alije, niko nije bolje poznavao Kur'an. Najbolji poznavalac Kur'ana poslije njega bio je Se'id b. Džubejr."

(Ebu Bekr b. Davud)

Rufej' b. Mihran, poznatiji kao Ebu-l-Alije, bio je jedan od najvećih muslimanskih učenjaka svoga vremena. Naročito je slovio kao veliki učenjak među karijama i muhaddisima. Od svih tabi'ina najbolje je poznavao Kur'an i hadis Allahova Poslanika ﷺ. Od svih njih najbolje je razumijevao Kur'an časni, ponirao u njegove dubine, značenja i skrivene tajne.

Hajde, onda, da zajedno čujemo njegovu životnu priču prepunu iskustva, pouka i sjajnih primjera!

* * *

Rufej' b. Mihran rođen je u Perziji, gdje je odrastao i stasao.

Kada su muslimani počeli sa napadima na Perziju, kako bi njene građane izveli iz mraka na svjetlo, Rufej' je bio jedan od mladića koji je pao u muslimanske ruke, poznate po svojoj samilosti i razumijevanju.

Tu se, zajedno sa mnogim drugima, ubrzo upoznao sa veličinom Islama i bio u prilici da usporedi Islam sa dotadašnjim idolopoklonstvom. On će, kao i mnogi njegovi sunarodnjaci, već sa prvim upoznavanjem sa muslimanima, primiti Islam i dati se na izučavanje Allahove Knjige i sunneta Njegova Poslanika.

* * *

O tome kako je do toga došlo, priča nam sâm Rufej' koji kaže:

- Sa jednom grupom svojih drugova pao sam u ruke boraca na Allahovu putu. Nedugo potom, odvedeni smo da služimo jednoj grupi muslimana u Basri, gdje smo, ubrzo, i mi primili Islam, povjerovali u Allaha i dali se na proučavanje Njegove Knjige. Neki od nas svojim vlasnicima smo plaćali porez, a neki kod njih radili kao sluge. Ja sam bio od onih koji su služili svoga vlasnika.

U početku smo nastojali svaku noć proučiti po cio Kur'an, pa smo to teško podnosili. Kasnije smo nastojali proučiti ga svake dvije noći, pa nam je i to bilo teško. Poslije smo to probali za tri noći, pa nam je i to bilo teško, s obzirom na teški fizički rad preko dana i nespavanje preko noći.

Tada smo se odlučili požaliti nekim od drugova Allahova Poslanika ﷺ da, radi učenja Kur'ana, jedva uspijevamo izdržati nespavanje najvećeg dijela noći, pa su nam rekli:

- Nastojte proučiti cio Kur'an za sedam dana, pa smo ih poslušali i vidjeli da to možemo, jer smo jedan dio noći provodili u učenju, a ostatak koristili za spavanje i odmor.

* * *

Poslije nekog vremena Rufej' b. Mihrana je zapalo služiti jednu pobožnu i čestitu ženu iz plemena Temim koja je prema njemu imala puno obzira i razumijevanja, tako da joj je služio samo dio dana, a ostatak bio slobodan.

U slobodnom vremenu dobro je savladao vještinu pisanja i čitanja, a poslije toga se dao na izučavanje vjerskih znanosti. Tako je uspio naučiti mnogo toga, a da to nije išlo nauštrb poslova koje je radio za spomenutu ženu.

* * *

Tako je jednoga petka, Rufej' uzeo abdest i svoju vlasnicu zamolio da mu dozvoli da izađe.

- A gdje to namjeravaš? - upitala je, pa joj je odgovorio:

- Mislio sam otići u džamiju.

- U koju džamiju? - upitala je, pa joj je rekao:

- U glavnu džamiju gdje se klanja džuma.

- Dobro, hajdemo onda zajedno - rekla je.

Zatim su krenuli i zajedno ušli u džamiju, ne sluteći šta njegova vlasnica namjerava. Kada se džamija napunila i imam se popeo na minberu, uhvatila ga je za ruku i rekla:

- Ljudi, budite svjedoci da sam ovoga svoga slugu dobrovoljno i radi Allahova zadovoljstva oslobodila! Molim Allaha da nam se smiluje i sa ovim postupkom bude zadovoljan.

Budite svjedoci da je ovaj sluga od danas slobodan i da više niko na njega ne polaže nikakvo pravo!

Zatim se prema njemu okrenula i zamolila Allaha:

- Allahu, neka Tvoja nagrada za ovo djelo ostane za Dan kada neće biti od koristi ni djeca ni imetak!

Tako je poslije džuma-namaza Rufej' bio slobodan čovjek, pa je krenuo svojim, a njegova dojučerašnja vlasnica svojim putem.

* * *

Rufej' b. Mihran od toga dana sve je više bio privržen Medini-Munevveri, gradu u kome je imao sreću upoznati se sa Ebu Bekrom es-Siddikom ﷺ a poslije njegove smrti družiti se sa njegovim nasljednikom, vladarom pravovjernih, Omerom b. el-Hattabom, za kojim je klanjao i učio Kur'an.

Ebu-l-Alije nije se dao samo na učenje Kur'ana, već i hadisa Allahovog Poslanika ﷺ. Hadis je u početku, uglavnom, slušao od tabi'ina koje je sretao u Basri, ali mu se vremenom posvetio toliko da je često odlazio u Medinu u želji da ga sluša od drugova Allahovog Poslanika, dakle onih koji su ga svojim ušima od njega direktno slušali.

Među onima od kojih je slušao hadis bili su Abdullah b. Mes'ud, Ubejj b. Ka'b, Ebu Ejjub el-Ensari, Ebu Hurejre, Abdullah b. Abbas i mnogi drugi.

* * *

Ebu-l-Alije nije se ograničavao samo na slušanje medinskih prenosilaca hadisa, nego je za hadisima Allahova Poslanika ﷺ tragao kud god je išao i gdje god se zadesio. Za njega se pripovijeda da bi se, kad bi čuo za nekog učenog čovjeka, odmah uputio do njega da ga čuje, ma koliko bio daleko.

Kada bi došao, iskoristio bi prvu priliku da za tim učenjakom klanja, pa bi, ako bi primijetio da klanja skrušeno i pažljivo, nastojao da od njega nešto nauči, a ako bi vidio da nemarno obavlja namaz, odmah bi ga napustio i sâm zaključio:

- Onaj ko je nemaran na namazu, još je više nemaran u drugim stvarima.

Potom bi uzeo svoj štap i vratio se tamo odakle je i došao.

* * *

Na taj način Ebu-l-Alije je uspio da od svih svojih drugova najdublje zagazi u more znanja.

Tako se od jednog njegovog prijatelja prenosi da je rekao:

- Jednoga dana vidio sam Ebu-l-Aliju kako uzima abdest i kako pažljivo pere svaki propisani dio tijela, pa sam mu, nakon što sam se sa njim pozdravio, rekao:

Allah doista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste! - na što mi je on odgovorio:

- Nisu čisti oni koji se vodom mnogo čiste od prljavštine, nego oni koji se bogobojaznošću čiste od grijeha.

Malo sam razmislio o onome što mi je rekao i zaključio da je u pravu, pa sam dodao:

- Allah te nagradio svakim dobrom i povećao ti znanje i razumijevanje!

* * *

Ebu-l-Alije nije se zadovoljio samo s time da on uči, nego je i druge podsticao da se posvete znanju. Opisujući staze znanja i način na koji se ono stiče, imao je običaj reći:

- Budite uporni u stjecanju znanja! Što više druge pitajte! Znajte da znanje ne dolazi samo!

Pogotovo ga je teško steći dvojici: stidljivu i uobraženu. Stidljivu zato što ga je stid da pita, a uobraženu zato što mu njegova oholost ne dâ da upita drugog ono što ne zna.

Svoje učenike naročito je podsticao da se posvete učenju Kur'ana, ponavljanju onoga što nauče i pridržavanju onoga što u njemu piše. S druge strane, stalno je upozoravao na opasnost uvođenja novotarija.

Često je ponavljao:

- Učite Kur'an, a kada nešto iz njega naučite ne odvajajte se od toga! Držite se Pravoga puta, a pravi put je Islam. Čuvajte se novotarija, jer one unose razdor i mržnju!

Ne dozvolite sebi da skrenete sa puta kojim je išao Allahov Poslanik ﷺ i njegovi drugovi, prije nego što su izbila sva ova neslaganja.

Kada su njegovi učenici upitali el-Hasana el-Basriju šta misli o ovim njegovim savjetima, odgovorio im je:

- Lijepo vas je posavjetovao Ebu-l-Alije. Tako mi Allaha, istinu je rekao!

* * *

Svoje učenike je podučavao najlakšem načinu pamćenja Kur'ana i govorio:

- Učite pet po pet ajeta, jer je to najlakši način za pamćenje i razumijevanje! Uostalom, i Džibril ﷺ je Allahovu Poslaniku dostavljao pet po pet ajeta.

* * *

Ebu-l-Alije ne samo da je bio dobar učitelj, nego je, istovremeno, bio i dobar upućivač. Ovo zato što je svojim učenicima pružao obilje korisnog znanja, njihove duše krijepio lijepim savjetom i znao kako ove dvije vještine ukomponirati.

Tako je svojim učenicima često govorio:

- Uzvišeni Allah je obećao da će onoga ko u Njega povjeruje, na Pravi put uputiti. Najbolja potvrda za to su riječi Uzvišenog: *On će srce onoga koji u Allaha vjeruje uputiti.*[37]

Onome ko se na Allaha osloni, On je dovoljan zaštitnik. Dokaz za to su riječi Uzvišenog: *Onome koji se u Allaha uzda, On mu je dosta.*[38]

Onoga ko, radi Allahova zadovoljstva, pomaže i daje drugima, Allah će višestruko nagraditi. Potvrda za to su riječi Uzvišenog: *Ko je taj ko će Allahu drage volje zajam dati, pa da mu ga On mnogostruko vrati?*[39]

Onome ko Allaha iskreno zamoli, On će se sigurno odazvati i molbu uslišati. Dokaz za to su riječi Uzvišenog: *A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli.*[40]

* * *

Svojim učenicima je govorio:

- Sve što radite, radite sa poslušnošću i pokornošću i prema onima koji su poslušni i pokorni, budite naklonjeni!

---

[37] Et-Tegabun, 11.

[38] Et-Talak, 3.

[39] El-Bekare, 245.

[40] El-Bekare, 186.

Klonite se nepokornosti i osuđujte one koji su nepokorni i neposlušni!

Zadojen ljubavlju prema Islamu, nestrpljivo je čekao dan kada će se uključiti u redove muslimanskih boraca koji su ratovali, i na Istoku i na Zapadu. Kada se uključio, borio se protiv Bizantijaca u Šamu i protiv Perzijanaca u Transoksaniji. Bio je prvi koji je tamo proučio ezan.

* * *

Kasnije, kada je došlo do sukoba između Alije i Muavije ﷺ, Ebu-l-Alije je o tome donio svoj sopstveni sud. U vezi s tim, on kaže:

- Kada je došlo do sukoba između Alije i Muavije, bio sam pun snage i zanosa. Budući da sam žudio za borbom više nego za hladnom vodom na vrelom danu u pustinji, spremio sam se i krenuo u borbu. Došao sam na Siffin i pred sobom vidio dva nepregledna tabora, od kojih je i jedan i drugi uzvikivao *Allahu ekber!* i *La ilahe illellah!* Čuvši to, zastao sam i zapitao se:

- Koji od ova dva tabora da uzmem za nevjernike i svoju ruku dignem na njih?! Koji od ova dva tabora da uzmem za vjernike i borim se na njihovoj strani?!

Ne mogavši se odlučiti ni za jedno od ovo dvoje, predomislio sam se i vratio se kući.

* * *

Cio svoj život Ebu-l-Alije nije mogao prežaliti što nije imao sreću susresti se sa Allahovim Poslanikom ﷺ.

To je pokušao nadoknaditi svojom bliskošću sa časnim drugovima Allahovog poslanika Muhammeda ﷺ, koji su sa njime bili najprisniji. Zbog toga ih je visoko cijenio i volio kao što su i oni voljeli i cijenili njega.

Tako se pripovijeda da mu je, jednom prilikom, Enes b. Malik, koji je služio Allahova Poslanika ﷺ, svojom rukom ponudio jabuku, pa ju je uzeo, počeo ju okretati, zagledati i govoriti:

- Jabuka iz ruke koja se rukovala sa rukom Allahovog Poslanika! Jabuka iz ruke koja je imala sreću da je dotakne ruka Allahova Poslanika!

* * *

Također se pripovijeda da je jednom prilikom ušao kod Abdullaha b. Abbasa koji je u to doba bio Ali b. Ebu Talibov namjesnik u Basri.

Kada je ušao, Abdullah b. Abbas ga je toplo pozdravio, izrazio mu dobrodošlicu i pokazao mu da sjedne na divan s njegove desne strane.

Tu se zadesila i jedna grupa uglednih Kurejševića, pa su se, vidjevši to, počeli sašaptavati, jedni drugima namigivati i govoriti:

- Jeste li vidjeli kako je Ibn Abbas, na divanu pored sebe, postavio onoga roba?!

Ibn Abbas je to primijetio, pa se prema njima okrenuo i rekao:

- Znanje je to koje plemića čini još plemenitijim, uzdiže čovjeka u očima drugih i robove dovodi na prijestolje vladara.

* * *

Jedne godine Ebu-l-Alije se odlučio uključiti u borbu na Allahovom putu, pa se spremio i uputio zajedno sa muslimanskim borcima.

Kada se ujutro probudio, iznenada su ga počeli probadati žigovi u nozi.

Bol je, kako je vrijeme odmicalo, bio sve jači i jači, pa su mu pozvali ljekara koji ga je pregledao i rekao mu da mu je nogu zahvatila gangrena.

Na to je upitao:

- A šta je to gangrena? - pa su mu rekli da je to bolest koja razjeda organ koji napadne i koja se brzo širi dok ne zahvati cijelo tijelo.

Ljekar mu je predložio da mu što prije amputira potkoljenicu, pa je nerado pristao.

* * *

Kada je ljekar pripremio svoj skalpel za odsijecanje mesa i testeru za pilanje kosti, upitao ga je hoće li mu dati opojno sredstvo kako ne bi osjetio bol pri amputaciji, pa mu je odgovorio:

- Ne, nemoj! Ima nešto što jače djeluje od toga.

- A šta je to? - upitao ga je ljekar - pa mu je rekao:

- Dovedite mi nekoga ko lijepo uči Kur'an, pa neka uči Kur'an dok mi ti budeš amputirao nogu! Kada vidite da mi se zacrvenilo lice, da su mi se proširile zjenice i da mi se pogled upravio prema nebu, radite sa mnom šta hoćete!

Tako su i postupili i amputirali mu nogu.

Kada se osvijestio, ljekar ga je upitao:

- Kao da nisi osjetio bol pri amputaciji? - pa mu je odgovorio:

- Nisam za to imao vremena od svježine ljubavi prema Allahu i slasti koju sam osjećao dok sam slušao učenje Kur'ana. To mi nije dalo da osjetim bol testere.

Zatim je svojom rukom uzeo nogu i rekao:

- Kada na Sudnjem danu izađem pred svoga Gospodara i upita me jesi li me ovih četrdeset godina nosila na mjesta gdje je zabranjeno ili jesam li sa tobom dohvatio nešto što nije dozvoljeno, odgovoriću da nisam i, ako Bog da, time reći istinu.

* * *

Šta drugo na kraju reći, nego da je Ebu-l-Alije bio toliko pobožan, bogobojazan i spreman za susret sa svojim Gospodarom da je sebi lično pripremio ćefine, da ih je svaki mjesec na sebi isprobavao i ponovo vraćao na mjesto.

O njemu se pripovijeda da je, dok je još bio živ i zdrav, sedamnaest puta ostavljao oporuku i svakoj oporuci određivao rok, a kada bi rok istekao, uzeo bi ju i razmišljao da li da u njoj šta izmijeni, ili da ju, takvu kakva je, produži.

U susret sa svojim Gospodarom otišao je u mjesecu ševalu, devedeset i treće godine po Hidžri, čiste duše, siguran u Njegovu milost i željan da se što prije pridruži Allahovu Poslaniku ﷺ.

EL-AHNEF B. KAJS

ألأحنف بن قيس

"El-Ahnef b. Kajs je bio toliko ugledan i omiljen čovjek da njegov ugled nije moglo povećati ni postavljanje na položaj za namjesnika, niti umanjiti smjena sa toga položaja."

(Zijab b. Ebihi)

"A"

Grad Damask, prepun voćnjaka sa isprepletanim krošnjama drveća i behara čiji se miris širio na sve strane, s osmijehom je dočekivao svježinu prvih vjesnika proljeća. Palača vladara pravovjernih, Muavije b. Ebu Sufjana, spremala se za doček gostiju i posjetilaca.

Čim bi se prvi gosti pojavili, njegova sestra Ummu-l-Hakim, Ebu Sufjanova kćerka, po običaju bi požurila na svoje mjesto iza zastora da sluša hadise Allahova Poslanika ﷺ koji su se kazivali na prijemima koje je na svome dvoru priređivao njen brat, halifa Muavija.

Tu je, između ostalog, imala priliku uživati i u slušanju svakojakih priča, stihova najboljih pjesnika, dosjetki i mudrih izreka.

Ukratko, bila je to žena plemenita roda, izoštrena pamćenja i širokih pogleda na život.

Znala je da njen brat svoje goste prima prema njihovom ugledu i položaju u društvu i da na prvo mjesto dolaze drugovi Allahova Poslanika ﷺ, zatim najstariji među tabi'inima, zatim učeni ljudi, zatim ljudi sa plemićkim porijeklom i tako redom.

* * *

Međutim, Ummu-l-Hakim je primijetila da je njen brat kod sebe, jednom prilikom, prvo primio čovjeka prema kome se ponio, donekle, hladno i nezainteresirano, jer svojim ga je ušima čula kako mu je rekao:

- Ahnefe, tako mi Allaha, kad god se sjetim Siffina i tebe na Ali b. Ebu Talibovoj strani, srce mi nešto probode i pomislim da neću izdržati.

Na to mu je čovjek odgovorio:

- Muavija, dobro zapamti što ću ti reći!

Tako mi Allaha, srca koja su te tada mrzila i danas kucaju u našim prsima.

Sablje s kojima smo se protiv tebe borili i danas su u našim rukama.

Ako prema ratu kročiš pedalj, mi ćemo korak, a ako prema njemu kreneš hodom, mi ćemo trkom.

Tako mi Allaha, nismo ti došli ni iz želje da ti se dodvoravamo i pokoravamo, niti iz straha od tvoje okrutnosti, nego iz najbolje namjere da popravimo ono što se može popraviti i da, koliko god je moguće, ujedinimo muslimane i oko zajedničkih ciljeva okupimo njihova srca.

Rekao mu je to u lice, okrenuo se, izašao i otišao tamo odakle je i došao.

Čuvši to, Ummu-l-Hakim se nije mogla suzdržati, a da ne proviri iza zastora i vidi ko je taj hrabri čovjek koji se na halifinu dvoru usuđuje u lice halifi prebaciti kamen odakle je došao i uzvratiti mu duplom mjerom.

Kada je provirila, ugledala je čovjeka zdepasta rasta, slabašne tjelesne građe, ćelave glave, nepravilno raspoređenih zuba, izbačene brade, upalih očiju i unutra iskrivljenih nogu. Učinilo joj se da nema tjelesne mahane, a da je na njemu nije vidjela.

Pošto je ovaj izašao, okrenula se prema svome bratu i upitala ga:

- Vladaru pravovjernih, ko je ovaj čovjek koji se usudio zaprijetiti halifi usred njegove kuće, pa je Muavija duboko uzdahnuo i rekao joj:

- Ovo je onaj sa kojim se, kada se razbijesni, razbijesni još stotinu hiljada njegovih sunarodnjaka iz plemena Beni Temim. To je el-Ahnef b. Kajs, poglavica plemena Beni Temim, jedan od najhrabrijih boraca i heroja-osvajača među svim Arapima.

Hajde da zajedno, ispočetka, čujemo el-Ahnef b. Kajsovu životnu priču!

* * *

Tri godine prije Hidžre, Kajsu b. Muaviju es-Sadiju rodilo se muško dijete kome je dao ime ed-Dahhak, mada ga je svijet, kasnije, prozvao imenom el-Ahnef zbog krivih nogu. Tako je pod tim imenom ostao poznatiji među svijetom.

El-Ahnefov otac Kajs nije bio ni prvak svoga plemena, niti nepoznat čovjek, nego je pripadao srednjem staležu u svome plemenu.

Sin mu el-Ahnef rođen je pod beduinskim šatorom, zapadno od Jemame u pokrajini Nedžd.

El-Ahnef je dosta rano, prije nego što je i prohodao, ostao siroče, jer mu je otac poginuo u jednom od mnogobrojnih međuplemenskih sukoba.

Svjetlo Islama obasjalo ga je još kao golobrada mladića.

Nekoliko godina prije smrti Allahov Poslanik ﷺ je u el-Ahnef b. Kajsovo pleme poslao jednoga od svojih drugova sa zadatkom da ovo pleme pozove u Islam.

Poslanikov izaslanik je sakupio sve najuglednije predstavnike plemena i savjetovao im da se odazovu pozivu i prime Islam.

Međutim, plemenske poglavice su se samo zgledavale i niko se nije usuđivao da prvi bilo šta kaže.

Vidjevši to, na noge je skočio el-Ahnef b. Kajs i pred svima rekao:

- Ljudi, šta vam je pa se toliko dvoumite i jednom nogom koračate naprijed, a drugom unazad?!

Tako mi Allaha, ovaj izaslanik vam nagovještava samo ono što je po sve vas dobro.

Poziva vas da se čestito vladate i živite, da sa toga puta ne skrećete i da nikome nepravdu ne činite.

Tako mi Allaha, sve što smo od njega čuli lijepo je da ne može ljepše biti!

Zato se odazovite onome ko vas poziva na Pravi put, jer ćete u tome slučaju zaslužiti dobro i ovoga i onoga svijeta.

Tako su, ubrzo, i on i njegovi sunarodnjaci listom primili Islam.

Ubrzo potom, ovo pleme je poslalo jednu svoju delegaciju da posjeti Allahova Poslanika ﷺ.

Iako je za primanje Islama ovog plemena el-Ahnef, možda, bio među najzaslužnijim, zbog svoje mladosti se nije mogao naći u sastavu spomenute delegacije koja je posjetila Allahova Poslanika ﷺ tako da je propustio priliku da se ubroji u ashabe.

Međutim, uprkos tome, nije ga mašilo zadovoljstvo Allahova Poslanika ﷺ sa njegovim postupkom, koji je za njega, lično, uputio dovu Allahu.

* * *

O tome el-Ahnef kaže:

- Dok sam na hadždžu, za vrijeme vladavine Omera b. el-Hattaba ؓ, obavljao tavaf i obilazio oko Drevnog hrama, sreo me jedan čovjek koga sam odranije poznavao, uzeo me za ruku i rekao:

- Hoćeš li da ti ispričam nešto što će te, sigurno, obradovati? - pa sam mu rekao da hoću.

Na to me je čovjek upitao:

- Sjećaš li se kada me je Allahov Poslanik ﷺ kao izaslanika poslao tvome narodu da vas pozovem u Islam?

Sjećaš li se kada sam došao i tvoje sunarodnjake počeo nagovarati da prime Islam, pa si ti tada rekao što si rekao?

- Sjećam - odgovorio sam - pa mi je rekao:

- Ja sam se poslije toga vratio i Allahovu Poslaniku ﷺ ispričao šta si rekao, pa je on za tebe zamolio Allaha:

"Allahu, oprosti el-Ahnefu njegove grijehe!"

El-Ahnef je, kasnije, imao običaj reći:

- Ni u što se više na Sudnjem danu ne uzdam nego u dovu Allahovog Poslanika ﷺ koju je za mene uputio.

* * *

Kada se poslije Poslanikove ﷺ smrti pojavio Musejleme el-Kezzab i svojim lažima počeo zavoditi svijet, usljed čega su se mnogi odmetnuli od Islama, el-Ahnef b. Kajs sa svojim amidžom el-Mutešemmisom ga je otišao posjetiti i čuti šta on govori.

El-Ahnef je tada bio u cvijetu svoje mladosti, pa ga je amidža mu el-Mutešemmis, kada su izašli od Musejleme, upitao:

- Ahnefe, šta ti misliš o ovome čovjeku?

- Mislim da je prevarant koji laže i Bogu i ljudima - odgovorio je.

Na to ga je amidža u šali upitao:

- Zar se ne bojiš da se vratim i kažem mu kako mu ne vjeruješ? - upitao ga je, pa mu je el-Ahnef rekao:

- Onda ću te natjerati da se pred njim zakuneš. Jesi li se spreman pred njim zakleti da ga nisi kao i ja porekao?

Na to su se oba nasmijali i vratili kući još čvršći u Islamu.

* * *

Možda ćeš se začuditi i iznenaditi odakle je el-Ahnef, uprkos svojim mladalačkim godinama, crpio ovako odlučne i mudre zaključke o tako važnim stvarima?

Međutim, sigurno ćeš se prestati čuditi ako saznaš da je ovaj mladić, Temimljanin, bio rijetko bistro dijete svoga vremena u kome je ključala iskrenost, istinoljubljivost i prirodno urođena bistrina, kao u malo kog drugog djeteta.

Naime, on se još od svoga ranog djetinjstva družio sa odraslima svoga plemena, prisustvovao njihovim sijelima, savjetovanjima i raspravama, i tako se naslađivao u njihovim mudrostima.

Pričajući o tome, sâm je jednom prilikom rekao:

- Kod Kajsa b. Asima el-Minkarija smo se redovno okupljali i od njega učili vrline dobrote i blagosti, kao što se kod učenih ljudi okupljamo da naučimo nešto od njihova znanja i iskustva.

Na to ga je neko upitao:

- Možeš li nam ispričati makar jedan primjer njegove blagosti i mudrosti? - pa je počeo pričati:

- Jednom sam prilikom došao kod njega i zatekao ga u dvorištu kuće kako, opasan sabljom, sjedi i oko sebe okupljenim ljudima nešto govori. Nazvao sam im selam i sjeo da i ja čujem šta im to govori.

Nije prošlo dugo kada se, iznenada, začula nekakva buka i galama. Pogledali smo i vidjeli kako mu dovode jednog mladića svezanih ruku, a drugog iza njega nose ubijena.

- Evo, ovo je tvoj bratić koji ti je ubio toga i toga sina!

Tako mi Allaha, kada je to čuo, nije se ni s mjesta pomakao niti govor prekinuo, nego se, kada je završio, okrenuo prema svome bratiću i rekao:

- Bratiću, ubio si rođenoga amidžića, sâm svojom rukom rodbinsku vezu presjekao i ustrijelio se strijelom koju si sâm odapeo.

Zatim je svome drugom sinu rekao:

- Ustani, odveži ruke svome bratiću i zajedno sa njim sahrani svoga brata, a kada to završiš uzmi stotinu deva i kao otkup za ubijenog sina predaj njegovoj jadnoj majci!

* * *

El-Ahnef b. Kajs je imao sreću da mnogo toga nauči i od najpoznatijih ashaba, kakav je bio jedan Omer b. el-Hattab el-Faruk ﷺ.

Imao je sreću prisustvovati društvu sa kojim je on sjedio, slušati savjete koje je upućivao i učiti se na presudama koje je on izricao.

Bio je jedan od najboljih učenika koji su završili Omerovu školu Islama i upijao svaku riječ svoga učitelja, čija se bistrina i genijalnost rijetko rađa.

Upitan, kako i na koji način si uspio steći tako visok stepen dostojanstva i mudrosti, odgovorio je:

- Zahvaljujući sljedećim riječima koje sam čuo iz usta Omera b. el-Hattaba:

- Ko pretjeruje u šali, svijet će ga držati za neozbiljna,

- ko u bilo čemu pretjeruje, po tome će se među svijetom prepoznavati,

- ko previše govori, previše posrće,

- ko previše posrće, nema stida,

- ko nema stida, nema obraza,

- a ko nema obraza, nema ni života u srcu.

Tako se el-Ahnef b. Kajs, iako od svojih sunarodnjaka nije bio ništa poznatiji po porijeklu, ni po ocu ni po majci, svome plemenu uspio nametnuti kao poglavica čije se mišljenje poštuje i riječ sluša.

Mnogi su ga pitali u čemu leži tajna njegova uspjeha.

Pripovijeda se da je čovjeku koji ga je upitao:

- Ebu Bahre, šta čovjeka dovodi do najvišeg položaja u svome narodu? - odgovorio:

- Ko kod sebe uspije sakupiti četiri stvari, bez sumnje zaslužujc da bude prvak svoga naroda.

A na pitanje koje su to stvari, odgovorio je:

- Vjera koja ga čuva,
- porijeklo koje ga štiti,
- razum koji ga upućuje i
- stid koji ga sprječava.

* * *

Pored svega navedenog, el-Ahnef je bio jedan od najdobrostivijih i najplemenitijih ljudi koji je među Arapima ikada rođen, toliko dobrostiv i plemenit da su se o njemu i njegovoj dobroti, s koljena na koljeno, pripovijedale priče i poslovice.

Tako se pripovijeda da ga je jednom prilikom Amr b. el-Ehtem pred svijetom žestoko izgrdio, a da mu el-Ahnef ni jednom jedinom riječju nije uzvratio. Kada je vidio da mu ne uzvraća i na njegove psovke ne obraća pažnju, čovjek je stavio palac u usta i počeo ga sisati, govoreći:

- Teško meni, tako mi Allaha, samo ga je moja malenkost naspram njega, mogla spriječiti da mi ne odgovori.

* * *

Jednom drugom prilikom dok je el-Ahnef, razmišljajući o sebi, prolazio predgrađem Basre, presreo ga je neki čovjek i počeo ga psovati i grditi najpogrdnijim riječima, ali se el-Ahnef na njega nije osvrtao, nego je nastavio ići svojim putem.

Međutim, čovjek je nastavio ići za njim i psovati ga. Kada su se približili mjestu gdjc je bilo svijeta, el-Ahnef se okrenuo prema čovjeku i rekao mu:

- Sine brata moga, ako je još nešto ostalo što mi nisi rekao, reci sada da te svi čuju, jer ćeš, ako te oni čuju, dobiti ono što tražiš!

* * *

Pored svega navedenog, el-Ahnef je bio i veoma pobožan i skroman čovjek, predan namazu i postu.

Kada bi se spustila noć, upalio bi svoj čirak, stavio ga pored sebe i stao na namaz u kome bi se toliko uživio da bi jecao poput teškog bolesnika i, u strahu od Allahove kazne i srdžbe, plakao kao da je izgubio najdražeg sina.

Kad god bi se sjetio nekog od svojih grijeha ili pomislio na neki od svojih propusta, primakao bi prst svjetiljci i rekao:

- Boli li te Ahnefe? Zašto si tada i tada uradio to i to?

Ahnefe, teško tebi? Ako danas ne možeš izdržati bol od plamena svjetiljke, kako misliš sutra izdržati vatru džehennemsku i podnijeti njene muke?!

Allahu, ako mi se smiluješ i oprostiš, to je iz dobrote Tvoje, a ako me i kazniš, ja sam to i zaslužio!

* * *

Neka je Allah zadovoljan sa el-Ahnef b. Kajsom, a i on sa Njim zadovoljan!

Doista je bio ukras svoga vremena i čovjek kakav se rijetko rađa.

EL-AHNEF B. KAJS

(Učenik Omera el-Faruka)

الأحنف بن قيس (يتلمذ على يدى عمر الفاروق)

"Tako mi Allaha, ovaj mladić u sebi ima nešto plemićko. On zaslužuje da bude prvak cijele Basre."

(Omer b. el-Hattab)

"B"

Na početku smo vladavine halife Omera el-Faruka, neka Allah ozari njegovo lice! Pred nama su hrabri borci, drugovi Ahnefa b. Kajsa, sve junak do junaka, iz plemena Beni Temim.

Užurbano uzjahuju svoje brze konje, opasuju se britkim sabljama i iz svojih staništa u Ahsau i Nedždu odlaze prema Basri.

Jedva čekaju kada će se priključiti, u Iraku okupljenoj muslimanskoj vojsci pod zapovjedništvom Utbe b. Gazvana, i tražeći nagradu u borbi na Allahovu putu, udariti na Perzijance.

Jedan od najmlađih među njima je i el-Ahnef b. Kajs.

* * *

Jednoga dana Utbe b. Gazvan od vladara pravovjernih, Omera b. el-Hattaba, dobio je pismo u kome od njega traži da mu odabere i pošalje desetericu svojih najboljih i u borbi prekaljenih boraca da se sa njima posavjetuje i razmotri položaj svoje vojske.

Utbe se odmah odazvao naredbi halife i poslao mu u Medinu desetericu svojih najboljih boraca. Među njima je bio i el-Ahnef b. Kajs.

* * *

Čim su stigli u Medinu, uputili su se pravo do vladara pravovjernih koji im je izrazio dobrodošlicu i toplo ih primio. Zatim ih je počeo pitati o tome šta oni misle da bi bilo najpotrebnije učiniti na poboljšanju položaja vojske i potreba ljudi.

Na to su se svi složili i rekli:

- Što se tiče običnog svijeta, to ti koji njime upravljaš najbolje znaš, a što se tiče nas boraca, svako će iznijeti svoje mišljenje.

Potom su jedan po jedan počeli govoriti i iznositi svoje mišljenje o tome šta bi trebalo uraditi.

Posljednji je ustao da govori el-Ahnef b. Kajs, jer je među njima bio najmlađi.

Prvo se zahvalio Allahu, a onda rekao:

- Vladaru pravovjernih, vojnici koji su upućeni u Egipat, našli su se u izobilju zelenila, plodnosti i bogatstva u mjestima gdje su nekada živjeli i vladali egipatski faraoni.

Oni koji su se nastanili u Šamu, također su se našli u izobilju bogatstva i lagodna života, u plodnim baščama i vrtovima, u kojima su uživali i sami bizantijski carevi.

Oni koji su se nastanili u Perziji, našli su se na obalama pitkih rijeka i vrtovima kroz koje su, do jučer, šetali perzijski kraljevi.

Za razliku od svih ovih, naše pleme se naselilo u Basri čija je okolina močvarna, tlo neplodno a voda slana, tako da sami zemlju ne mogu ni isušiti ni na njoj šta uzgajati.

S jedne strane im je slano more, a sa druge neplodna pustinja.

Vladaru pravovjernih, pomozi im da se riješe muke i sebi olakšaju život! Naredi svome namjesniku u Basri neka im prokopa kanal i dovede slatku vodu kojom će napajati svoju stoku i zalijevati svoju zemlju. Tako ćeš najbolje popraviti njihovo stanje, pomoći njihovoj djeci i oboriti cijene. Sve će ti se to otplatiti, jer će svoje zdrave sinove u tvoju vojsku, na Allahovu putu, slati.

Omer ga je pažljivo i s divljenjem slušao, a kada je završio, okrenuo se i ostale upitao:

- Zašto i vi niste ovako nešto predložili? Tako mi Allaha, ovako nešto može smisliti samo neko ko je rođen da bude prvak!

Zatim im je, jednom po jednom, podijelio nagrade.

Primajući nagradu, el-Ahnef mu je rekao:

- Vladaru pravovjernih, tako nam Allaha nismo ovoliki put kroz pustinju prevalili, niti tolike dane i noći na kamilama putovali, radi ovih nagrada. Meni lično ne treba ništa drugo nego da, kao što sam ti maloprije rekao, pomogneš mome narodu. Ako im to učiniš, biće od tebe dovoljno.

Čuvši to, Omeru se mladić još više svidio, pa je rekao:

- Ovaj mladić je najčestitiji među stanovnicima Basre.

Kada se sastanak završio i kada su članovi delegacije htjeli krenuti do svojih jahalica i tamo prenoćiti, Omer je bacio pogled na njihove torbe i ugledao kako iz jedne od njih viri krak haljine, pa je prišao, opipao je svojom rukom i upitao:

- Čije je ovo?

- Moje, vladaru pravovjernih - odgovorio je el-Ahnef.

Znajući da ju je preskupo platio, Omer ga je upitao:

- Koliko si za nju dao? - pa mu je el-Ahnef odgovorio:

- Osam dirhema.

(To je bio jedini slučaj da je u životu slagao, jer je za nju bio platio dvanaest dirhema.)

Na to ga je Omer blago pogledao i rekao mu:

- Zašto nisi kupio onu od jednog dirhema, a ostatak dao nekom od muslimana koji je u nuždi? Zatim je dodao:

- Od svoga imetka trošite onoliko koliko vam je, doista, potrebno, a ostatak ostavljajte i ulažite u ono što će vam više koristiti.

Na to je el-Ahnef, od stida, oborio glavu, ne rekavši ništa.

* * *

Vladar pravovjernih svim članovima delegacije dozvolio je da se vrate u Basru, osim el-Ahnefu koga je kod sebe zadržao cijelu godinu dana.

Omer je to učinio zato što je kod ovoga mladića iz plemena Temim primijetio oštroumnost, bistrinu, vještinu izražavanja, širinu pogleda na život, dubinu misli i urođenu darovitost, pa je htio da ga zadrži kod sebe kako bi ga upoznao sa najpoznatijim drugovima Allahova Poslanika ﷺ da bi od njih poprimio način razmišljanja i razumijevanja vjere, i izbliza pratio njegov daljnji odgoj.

Osim toga, htio je izbliza provjeriti i uvjeriti se u njegovu odanost, prije nego što mu povjeri neki od značajnijih položaja. Ovo zato što se Omer cio svoj život pribojavao od prirodno

nadarenih i bistrih ljudi, a posebno onih koji su dobro vladali vještinom govora, jer ako su takvi usmjereni kako treba, u stanju su cio svijet urediti i u njemu zavesti red i pravdu, a ako su pokvareni, niko od njih ne može među svijetom posijati veći nered i kavgu.

Nakon godinu dana provedenih pod budnim okom i brižnim nadzorom, Omer je el-Ahnefa pozvao kod sebe na razgovor i rekao mu:

- Ahnefe, cijelo ovo vrijeme sam te pratio i provjeravao i kod tebe uviđao samo čestitost. Sve što sam kod tebe mogao primijetiti je lijepo i čestito. Nadam se da je i ono što u sebi kriješ isto tako lijepo i čestito.

Zatim ga je uputio u borbu sa Perzijancima i po njemu svome zapovjedniku Ebu Musa el-Eš'ariji poslao pismo u kome je, između ostalog, pisalo:

- Neka ti el-Ahnef b. Kajs bude pri ruci. U važnim odlukama se savjetuj sa njim i slobodno prihvaćaj njegove savjete!

* * *

Tako je el-Ahnef ponovo stao pod zastavu muslimanske vojske i uključio se u njene redove koji su udarali na sve strane, uzduž i poprijeko, širom Perzije.

Tamo je pokazao svakojaka herojstva i hrabrost. Nije mu trebalo dugo vremena pa da zvijezda njegova herojstva i slave zablista punim sjajem.

On i njegovi Temimljani su u borbi sa neprijateljem pokazali svu snagu i dali od sebe sve što su mogli dati. Nisu odustajali sve dok nisu osvojili grad Tuster, taj najskuplji dragulj pod krunom perzijskog kralja i dok njegov zapovjednik Hormuzan, kao zarobljenik, nije pao u njihove ruke.

* * *

Hormuzan je bio jedan od najokrutnijih, najlukavijih, najupornijih i najprefriganijih perzijskih zapovjednika, spreman da u svakom času pribjegne ratnoj varci.

Uzastopne pobjede muslimana na bojnom polju, nekoliko su ga puta prisiljavale da sa njima potpiše ugovor o miru i nenapadanju. Međutim, svaki put kada bi mu se pružila prilika i učinilo mu se da je u stanju izvojevati pobjedu na bojnom polju, Hormuzan bi prekršio sporazum i napao muslimane.

Ovaj put, nakon što je još jednom izgubio bitku na bojnom polju, povukao se u dobro čuvanu tvrđavu u gradu Tuster koju su muslimani sa svih strana opsjeli. Na njihov poziv da im se preda, drsko je zaprijetio:

- Kod sebe imam stotinu strijela i tako mi Boga, nećete mi živu prići sve dok svakom od njih nekoga od vas ne pogodim, a sami znate koliko sam u gađanju strijelom vješt.

Kakve ćete koristi od mene imati kada me zarobite, nakon što ću ubiti ili raniti stotinu vaših boraca?

Na to su ga upitali:

- Šta onda za predaju tražiš? - pa je odgovorio:

-Tražim da me živa i zdrava odvedete kod vašeg halife Omera, pa neka mi on presudi kako hoće.

Na to su mu odgovorili:

- Pristajemo na to što si tražio.

Čuvši to, bacio je svoj luk sa strijelama, sišao sa kule tvrđave i predao se.

Potom su mu vezali ruke i u pratnji jedne delegacije, sastavljene od nekoliko boraca, poslali ga u Medinu. Na čelu delegacije bili su Enes b. Malik, sluga Allahovog Poslanika ﷺ i el-Ahnef b. Kajs, Omer b. el-Hattabov učenik.

* * *

Delegacija je krenula i žurila da što prije sa Hormuzanom stigne u Medinu i vladaru pravovjernih donese radosnu vijest o još jednoj pobjedi muslimana.

Sa sobom je nosila petinu ratnog plijena za državnu blagajnu i vodila ovoga izdajnika koji je toliko puta kršio ugovor o nenapadanju, da mu, po njegovoj želji, presudi lično halifa Omer.

Stigavši nadomak Medine, delegacija se zaustavila kako bi pripremila Hormuzana za pokazivanje muslimanskim masama. Tu su mu obukli odjeću od skupocjenog brokata, izvezenu nitima od čistog zlata, na glavu mu stavili krunu ukrašenu biserima i dragim kamenjem, i u ruke mu dali kukasti štap od čistog zlata, ukrašen draguljima i biserima.

Čim su kročili u Medinu, oko njih se počela okupljati gomila svijeta, muško i žensko, staro i mlado, zagledati u zarobljenika i diviti se njegovoj odjeći i ukrasima.

* * *

Delegacija se prvo uputila Omerovoj kući, pa su, kada ga nisu našli, upitali gdje je. Rečeno im je da je otišao u džamiju na sastanak sa nekakvom delegacijom, pa su se uputili prema džamiji, ali ga ni tamo nije bilo.

Dok su tražili Omera, oko njih se okupilo još više svijeta, tako da se stvorila velika gužva. Utom je neko od djece koja su se igrala, upitalo:

- Šta hoćete i koga tražite? Vidimo da prolazite tamo-amo? Da možda ne tražite vladara pravovjernih?

- Tražimo baš njega - odgovorili su - pa su im djeca rekla:

- Eno ga, naslonjen na svoj ogrtač, spava u desnom uglu džamije.

Halifa Omer ﷺ u svome ogrtaču sa kapuljačom, bio je otišao u džamiju na sastanak sa jednom delegacijom iz Kufe, pa je, kada je ispratio delegaciju, skinuo ogrtač, smotao ga, stavio ispod glave i prilegao da se malo odmori i zaspi.

Potom je delegacija sa Hormuzanom krenula prema džamiji i našla ga kako, u desnom uglu džamije, spava. Bilo im ga je žao odmah buditi, pa su, zajedno sa zarobljenikom, sjeli iza Omera.

* * *

Budući da Hormuzan od arapskog ništa nije razumijevao, nije mogao ni sanjati da je čovjek koji spava u džamiji niko drugi do vladar pravovjernih, Omer b. el-Hattab.

Istina, on je i odranije slušao ponešto o Omerovoj skromnosti i jednostavnosti, ali nije mogao ni pomisliti da vladar koji je toliko puta pobijedio Bizantijce i do nogu potukao perzijskog kralja, spava u uglu džamije, na zemlji, bez prostirke, pokrivača, jastuka, te bez lične straže i čuvara.

Hormuzan je, vidjevši kako svijet mirno u potpunoj tišini sjedi, možda mislio da se priprema za molitvu ili iščekuje dolazak halife. Cijelo vrijeme dok su čekali, el-Ahnef b. Kajs je pokazivao da se šuti i ne diže galama da se halifa ne bi probudio, jer je, kroz dugotrajno druženje sa njim, dobro znao da rijetko kada preko noći sklopi oči, budući da po cijelu noć ili klanja, ili zaogrnut u svoj ogrtač, pod okriljem mraka, prolazi medinskim sokacima da bi se lično uvjerio kako žive njegovi podanici.

El-Ahnefovo smirivanje svijeta začudilo je Hormuzana pa se okrenuo prema Mugiri b. Šubetu koji je znao perzijski jezik i upitao ga:

- Ko je ovaj čovjek što spava? - pa mu je odgovorio:

- Vladar pravovjernih, Omer.

Na to ga je Hormuzan, sav začuđen upitao:

- Zar je ovo Omer? A gdje su mu onda čuvari i straža? - upitao je, pa mu je el-Mugira rekao:

- Nema on nikakvih stražara ni čuvara.

- Onda mora da je vjerovjesnik - upitao je Hormuzan.

- Ne, nije, nego je sljedbenik Vjerovjesnika, budući da poslije Muhammeda ﷺ nema vjerovjesnika.

Potom se svijet još više okupio, pa se žagor sve više dizao i probudio Omera koji se, kada je ustao, iznenadio i pitao odakle ovoliki svijet. Kada je malo bolje razgledao, ugledao je perzijskog princa sa krunom na glavi čiji su se dragulji na suncu blistali i sa kukastim štapom u ruci od čijeg se bljeskanja nije moglo u njega gledati.

Zagledavši se malo bolje u njega, Omer je upitao:

- Je li to Hormuzan? - pa su mu odgovorili:

- Jeste, vladaru pravovjernih.

Potom ga je Omer, onako obučena u brokatnu odjeću, ukrašenu zlatom, biserom i dragim kamenjem, počeo odmjeravati, a zatim, okrenuvši svoje lice na suprotnu stranu od njega, rekao:

- Utječem se Allahu od vatre džehennemske! Hvala Allahu koji je ovoga i njemu slične silnike natjerao da pred snagom Islama poviju svoju glavu. Zatim je rekao:

- O muslimanski skupe, čvrsto se držite ove vjere i slijedite put vašeg Poslanika! Ne dopustite da vas zavede ovaj varljivi svijet! Nema veće obmane od njega!

Kada je završio i rekao ono što je htio, el-Ahnef b. Kajs ga je upoznao sa najnovijim pobjedama muslimana i bogatim plijenom koji je pao u njihove ruke. Potom je rekao:

- Vladaru pravovjernih, Hormuzan nam se predao i tražio da mu ti presudiš, pa smo ti ga doveli da, ako hoćeš, porazgovaraš s njim.

- Ne, neću sa njim progovoriti ni jednu riječ dok sa njega ne skinete ovu odjeću koja, sama po sebi, govori o njegovoj nadmenosti i uobraženosti.

Zatim su sa njega skinuli brokatnu odjeću, skinuli mu krunu, iz ruku uzeli zlatni kukasti štap i obukli mu haljinu od običnog, gusto tkanog platna dovoljnu da pokrije njegovo tijelo.

Tek tada se Omer okrenuo prema njemu i upitao ga:

- Hormuzane, reci mi kako si sada doživio posljedicu svoje izdaje i Božiju kaznu koja te je zadesila.

Na to mu je Hormuzan, pognute glave, ponizno rekao:

- Omere, i prije Islama smo živjeli jedni pored drugih. I tada, kada smo i jedni i drugi bili neznabošci i kada Allah nije bio ni na vašoj ni na našoj strani, i tada smo ratovali i pobjeđivali vas.

Međutim, danas, kada ste primili Islam i Allah stao na vašu stranu, postali ste jači i pobijedili nas.

Na to mu je Omer odgovorio:

- Istina, pobjeđivali ste nas, tako kao što si rekao, ali i zbog nečega drugoga; zato što ste vi bili složni, a mi razjedinjeni i međusobno zavađeni.

Zatim ga je oštro pogledao i upitao:

- Hormuzane, reci mi sada, zbog čega si toliko puta, jednom po jednom, kršio potpisani ugovor i svaki nas put varao?

- Ne smijem ti reći, bojim se da me ne ubiješ - odgovorio je, pa mu je Omer rekao:

- Ne boj se! Neće ti se ništa ružno desiti dok nam ne ispričaš!

Čuvši šta mu je Omer rekao, Hormuzan se malo smirio i zamolio:

- Žedan sam i ne mogu ništa reći dok se ne napijem vode, pa je Omer naredio da mu donesu vode i daju da se napije.

Kada su mu donijeli vodu u grubom vrčagu od gline, zagledao se u njega i rekao:

- Prije bih crkao od žeđi nego se iz nečega ovakvog napio, pa je Omer naredio da mu donesu vode u posudi kakvoj on hoće.

Kada su mu ponovo donijeli vode, uzeo je posudu i počeo drhtati, pa ga je Omer upitao:

- Šta ti je? Čega se bojiš? - pa je odgovorio:

- Bojim se da me ne ubiješ dok budem pio gutljaje ove vode.

Na to mu je Omer rekao:

- Ne boj se, niko ti ništa ružno neće učiniti dok se ne napiješ te vode!

Čuvši to iz Omerovih usta, Hormuzan je iskrenuo posudu i iz nje prosuo vodu, pa je Omer naredio da mu ponovo donesu posudu sa vodom i da ga ne diraju dok se ne napije.

Na to je Hormuzan rekao:

- Ne, ne treba mi više vode. I ovo što sam tražio, tražio sam samo zato da preko nje osiguram sebi zaštitu.

- Kakvu zaštitu? - upitao je Omer i dodao - sad ću te na licu mjesta ubiti!

- Ne, nećeš, jer si mi lično ti obećao zaštitu - odgovorio je Hormuzan.

- Lažeš - odgovorio je Omer.

- Vladaru pravovjernih, ne laže. Istinu je rekao, jer si mu maloprije obećao zaštitu - rekao je Omeru Enes b. Malik koji je cijelo to vrijeme bio prisutan.

- Enese, teško tebi, šta govoriš! Kako ću ubici tvoje braće el-Bera'a b. Malika i Medžre'e b. Sevra, garantirati zaštitu? - upitao je Omer.

- Polahko, polahko ! - zamolio je Enes i rekao:

- Maloprije si mu rekao:

- Ne boj se! Ništa ti se neće ružno desiti dok nam ne ispričaš! Zatim si mu rekao:

- Ne boj se! Ništa ti se neće ružno desiti dok se ne napiješ te vode!

Enesove riječi potvrdio je i el-Ahnef. I ostali prisutni su potvrdili da je vladar pravovjernih na taj način Hormuzana uzeo pod svoju zaštitu.

Potom je Omer sav ljut pogledao u Hormuzana i rekao mu:

- Prevario si me, a ja, tako mi Allaha, ne mogu sebi dozvoliti da me prevari iko drugi do musliman.

Tako je Hormuzan izjavio da prima Islam, nakon čega je Omer naredio da mu se dâ dvije hiljade dirhema.

* * *

Omera je i dalje mučilo to što Perzijanci krše sa njima potpisane ugovore čim im se ukaže prva prilika. U želji da ispita zbog čega to čine, pozvao je kod sebe na sastanak delegaciju koja je dovela Hormuzana i upitao ih:

- Recite mi pravo, uznemiravaju li muslimani nemuslimane (zimmije) i postupaju li loše sa njima, pa ovi krše sa nama zaključene ugovore?

- Ne, vladaru pravovjernih. Nismo čuli da iko od muslimana sa njima postupa loše, da krši dato im obećanje ili da ih na bilo koji način obmanjuje - odgovorili su.

- Pa zašto se onda protiv vas okreću i iznevjeravaju vas, uprkos, između vas i njih, zaključenim ugovorima i zašto to svaki put ponavljaju kada god im se za to ukaže prilika? - upitao je Omer.

Delegacija je opet pokušala Omera ubijediti istim argumentima, ali Omer i dalje nije bio siguran da stvari stoje tako kao što su mu objasnili.

Na to je el-Ahnef b. Kajs ustao i rekao:

- Vladaru pravovjernih, ja ću ti odgovoriti na pitanje koje si nam postavio, pa mu je Omer rekao:

- Hajde, slobodno reci šta ti misliš u čemu je problem!

- Vladaru pravovjernih - nastavio je el-Ahnef - sâm si nam ti zabranio da zalazimo u krajeve gdje žive samo Perzijanci. Naredio si nam da se u našim kretanjima ograničimo na našu zemlju i njihove gradove u kojima živimo.

Sve dok Perzijanci imaju svoga kralja i sve dok je on živ, iz svojih sela i planinskih utvrđenja protiv nas će pokretati pobune i pokušavati da nas istjeraju iz svoje zemlje. I ne samo to, njima će se svaki put kada im se pruži prilika odazivati i oni koji su sa nama zaključili sporazum. Vladaru pravovjernih, ja mislim da u jednoj zemlji istovremeno i uspješno nikada ne mogu vladati dva vladara. Zato, jedan od njih drugoga do nogu mora potući i zauvijek protjerati.

Vladaru pravovjernih, kada bi nam dozvolio da uzduž i poprijeko pretresemo njihovu zemlju i zajedno sa kraljem ukinemo njihovo kraljevstvo, siguran sam da bi iskorijenili i ove pobune, jer bi oni izgubili svaku nadu u povratak svoga kraljevstva, pa se više protiv nas ne bi bunili.

Čuvši to, Omer se malo zamislio, a potom rekao:

- Istinu je rekao el-Ahnef i otvorio mi oči pred problemom koji me toliko dugo muči u vezi sa ovim narodom.

* * *

Šta drugo na kraju reći nego da je ova el-Ahnefova zamisao rezultirala dalekosežnim koracima koji su kasnije, za dugi niz godina, u potpunosti poprimili tokove historije i u temelju promijenili dotadašnji odnos prema novoosvojenim zemljama.

EBU HANIFE EN-NU'MAN

(Nekoliko svijetlih primjera iz njegova života)

أبو حنيفة النعمان (لمحات رائعة من حياته)

"Nisam sreo nikoga pametnijeg, boljeg niti pobožnijeg od Ebu Hanife."

(Jezid b. Harun)

"A"

Ebu Hanife je bio čovjek izuzetno lijepog lica, privlačna izgleda, slatkorječiva jezika, srednjeg rasta, ni previše visoka, niti previše niska.

Lijepo se nosio, uvijek oblačio elegantnu odjeću, izgledao vedro i privlačno, puno se mirisao, tako da ga je po mirisu svijet prepoznavao i prije nego bi se pojavio.

Takav je bio Numan b. Sabit b. Merzuban, poznatiji pod nadimkom Ebu Hanife.

Bio je prvi koji je otvorio čaške fikha i iz njih povadio mirisne plodove.

* * *

Zapamtio je nekoliko posljednjih vladara iz dinastije Emevija i prvih iz dinastije Abbasija.

Živio je u vremenu kada su vladari i namjesnici ljude od znanja i pera zasipali bogatim darovima, tako da im je opskrba, odakle se nisu ni nadali, dolazila sa svih strana. Međutim, Ebu Hanife je bio isuviše plemenit i ponosan da bi, uz sve znanje kojim se isticao, sebi mogao dozvoliti da se izdržava i živi na taj način. Zato je od samog početka odlučio da živi od rada svojih ruku i da svojom rukom radije daje nego uzima.

* * *

Jednom prilikom halifa el-Mensur ga je pozvao u posjetu kod sebe, pa mu je, kada je došao, izrazio dobrodošlicu, ukazao najveće poštovanje, pokazao mu da sjede pored njega i neobično se dugo sa njim zadržao u razgovoru postavljajući mu mnogobrojna pitanja vezana za vjeru i ovaj svijet.

Pri polasku kući, iako je bio poznat po svojoj škrtosti, el-Mensur mu je pokučio kesu od trideset hiljada dirhema, ali ih je Ebu Hanife izbjegao uzeti, pravdajući se riječima:

- Vladaru pravovjernih, znaš da sam u Bagdadu samo kao prolaznik i da ih nemam gdje ostaviti, a bojim se da ih sa sobom nosim. Najbolje bi bilo da ih zadržiš u državnoj blagajni, pa ako mi zatrebaju, ja ću ih zatražiti. El-Mensur je pristao i postupio po njegovoj želji.

Međutim, Ebu Hanifi nije bilo suđeno da živi dugo poslije toga.

Kada je umro, u njegovoj kući nađen je višestruko veći iznos, jer su ljudi u njega imali povjerenje, pa su svoje uštedevine ostavljali kod njega na čuvanje. Čuvši za to, el-Mensur je rekao:

- Neka se Allah smiluje i oprosti Ebu Hanifi što nas je prevario. Odbio je da od nas uzme bilo šta, i blago nas je odbio, da se ne nađemo uvrijeđeni.

Nije ni čudo što je Ebu Hanife tako postupio, ako se zna da je bio duboko ubijeđen da je čovjeku najbolje da se izdržava od rada i privređivanja svojih ruku.

Otuda u njegovu životopisu i nalazimo podatak da je dio svoga vremena provodio u trgovini platnom i odjećom po gradovima u Iraku.

Imao je i svoj dućan za koji je svako znao, jer je bio nadaleko poznat po svome poštenju u trgovačkim poslovima i povjerenju, svejedno, radilo se o prodaji ili kupovini.

Bez sumnje, mušterije su u njegovoj robi nalazile i visok stepen ukusa po kojoj je birana.

Trgovina kojom se bavio donosila mu je solidne prihode i priliku da sebe i svoju porodicu izdržava halal zalogajem. Ukratko, zarađivao je na pošten način i trošio samo u dozvoljene stvari.

Za njega se zasigurno zna da je na kraju svake godine obračunavao prihode od svoje trgovine i od toga odvajao dio za redovne troškove za izdržavanje i nabavku robe, a od ostatka novca nabavljao potrepštine u hrani i odjeći za one koji su se posvećivali učenju Kur'ana, hadisa, fikha, i općenito za sve one koji su se bavili stjecanjem znanja.

Pored toga, svakome od njih bi pripremio i određeni iznos u gotovini i predao zajedno sa robom. Činio je to krajnje učtivo i sa znacima poštovanje, rekavši:

- Ovo je zarada od vaše robe koju vam je Allah poslao preko mene. Tako mi Allaha, ja vam ništa ne dajem od svoga imetka, nego od onoga što vam je Allah poslao, duboko ubijeđen da opskrbu daje samo Allah i niko drugi.

* * *

Priče o Ebu Hanifinoj darežljivosti i dobroti, naročito prema svojim prijateljima i poznanicima, pričale su se na sve strane svijeta.

Tako se pripovijeda da mu je jedan poznanik jednom prilikom došao u dućan i rekao:

- Ebu Hanife, htio sam kupiti novu haljinu od puplina - pa ga je upitao:

- Koje boje?

- Te i te - odgovorio je čovjek, pa mu je rekao da trenutno nema te boje i zamolio ga da se malo strpi dok ju ne nabavi.

Nije prošlo ni sedmicu dana, a ovome je nabavio haljinu kakvu je tražio, pa ga je, ugledavši ga da prolazi pored dućana, Ebu Hanife zovnuo i rekao:

- Našao sam ti ono što si tražio i pred njega izvadio haljinu.

Čovjeku se haljina dopala, pa ga je upitao:

- Koliko ću za nju dati tvome slugi?

- Jedan dirhem - odgovorio je.

Začudivši se, čovjek je upitao:

- Samo jedan dirhem? - pa mu je potvrdio:

- Da, samo jedan dirhem.

Nato mu je čovjek rekao:

- Ebu Hanife, nisam vjerovao da se i sa mnom hoćeš šaliti? - pa mu je rekao:

- Ne, ne šalim se. Ozbiljno ti kažem. Ovu i još jednu haljinu sam kupio zajedno i za njih obje platio dvadeset dinara u zlatu i jedan dirhem u srebru. Jednu haljinu sam prodao za dvadeset dinara u zlatu i ostala je ova za tebe od jednog dirhema u srebru. Ne misliš, valjda, da i na tebi, s kojim zajedno sjedim i družim se, trebam zaraditi?

* * *

Pripovijeda se, također, da mu je došla jedna starica da kupi svilenu haljinu, i da mu je, kada joj ju je pokazao, rekla:

- Ja sam starica koja se ne razumije u cijene. Prodaj mi ovu haljinu po cijeni po kojoj si je ti kupio, ili na to dodaj malo zarade, jer ja sam siromašna i iznemogla starica.

Na to joj je rekao:

- Zajedno sam kupio dvije haljine i jednu od njih prodao za četiri dirhema manje nego što sam obje platio. Uzmi ovu za četiri dirhema. Od tebe ništa ne želim zaraditi.

* * *

Dok su zajedno sjedili, jednoga dana je primijetio da je haljina nekog od njegovih poznanika dotrajala i pohabana, pa je, kada su ljudi izašli i on sa njim nasamo ostao, rekao:

- Digni ovu sedžadu i uzmi ono što pod njom nađeš, pa ju je čovjek podigao i pod njom našao hiljadu dirhema.

- Uzmi ih i slobodno troši za svoje potrebe - rekao mu je Ebu Hanife.

- Ali ja sam imućan čovjek. Allah mi je dao svega i ne trebaju mi - odgovorio je čovjek, pa mu je Ebu Hanife rekao:

- Ako ti je Allah dao svakojakih blagodati, na čemu se kod tebe one mogu primijetiti? Zar nisi čuo da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: *Allah voli na Svome robu vidjeti tragove Svojih blagodati.* Zato o sebi moraš voditi računa i pristojno se oblačiti, kako ne bi rastuživao svoga prijatelja.

* * *

Koliko je Ebu Hanife bio darežljiv prema drugima, najbolje se vidi po tome da svojoj djeci nikada ne bi ništa kupio, a da najmanje isti toliki iznos ne bi podijelio siromašnoj djeci.

Kad god bi sebi kupio novu odjeću, siromasima bi podijelio najmanje onoliko koliko ju je platio.

Kada bi se god pred njega iznijelo jelo, prvo bi od njega odvadio dva puta više za siromahe i tek tada počeo jesti.

* * *

Od njega se pripovijeda kako se zarekao da se nikada dok govori neće zakleti Allahom, a da će na ime sadake, za svaku zakletvu, dati dirhem u srebru.

Zatim se zarekao da će za svaku zakletvu, na ime sadake, dati po dinar u zlatu. I doista, za svaku zakletvu od sebe je, na ime sadake, davao po dinar u zlatu.

* * *

Neko vrijeme Ebu Hanifin ortak u određenim trgovačkim poslovima bio je Hafs b. Abdurrahman. Ebu Hanifa je nabavljao platno i odjeću od svile i po njemu je slao u neke gradove u Iraku. Tako je jednom prilikom spremio veliku količinu robe i povjerio mu da na jednoj haljini ima mahana, rekavši mu:

- Kada je budeš htio prodati, reci mušteriji za nedostatak na haljini!

Hafs je to zaboravio i prodao svu robu, ne upozorivši mušterije da su neke haljine sa mahanom. Kada se sjetio šta je zaboravio, pokušao se prisjetiti kome je sve prodao haljine sa mahanom, ali se nikako nije mogao prisjetiti.

Kada je Ebu Hanife saznao za to šta se desilo i kada nije mogao ustanoviti kome je robu prodao, nije se mogao smiriti niti zadovoljiti, dok vrijednost cijele pošiljke nije podijelio kao sadaku.

* * *

Uz sve navedene vrline Ebu Hanife je bio veoma prijazan čovjek, uvijek raspoložen u društvu. Svako se u njegovom prisustvu osjećao prijatno i nikoga nije zamarao, niti ogovarao, čak ni svoje protivnike.

Govoreći o tome, jedan od njegovih prijatelja je rekao:

- Čuo sam kada je Abdullah b. Mubarek rekao Sufjanu es-Sevriju:

- Ebu Abdullah, nikoga nisam vidio da se toliko čuva ogovaranja kao što je Ebu Hanife. Nikada ga nisam čuo da je nekoga u odsustvu spomenuo, čak ni svoga protivnika.

Na to mu je Sufjan rekao:

- Ebu Hanife je isuviše pametan da bi sebi mogao dozvoliti nešto što kvari njegova dobra djela.

* * *

Ebu Hanife se trudio da, koliko god je mogao, što više pridobije naklonost svijeta i sačuva stečeno povjerenje i prijateljstvo.

Ako bi se desilo da se neko kod njega navrati ili se slučajno zatekne, pa ustane da ide prije ostalih, obavezno bi se o njemu raspitao, pa bi mu:

- ako bi vidio da je siromah, pomogao,

- ako bi primijetio da je bolestan, obišao ga,

- ako bi vidio da mu šta treba, izašao bi mu susret,

i tako redom dok ga, htio ovaj ili ne, ne bi za sebe pridobio.

* * *

Pored svega navedenog, Ebu Hanife je bio veoma pobožan i bogobojazan čovjek. Preko dana bi postio, a preko noći, ili klanjao nafilu, ili učio Kur'an, ili pred zoru molio Allaha za oprost grijeha.

Možda je jedan od motiva, da se toliko preda ibadetu, bio taj što je jednoga dana, dolazeći u društvo jedne grupe ljudi, čuo da govore:

- Čovjek koga pred sobom vidite ne spava po cijelu noć.

Čuvši to, sâm sebi je rekao:

- Ja sam u očima svijeta drugačiji, nego što sam kod Allaha. Tako mi Allaha, od ovoga časa, o meni drugi više neće govoriti da radim ono što ne radim! Nikada više, od danas pa do smrti, pod svoju glavu preko noći neću staviti jastuk.

Od toga dana počeo je po cijelu noć provoditi u klanjanju i ibadetu. Kada bi pala noć, Zemlju obavio mrak i ostali se svijet povukao u toplu postelju, on bi ustao, obukao najljepšu odjeću što ima, počešljao bradu, dotjerao se i namirisao, a onda stao na namaz i počeo klanjati, pa bi po cijelu noć proveo ili klanjajući, ili učeći Kur'an ili predan dovi.

Vjerovatno se dešavalo da bi po cijeli Kur'an znao proučiti na jednom rekatu, ili po cijelu noć ponavljati jedan te isti ajet, jer od njega se prenosi da je znao po cijelu noć ponavljati:

Međutim, Smak svijeta im je rok, a Smak svijeta je užasniji i gorči![41]

Međutim, Smak svijeta im je rok, a Smak svijeta je užasniji i gorči!

i u strahu od Allaha plakati, da bi se činilo da će mu srce puknuti, gušeći se u jecajima, kao da mu je u prsima duša zastala.

* * *

Za njega se priča da je, gotovo, punih četrdeset godina, sa istim abdestom klanjao i jaciju i sabah i da tu praksu nikada nije prekinuo, te da je na istom onom mjestu gdje ga je zadesila smrt cio Kur'an proučio sedam hiljada puta.

Također se za njega priča da bi mu se, kada bi počeo da uči *Iza zulzileti-l-erdu zilzaleha.*, od straha koža naježila, u prsima duša zastajala, pa bi se rukom uhvatio za bradu i počeo moliti:

- O Ti koji i za koliko je trun učinjena dobra, nagrađuješ dobrim,

- O Ti koji i za koliko je trun učinjena zla, za zlo kažnjavaš,

- Spasi Svoga roba en-Nu'mana od džehennemske vatre, odvrati ga od onoga što vodi u vatru džehennemsku i pokaži mu staze Svoje neizmjerne milosti, o od svih milostivih Najmilostiviji!

[41] El-Kamer, 46.

EBU HANIFE EN-NU'MAN

(Sjajni primjeri njegove genijalnosti i nesvakidašnje urođene bistrine)

أبو حنيفة النعمان (ومضات فذة من عبقريته و ذكائه)

"Ebu Hanife en-Nu'man se na svakom koraku čuvao harama. Bio je veoma šutljiv i stalno obuzet dubokim razmišljanjem."

(Imam Ebu Jusuf)

"B"

Pripovijeda se da je Ebu Hanife en-Nu'man, jednom prilikom, ušao kod Imami-Malika kod koga se zatekla jedna grupa prijatelja, pa se Malik, kada je Ebu Hanife izašao, prema njima okrenuo i upitao:

- Znate li ko je ovo bio? - pa su rekli da ne znaju.

Na to im je on rekao:

- Bio je ovo en-Nu'man b. Sabit, čovjek koji bi, kada bi za ovaj stub rekao da je od zlata, mogao navoditi toliko argumenata dok ne bi dokazao da je tako kao što je rekao.

* * *

Imami-Malik nije ni najmanje pretjerao kada je to za Ebu Hanifu rekao. Jer, doista je izvanredno vladao snagom argumenata, brzinom reagiranja, izoštrenom memorijom i urođenom pronicljivošću.

Stranice knjiga historije, ljetopisa i biografija prepune su primjera njegovih sjajnih rasprava sa svojim neistomišljenicima i protivnicima u vjerovanju. Sve su to valjani dokazi, kako je priznao i sâm Imami-Malik kađa je rekao:

- Kada bi htio da ti dokaže da zemlja pred tobom nije zemlja nego zlato, opet bi našao dovoljno dokaza da te ubijedi da je istina ono što tvrdi. Možeš tek zamisliti kakav je bio kada je raspravljao i dokazivao nešto što je tačno.

* * *

Također se pripovijeda da je jedan čovjek iz Kufe, iako zalutao sa Pravoga puta, u očima nekih ljudi i dalje uživao ugled i poštovanje. Ovo uprkos tome što je, između ostalog, tvrdio da je Osman b. Affan rođen kao Jevrej i da je u jevrejskoj vjeri ostao i nakon pojave Islama.

Čuvši za njegove tvrdnje, Ebu Hanife se do njega zaputio i rekao mu:

- Došao sam zaprositi tu i tu tvoju kćerku za jednog svoga prijatelja, pa mu je ovaj rekao:

- Dobro došao! Zar se nekome kao što je Ebu Hanife, takva ponuda može odbiti? Ali, reci mi, ipak, za koga je prosiš?

Na to mu je Ebu Hanife rekao:

- Za čovjeka poznata u svome narodu po svome plemićkom porijeklu, bogatstvu, plemenitosti, darežljivosti i iznad svega po dobrom poznavanju Allahove Knjige. Toliko je pobožan da cijelu noć zna stajati na namazu i plakati iz straha od Uzvišenog Allaha.

- Ah, ah, Ebu Hanife, dosta je. Nije potrebno da više bilo šta nabrajaš, jer i samo dio onoga što si rekao prosca čini podobnim da zaprosi i kćerku vladara pravovjernih.

- Ali, moram ti nešto reći - nastavio je Ebu Hanife - momak ima jednu mahanu.

- Kakvu mahanu? - upitao je čovjek, pa mu je Ebu Hanife rekao:

- Nije musliman, već Jevrej.

Na to se čovjek razbjesnio i upitao:

- Šta si rekao? Jevrej? Ebu Hanife, zar od mene možeš tražiti da svoju kćerku udam za Jevreja? Tako mi Allaha, ne bih je njemu dao za ženu, taman kada bi pokupio sve vrline i prеđašnjih i potonjih generacija!

Na to mu je Ebu Hanife rekao:

- Ljutiš se i ne bi dao svoju kćerku za Jevreja, a tvrdiš da je Allahov Poslanik ﷺ svoje dvije kćerke udao za Jevreja?!

Čuvši to, čovjek je od straha počeo drhtati i govoriti:

- Allahu, oprosti mi što sam tako krupne riječi izgovorio!

Allahu, kajem se zbog laži koju sam iznio, pa mi se smiluj i oprosti!

* * *

Također se pripovijeda da je jednoga dana Ebu Hanifi došao jedan od haridžija po imenu ed-Dahhak eš-Šari i rekao:

- Ebu Hanife, pokaj se! - pa ga je upitao:

- A zbog čega da se pokajem?

- Zbog toga - rekao je - što tvrdiš da je po Šerijatu ispravna arbitraža u sporu između Alije i Muavije.

- Dobro, hoćeš li da o tome ja i ti raspravimo? - upitao ga je Ebu Hanife, pa je haridžija rekao da hoće.

- A šta ako se u nečemu ne složimo, ko će nam presuditi? - upitao je Ebu Hanife.

- Odaberi koga god hoćeš - odgovorio je haridžija.

Potom se Ebu Hanife okrenuo, zagledao se u jednog haridžijinog prijatelja koji je sa njim bio i rekao mu:

- Ako se u nečemu ne mognemo složiti, onda nam ti presudi!

Zatim se okrenuo prema haridžiji i rekao mu:

- Ja se slažem da nam presudi ovaj tvoj prijatelj. Slažeš li se ti? - pa se haridžija obradovao i rekao da slaže.

Na to mu je Ebu Hanife rekao:

- Teško tebi, dozvoljavaš ovome da bude sudija u sporu između mene i tebe, a to isto osporavaš dvojici drugova Allahovog Poslanika ﷺ.

Na to je haridžija, ne mogavši izustiti ni jednu jedinu riječ, ostao kao zaliven.

* * *

Također se pripovijeda da je Džehm b. Safvan, osnivač zalutale sekte džehmija i sijač tolikog zla širom islamskog svijeta, jednom prilikom došao Ebu Hanifi i rekao:

- Došao sam da sa tobom porazgovaram o nekim pitanjima koja sam ti odavno pripremio, pa mu je Ebu Hanifa odgovorio:

- Govoriti s tobom je bruka i sramota, a raspravljati sa tobom vatra džehennemska.

Na to mu je Džehm rekao:

- Kako o meni možeš donositi takav sud, kada me do sada nikada nisi sreo niti moje riječi čuo? - pa mu je Ebu Hanife odgovorio:

- Čuo sam za neke tvoje tvrdnje kakve ne može izustiti čovjek koji se prema Kibli okreće.

- Zar o meni sud donosiš na osnovu priča čula-kazala? - upitao je Džehm, pa mu je Ebu Hanife odgovorio:

- Takve tvoje tvrdnje svima su poznate, kako učenim ljudima, tako i običnom svijetu, pa nema nikakve potrebe da provjeravam njihovu vjerodostojnost i sumnjam da si ih, doista, izrekao.

Na to mu je Džehm rekao:

- Htio sam te upitati samo nešto o imanu - pa ga je Ebu Hanife upitao:

- Zar ti sve do sada nije jasno šta je iman, pa si došao mene pitati?

- Jeste - odgovorio je Džehm - samo što u jednu vrstu sumnjam - pa ga je Ebu Hanife upozorio: .

- Sumnja u imanu je nevjerstvo.

- Nemaš pravo proglašavati me nevjernikom, dok od mene ne čuješ da sam izgovorio riječ nevjerstva - odgovorio je Džehm, pa mu je Ebu Hanifa, napokon, rekao:

- Pitaj šta hoćeš!

Na to mu je Džehm rekao:

- Kaži mi šta misliš o čovjeku koji Allaha spozna svojim srcem, ubijeđen da je On jedan, da nema sudruga i da Mu niko nije ravan, te Ga spozna po Njegovim atributima, kao što je: da niko nije kao On itd., a onda umre ne potvrdivši svoj iman jezikom, je li umro kao vjernik ili kao nevjernik?

- Kao nevjernik - odgovorio je Ebu Hanife i dodao:

- Takav će u džehennemskoj vatri gorjeti, zato što nije potvrdio jezikom ono što je spoznao srcem, osim u slučaju da ga je nešto spriječilo pa to nije mogao izgovoriti.

- Kako to da nije vjernik, kada je Allaha svojim srcem istinski spoznao? - upitao je Džehm, pa mu je Ebu Hanife rekao:

- Ako vjeruješ u Kur'an, navešću ti nepobitan dokaz iz Kur'ana, a ako u njega ne vjeruješ i ne prihvataš ga kao valjan dokaz, onda ću ti govoriti kao nemuslimanu.

- Naprotiv, vjerujem u Kur'an i prihvaćam ga kao dokaz - odgovorio je Džehm, pa mu je Ebu Hanife rekao:

- Uzvišeni Allah je kao preduvjet za valjanost imana naveo vjerovanje srcem i potvrdu jezikom, dakle sa oba, a ne samo sa jednim od ova dva organa. Allahova Knjiga i hadisi Njegova Poslanika obiluju sa nepobitnim dokazima koji to potvrđuju. Tako Uzvišeni veli:

Kada slušaju ono što se objavljuje Poslaniku, vidiš kako im liju suze iz očiju jer znaju da je to Istina, pa govore: "Gospodaru naš, mi vjerujemo, pa upiši i nas među one koji su posvjedočili. Zašto da ne vjerujemo u Allaha i u Istinu koja nam dolazi, kada jedva čekamo da i nas Gospodar naš uvede s ljudima dobrim." I Allah će im, zbog onoga što govore, kao nagradu džennetske bašče dati, kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno boraviti; a to će biti nagrada za sve one koji dobra djela čine.[42]

Dakle, oni su, prvo, Istinu spoznali srcem, a potom ju potvrdili svojim jezikom, pa ih je Allah zbog onoga što su rekli uveo u džennetske bašče kroz koje rijeke teku.

Uzvišeni na drugom mjestu veli:

Recite: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama, i u ono što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu, i unucima, i u ono što je dato Musau, i Isau, i u ono što je dato vjerovjesnicima od Gospodara njihova."[43]

Prema tome, naredio im je da svoje vjerovanje potvrde i jezikom, a ne da se samo zadovolje spoznajom srcem i razumom.

Allahov Poslanik ﷺ je rekao: "Recite: 'Nema boga osim Allaha' - pa ćete uspjeti i biti spašeni.

Dakle, ni Poslanik ﷺ uspjeh i spas nije uvjetovao samo spoznajom, nego i potvrdom jezikom.

Allahov Poslanik ﷺ je, također, rekao: "Od vatre će se spasiti onaj ko kaže: 'Samo je Allah Bog!", a nije rekao da će se od vatre spasiti onaj ko samo srcem spozna Allaha.

I konačno, da je dovoljna spoznaja samo srcem i da ju nije potrebno potvrditi i jezikom, i sam Iblis bi bio vjernik, jer i on zna za Allaha, zna da ga je On stvorio, da će ga On usmrtiti, da će ga On proživjeti i da ga je On u zabludi ostavio.

---

42 El-Ma'ide, 83.-85.

43 El-Bekare, 136.

Tako Allah u Kur'anu prenosi njegove riječi:

Mene si od vatre stvorio, a njega od ilovače.[44]

Gospodaru moj, daj mi vremena do Dana kad će oni biti oživljeni![45]

E zato što si odredio pa sam u zabludu pao, kunem se da ću ih na Tvome Pravome putu presretati.[46]

Kada bi bilo tačno ono što ti tvrdiš, onda bi, zbog poznavanja srcem i nijekanja Gospodara svojim jezikom, i mnogi nevjernici bili vjernici.

Zar Uzvišeni za takve nije rekao:

I oni ih, nepravedni i oholi, porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istina.[47]

Dakle, nije rekao da su, zbog svoga vjerovanja u srcu, vjernici, nego da su, zbog poricanja svojim jezikom, nevjernici.

Ebu Hanife je i dalje, u ovom smislu, mogao nastaviti, čas se služeći dokazima iz Kur'ana, a čas iz hadisa, ali to Džehm više nije mogao podnijeti, pa se povukao i od Ebu Hanife pobjegao, rekavši:

- Sjetio sam se nečega što sam bio zaboravio, odmah ću se vratiti, pa je otišao i nikada se više nije vratio.

---

[44] El-A'raf, 12.

[45] El-Hidžr, 36.

[46] El-A'raf, 16.

[47] En-Neml, 14.

SADRŽAJ